

2

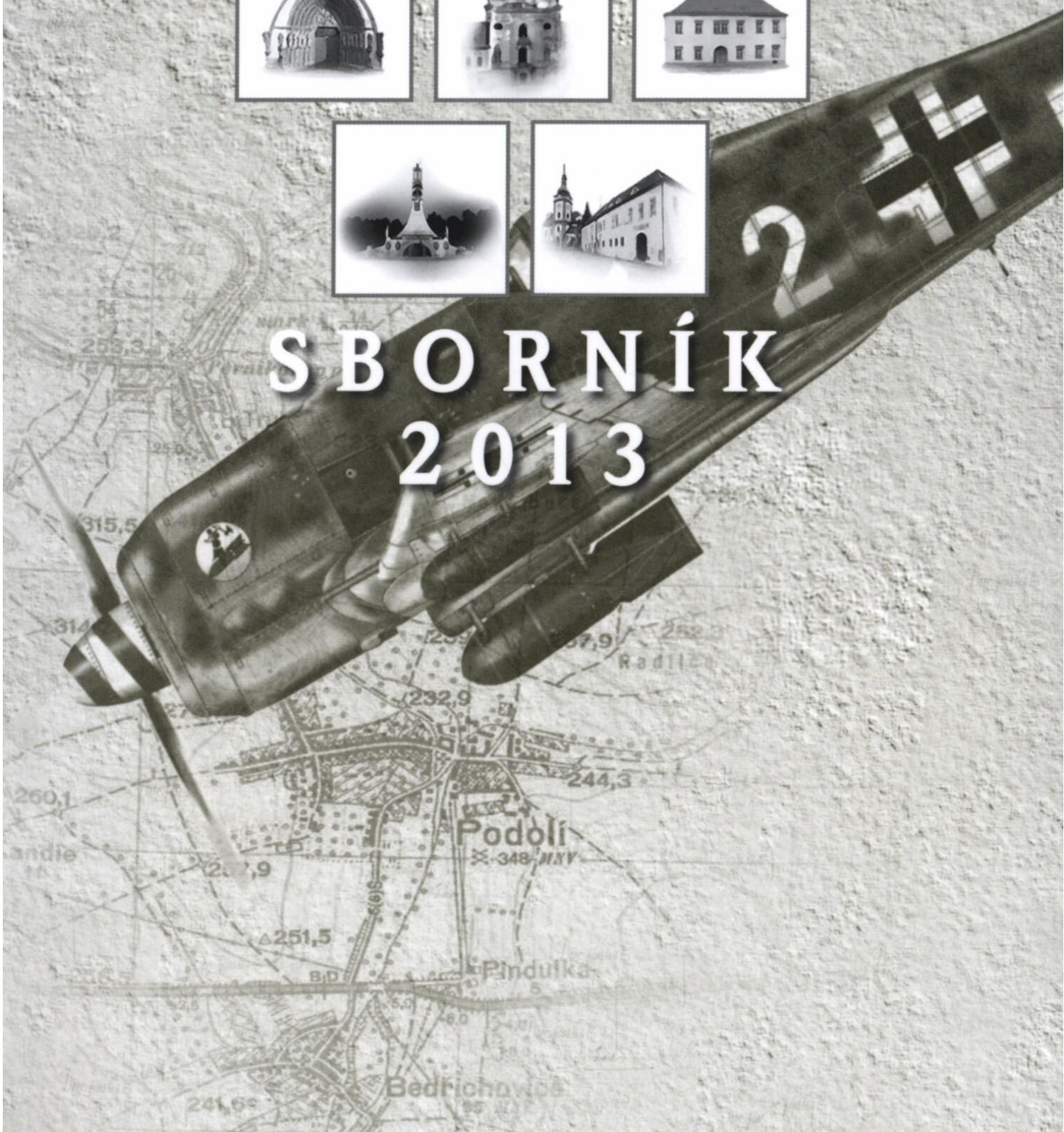
2013

1094.180

Muzeum Brněnska

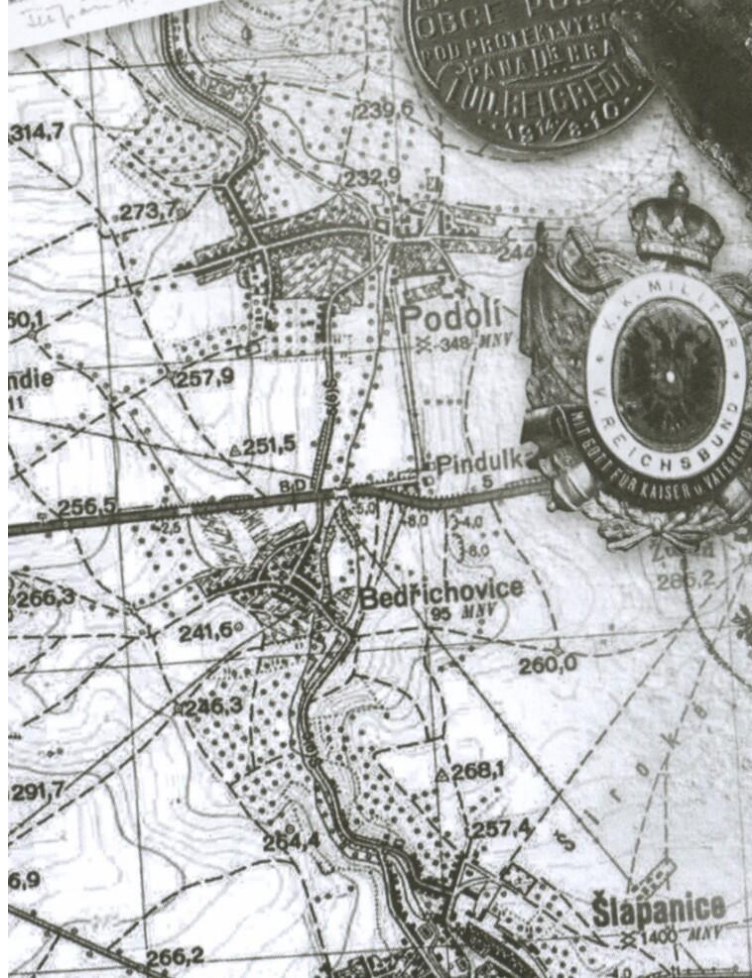
SBORNÍK 2013

**Muzeum
Brněnska**

SBORNÍK
2013

Muzeum Brněnska

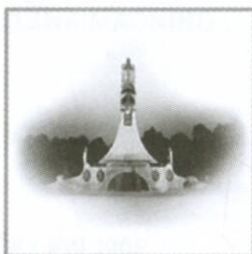
PAMÁTNÍK PÍSEMNICTVÍ NA MORAVĚ V RAJHRADĚ

PODHORÁCKÉ
MUZEUM

MUZEUM
V IVANČICÍCH

PAMÁTNÍK
MOHYLA MÍRU

MUZEUM
VE ŠLAPANICÍCH

SBORNÍK 2013

Předklášteří
2013

MZK – UK Brno

2610621000

2-1094.180/2013

SLOVO ÚVODEM	6
<i>Martina Šviková</i>	
AKVIZICE DO PODSBÍRKY VÝTVARNÉHO UMĚNÍ A UMĚLECKÉHO ŘEMESLA PODHORÁCKÉHO MUZEA V ROCE 2012	7
<i>Jiřina Hockeová</i>	
PETR JEDLIČKA – MALÍŘ, SOCHAŘ A VÝTVARNÝ PEDAGOG	13
<i>Martina Šviková</i>	
PŘÍSPĚVEK K TVORBĚ AKADEMICKÉHO MALÍŘE FRANTIŠKA ŠTĚPÁNA	19
<i>Martina Šviková</i>	
SVATOSLAV OČIMA MILANA MAGNIHO	32
<i>Stanislav Mrázek</i>	
SPOLEK VOJENSKÝCH VYSLOUŽILCŮ OBCE PODOLSKÉ	40
<i>Jiří Čalkovský</i>	
POSLEDNÍ LET STÍHAČKY FW 190F (DNY OSVOBOZENÍ V PODOLÍ U BRNA)	59
<i>Simona Faberová</i>	
DROBNÉ SAKRÁLNÍ PAMÁTKY VE ŠLAPANICÍCH A BEDŘICHOVICÍCH	73
<i>Martina Krajíčková</i>	
OD KŘÍŽOVEK K MUZEJNÍ EDUKACI (DOPROVODNÉ PROGRAMY PRO DĚTI V NOVODOBÉ EXISTENCI ŠLAPANICKEHO MUZEA)	93
<i>Vojen Drlík</i>	
LITERÁRNÍ KALEIDOSKOP - PROGRAM PRO DOSPĚLÉ A DOSPĚLEJŠÍ	107
<i>Vojen Drlík</i>	
KORESPONDENCE ALFONSE MUCHY V PAMÁTNÍKU PÍSEMNICTVÍ NA MORAVĚ	113

Vážení a milí čtenáři,
otevíváte stránky Sborníku Muzea Brněnska 2013. V historii každoroční publikace příspěvků odborných pracovníků poboček Muzea Brněnska a externích spolupracovníků, která se datuje od roku 1999, byla léta tučná i léta hubená. Letošní ročník patří k těm druhým. Přinášíme Vám pouhých deset příspěvků.

Původně měl letošní sborník otevírat příspěvek Jaroslava Sadílka o *kostele sv. Jiří v Čebíně* týkající se jeho pozdně románské podoby. Pan Sadílek však, přestože svůj text pro sborník poskytl vedoucímu Podhoráckého muzea a redakci sborníku svolení k publikaci ústně potvrdil, otištění poté, co byl již celý sborník vysázen a měl být předán do tiskárny, odmítl. Proto se s ním ve sborníku nesetkáte.

Podhorácké muzeum zastupuje letos výhradně uměleckohistorické téma, a to z pera historičky umění Muzea Brněnska Mgr. Martiny Švikové a emeritní odborné pracovnice Domu umění města Brna PhDr. Jiřiny Hockeové. M. Šviková shrnuje ve svém prvním příspěvku *akvizice do podsbírky výtvarného umění a uměleckého řemesla Podhoráckého muzea v roce 2012*, v dalších dvou se věnuje tvorbě výtvarných umělců z regionu – *malíře a grafika Františka Štěpána a malíře Milana Magniho*. Jednou z akvizic, o nichž píše M. Šviková, jsou díla malíře, sochaře a výtvarného pedagoga Petra Jedličky. Tomu věnovala svůj příspěvek J. Hockeová.

Dvěma příspěvky přispěli do Sborníku Muzea Brněnska 2013 badatelé z Podolí u Brna. Jde o text ing. Stanislava Mrázka věnovaný *Spolku vojenských vysloužilců obce podolské* a text Jiřího Čalkovského o *dnech osvobození v obci na jaře 1945*, kdy zde byla sestřelena německá stíhačka FW 190F.

Dvěma texty přispěly odborné pracovnice Muzea ve Šlapanicích. Mgr. Simona Faberová podává ve svém příspěvku fundovaný výčet *drobných sakrálních památek ve Šlapanicích a v Bedřichovicích*, práci s dětmi, jež je nedílnou součástí poslání muzeí věnuje svůj příspěvek nazvaný *Od křížovek k muzejní edukaci* Mgr. Martina Krajíčková.

Sborník uzavírají dva texty dlouholetého vedoucího Památníku písemnictví na Moravě PhDr. Vojena Drlíka. První z nich informuje o úspěšné akci Památníku, nazvané *Literární kaleidoskop*, jejímž zorganizováním – ve spolupráci s brněnskou Knihovnou Jiřího Mahena – překročil (ne poprvé) hranice domovského Rajhradu. Posledním příspěvkem je rozsáhlejší text – komentovaná *edice korespondence Alfonse Muchy*, již Památník získal do svých sbírek.

Dodejme, že, již tradičně, je nedílnou součástí Sborníku Muzea Brněnska jeho samostatná příloha věnovaná uplynulému ročníku literární soutěže pro mládež Skrytá paměť Moravy.

Přejeme Vám, vážení a milí čtenáři, při četbě sborníku uspokojující chvíle.

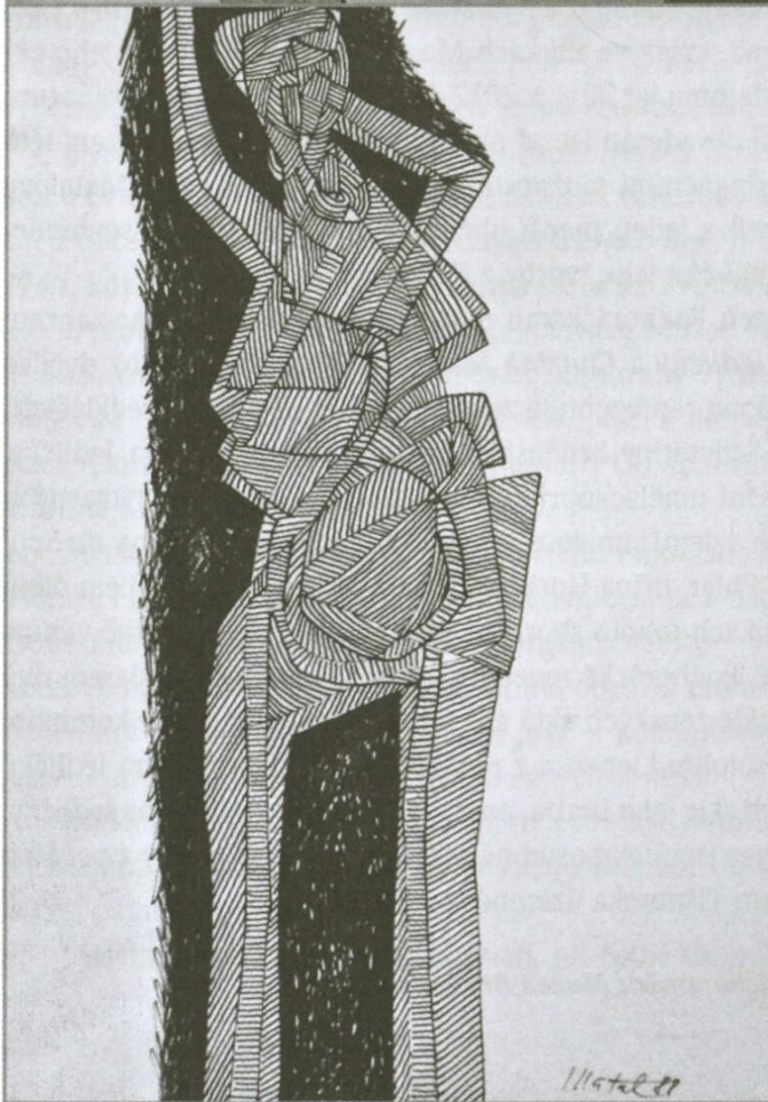
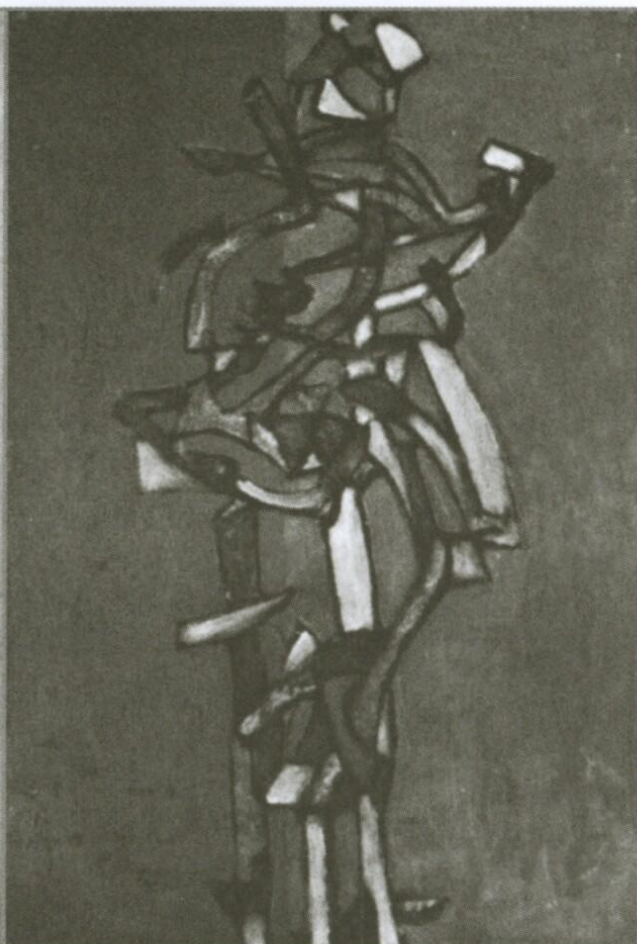
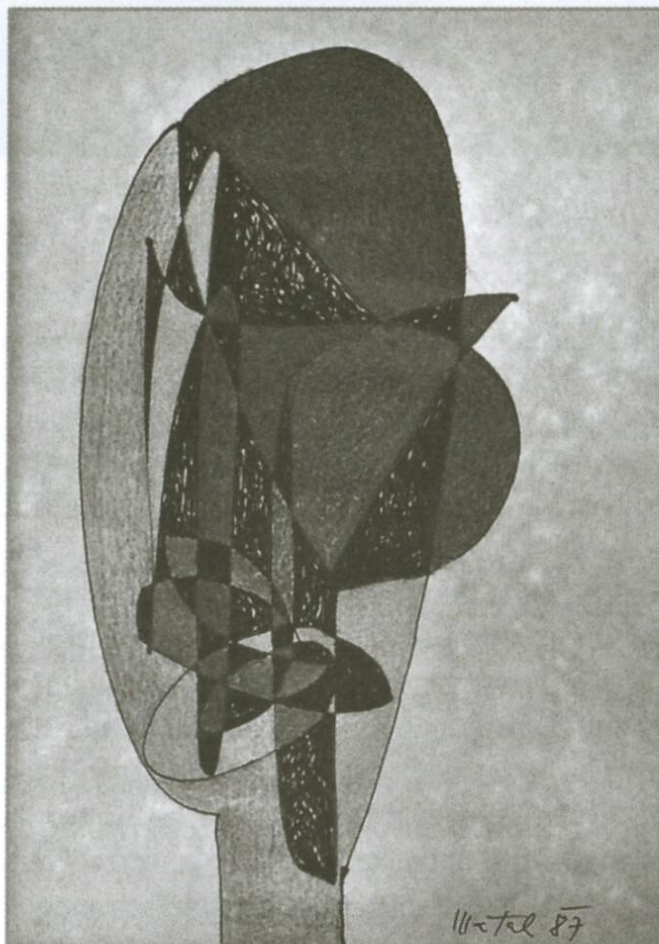
Martina Šviková

Muzeum Brněnska se jakožto muzejní a sbírkotvorná instituce snaží své sbírky postupně rozšiřovat a doplňovat v souladu s dlouhodobým sbírkotvorným záměrem. Vytváření specifických hodnot sbírky prostřednictvím akviziční činnosti se řídí přísnými pravidly. Kromě vlastních sběrů odborných pracovníků muzea a nákupů předmětů do sbírek, které vycházejí z rozhodnutí nákupní komise, se občas podaří sbírkový fond obohatit i díky ojedinělým darům.

Podhorácké muzeum v Předklášteří rozšířilo v roce 2012 svou podsbírkou výtvarného umění a uměleckého řemesla, která je orientovaná na oblast místního regionu Tišnovska, hned o několik děl. Nejvýznamnější akvizicí bylo zakoupení tří děl **Bohumíra Matala**, jež odsouhlasila nákupní komise v červnu roku 2012. Bohumír Matal (1922 -1988), jeden z nejvýznamnějších poválečných brněnských malířů, strávil poslední dvě dekády života v Prudké u Doubravníka, a jeho tvorba ze 70. a 80. let tedy spadá do regionální působnosti Podhoráckého muzea v Předklášteří, resp. Muzea Brněnska. Matalovo dílo je zastoupeno ve sbírkách mnoha českých muzeí a galerií, včetně Národní a Moravské galerie, Muzea umění v Olomouci či Muzea města Brna, avšak ve sbírkách Muzea Brněnska žádný z jeho obrazů doposud nebyl. Na přelomu let 2011 a 2012 uspořádalo Podhorácké muzeum Matalovu výstavu k výročí devadesáti let od malířova narození a po skončení této výstavy byly v souladu s finančními možnostmi muzea zakoupeny dvě Matalovy kresby (*Hlava, nahý v trní*) a jeden menší obraz na dřevě (*Postava v sevřeném prostoru*), které reprezentují část jeho tvorby z 80. let.

V roce 2012 se zároveň Podhoráckému muzeu podařilo sjednat dar zahrnující dvacítku prací **Petra Jedličky** a **Quirina Jedličky**. Styčný bod tvorby dvojice umělců a tišnovského regionu reprezentuje zejména ateliér nedaleko Předklášteří, v němž oba bratři tvoří. Šedesátiny brněnského malíře a sochaře Petra Jedličky, absolventa brněnské Střední uměleckoprůmyslové školy a Akademie výtvarných umění v Sofii, připomněla v letošním roce výstava v Muzeu města Brna na Špilberku. Výstavu připravila PhDr. Jiřina Hockeová, která se Jedličkovým dílem dlouhodobě zabývá a na stránkách tohoto sborníku se jeho celoživotní tvorbě věnuje v samostatném příspěvku. Podhorácké muzeum v Předklášteří přijalo darem dvě busty z pálené hlíny, pět skic ženských aktů a jedenáct obrazů převážně kombinované techniky na plátně, sololitu i lepence z různých období tvorby Petra Jedličky a rovněž dvojici malířských skic jeho bratra, amatérského umělce Quirina Jedličky. Sbírký Podhoráckého muzea jsou tak postupně rozšiřovány i o artefakty z počátku 21. století, které s regionem Tišnovska územně souvisejí.

Martina Šviková je historička umění Muzea Brněnska.

BOHUMÍR MATAL, HLAVA,
1987, TUŠ, AKVAREL,
TÓNOVANÝ PAPÍR,
40 × 27 CM

BOHUMÍR MATAL,
POSTAVA V SEVŘENÉM PROSTORU, 1986,
OLEJ NA DŘEVĚ,
25 × 15 CM

BOHUMÍR MATAL, NAHÝ V TRNÍ, 1988, TUŠ,
PAPÍR,
30 × 21 CM

(REPRODUKCE
ARCHIV PODHORÁCKÉHO MUZEA)

PETR JEDLIČKA, BEZ NÁZVU, 80. LÉTA, KOMBINOVANÁ TECHNIKA NA LEPENCE, 61 × 43 CM

PETR JEDLIČKA, BEZ NÁZVU, 80. LÉTA, KOMBINOVANÁ TECHNIKA NA LEPENCE, 30,5 × 30 CM
PETR JEDLIČKA, MEXIČAN, 80. LÉTA, KOMBINOVANÁ TECHNIKA NA LEPENCE, 84 × 82 CM

PETR JEDLIČKA, IMAGINÁRNÍ PORTRÉT I, KOLEM R. 2000, KOMBINOVANÁ TECHNIKA NA SOLOLITU, 64 × 55 CM

PETR JEDLIČKA, ČTENÁŘ (PODLE E.FILLY), KOLEM R. 2000, KOMBINOVANÁ TECHNIKA NA SOLOLITU, 73 × 56,5 CM

PETR JEDLIČKA, STARÝ KLAUN, 2001, KOMBINOVANÁ TECHNIKA NA LEPENCE, 120 × 86 CM

PETR JEDLIČKA, KLAUN, 2005, PÁLENÁ HLÍNA (TECHNIKA RAKU), GLAZURA, 44 × 22 CM

PETR JEDLIČKA, PŘÍTELKYNĚ, 2010, KOMBINOVANÁ TECHNIKA NA PLÁTNĚ, 151 × 105 CM

Jiřina Hockeová

Petr Jedlička, absolvent brněnské ŠUŘky (Školy uměleckých řemesel) již jako student oboru sochařství na sofijské Akademii výtvarného umění na sebe upozornil několika komorními výstavami drobné plastiky a obrazů, které zaujaly nejen širší, ale i odbornou veřejnost. Počátky jeho umělecké tvorby spadají do poloviny sedmdesátých let minulého století, do období, kdy u nás byla stále ještě aktuální vlna nové figurace, která ovlivnila jeho budoucí směřování. Patřil k nemnoha mladým, kteří se tehdy k revokaci figurálního tématu přihlásili a kteří je po svém, podle svého naturelu interpretovali. Přesto, že je Petr Jedlička školením sochař, osciluje jeho tvorba od samých počátků mezi plastikou a malbou a v posledních letech autor sám považuje malířský projev za svou nejautentičtější realizaci.

Celé Jedličkově sochařské i malířské tvorbě dominuje člověk, který se mu stal nevyčerpatelným tématem, k němuž se znovu a znovu vrací. Malbami prvního tvůrčího období, zachycujícími často události plné dramatického napětí, se malíř vyjadřoval k nejrozličnějším životním situacím. Již tyto práce vykazují spontánnost jeho talentu a monumentální cítění forem, což dodnes charakterizuje jeho práci s hmotou i barvou. Inklinace k expresi a tvarové nadsázce, od počátku přítomná v Jedličkově tvorbě, umožňovala naléhavě se vyjadřovat k dobovým problémům a osobitým způsobem reagovat na vyostřený pocit odcizení a všeobecně pociťovanou krizi lidských hodnot.

Od počátku osmdesátých let pochmurnou a často až tragickou notu předchozích obrazů, vystřídal Jedličkův humorný pohled na různé společenské události, které nahlížel s groteskní nadsázkou a ironizujícím odstupem. V těchto malbách se již zcela zřetelně formuje jeden z nejcharakterističtějších rysů Jedličkovy malířské tvorby, jímž je výrazná tvarová a barevná exprese. Není náhodou, že s nově aktualizovanými neoexpresivními tendencemi osmdesátých let souzněl, aniž musel zásadně revidovat své dosavadní výtvarné prostředky. Koncem osmdesátých a počátkem devadesátých let se Jedličkova tvorba obohatila o řadu námětů inspirovaných rodinným zázemím, světem jeho dětí a pohádkovými bytostmi. Počet obrazů a rozmanitost jejich námětů roste a malířův pracovní elán hraničí s posedlostí. Kontakt s viděnou skutečností se v obrazech tohoto období stále více uvolňuje a stává se pouze záminkou k malířově sdělení o lidské situaci. V časové posloupnosti či vedle sebe vznikaly Jedličkovy vývojově důležité plastiky hlav, vyznačující se expresivním cítěním hmoty, tvaru i kompozice. Většina z nich je domodelována různými přídávky jako jsou plynové masky, letecké helmy, přezky, popruhy apod. V nich se střetává konkrétnost zobrazené osoby s odosobněním, vyvolávajícím napětí mezi realitou a fantazií.

Během devátého desetiletí se Petr Jedlička vedle malby i nadále intenzívně věnoval sochařské práci a počet keramických hlav se rozrůstá. Sochař do nich s oblibou integruje fragmenty odložených či nalezených předmětů z kovu, které

vtipným způsobem sesazuje a pálí společně s hlínou. Výraznost těchto plastik je umocněna nejen vzájemným propojením různorodých materiálů, ale i výraznou barevností. V polovině devadesátých let vznikly četné obrazy a plastiky klaunů, šašků a kašparů, kteří jsou spíše než aktéry divadelních představení personifikací bizarního labyrintu světa. Také malby maskovitě pojatých tváří, zaplňujících a často i přesahujících celou obrazovou plochu, se svou agresivní barevností a chaotickou neurčitostí staly výmluvným prostředkem malířovy výpovědi o situaci lidského jedince.

Po roce 2000 vznikly v rychlém sledu vedle obrazů lidských tváří portrétního charakteru desítky ženských aktů jak podle živých modelů, tak i těch, jejichž inspiračním zdrojem se staly časopisecké fotografie. Jsou to podoby anonymních žen, z nichž mnohé svými rafinovanými pózami a vyzývavými výrazy tváří nabízejí k obdivu svou erotičnost, jiné jsou naopak stvořeními bez tělesných půvabů, v jejichž deformovaných podobách, jako by se sbratřila bizarní erotičnost s odpuzivostí. Později Petr Jedlička využívá i fotografie z módních časopisů a nabídkových katalogů, pomocí jejichž parafrází ironizuje banalitu a sentimentalitu reklam. V těchto malbách došlo k barevnému a tvarovému zklidnění, které však malíř už koncem prvního desetiletí nového tisíciletí opustil. Vzdal se i svého ústředního motivu – ženského aktu – a obrátil pozornost k postavám o několik generací starším, ztvárněným často se sžíravou ironií, kterou si často neodpustil ani u nahých ženských figur a lidských tváří. Postavy starců zachycené v groteskně pitvorných situacích umocňuje drsně výrazný rukopis a agresivní barevnost, ke které se malíř s ještě větší intenzitou vrátil. Tyto obrazy maluje Petr Jedlička na velká plátna rozprostřená na podlaze a řadu spontánních nápadů vrhá na plátno bez zájmu o kompoziční rozvržení ze všech čtyřech stran, aniž hledí na měřítko figur, které nejsou omezovány hranicí formátu. Obdobným způsobem maluje i na čtyřicet metrů dlouhé pásy pláten, na jejichž ploše se střídá řada navzájem nesouvisejících figurálních motivů, které autor někdy rozřezává, aniž respektuje jejich logiku, a tím vznikají nové, nečekané souvislosti.

V Jedličkových obrazech z posledních dvou, tří let ještě zesílila radikalizace výrazových prostředků a malíř ještě nelítostněji pokračuje ve své snaze obnažovat a výtvarnými prostředky vyjadřovat situaci člověka v interakci se svou dobou. V centru jeho zájmu stojí stále člověk, člověk vykořeněný a deformovaný dříve atmosférou normalizace, dnes svobodou kapitalistického materialismu a jeho důsledky. Tyto malby odhalují malíře v jeho frenetickém proudu myšlenek, jemuž odpovídá radikalizace výrazových prostředků. Je to především vypjatý štětcový neklid, projevující se výraznou barevnou lineární kresebností a stále častější záměrné využívání stop volně stékající barvy, které se staly jedním z charakteristických znaků těchto obrazů. Některé malby až s krutou škodolibostí zobrazují zmatek a vzrušení návštěvníků diskoték, klubů a soukromých mejdanů, jak prozrazují názvy některých obrazů, zachycujících vypjatou atmosféru křečovitého veselí těch, kteří s překypující energií zahánějí myšlenky na skutečnost.

Petr Jedlička patří k umělcům, pro něž je malba neodmyslitelnou součástí každodenního života. V době, kdy už jen málokdo maluje, o figuře ani nemluvě, zůstává vytrvale věren figuraci, jíž vyjadřuje své životní pocity, ve kterých se jeho fantazie obohacuje dotyky skutečnosti. Je autorem rozsáhlého a na prv-

Z RETROSPEKTIVNÍ VÝSTAVY PETRA JEDLIČKY V MUZEU MĚSTA BRNA NA ŠPILBERKU

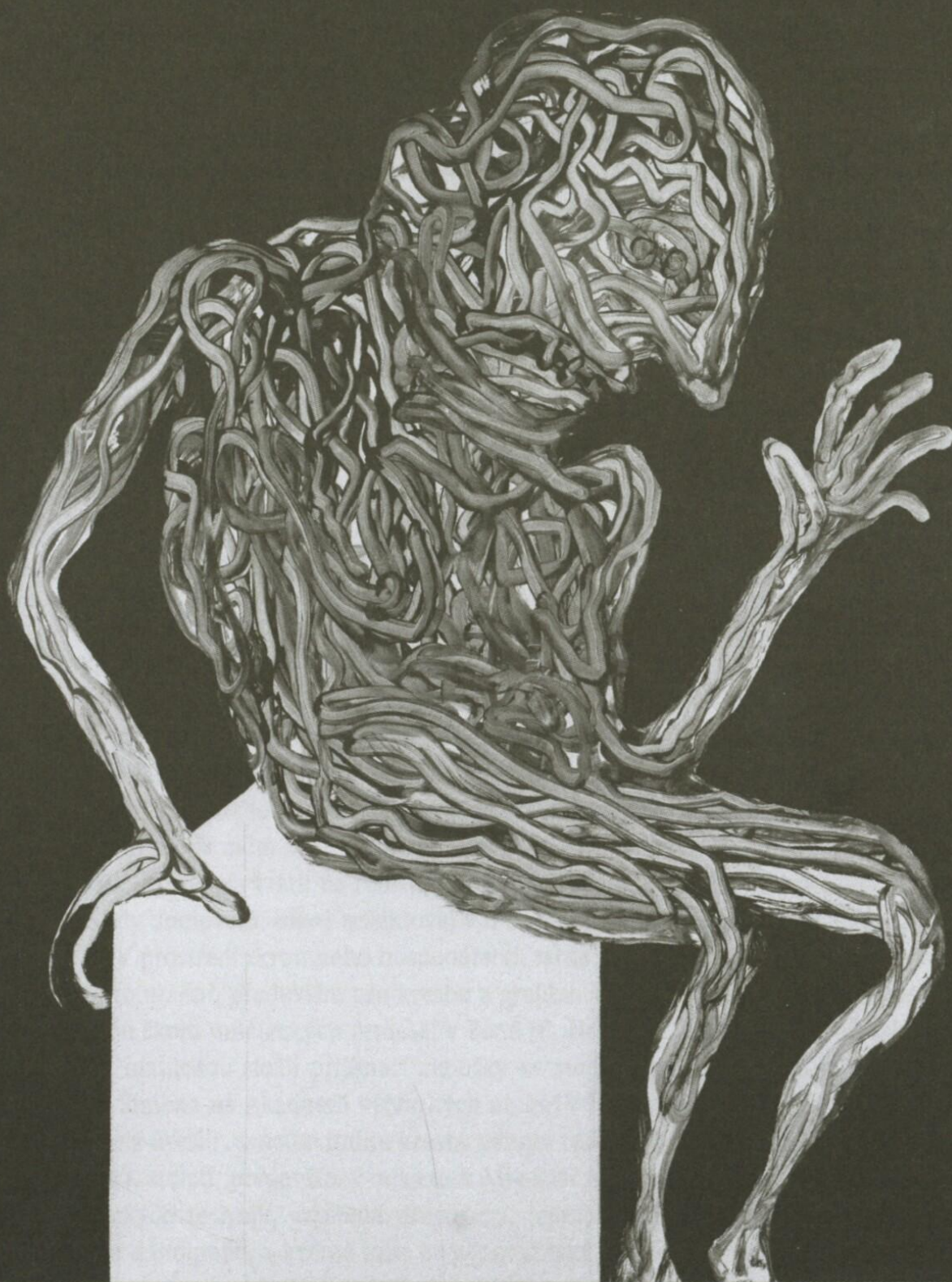

Z RETROSPEKTIVNÍ VÝSTAVY PETRA JEDLIČKY V MUZEU MĚSTA BRNA NA ŠPILBERKU

PETR JEDLIČKA: PŘÍTELKYNĚ, OLEJ NA PLÁTNĚ, 2010

ní pohled nezaměnitelného díla, jehož základním znakem je ničím neomezená svoboda tvůrčího projevu. Již jeho umělecké začátky slibovaly individualitu obdařenou výrazným talentem, což záhy potvrdily četné úspěšné autorské výstavy i realizace do veřejného prostoru, řada cen a uznání, opakující se pozvání a účasti na mezinárodních sochařských a keramických sympoziích a výměnných pobytech i malířských plenérech, v neposlední řadě pak získání stipendia americké nadace Pollock-Krasner. Vlastní osobitý umělecký rukopis, který si Petr Jedlička velmi brzy vytvořil a během let nadále rozvíjel a rozšiřoval o bohatý rejstřík nových výrazových možností, mu zaručil původnost a zároveň umožnil plynulý vývoj bez překotných a krkolomných zvrátů, který se však neobešel bez určitých zaváhání, zastavení a návratů. Jeho dosavadní umělecký vývoj se spíše než přímce podobá kroužení kolem středu, jímž je člověk ve svých nespočetných životních situacích v dnešním rozporuplném světě. Jedličkova tvorba je neustálým, neukončeným a dále se rozvíjejícím procesem, jak dokládají jeho nejnovější malby lidských tváří, které se svou barevnou redukcí i rukopisem, připomínajícím pravěké makarónské malby, výrazně liší od jeho dosavadní tvorby.

PETR JEDLIČKA: STAŘEC, KOMBINOVANÁ TECHNIKA NA SOLOLITU, 2012

Jedličkovo obdivuhodně mnohotvárné a rozsáhlé dílo, vyrůstající z jeho subjektivně vyhoceného vidění a prožitku skutečnosti a z nevyčerpatelné tvůrčí energie, která je předpokladem dalšího úspěšného vývoje, jej řadí k výrazným osobnostem našeho soudobého umění, mezi nimiž má své nezastupitelné místo.

PhDr. Jiřina Hockeová je historička umění, emeritní odborná pracovnice Domu umění města Brna, v letech 1990 - 1996 externí vyučující na Biskupském gymnáziu v Brně, v letech 1992-2009 externí vyučující dějin umění, dějin nábytku a ikonografie na Vyšší odborné škole uměleckých řemesel v Brně.

Martina Šviková

Podhorácké muzeum v Předklášteří připomnělo v roce 2012 rozsáhlou výstavou 100. výročí narození akademického malíře Františka Štěpána (1912-1986), umělce, který téměř celý život prožil na Tišnovsku. Štěpán absolvoval Akademii výtvarných umění v Praze a celý život aktivně tvořil. Po osobních neshodách s výtvarníky ze Svazu výtvarných umělců Aleš v době tuhého stalinismu a snah o sovětizaci české kultury a umění se však odmítl oficiálního uměleckého provozu nadále účastnit. Z SVU Aleš roku 1954 vystoupil a kreslil a maloval již pouze v soukromí, v ústraní tišnovského regionu. Jeho tvorba stála dosud zcela stranou zájmu historiků umění, o čemž svědčí i to, že výstava v Podhoráckém muzeu (7. 10. – 25. 11. 2012) byla teprve druhou samostatnou výstavou umělce a tento příspěvek je vůbec první studií o díle Františka Štěpána.¹⁾

František Štěpán se narodil 27. 11. 1912 v Prostějově. Už v dětství se začal formovat charakter jeho tvorby, poetické vidění světa a silné sociální cítění, pramenící z jeho naturelu, životních zkušeností i aktuálního dění ve světě. Ještě jako malého chlapce jej v Prostějově zasáhly následky 1. světové války, která vnesla do mnoha rodin bídu, utrpení a smrt. Šestiletý Štěpán se stal svědkem střelby do řad chudých při tzv. hladové demonstraci před prostějovským hejtmanstvím a zanedlouho po tomto otřesném zážitku mu zemřel otec.²⁾ Mladá matka se dvěma syny se musela z Prostějova vrátit na rodný statek v Deblíně a tišnovský kraj se Štěpánovi stal navždy domovem, který reflektoval v mnoha kresbách, grafikách i malbách.

V prostředí skromného hospodářství, tvrdé práce a chudoby se rodil Štěpánův cit pro umění, především pro kresbu a grafiku. V letech 1929-1934 absolvoval Veřejnou školu uměleckých řemesel v Brně (E. Hrbek, P. Dillinger, F. Süsler) a ještě před maturitou složil přijímací zkoušky ke studiu grafických technik u profesora T. F. Šimona na Akademii výtvarných umění v Praze (1934-1939). Projevil se jako nadaný kreslíř, svou techniku kresby přitom rozvíjel v návaznosti na tradici realismu 19. století, především v odkazu k Mikoláši Alšovi. Osvojil si dokonalou znalost grafických technik, zejména dřevořezu, leptu, suché jehly, akvatinty, měkkého krytu a litografie, a kromě toho se věnoval také malbě, pro niž je charakteristický tlumený barevný kolorit, rustikální charakter a inspirace domácí modernistickou krajinomalbou (V. Rabas, V. Sedláček, V. Rada ad.).

V několika Štěpánových raných studiích zvířat, ženských a mužských figur či fantaskních scénérií a skic z cirkusového prostředí z 2. poloviny 30. let se sice objevují sporadické náznaky, které prozrazují znalost dobových avantgardních směrů, větší pozornost jim však Štěpán nevěnoval. Jeho umělecký názor je pevně zakotven v tradici realistického zobrazování skutečnosti, vychází z proudu tzv. sociálního umění či sociálního civilismu 20. let 20. století. Po skončení 1. světové války se pozornost řady umělců, spjatých především s činností Umělecké besedy, obracela k Masarykovým ideálům humanismu, k „prostému“ člověku a přirozené kráse

FRANTIŠEK ŠTĚPÁN, 1951, FOTOGRAFIE Z RODINNÉHO ARCHIVU

života.³⁾ Usilovali o pravdivé a neokázalé zachycování každodenních banálních témat rodiny, domova, krajiny, práce na venkově a sepjetí člověka s přírodou v jednotlivých ročních obdobích. Přestože zájem o sociální civilismus začal pomalu upadat již koncem 20. let, na uměleckých školách, jimiž František Štěpán prošel, tehdy působily osobnosti, které tento proud stále prosazovaly a určily tak celkové směřování Štěpánovy tvorby. Jeho rané práce poznamenal zejména novoklasicismus 20. let s příznačnou jednoduchostí a monumentalitou forem, jenž reprezentuje jednu z tendencí poválečného realismu. Štěpánova díla od poloviny 30. let, pro která je typický konzervativní akademismus s důrazem na precizní zvládnutí techniky, již ovšem postrádají poválečný propagandistický náboj budování nové republiky. Jsou hlavně výrazem hluboké, upřímné lásky k nejprostším věcem, k venkovskému člověku, rodině, statku a krajině. Nejde mu o přesný přepis pozorované reality, ale spíše o její přehodnocení do subjektivní, poetické či melancholické vize světa.

Sociální civilismus 20. let se výrazně projevil ve Štěpánově tematické škále. V jeho tvorbě se již během 30. let pevně konstituovalo spektrum několika základních témat – rodový statek, práce na poli a v hospodářství, dělníci, žebráci na periferii (nedokončený cyklus *Rub a líc života*), portréty rodiny a přátel, zátiší a krajina Tišnovska s vesnickými usedlostmi, sady a starými stromy. K těmto tématům, která v podstatě odpovídají ikonografii sociálního civilismu, se Štěpán vracel po celý život.

Jeho pražská studia poznamenala nejen hmotná nouze po úmrtí matky, ale také atmosféra strachu z válečného konfliktu. Po polovině 30. let se ve Štěpánově tvorbě objevují vedle výše zmíněných motivů i kresby a grafiky, které reflektují hrozící nebezpečí války. V ponurých, exaltovaně patetických a vlastenecky laděných dílech, v nichž se projevují i ozvuky symbolismu, zachycoval Štěpán nářekající ženy nad padlými bojovníky, mrtvá zdeformovaná těla v ruinách měst, ale také mnohem

AUTOPORTRÉT, 1938, LEPT, PAPIR, 210 × 155 MM,
SOUKROMÁ SBÍRKA

střízlivější a popisnější výjevy s letadly a piloty na ruzyňském letišti, kde trávil s bratrem mnoho času. Za grafiky s válečnou tematikou byl oceněn dvěma Čestnými uznáními AVU (1937, 1938) a za lept s akvatintou s názvem Na barikádách (1938), který je aktualizovanou parafrází obrazu Svoboda vede lid na barikády Eugène Delacroix, mu byla dokonce udělena První školní cena na AVU za rok 1939 s právem na tzv. Čestný rok. Na podzim roku 1939 však nacisté vysoké školy zavřeli a Štěpán se musel před gestapem skrývat v Níhově na Tišnovsku. Možnost využívat rok po absolutoriu vybavení školy mu tak byla nadlouho odepřena.

Ještě před nacistickou okupací plánovali bratři Štěpánové, že společně uprchnou ze země. Podařilo se to ale jen Františkovu bratru Karlovi, který se přidal k zahraničnímu odboji v Buzuluku a jako poručík Československé armády, štábní kapitán zahraničního le-

tectva a navigátor u 311. perutě RAF se účastnil i bojů v Polsku či u Tobruku. František, jenž se před gestapem skrýval v Níhově, byl 17. 9. 1942 zadržen a uvězněn v Kounicových kolejích v Brně, které prosluly tvrdými podmínkami a mučením. Měl být deportován do koncentračního tábora, avšak onemocněl těžkým zánětem slepého střeva a díky pomoci přátel byl nakonec po necelém roce z vězení propuštěn a totálně nasazen v zemědělství.

V době internace v Kounicových kolejích se Štěpán vlastní tvorbě nemohl věnovat. Byl ovšem nucen kreslit na příkaz nacistických dozorců, kteří si jeho kresby nechávali na památku, nebo je posílali domů jako pohlednice. Jedna z těchto drobných kolorovaných kreseb z roku 1942 se dokonce zachovala. Tíživé zážitky z vězení se ve Štěpánově díle projeví po propuštění na svobodu, kdy se přestěhoval do Níhova a oženil s Josefou Hejtmánkovou. Cyklus jeho kreseb, grafik, pastelů a kvašů s motivy z vězení je prosycen atmosférou zoufalství, beznaděje a smrti. Silně expresivně pojaté práce s velmi temnou barevností zachycují postavy nervózních mužů před výsledkem, stísněné cely plné zoufalých postav, vyzáblé vězně při nucených pracích, ale také drastické scény s nahými mrtvými těly, která jsou omotaná ostnatým drátem nebo leží pohozená na hromadě na vězeňském dvoře.

Po skončení války v roce 1945 zahájil Štěpán zmíněný Čestný rok na AVU, který však musel zanedlouho, po narození syna Ivana, ukončit. Aby zabezpečil rodinu, začal pracovat jako zemědělský dělník. V roce 1948 se přestěhoval do Dolních Louček, kde téhož roku po komplikovaném porodu zemřela jeho žena Josefa, již mnohokrát portrétoval, a zakrátko i novorozená dcera. Roku 1951 se František Štěpán ože-

nil podruhé. Vzal si Annu Hrabánkovou a po roce se mu narodil druhý syn Pavel.

V poválečných letech ovládly celou společnost pocity euforie a mnoho levicově orientovaných umělců, včetně Štěpána, tehdy spontánně a z vlastního přesvědčení vstoupilo do Komunistické strany Československa. Štěpán pracoval až do konce roku 1946 na cyklu, jímž se vyrovnával s prožitky z Kounicových kolejí, a zároveň se plynule vrátil ke škále svých motivů z předválečného období. Na dřívější půvabné výjevy s matkou ve světnici, na dvoře rodového statku či na smrtelné posteli navázaly podobizny Štěpánových žen a obou synů, prosté motivy z každodenního běhu domácnosti a života na venkově, portréty přátel a pohledy na krajinu a místní architektonické dominanty (zejména klášter Porta coeli v Předklášteří). Kromě toho nacházíme ve Štěpánově tvorbě z konce 40. a počátku 50. let také motivy spřízněné s dobovou ideologií budování nové, lepší společnosti – dvojice milenců robustních forem v rozevlátém šatu uprostřed lesa, mladí zemědělci odpočívající po práci na poli, traktory a těžké stroje v krajině a především stavba železniční trati na trase Tišnov – Havlíčkův Brod. V roce 1950 se Štěpán dokonce zúčastnil výstavy Výtvarná úroda v pražském Domě umění U hybernů, na kterou byla pečlivě vybírána díla odpovídající „ideologickým hodnotám a potřebám dneška“.

Štěpánovy práce z přelomu 40. a 50. let však nelze zcela jednoznačně pokládat za díla socialistického realismu. Soudě podle rozsáhlého obrazového materiálu, který byl dostupný autorce této studie, se Štěpán neobracel k postavám velkých hrdinů národní historie, k heroizaci odboje a motivům idealizovaného, romantického revolučního vývoje společnosti. V jeho pracích nenacházíme optimistické vize budoucnosti, dramatické scény plné exaltovaného patosu a vlastenectví a až na několik výjimek ani sklon k monumentalizaci forem. Dokonce i Štěpánův cyklus ze stavby železniční trati, který se doktríně socialistického realismu přibližuje zřejmě nejvíce, má spíše střízlivý, dokumentační charakter, odkazující opět k jemné poetice jeho předchozích děl. Některé ze základních idejí Štěpánova uměleckého východiska, tj. sociálního civilismu 20. let (realismus, soucit se životem „obyčejného“ člověka, důraz na hodnotu práce a sepjetí člověka s přírodou ad.). totiž tehdejší oficiální doktrína přejala za své a postupně přetvořila v duchu socialistického realismu. Na konferencích Svazu československých výtvarných umělců počátkem 50. let byl rovněž kladen „důraz na kontinuitu české národní a klasické (=nemodernistické) kultury a záměr rozvíjet její odkaz“.⁴⁾

Štěpán sice byl celý život členem KSČ a zastával i několik stranických funkcí v regionu (předseda ZO KSČ, člen NV v Dolních Loučkách, lektor stranického

MAMINKA, 1938, LEPT, PAPÍR, 255 × 205 MM,
SOUKROMÁ SBÍRKA

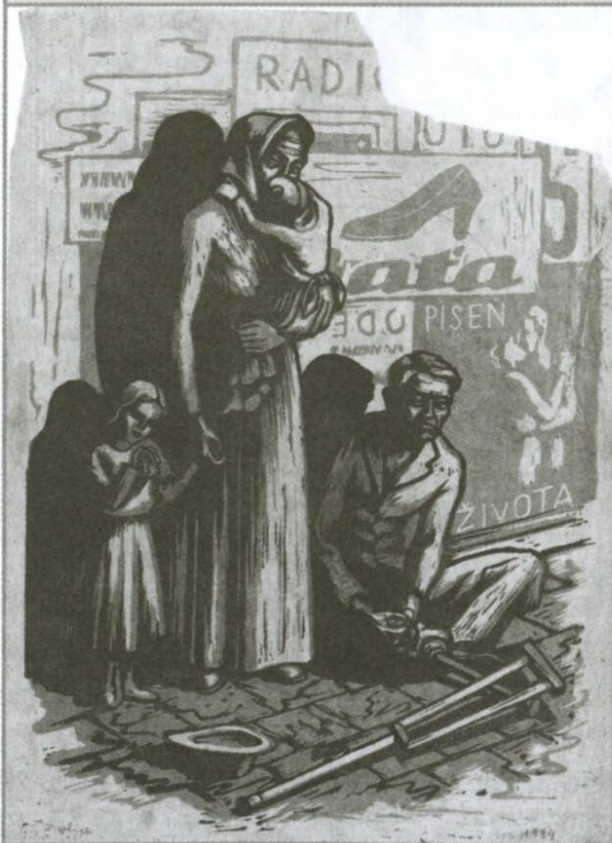

BALETKA, 1938, LEPT, PAPÍR, VÝŘEZ Z PASPARTY 170 × 135 MM, SOUKROMÁ SBÍRKA

vzdělávání, člen skupiny názorné agitace při KV KSČ ad.), ale na umění usilujícím o ideovou převýchovu „pracujících mas“ se zřejmě podílet nechtěl. Jako přísně akademicky školený umělec musel jistě nelibě nést, že se počátkem 50. let začalo do popředí dostávat mnoho průměrných a neinvenčních umělců, jejichž tvorba byla sice dostačující ideologicky, ovšem nikoli z hlediska výtvarných kvalit. Ještě roku 1952 se Štěpán zúčastnil výstavy Krajského střediska SČVU v Domě umění

Z CYKLU RUB A LÍČ ŽIVOTA, POL. 30. LET, TUŠ, TEMPERA, PAPÍR, 250 × 295 MM, SOUKROMÁ SBÍRKA
(DOLE) Z ULICE, Z CYKLU RUB A LÍČ ŽIVOTA, DŘEVORYT, 1934, 305 × 225 MM, SOUKROMÁ SBÍRKA

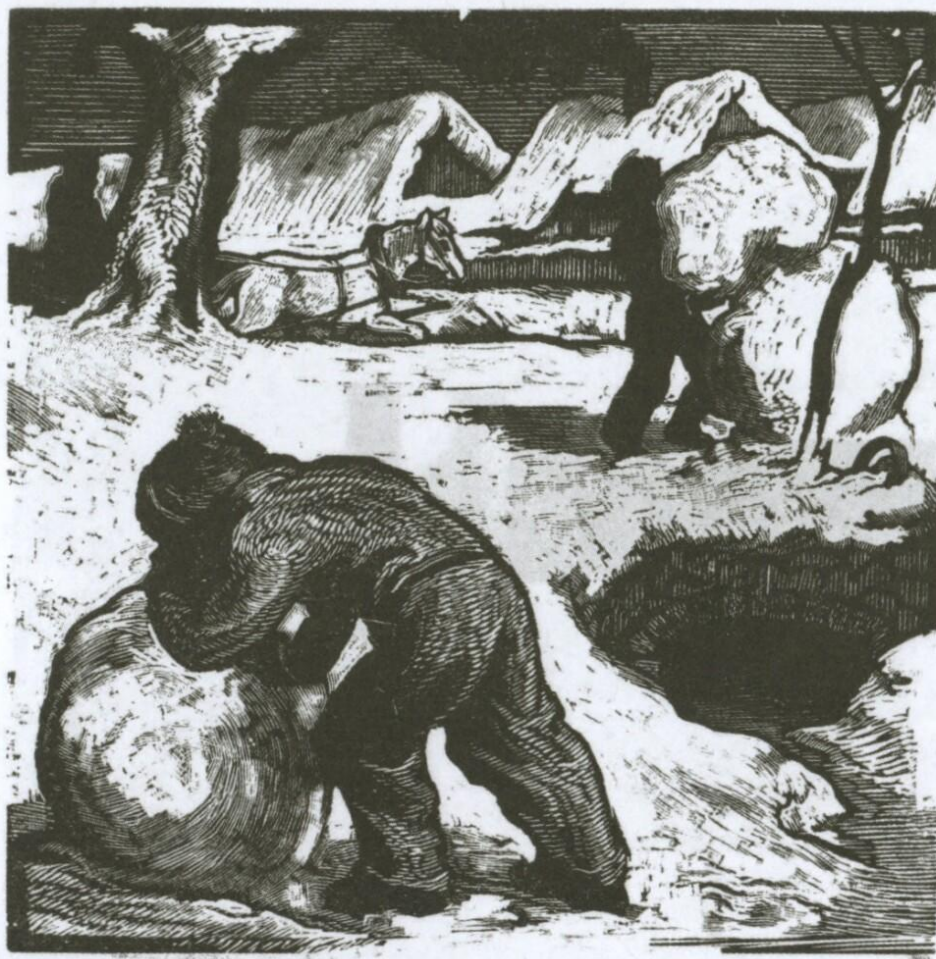

Štěpán F. 1938

RANĚNÁ REPUBLIKA, 1938, DŘEVORYT, PAPÍR, 230 × 285 MM, SOUKROMÁ SBÍRKA

NA BARIKÁDÁCH, 1939, LEPT S AKVATINTOU, PAPÍR, 280 × 340 MM, SOUKROMÁ SBÍRKA

STAVĚNÍ SNĚHULÁKA, 1937, DŘEVORYT, PAPIR, 165 × 160 MM, SOUKROMÁ SBÍRKA

S HARMONIKOU U OKNA, KONEC 30. LET, DŘEVORYT, PAPIR, 365 × 230 MM,
SOUKROMÁ SBÍRKA

POUŠTĚNÍ DRAKŮ, 1946, LEPT, PAPIR, 150 × 90 MM, SOUKROMÁ SBÍRKA

PŘED KLÁŠTEREM PORTA COELI, NEDATOVÁNO, OLEJ NA PLÁTNĚ, 42 × 48 CM, SOUKROMÁ SBÍRKA

POHLED NA KLÁŠTER PORTA COELI, UHEL, PAPÍR, 70. - 80. LÉTA, 300 × 390 MM, SOUKROMÁ SBÍRKA

města Brna, ale už v roce 1954 se rozhodl vystoupit z krajského střediska SVU Aleš a de facto tak oficiálně opustit profesi umělce. Jako mnoho jiných umělců té doby pak rozvíjel volnou tvorbu již jen v soukromí, bez dozoru a kontroly všemocného Svazu.

Od poloviny 50. let žil Štěpán v Předklášteří a od roku 1976 v Tišnově. Živil se jako návrhář pro Krajský svaz spotřebních družstev v Brně (1954-1955) a následně pro krajský závod Propagace a kniha v Brně (1955-1959). Krátce, v letech 1959 až 1962, působil také jako ředitel Okresního vlastivědného musea v Tišnově (nyní Podhorácké muzeum v Předklášteří). Odtud, po zajištění vyhovujících podmínek pro depozitáře a vybudování nových expozic, odešel jako metodik-výtvarník do Osvětového domu Brno-venkov (1962-1972).

Od poloviny 50. let se tedy Štěpán věnoval také vytváření typografických návrhů obálek knih a časopisů i navrhování drobné grafiky, plakátů, letáků či brožur, které sloužily reklamním a propagačním účelům. Pravidelně navrhoval mimo jiné i výzdobu Tišnova na oslavy 1. máje a při příležitosti různých výročí a v roce 1959 se podílel na realizaci plakátu k oslavám 700 let od založení města Tišnova (s kresbou Bedřicha Valy).⁵⁾ Mezi touto oblastí Štěpánovy tvorby, která mu zajišťovala živobytí a vzhledem ke svému určení pochopitelně vykazovala jasné znaky oficiální ideologie, a jeho volnou tvorbou, je třeba striktně rozlišovat. V soukromí se i nadále věnoval svým tradičním tématům bez zásadnějších stylových proměn.

Po odchodu z pražské Akademie již Štěpánovi nebylo přístupné zázemí nezbytné pro náročnější grafické techniky. Nejčastějším vyjadřovacím prostředkem jeho volné tvorby se proto od poloviny 40. let stala především tužka, uhlí, sépie či tuš, ale také pastel, kvaš a malba olejem a temperou. Ke grafikám, v nichž nepochybně vynikal nejvíce, se pak uchýloval spíše příležitostně. Od poloviny 50. let začala ve Štěpánově tvorbě převažovat tematika krajiny kolem Tišnova, již se tehdy inspiroval také jeho slavnější krajan Emanuel Ranný. Vedle autoportrétů, portrétů rodiny a přátel, zátiší a kytic zaznamenával Štěpán především proměny krajiny kolem Deblína, Níhova, Horních a Dolních Louček, Předklášteří, Újezdu a celé řady dalších míst a vesnic v okolí Tišnova. Jistou melancholičnost a mnohdy až virtuózní výtvarnou zkratku vystihující charakter krajinného motivu nahradila v 70. letech větší popisnost a v 80. letech až určitá romantická, sentimentální uhlazenost a dramatické světelné efekty. Intimní vztah k zobrazovanému a subjektivní poetická vize se z jeho děl postupně vytrácely.

Štěpán vždy čerpal z přirozeného talentu, precizní a střídme kresby, akademického vzdělání a sociálního civilismu 20. let, které zformovaly jeho celoživotní dílo. Aktuální tendence v domácím ani světovém umění jej nikdy příliš nezajímaly a jeho tvorba se tak odehrává v jakémsi bezčasí, téměř odtržena od dění ve světě umění. Svá díla takřka nevystavoval, neměl žádné žáky či pokračovatele ani nerozvíjel diskuse s jinými umělci a uměleckými směry. Uzavřen v soukromí svého domova tvořil v poměrně stabilním výtvarném projevu jen pro sebe a několik svých přátel. Proto je Štěpánovo poměrně kvalitní kreslířské a grafické dílo v současnosti v podstatě zapomenuto.

BEZ NÁZVU, 1976, TUŠ, PAPIR, 350 x 290 MM, SOUKROMÁ SBÍRKA

František Štěpán**27. 11. 1912 (Prostějov) – 24. 11. 1986 (Tišnov)**

1914	narození bratra Karla
15. 10. 1918	v 1. světové válce umírá otec František na zápal plic
1919	matka Matylda se s dětmi stěhuje zpět do rodného Deblína
1919–1924	navštěvuje Obecnou školu v Deblíně
1924–1929	navštěvuje Měšťanskou školu v Tišnově
1929–1931	navštěvuje Přípravku Veřejné školy uměleckých řemesel obchodní a živnostenské komory v Brně (VŠUŘ)
1931–1932	navštěvuje Speciální školu pro reklamu a aranžérství VŠUŘ v Brně (E. Hrbek)
1932–1934	navštěvuje Speciální školu pro grafiku VŠUŘ v Brně (P. Dillinger, F. Süsser)
1934–1939	studuje na Speciální škole pro grafická umění Akademie výtvarných umění v Praze (T. F. Šimon)
1939	pracuje jako zemědělský dělník v Deblíně
17. 9. 1942 – 25. 8. 1943	vězněn v Kounicových kolejích v Brně
7. 8. 1944	uzavírá sňatek s Josefou Hejtmánkovou
1944	stěhuje se do Níhova, kde pracuje jako zemědělský dělník
15. 6. 1945	narození syna Ivana
1948	stěhuje se do Dolních Louček
23. 2. 1948	narození dcery Jitky
20. 4. 1948	umírá první manželka Josefa
28. 4. 1948	umírá dcera Jitka
22. 9. 1951	uzavírá sňatek s Annou Hrabánkovou v Gottwaldově
25. 6. 1952	narození syna Pavla
1954–1955	pracuje jako návrhář pro Krajský svaz spotřebních družstev v Brně
1955	stěhuje se do Předklášteří
1955–1959	pracuje jako návrhář pro Propagaci a knihu – krajský závod v Brně
1. 4. 1959 – 31. 12. 1962	pracuje jako ředitel Okresního vlastivědného musea v Tišnově
1963–1972	pracuje jako metodik-výtvarník pro Osvětový dům Brno-venkov
1976	stěhuje se do Tišnova
24. 11. 1986	umírá v Tišnově

Samostatné výstavy

- 1979: Radnice města Tišnova, KPVU při Okresním kulturním středisku
Brno-venkov, František Štěpán
- 2012: Podhorácké muzeum v Předklášteří, pobočka Muzea Brněnska,
František Štěpán (1912–1986). Výstava k 100. výročí narození
akademického malíře a grafika

Společné výstavy

- 1946–1948: Tišnov, Výstavy pořádané výtvarnou sekci osvětové rady
- 1948: Brno, Ostrava, Hradec Králové, Moravská Třebová, Zlín ad., Členská
výstava SVU ALEŠ v Brně
- 1950: Praha, Dům výtvarného umění, Výtvarná úroda
- 1952: Dům umění města Brna, III. členská výstava Krajského střediska
SČVU
- 1959: Tišnov, Výstava tišnovských výtvarníků v rámci oslav 700 let Tišnova
- 1977: Dům umění města Brna, Dům pánů z Kunštátu, Grafické práce z let
studií. Z historie studia grafiky na Akademii výtvarných umění v Praze

Zastoupení ve sbírkách

- AVU v Praze
- Horácká galerie v Novém městě na Moravě
- Podhorácké muzeum v Předklášteří, pobočka Muzea Brněnska
- soukromé sbírky
- Umělecký odkaz Františka Štěpána spravují jeho synové,
Ivan a Pavel Štěpánovi.

Poznámky:

- (1) První samostatnou výstavu Františka Štěpána uspořádal v roce 1979 v prostorách tišnovské radnice KPVU Tišnov, který k ní vydal i drobný katalog.
- (2) *František Štěpán*, in: Pavlík, Miroslav: *František Štěpán. Katalog k výstavě. Tišnov 1979*, nestránkováno.
- (3) Lahoda, Vojtěch: *Dějiny českého výtvarného umění IV. 1890/1938*. 2. Praha 1998, s. 61–62.
- (4) Petišková, Terezie: *Oficiální umění padesátých let*. In: Švácha, Rostislav – Platovská, Marie (eds.): *Dějiny českého výtvarného umění V. 1939/1958*. Praha 2005, s. 365.
- (5) Fic, Karel: *Jubileum mistra Štěpána*, in: *Tišnovský kulturní zpravodaj*, 1977, r. VIII, č. 11, s. 134.
Pavlík, Miroslav: *František Štěpán vystavuje*, in: *Tišnovský kulturní zpravodaj*, 1979, r. X, č. 4, s. 63.

Martina Šviková

Odborní pracovníci Podhoráckého muzea v Předklášteří se v posledních letech snaží systematicky mapovat také tvorbu nejvýznamnějších moderních a současných umělců spjatých s regionem Tišnovska a výsledky tohoto bádání prezentovat formou výstav. Mezi obvyklé výstavy muzejního typu jsou tak, většinou jednou ročně, zařazovány i výstavy umění 20. a 21. století. Po dílech Milivoje Husáka, Michala Ranného, Otilie Šuterové-Demelové, Emanuela Ranného, Bohumíra Matala a Františka Štěpána představilo Podhorácké muzeum v roce 2013 tvorbu Milana Magniho.

Malíř, který od roku 2006 žije ve Svatoslavi nedaleko Tišnova, se již v 80. letech minulého století stal respektovanou osobností brněnské umělecké scény. V Brně, podobně jako v jiných větších městech, se tehdy začala důrazně hlásit ke slovu mladá, aktivní generace. Vedle absolventů brněnské Školy uměleckých řemesel a Katedry výtvarné výchovy na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně (dnešní Masarykovy univerzity) se v Brně střetávali také absolventi pražských uměleckých škol, kteří se sem tehdy vraceli ze svých studií a přispívali k výraznému oživení brněnského uměleckého života.¹⁾

Magni prošel hned dvěma ze tří zmíněných center tvůrčích invencí v Brně. Absolvoval Školu uměleckých řemesel a následně pod vedením Miroslava Štolfy a Leonida Ochrymčuka Katedru výtvarné výchovy na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně. Od počátku soustředil svou pozornost téměř výhradně na malbu. Druhou polohu vedle převážně malířských aktivit představovala v 80. letech Magniho experimentální činnost konceptuálního charakteru, pod níž lze zahrnout zejména jeho působení v intermediální Skupině mlhy a skotu – Florián, kterou založil společně s Marianem Pallou a Petrem Kvíčalou. Magni byl rovněž členem skupiny Měkkohlaví a TT klubu a v letech 1994-2001 působil jako vedoucí ateliéru nefigurativní malby na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

Fundamentální směřování Magniho tvorby, poučené důkladnými znalostmi malířských technik a technologií, podstatně ovlivnilo dílo velkých osobností geometrizujících a lyrické abstrakce, abstraktního expresionismu i analytické malby (K. Malevič, M. Rothko, M. Tobey, A. Tapiés ad.). Již při svých studiích Magni zformoval osobité pojetí geometrizujících malby monumentálních forem a výrazného malířského rukopisu, které pak v 90. letech přetavil ve styl, jenž se pro jeho práci stal typickým. Zásadní úlohu přitom sehrál Magniho kontakt se současným francouzským uměním na studijní stáži v Poitiers, kde na něj zapůsobila především tvorba G. Mathieua, J.-P. Pincemina, P. Soulagese a C. Viallata.²⁾ Magni se v jednotlivých malířských cyklech soustřeďuje na zkoumání čistě malířských problémů. Zaujímá jej samotné médium malby, „zkoumání o malbě v malbě samotné“, což, jak již mnohokrát zdůraznil Jiří Valoch, rezonuje s problematikou, kterou poprvé formulovala analytická či fundamentální malba především v Itálii, Německu a Holandsku.³⁾ Magni radikálně redukuje kompozici a výrazně se přibližuje monochromní

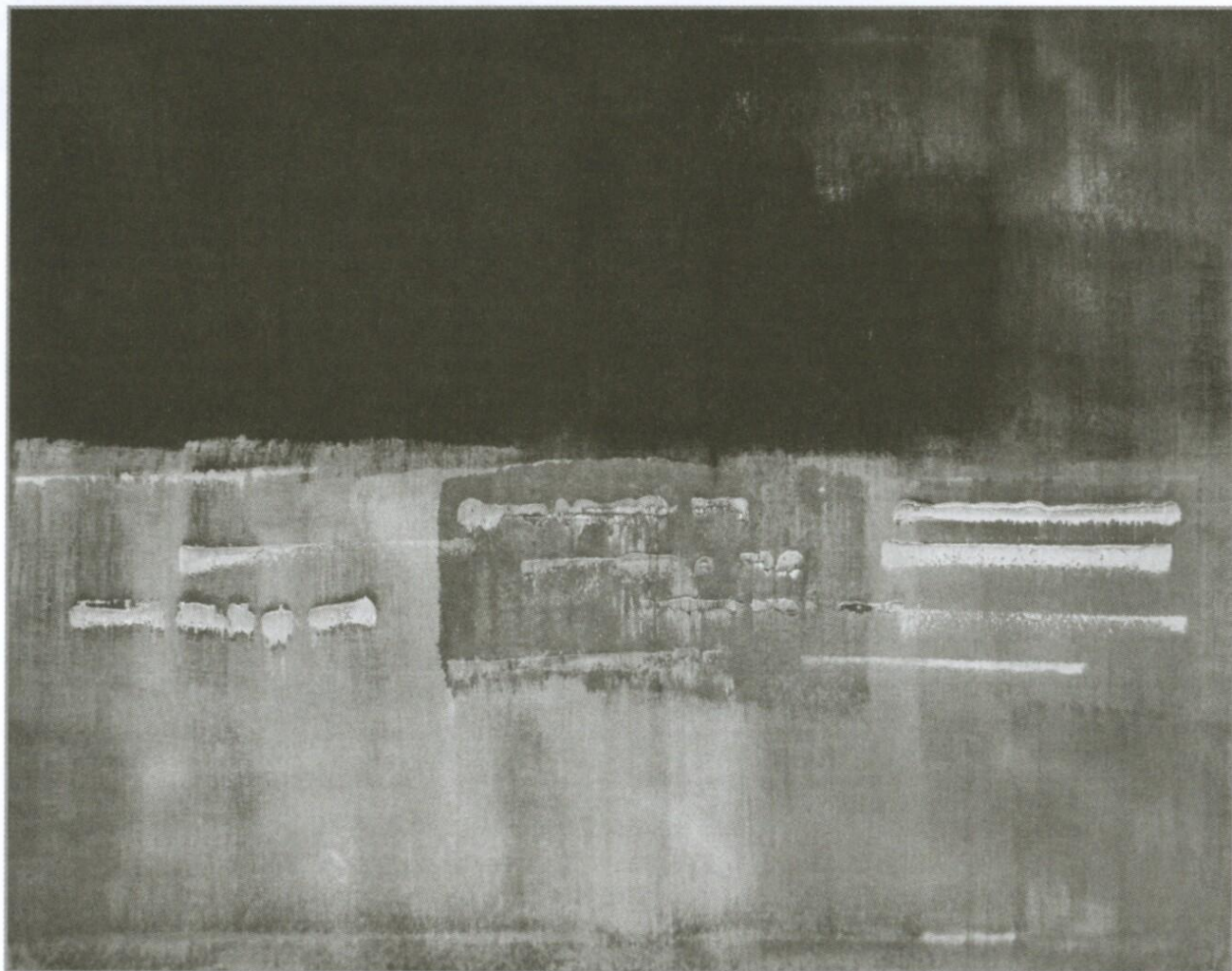

ZÁBĚR Z INSTALACE MAGNIHO VÝSTAVY V PODHORÁCKÉM MUZEU: KRAJINA I, 2012, OLEJ, SOLOLIT, 65 × 77 CM, KRAJINA II, 2012, OLEJ, SOLOLIT, 70 × 82 CM, KRAJINA III, 2012, OLEJ, SOLOLIT, 72 × 85 CM, KRAJINA IV, 2012, OLEJ, PLÁTNO, 62 × 70 CM, ZIMA NA BÍLÉM POTOCE I, 2009-2011, KOMBINOVANÁ TECHNIKA, PLSTĚ, PLÁTNO, 89 × 216 CM, SLOUP (KMEN I), 2012, KOMBINOVANÉ TECHNIKA, PAPIR, 70 × 50 CM, ŠPALEK-TVÁŘ I-III, 2012, DŘEVO, MAX. 103 CM, SLOUP (KMEN I), KOMBINOVANÉ TECHNIKA, PAPIR, 2002, 70 × 50 CM, KMEN, 2011-2012, KOMBINOVANÁ TECHNIKA, PLÁTNO, 110 × 140 CM

malbě, aby ji zároveň neustále zpochybňoval a narušoval prostřednictvím práce se strukturou zmnožené barevné vrstvy. Jednotlivé barevné vrstvy jsou nanášeny přes sebe v různé intenzitě, roztírané do téměř neznatelné stopy nebo naopak kladené v silných nánosech. Místy jsou překrývané další vrstvou barvy nebo se zpoza těchto vrstev derou samy na povrch. Barvy tak spolu navzájem nejen intenzivně komunikují, ale zároveň vytváří dojem hloubky. Harmonické, nebo naopak kontrastní barevné vrstvy však především vyvolávají efekt vnitřního napětí, jakéhosi chvění v obraze, které někdy výrazně dynamizují i malířské či skripturální gestické záznamy, jimiž je plocha malby mnohdy dále rozrývána.

Od tematiky spjaté s geometrií se Magni dostal až k tematizaci malby jako takové a rovněž k zájmu o problematiku spjatou s kosmologií a působením různých skrytých sil a energií. Zhruba od poloviny 90. let začaly do jeho tvorby postupně pronikat inspirace krajinnými prvky a přírodními strukturami (např. cyklus *Hladiny*) a tyto tendence vyvrcholily poté, co se Magni přestěhoval do Svatoslavi. Právě inspirace krajinou kolem Svatoslavi se stala určující pro výstavu, kterou uspořádalo Podhorácké muzeum v Předklášteří pod názvem *Milan Magni – Práce ze Svatoslavi 2010–2012* (19. 2. – 1. 4. 2013).

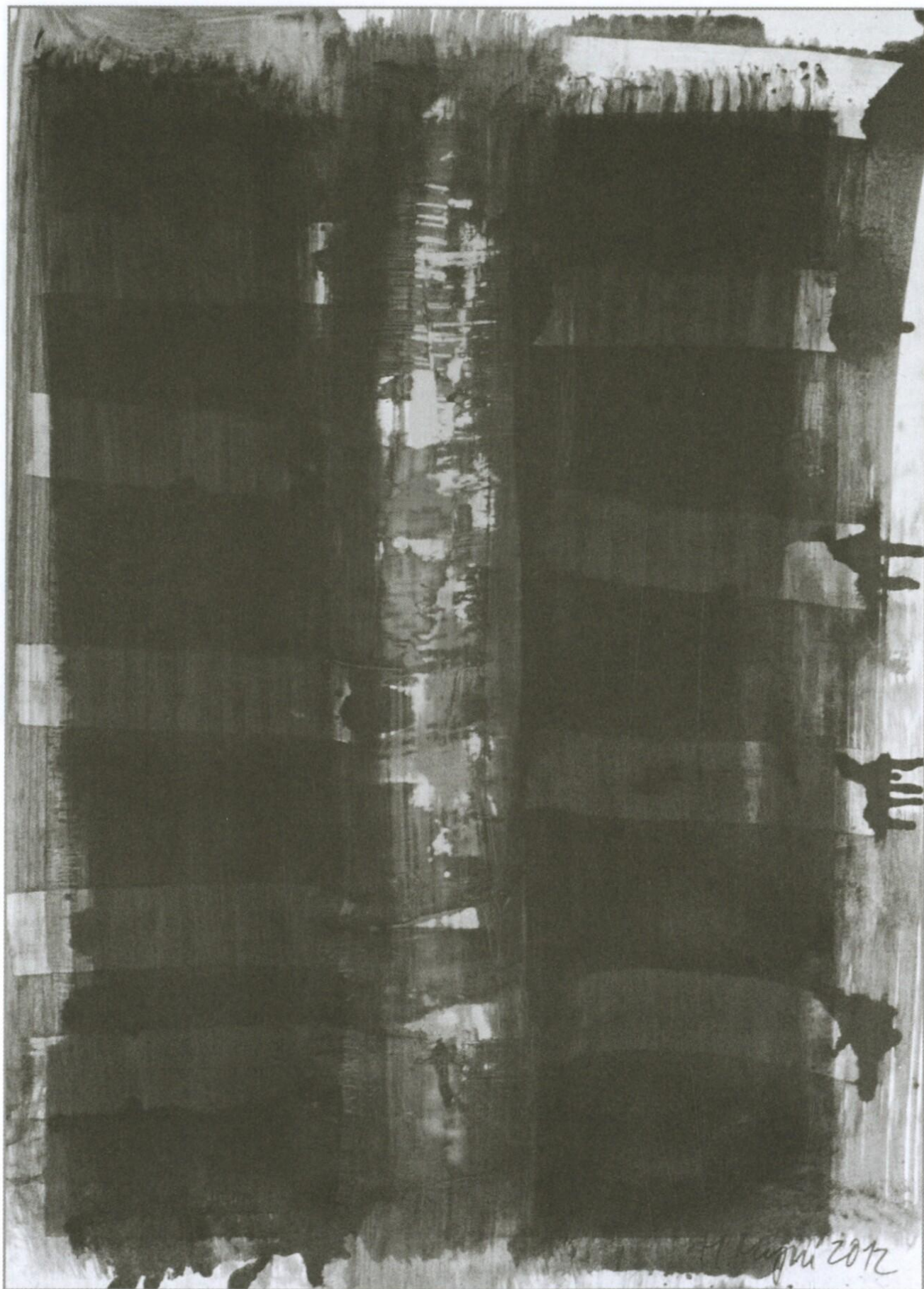
Bytostného abstrakcionistu Magniho nezajímá realistické zaznamenávání výseku nějaké konkrétní krajiny nebo vytváření krajin imaginárních. Surrealismus ani metafyzická malba mu nikdy nebyly příliš blízké a vůči tradici realistického zobrazování krajiny měl potřebu se striktně vymezit dokonce i písemnou formou.

KRAJINA (ZIMNÍ) III, 2012, AKRYL, PLÁTNO, 110 × 140 CM

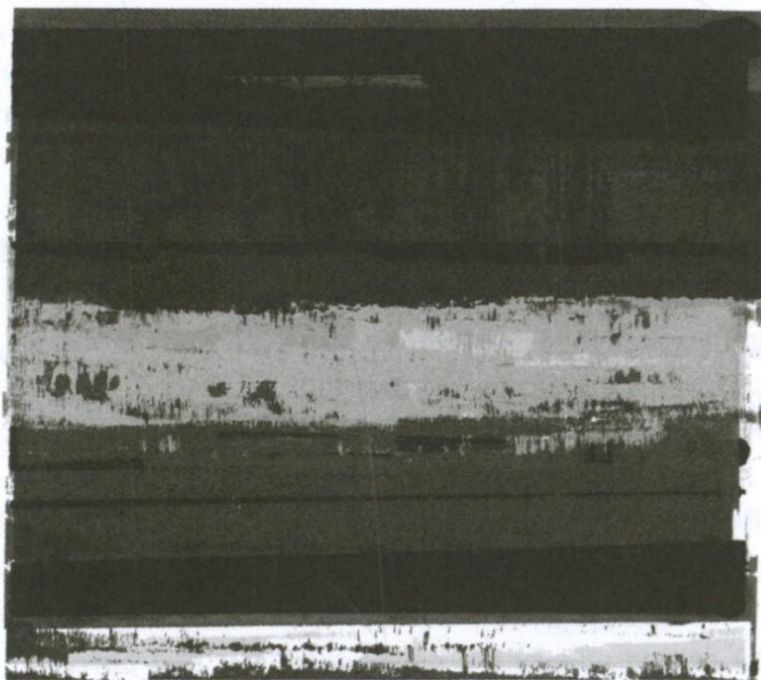
KRAJINA XV, 2012, KOMBINOVANÁ TECHNIKA, PAPÍR, 50 x 70 CM

SLOUP (KMEN) II, 2012, KOMBINOVANÁ TECHNIKA, PAPIR, 70 x 50 CM

ŠPALKY-HLAVY I-III, DŘEVO, 2012, MAX. 65 CM

KRAJINA S HORIZONTEM VI, 2011, SERIGRAFIE, PAPÍR, 50 × 70 CM

Na svých webových stránkách přibližuje Magni v textu „Zrození krajináře“⁴⁾ genezi vlastního zájmu o krajinu od prvotních, ještě ne zcela vědomých náznaků v polovině 90. let až po jasné přihlášení se k inspiraci krajinou v souvislosti s přestěhováním na venkov v roce 2006. Iniciační roli přitom údajně hrály dlouhé procházky se psem, které Magnimu umožnily dennodenně pozorovat zdánlivě jednotvárnou krajinu kolem Svatoslavi a její proměny v různých ročních dobách.

Magni ve svých obrazech inspirovaných krajinou Svatoslavi vyloučil téměř veškeré vyobrazení, které by bezprostředně odkazovalo k předmětnému světu. Kompoziční řešení obrazů je zpravidla omezeno pouze na použití horizontální linie, která jako symbol krajinného horizontu představuje jedinou referenci ke skutečné otevřené a rovinaté krajině. V případě cyklu maleb a grafik *Kmenů* (sloupů) je pak určující linie vertikální, která vzdáleně odkazuje ke krajině v podobě temného, uzavřeného lesa. Minimalistická kompozice Magnimu opět umožňuje plně se soustředit na práci se světlem, barvou a strukturou obrazové plochy. Barva mu slouží jako nositel emotivních významů, ale zároveň i jako prostředek vytváření neiluzivního obrazového prostoru. Hloubka je v obrazech budována prostřednictvím optických vlastností barev, které jsou na sebe kladeny v lazurních i hustých, pastózních nánosech haptických kvalit výrazně vystupujících z plochy obrazu. Pro charakteristickou vnitřní dynamiku obrazů je určující také promyšlená kombinace klidných a energických tahů, které připomínají až kaligrafické záznamy.

Obdobných strategií a postupů využívá Magni i ve dvou cyklech sítotisků s názvem *Krajina se světlem* a *Krajina s horizontem*, které vznikly během léta roku 2011. Magni se zde opět pohybuje někde mezi monochromy, kladením barevných vrstev do horizontálních polí a razantní gestickou malbou do tiskové plochy. Ani při práci s grafickým médiem, s nímž si Magni hraje a testuje jeho hranice, nijak nezapírá svou lásku k barvám a k malbě. Sítotisk totiž pojímá jako neukončený proces značně se přibližující volné malbě. Do hotového tisku Magni zasahuje výraznými autorskými intervencemi, jako jsou přetisky různých barevných vrstev a jejich záměrné přiznávání mírným vychýlením nově kladené vrstvy, lití barvy přímo na síto, vytírání či vytrhávání barvy z nezaschlého podkladu a podobně. Tyto zásahy Magniho grafickou a malířskou tvorbu přirozeně propojují.

Sítotisk tedy Magnimu poskytuje jiné nástroje k analýze týchž problémů, které sleduje v malbách inspirovaných krajinou kolem Svatoslavi. V cyklu inspirovaném svatoslavskou krajinou se Magni vydává od zkoumání malby jako takové novým směrem, v němž se abstraktní malba prolíná s určitou složkou reality – nikoli reality viděné, ale spíše tušené a nepozorným očím skryté. Magni se pokouší proniknout pod povrch pomíjivého a nahodilého světa jevů a zachytit jakousi „nehybnost, až archetypální oproštěnost krajiny kolem Svatoslavi“.⁵⁾ Intenzivní vnitřní dynamika jeho obrazů přitom odkazuje k napětí skrytému pod povrchem krajiny, které je ale přes mnohost neustále se měnících přírodních forem vlastně stálé a trvalé. Magnimu se tak sama krajina stává abstraktním obrazem, který je třeba prozkoumat a pochopit.

Výběr z dnes již uzavřeného cyklu maleb a grafických listů inspirovaných krajinou kolem Svatoslavi doplnilo na výstavě v Předklášteří i několik Magniho trojrozměrných dřevěných objektů (*Špalky-Hlavy*, *Špalky-Tváře*), jejichž tvorbě se Magni stále intenzivněji věnuje na dvoře svého venkovského domu. Pod vlivem

sochařských forem zejména Marina Mariniho a Constantina Brancusiho vytváří Magni trojrozměrné objekty, které interpretuje jako přeřaté kosmické sloupy.⁶⁾ Objekty odkazují ke starým pohanským bohům úzce spjatým s přírodou a geniem loci okolí Svatoslavi a ideově tak Magniho tvorbu obohacují o až mytologickou polohu, odkazující ke starým bájím o duších zakletých ve stromech. Magni vychází ze samotné struktury a barvy dřeva získaného ze svatoslavských stromů, jež opracovává do podoby základního znaku. Počítá přitom i s haptickým působením objektů. Do *Špalků-Tváří*, doporučuje vtírat olej, dotýkat se jejich hladkého povrchu a vnímat tvar objektů, materiál a jeho vlastnosti i prostřednictvím hmatu.

Výstava v Předklášteří ukázala výrazný posun v tvorbě abstraktního malíře Milana Magniho, který se rozhodl vykročit z již prověřené polohy čisté abstrakce a obohatit svou dosavadní tvorbu o nové kvality. Cyklus prací inspirovaných krajinou kolem Svatoslavi můžeme zároveň chápat jako vyjádření specifického vztahu k místu, jež se Magnimu stalo novým domovem.

Poznámky:

- 1) Horáček, Radek: *Cesty z Křížové chodby*. In: Macharáčková, Marcela (ed.): Brněnská osmdesátá. Brno 2010, s. 12.
- 2) Macharáčková, Marcela: *Milan Magni*. Svatoslav 2010, nestránkováno.
- 3) Viz např. Valoch, Jiří: *Úvod*. In: Malina, Václav (ed.): *Měkkohlaví*. Plzeň 2009, s. 11.
- 4) Magni, Milan: *Zrození krajináře*, leden 2012, Svatoslav. In: <http://www.magniart.cz/aktualne.php> [citováno 2. 6. 2013]
- 5) *Milan Magni v soukromé e-mailové korespondenci s autorkou příspěvku*, 29. 1. 2013.
- 6) *Milan Magni v rozhovoru s autorkou příspěvku*, 6. 2. 2013.

*Stanislav Mrázek***SPOLKY MONARCHIE NA ÚZEMÍ ČECH, MORAVY A SLEZSKA**

Spolek patří k nejstarším formám organizace veřejného života. Za první právní pramen tohoto práva, aplikovaný na naše území, je možné považovat Pravidla pro spolky, vydaná rakouským císařem Ferdinandem I. 19. 10. 1843. Dalším právním dokumentem se stal Patent císařský č. 171/1849 ř.z. (Říšského zákoníku) a dále Zákon spolkový z 26. listopadu 1852. Nejdůležitějším počinem v rozmachu zakládání nových spolků byl však Zákon o právu spolčovacím č. 134/1867 z 15. listopadu 1867. Na jeho základě museli zakladatelé spolku oznámit zamýšlené utvoření spolku (pak i zánik) zemskému úřadu (místodržitelství). Ten měl spolku osvědčit jeho právní existenci potvrzením stanov, které musely obsahovat zákonem nařízená ustanovení. O spolkách vedlo podrobnou evidenci policejní ředitelství. Spolky se podle druhu dělily do 21 skupin – jedna z nich se nazývala „spolky legionářské, střelecké a vojenských vysloužilců“.

Spolky vojenských vysloužilců byly od sedmdesátých let 19. století nejpčetnějšími a nejmasovějšími spolky monarchie. První snahy o jejich invalidní a penzijní zabezpečení se objevily ve dvacátých letech 19. století v Uhrách. Postupně byly přejímány v ostatních korunních zemích monarchie. Podle císařského nařízení č. 266 z 19. 12. 1853 se sice začleňovali vysloužilí vojáci do civilního života a podle nového branného zákona č. 151 z 5. 12. 1868 bylo možné zaměstnat ve státní službě poddůstojníky, přesto však bylo vzhledem k počtu míst zabezpečení většiny vysloužilých vojáků žalostné.

Nejstarší spolek vojenských vysloužilců v monarchii byl založen v r. 1821 v Liberci, druhým by spolek v Jablonci nad Nisou, založený v r. 1823. V našich zemích (zemích Koruny České) začaly však spolky vznikat převážně až po Prusko-rakouské válce, tedy na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století. Válka přinesla mnoho bídy, vznikla potřeba postarat se o oběti bojů, a to jak o zmrzačené a zbídačelé vojáky, tak o pozůstalé. A k tomu vznikaly tyto spolky.

Vrcholným spolkovým orgánem v monarchii byl C. k. říšský spolek vojenských veteránů se sídlem ve Vídni, kterému byly podřízeny zemské svazy jednotlivých korunních zemí. 25. 5. 1873 byl ve Slezsku vytvořen I. rakousko-slezský zemský svaz vojenských veteránů v Opavě. V r. 1886 – údajně 19 spolků veteránských (Veteranen-Vereine, dle něm. Krieger-Vereine) založilo „Ústřední sbor vysloužilců vojenských pro Čechy a Moravu“ se sídlem v Praze. Pravděpodobně v roce 1894 byl založen „Krajský sbor moravských vojenských vysloužilců“, následně v r. 1895 se v moravských spolkách četly stanovy Krajského sboru vojenských vysloužilců střední Moravy a rozhodovalo se o přistoupení spolků za člena sboru, volili se delegáti do sboru (v materiálech spolků je též uvedeno, že 7. dubna 1895 se konal v Křenovicích sjezd vysloužilců, kde se předčítaly a opravovaly stanovy Krajského sboru vojenských vysloužilců střední Moravy). Další sjezd se konal 1. prosince 1895 ve Slavkově, kde se jednalo o přistoupení ke Krajskému sboru, další v r. 1901,

ZNAK C. K. ŘÍŠSKÉHO SPOLKU VOJENSKÝCH VETERÁNŮ, Z 1. ČERVENCE 1900
(SOA VYŠKOV SE SÍDLEM VE SLAVKOVĚ U BRNA)
(VLEVO) ZNAK NA KLOBOUKU (SOA VYŠKOV SE SÍDLEM VE SLAVKOVĚ U BRNA)

následující v Prostějově, hovořilo se i o přistoupení za člena Ústředního sboru v Praze.

V červnu r. 1903 se v Olomouci sešli zástupci 32 veteránských spolků z Moravy, aby projednali založení svazu, který by ve spolupráci s zemským svazem v Čechách vytvořil protiváhu Říšskému spolku vojenských veteránů ve Vídni. (Pozn.: Při vstupu do svazu spolky platily příspěvky – do 50 členů 1 zlatý, do 100 členů 2 zlaté a při více členech 3 zlaté; každoročně za každého člena 1 krejcar.)

Se spolky vojenských vysloužilců měly c. k. úřady pravděpodobně i další záměry, protože v r. 1886 jim c. k. okresní hejtmánství doručilo Zákon o domobraně č. 90 ř.z. – povolání v případě potřeby ke službě v domobraně se však týkalo jen členů válečnických spolků. O snaze začlenit české a moravské spolky vojenských vysloužilců do rakouských struktur svědčí i záznam z materiálů (bučovického spolku) o tom, že už 26. března 1894 v Kroměříži konal sjezd vysloužilců za tím účelem, aby se tyto české a moravské spolky vyjádřily, zda přistoupí k rakouskému válečnickému sboru. Bylo usneseno, že nepřistoupí.

Je možné a pravděpodobné, že se sjezdu zúčastnili a hlasovali na něm i zástupci podolského spolku vysloužilců. Schůze k obdobné tematice proběhly také 8. dubna 1894 v Křenovicích, 7. října 1894 ve Slavkově. Jednalo se zde i o vytvoření „župních jednot vysloužileckých“. Další akcí byla – asi v r. 1900 – písemná výzva C. k. říšského spolku vojenských veteránů z Vídne, který nabízel všem spolkům vojenských vysloužilců monarchie připojení se k tomuto C. k. rakouskému vojenskému veteránskému říšskému spolku. Výzva dávala na vědomí povinnosti a práva spolků – členů. Od členů se vyžadovalo vlastenectví, věrnost císaři, vojenské kamarádství, vyvarování se „jiných pocitů“ a za každého člena měly ročně spolky zaplatit členský příspěvek 5 haléřů do pokladny říšského spolku ve Vídni. Spolkům se nabízelo osvědčení o členství v říšském spolku, které spolek opravňovalo používat znak říšského spolku, členům bylo povoleno nosit na klobouku znak – granát s říšským orlem a dále znak s říšským orlem a iniciálami FJI a vlastnit členskou legitimaci, opravňující získávat některé výhody (ve zprostředkování práce, ve zdravotnictví, v přepravě na železnici, v hotelích a restauracích spolkům

aj.). Výzva končila heslem „V jednotě je síla“. Tato výzva pravděpodobně našla u moravských i českých spolků vysloužilců kladnou odezvu – jak se to projevilo na sjezdu v Olomouci v roce 1903.

Spolky vojenských vysloužilců – „které cti a vážnosti požívaly“ - vychovávaly k loajalitě vůči monarchii, měly ale především charitativní účel - nemajetným bývalým vojínům vypravit důstojný pohřeb a s poctami doprovodit nebožtíka ke hrobu (s hudbou a někdy i se střelbou z moždířů) a podporovat vdovy a sirotky po zemřelých. V každém městě i vesnici se váleční kamarádi - jak si říkali - sdružovali ku vzájemné pomoci. Účastnili se v rámci spolků mší svatých, církevních i jiných slavností, akcí jiných spolků, na které byly zváni – především svěcení jejich praporů a oslav výročí jejich založení, pořádali plesy, společné výlety, případně na obdobné akce jiných spolků vojenských vysloužilců vysílali deputace (i tak specifických, jakou byla v r. 1899 v Sokolnicích účast delegátů spolků na ustavující schůzi komitétu pro vybudování památníku padlých vojáků na Prateckém kopci).

Příslušníci spolku vojenských vysloužilců měli velké vlastenecké cítění. Oslavovali různá výročí mocnářství, při kterých defillovali pod spolkovým praporem (např. v r. 1898 probíhaly oslavy na počest padesátiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I., z nichž se odesílaly blahopřejné telegramy, každoročně se oslavovaly císařovy narozeniny, apod.). Při slavnostech se často střídalo z moždířů. V r. 1892 se deputace spolků zúčastnily i odhalení pomníku maršála Radeckého ve Vídni (na který spolky zasílaly příspěvky už v r. 1886), po návratu deputací se na počest maršála také střídalo z „hmoždířů“.

Příslušníci spolku vojenských vysloužilců měli velké vlastenecké cítění. Oslavovali různá výročí mocnářství, při kterých defillovali pod spolkovým praporem (např. v r. 1898 probíhaly oslavy na počest padesátiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I., z nichž se odesílaly blahopřejné telegramy, každoročně se oslavovaly císařovy narozeniny, apod.). Při slavnostech se často střídalo z moždířů. V r. 1892 se deputace spolků zúčastnily i odhalení pomníku maršála Radeckého ve Vídni (na který spolky zasílaly příspěvky už v r. 1886), po návratu deputací se na počest maršála také střídalo z „hmoždířů“.

Symbolem spolků byly prapory, praporové stuhy, odznaky a medaile. Prapor byl symbolem tradic, bohatství a vážnosti spolku. Podle nařízení ministerstva vnitra z 16. 10. 1881 č. 15499 nesměl nést vyobrazení členů císařské rodiny, nařízení z 8. 11. 1883 č. 14411 zakazovalo, aby byl na praporu oboustranně umístěn císařský orel. Prapory spolků z hedvábné látky různé barvy měly různá vyobrazení – zpravidla z jedné strany městský znak, moravskou orlici nebo obrazy svatých, jako např. sv. Václava, sv. Jiří, sv. Floriána, sv. Jana Nepomuckého, sv. Cyrila a Metoděje, sv. Kateřiny, sv. Hedviky, aj. Na druhé straně býval černožlutý říšský znak – dvouhlavý rakouský orel. Cena praporu byla značná, příspěvky členů na jeho výrobu nestačily (např. prapor spolku z Bučovic stál 215 zlatých), proto byly spolky závislé na sponzorských darech. Praporové stuhy bývaly bohatě vyšívány zlatým nápisem nesoucím jméno protektora spolku, kmotrů praporu nebo donátora a byly upevňovány na žerd' praporu při jeho svěcení, výročí spolku apod. Odznaky a medaile (zhotoveno jich bylo přes 700) byly vydávány k založení spolků, k svěcení praporů, jubileím trvání či sjezdům svazů veteránů. Byly raženy ponejvíce

ZNAK ŘÍŠSKÉHO SPOLKU S NÁPÍSEM FJI
(SOA VYŠKOV SE SÍDLEM
VE SLAVKOVĚ U BRNA)

Instruktion. - Die Legitimation besteht nur für die Dauer der Wittgensteinschen und der Jugendlichkeit des Stammmemors zum 1. J. Militär.-B.-Reichsbund in Kraft. - Beim Tragen des Abzeichens ist stets diese Legitimation mitzuführen. - Die Übertragung des Abzeichens sowie der Legitimation an einen Mann nicht berechtigten, sowie über andere nie immer portierte Reichsbund verleiht wird mit Entziehung des Abzeichens, beziehungsweise nach den bestehenden Gesetzen Straftat vertritt. - Diese Legitimation besitzt nur Gültigkeit, wenn sämtliche Rubriken ausgefüllt sind.	 K. K. Militär.-B.- Reichsbund o o	<table border="0"> <tr> <td style="vertical-align: top;"> Nr. Wert Ehren- als bedragend. P.-Reichsbund: die Bewilligung erteilt wird, das mittels d. Reich. Entschädigung Gr. k. und k. Apost. Majestät vom 1. Juli 1900, Z. 20.183. III. d. J., dem k. k. Militär.-P.-Reichsbund verliehene Abzeichen besitzen und tragen zu dürfen. Stet: Stempel des </td> <td style="vertical-align: top;"> Legitimation mittels welcher Mitglied des Verbands-Vertrags des k. k. Mil.- bedragend. P.-Reichsbund: die Bewilligung erteilt wird, das mittels d. Reich. Entschädigung Gr. k. und k. Apost. Majestät vom 1. Juli 1900, Z. 20.183. III. d. J., dem k. k. Militär.-P.-Reichsbund verliehene Abzeichen besitzen und tragen zu dürfen. Datum: Unterschrift des Vereins-Commandanten: Eigenhändige Unterschrift des Eigentümers: </td> </tr> </table>	Nr. Wert Ehren- als bedragend. P.-Reichsbund: die Bewilligung erteilt wird, das mittels d. Reich. Entschädigung Gr. k. und k. Apost. Majestät vom 1. Juli 1900, Z. 20.183. III. d. J., dem k. k. Militär.-P.-Reichsbund verliehene Abzeichen besitzen und tragen zu dürfen. Stet: Stempel des	Legitimation mittels welcher Mitglied des Verbands-Vertrags des k. k. Mil.- bedragend. P.-Reichsbund: die Bewilligung erteilt wird, das mittels d. Reich. Entschädigung Gr. k. und k. Apost. Majestät vom 1. Juli 1900, Z. 20.183. III. d. J., dem k. k. Militär.-P.-Reichsbund verliehene Abzeichen besitzen und tragen zu dürfen. Datum: Unterschrift des Vereins-Commandanten: Eigenhändige Unterschrift des Eigentümers:
Nr. Wert Ehren- als bedragend. P.-Reichsbund: die Bewilligung erteilt wird, das mittels d. Reich. Entschädigung Gr. k. und k. Apost. Majestät vom 1. Juli 1900, Z. 20.183. III. d. J., dem k. k. Militär.-P.-Reichsbund verliehene Abzeichen besitzen und tragen zu dürfen. Stet: Stempel des	Legitimation mittels welcher Mitglied des Verbands-Vertrags des k. k. Mil.- bedragend. P.-Reichsbund: die Bewilligung erteilt wird, das mittels d. Reich. Entschädigung Gr. k. und k. Apost. Majestät vom 1. Juli 1900, Z. 20.183. III. d. J., dem k. k. Militär.-P.-Reichsbund verliehene Abzeichen besitzen und tragen zu dürfen. Datum: Unterschrift des Vereins-Commandanten: Eigenhändige Unterschrift des Eigentümers:			

a) Außenseite

Fig. 4

b) Spannschleife

ZADNÍ, PŘEDNÍ A VNITŘNÍ STRANA ČLENSKÉ LEGITIMACE ŘÍŠSKÉHO SPOLKU
(SOA VÝŠKOV SE SÍDLEM VE SLAVKOVĚ U BRNA)

Abonnements-Preise
 pro halbjährlich:
 gewöhnliche Mitglieder:
 Einzelhefte: 10 K.
 Viertelhefte: 5 K.
 Quartalshefte: 3 K.
 Abonnement 25 K.
 Abonnement, welche
 nicht abgeholt werden,
 gelten als versandt.

Expeditions-Preise
 pro halbjährlich:
 Einzelhefte: 10 K.
 Viertelhefte: 5 K.
 Quartalshefte: 3 K.
 Abonnement 25 K.
 Abonnement, welche
 nicht abgeholt werden,
 gelten als versandt.

Kameradschaftsblatt

mit der amtlichen Beilage:
Militär-Verband.

Redaktion, Administration u. Expedition, Wien, VII/2, Stiftskaserne.
 Abonnements bei der Expedition dieses Blattes sowie bei allen Buchhandlungen und Postanstalten.

Telephon Nr. 50.665/VI. **Erscheint wöchentlich.** **Postnachschuß London S. 1111.**
Nr. 41. Wien, 11. Oktober 1913. XVIII. Jahrgang.

Klaimationen, die Zusendung des „Militär-Kameradschaftsblatt“ betreffend, sind unfrankiert in offener Kuvert an die Administration zu richten.

„Ich wünsche, Herr Reichsmarschall-Leutnant, daß Sie erfolgreich fortsetzen in Ihren dankenswerten Bestrebungen, alle Vereine unserer Veteranen in einen einzigen, festgefügt, das ganze Reich umfassenden Bund zusammenzufassen, der in der jetzigen Zeit von großer Bedeutung ist.“
 Wien, am 28. März 1901.
Franz Josef I.

Wenden und den ersten Kommandanten nicht verteidigen der unter dem folgenden Punkt zu geführten Militär-Vereine fann für die Förderung der Beteiligung an dem patriotischen Arbeit, bei Ausübung eines geistlich gestützten Kultus und bei bestimmten Klüpfen auf Grund eines Wappens zu tragen, inoffizielle die erdachten Veranstaltungen notwendig sind und in der Lage, brachten mit feststehen.

Amtlicher Teil.

Zirkular Nr. 1481.

Tab. f. f. Ministerium des Innern hat mit dem Erlaß vom

2. März 1913, die für ihre Funktionen die Befugnisse annehmen, haben zunächst bei der polnischen Landesbehörde ein Ansuchen um die zugehörige generelle Bewilligung einzubringen.
 Die polnische Landesbehörde wurde ermächtigt, diese Bewilligung auf Verlangen zu erteilen, wenn der Verein den für die

PŘEDNÍ STRANA ČASOPISU ŘÍŠSKÉHO SPODKU
 (SOA VYŠKOV SE SÍDLEM VE SLAVKOVĚ U BRNA)

z cínu, dále z mědi, bronzu či mosazi, niklu, vzácně i ze stříbra či zlacené mosazi, bronzu, mědi, výjimečně šlo o smaltovaný nebo lisovaný plech, s ouškem k připevnění stuhy. Většina jich byla zhotovena v pražských ražebnách.

Spolky vojenských vysloužilců v uniformách s odznaky, šerpami a šňůrami byly ozdobou všech městských a obecních akcí a tito veteráni válek užívali i náležitou úctu obyvatel. Později se mohli členy spolku stát i ti, kteří prodělali vojenskou

službu v c. k. armádě, i když se nezúčastnili nějakého boje. Zvláštní opatření se přijímala pro začleňování hudebníků do spolkových hudeb (hudebníkům se za hraní na akcích vyplácely odměny). Pro informace spolky odebíraly časopisy, např. „Vojenské listy“. Často dostávali vojenští vysloužilci možnost si v domovské obci přivydělat, nebo tzv. státní trafiku.

4. července 1914 bylo vydáno císařské nařízení č. 141 ř.z. o rakouském sboru válečnickém. Ze zápisů některých spolků je zřejmé, že na rozhraní let 1914 a 1915 obdržely spolky vojenských vysloužilců listiny z c.k. okresního hejtmanství a řešili vyslání delegátů do okresního doplňovacího svazu vojenských vysloužilců v Brně. Následně se v lednu roku 1915 konaly mimořádné valné hromady spolků, kde pro vyslané delegáty proběhlo čtení Stanov válečnického sboru. Poté následovalo hlasování, kdo je pro vstup do válečnického sboru a kdo pro přeměnu spolku ve spolek podpůrný.

Některé spolky vojenských vysloužilců přistoupily k rakouskému sboru válečnickému a změnily se ve spolky válečnické (K.k. Krieger-Vereine – v Králově Poli, v Husovicích – součástí žádosti musel být seznam minimálně dvaceti osob s vojenskými doklady a osnova stanov, členové měli funkce, stejnokroj s hodností a při korporativním vystupování spolku mohli nosit i poboční zbraň, prapor spolku byl podle jednotného předpisu – na lícní žluté straně černý říšský orel a jméno spolku, na rubu znak města). Pravděpodobně většina spolků vojenských vysloužilců se v lednu 1915 přejmenovala (některé byly rozpuštěny, spolkové jmění

SPOLKOVÉ MEDAILE (ZLEVA DOPRAVA, SHORA DOLŮ):
OSTRAVA, BRNO, LÍŠEŇ, MORAVSKÁ OSTRAVA

připadlo obci, spolkový prapor byl odevzdán do místního kostela nebo na radnici), dobrovolně po valné hromadě, na níž se členové odmítli připojit k rakouskému sboru válečnickému, a tím zaujmout loajální postoj k Habsburské říši – změnily se často ve spolky podpůrné (např. na počátku roku 1915 Vzájemně se podporující jednota sv. Václava v Tuřanech, Vzájemně se podporující jednota Moravanů v Bohunicích, Podporovací a pohřební spolek v Komíně, Pohřební spolek sv. Jana Nepomuckého v Líškovci, Cyrilo-Methodějský podpůrný spolek v Dědicích, aj.), jiné pravděpodobně po vzniku Československé republiky (např. Podporovací a pohřební spolek Svornost v Králově Poli – vznikl ze spolku válečnického) a ještě některé pak na začátku dvacátých let 20. století.

Spolky vojenských vysloužilců – bylo jich více než 1500 – patřily k dobovému koloritu skoro každé obce, někde až do počátku dvacátých let 20. století. Z Protokolů valných hromad se zdá, že od začátku 20. století v činnosti byly problémy s účastí členů na akcích, s pořizováním a nošením stejnokrojů... Také zápisy protokolů již nejsou vedeny pečlivě, často jen formálně a špatně čitelné. Předpokládám, že před 1. světovou válkou činnost spolků byla již částečně utlumená a to se přeneslo do následných podpůrných spolků vytvořených v r. 1915.

Po vzniku Československa v r. 1918 bylo nařízeno stávající veteránské spolky přeměnit ve spolky podpůrné. Výnosem ministerstva vnitra z 29. 11. 1919 č. 535222/6 O právním trvání válečnických a veteránských spolků byly tyto spolky

UKÁZKA RAZÍTEK NĚKTERÝCH SPOLKŮ (ZLEVA DOPRAVA, SHORA DOLŮ):
LÍSKOVEC, HUSOVICE, KOMÍN, KRÁLOVO POLE
(MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV V BRNĚ)

zrušeny. Konkrétně Moravské místodržitelství v Brně 12. 1. 1920 sdělilo (k právnímu trvání spolků válečných a veteránských) okresním politickým správám, policejnímu ředitelství v Brně, atd., že:

„Spolky vojenských vysloužilců a spolky válečné, jež ze svých stanov mají za úkol pěstovat oddanost k císaři, dynastii a rakouskému státu a družnou věrnost v rakouském duchu vojenském, jsou pozůstatkem válečné a dynastické politiky rakouské a pozbyly tudíž v československé republice podmínek svého právního trvání. Ješto však není námitek proti další jich činnosti na poli humanitním, bude-li z nich veškerý vojenský a dynastický ráz vymýcen, není třeba klásti překážek tomu, aby spolky tyto se změnily ve spolky čistě humánní“ (v jiném textu použit výraz „spolky podpůrné“).

Moravské místodržitelství v Brně – pro přeměnu ve spolky ryze podpůrné – stanovilo termín do konce února 1920 s tím, že „...uplyne-li tato lhůta bezvýsledně, bude proti nim zdejší úřadem zakročeno dle §24 zákona spolkového.“ I když část těchto válečných spolků zanikla a většina se přeměnila na spolky podpůrné, myšlení jejich členů se nezměnilo. Pod jinými názvy působily až do obsazení Sudet v r. 1938 nebo okupace v březnu 1939, kdy byly české spolky zrušeny a německé začleněny nařízení říšského protektora pro Čechy a Moravu do německého Národně socialistického říšského svazu válečných spolků. Pokud

UKÁZKA RAZÍTEK NĚKTERÝCH SPOLKŮ (ZLEVA DOPRAVA, VLEVO DOLE):
HUSOVICE, HUSOVICE, KRÁLOVO POLE
(MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV V BRNĚ)

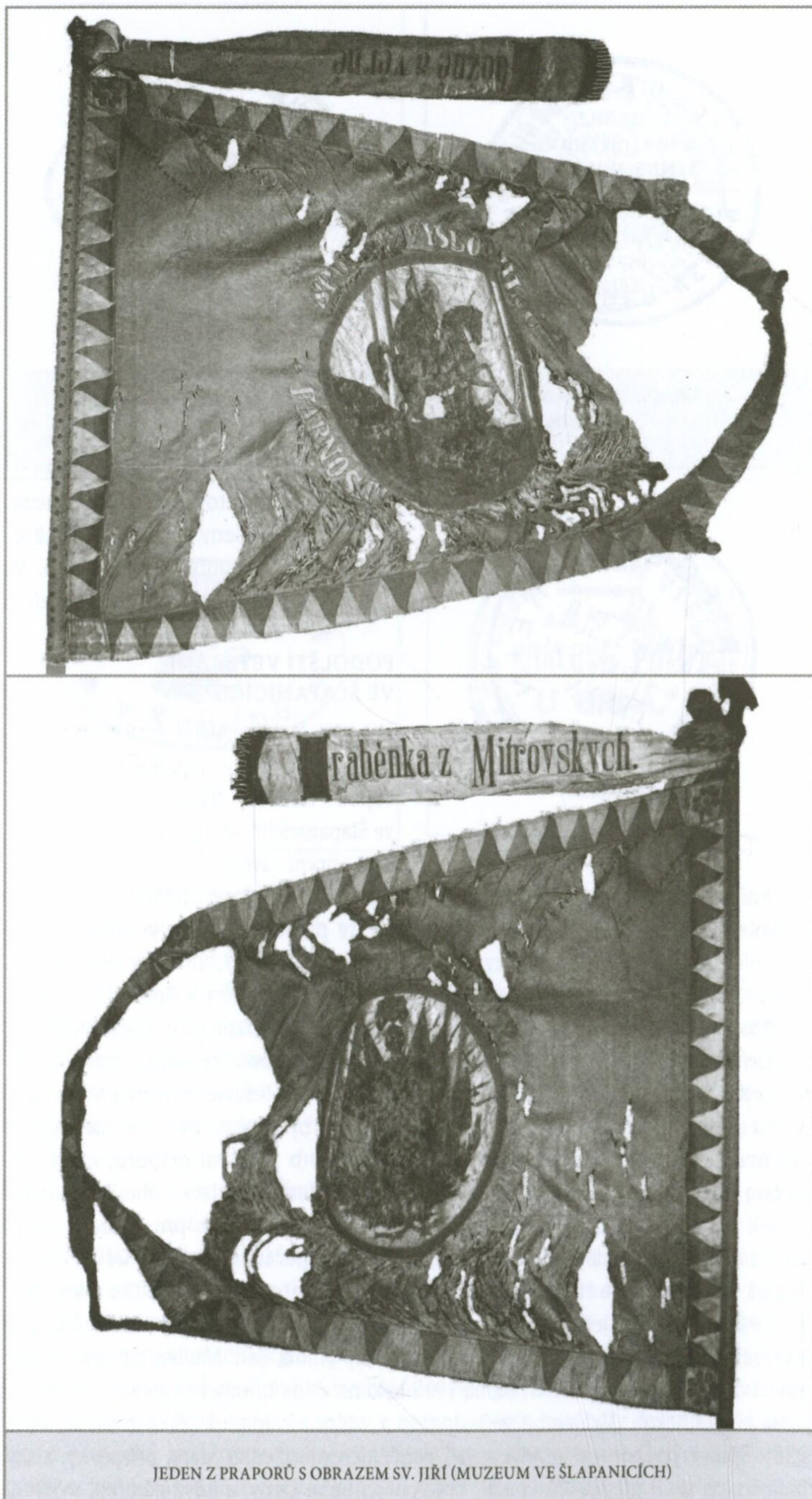

v průběhu 2. světové války samy nezanikly, byly zrušeny na základě dekretu presidenta republiky ze dne 25. 9. 1945 č. 81 Sbírky zákonů a nařízení.

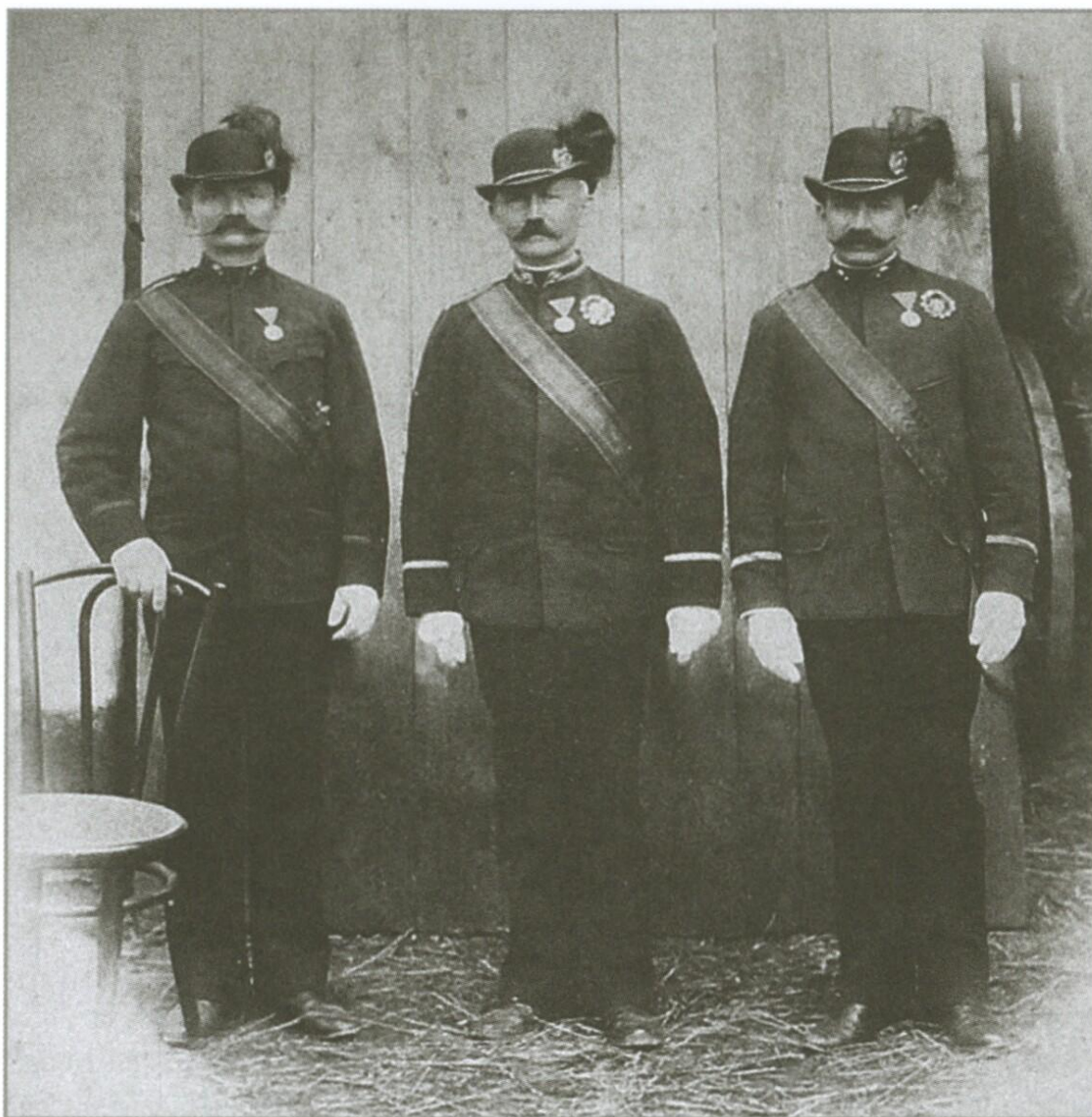
PODOLŠTÍ VETERÁNI VE ŠLAPANICÍCH

Vojenští vysloužilci z Podolí byly od počátku členy „Spolku vysloužilých vojínů farnosti šlapanické se sídlem ve Šlapanicích“, který vznikl v roce 1870, jako první svého druhu na Moravě.

Založení spolku řídil prozatímní výbor, kterému předsedal Josef HIMER z Podolí (až do zvolení řádného výboru spolku). Výbor tehdy pozval všechny vysloužilé vojáky z okolních obcí do Šlapanic na slavnostní mši, slouženou 17. 1. 1870 za zdar nového spolku. Stanovy z 21. 8. 1870 byly schváleny místodržitelstvím v Brně 17. 9. 1870. Protektorem (ochráncem) spolku i členem se stal Vladimír hrabě Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle, který také vlastnil statek Sokolnice, kmotrou praporu, vysvěceného 29. června 1870 (je uložen v šlapanickém muzeu), se stala Terezie hraběnka Mitrovská. Patronem spolku byl sv. Jiří. Spolkových praporů bylo více, byla na nich různá vyobrazení (např. viz obr.). 1. srpna 1902 se žádalo o povolení praporu, který měl na obou stranách vyobrazení sv. Jiřího a sv. Cyrila a Metoděje, zlaté arabesky a nápisy: „Spolek voj. vysloužilců farnosti Šlapanické 1870“ a „S Bohem pro císaře a vlast“ (obnoven a svěcen pak byl 29. 6. 1903). Spolek měl zpočátku kolem 60 údů, koncem roku již 135. Spolek se řídil heslem: „S Bohem pro císaře a pro vlast“. Od roku 1871 byl ve výboru spolku i jeden člen z Podolí. Z Podolí byl spolek podporován i peněžními prostředky, mezi čestnými členy byl i podolský rolník Jan Müller. Spolek vyvíjel činnost do konce roku 1914. 17. ledna 1915 bylo na valné hromadě usneseno přeměnit spolek v apolitickou „Vzájemně se podporující jednotu Svatopluk“ (existovala do roku 1922). Spolek podporoval ze získaných peněžních prostředků (dary, příspěvky, zisky z kulturních akcí) především chudé, práce neschopné členy, a když zemřeli, vystrojil

JEDEN Z PRAPORŮ S OBRAZEM SV. JIŘÍ (MUZEUM VE ŠLAPANICÍCH)

ŠLAPANIČTÍ „VETERÁNI“ (Z ARCHIVU JOSEFA KOPECKÉHO)

jim slušný pohřeb (zakoupil věnce a doprovodil jejich ostatky k hrobu s hudbou), případně přispěl příbuzným finanční částkou (podolský spolek 20 zlatými) v hotovosti.

Podpora byla poskytována i rodinám záložníků, povolaných k okupačnímu vojsku do Bosny, spolku Červeného kříže, apod. Z prostředků se poskytovaly půjčky, zajišťovaly spolkové akce (zhotovení praporu, nákup střeleckých odznaků), ale i jiné – např. nákup losů jiných spolků (v r. 1896 byly doručeny do spolků losy na stavbu chrámu Páně v Podolí). Postupně se získávaly finanční prostředky i založením vzájemné pojišťovny, pohřební pokladny i vydáváním vlastního tisku. Spolky dostávaly tzv. „Příkaz platební“ (později „Platební rozkaz“) a odváděly c. k. bernímu úřadu poplatek ze spolkového jmění na dobu 10 let – veden tzv. „Arch platební o povinném ekvivalentu poplatkovém na např. IV. desetiletí“ (tj. 1881-1900).

Vojenští vysloužilci z Podolí se – v rámci šlapanického spolku či deputací – zúčastňovali hromadně ve spolkových černých uniformách s kloboukem zdobeným pery, s praporem a spolkovou hudbou (slavnostní pochod v šiku, praporečník v čele) tří mší svatých za členy spolku, pohřbů řádných i čestných členů spolku, církevních slavností (včetně držení stráže u Božího hrobu), svěcení křížů, soch (v Podolí sochy sv. Trojice), škol (i v Podolí), kostelů, praporů jiných spolků, cukrovaru šlapanického, dále narozenin protektora a kmotry praporu, vítání císaře pána

NAHOŘE RAZÍTKO (SOA BRNO VENKOV SE SÍDLEM V RAJHRADĚ) A ODZNAK (ARCHIV AUTORA),
SJEDNOCUJÍCÍ PRVKY SPOLKU
DOLE PAMĚTNÍ MEDAILE 25. VÝROČÍ SPOLKU – 14. 8. 1910 (PODOLSKÝ ZPRAVODAJ, ČERVEN 2005)

Františka Josefa I., korunního prince Rudolfa, okresního hejtmana, brněnského biskupa, výročních trvání jiných spolků vojenských vysloužilců, veřejného cvičení hasičského, i národních slavností v Brně. Akce byly často doprovázeny výstřely z mozdíků.

Organizovaly se vycházky a výlety. Podle cvičebního řádu spolku se prováděly nácvičky. Uniformy, které si každý nový člen měl pořídit na vlastní náklady během tří měsíců, se lišily. Především funkcionáři měli různé úpravy – zlatě vyšívání výložky, prýmký, nárameníky, šňůry, distinkce, šerpy, zlaté knoflíky – a to v závislosti na tom, zda šlo o funkcionáře spolku, okresního svazu, zemského svazu či říšského spolku. Podle rozhodnutí ministerstva vnitra z 5. 8. 1873 č. 12431 vojenští veteráni nesměli nosit poboční nebo jinou zbraň. Vzhledem k tomu, že se uniformy jednotlivých spolků lišily, vydalo vedení Rakouského říšského spolku, na základě výnosu ministerstva vnitra z 10. 4. 1900 č. 5237, předpis jednotné úpravy uniforem členů všech veteránských spolků v monarchii. Jednalo se o klobouk, kabátec, kalhoty, nákrčník, rukavice a plášť.

Data vzniku některých spolků vojenských vysloužilců z „moravského okolí“: Šlapanice – leden 1870, Tvarožná – srpen 1870 (na praporu měli sv. Cyrila a Metoděje), Křenovice – září 1870, Královo Pole – září 1870, Ořechov – 1871, 1872

SLAVNOST POSVĚCENÍ VETERÁNSKÉHO PRAPORU, POHLEDNICE
(PODOLSKÝ ZPRAVODAJ, ČERVEN 2005))

– Olomouc, Líšeň, Blansko, Vyškov, Tuřany, Boskovice, 1874 – Brněnské Ivanovice, Vážany, Mikulov, Prostějov, Třebíč, 1875 – Pozořice, Bystrc, Jihlava, Ochoz – 1876, Uherský Ostroh – 1877, Řečkovice – 1879, 1881 - Bučovice (na praporu sv. Cyril a Metoděj jako v Tvarožné), Velehrad, Doloplazy - 1882, 1883 – Dědice, Žabovřesky, Židenice – 1884, Podolí – 1885 (na praporu pravděpodobně také sv. Cyril a Metoděj), Husovice – 1886, Luleč – 1891, Lískovec – 1893, Bohunice – 1895, Komín – 1897, Sokolnice – 1900, Brno –?, svěcení praporu – 1873.

SAMOSTATNÝ SPOLEK VOJENSKÝCH VYSLOUŽILCŮ OBCE PODOLSKÉ

V Podolí vznikl „Spolek vojenských vysloužilců obce Podolské“ v roce 1885. Spolek byl zaregistrován ve spolkovém katastru 18. 7. 1885. 17. července 1885 byly vydány Stanovy spolku, schváleny byly c. k. místodržitelem 17. srpna 1885. Podepsáni členové výboru Jan Holoubek (farář ve Šlapanicích od r. 1862, zemřel 1895) a Ludvík Zeman (starosta Podolí). Prvním předsedou se stal Josef Himmer (nar. 1825?), místopředsdou Antonín Hlaváček, jednatelem František Pražák, dále Jan Marcinka, Vincenc Skotal a Vincenc Mazač. Asi v r. 1897 se stal předsedou Jan Krejčí, dále kolem r. 1901 Michal Truxa. Jednateli byli též Romuald Drlík, dále Maxmilián Müller, Michal Pražák. Spolek „čítal poměrně malý počet členů, 40 až 50 údu“. Patrony spolku se stali sv. Cyril a Metoděj (hlavní patroni Moravy, svátek 5. července). Obraz moravských patronů je na razítku, odznaku a pravděpodobně byl v obdobném provedení na jedné straně spolkového praporu, na druhé straně říšská orlice.

Se zřízením podolského spolkového praporu byly zřejmě potíže. Neshody na barevném provedení měly za následek, že c. k. místodržitelství výnosem z 31. března 1887 zakázalo zřízení praporu. Proti tomu podal (předseda spolku) Josef Himmer 5. května 1887 stížnost na c. k. okresní hejtmanství v Brně s prosbou, aby výnos byl zrušen a aby zřízení praporu „dle přiloženého nákresu“ bylo povoleno.

VLEVO JUDR. LUDVÍK EGBERT HRABĚ BELCREDI (1856 - 1914),
VPRAVO MARIE LEOPOLDINA HRABĚNKA BELCREDI (1859 - 1938),
(Z ARCHIVU DR. LUDVÍKA BELCREDIHO)

Je zřejmé, že vyžadovat povolení zřízení praporu dle návrhů spolku nebylo pro výbor spolku jednoduchou záležitostí.

Prapor vysvětil farář Holoubek až 22. července 1888. Podle hlášení zemského policejního velitelství je zřejmé, že se jednalo o velkolepou slavnost, které se také zúčastnili občané z okolních obcí — příslušníci spolků vojenských vysloužilců ze Šumic, Tvarožné, Prace, Ochoze, Líšně, Pozořic, Husovic a Tuřan, včetně dobrovolného hasičského sboru z Líšně. Zajímavé je, že se slavnosti nezúčastnil „mateřský“ spolek vojenských vysloužilců ze Šlapanic!

Prorektorem spolku byl JUDr. Ludvík hrabě Belcredi (byl také protektorem spolků vojenských vysloužilců v Ochozi, v Tvarožné a Líšni, čestným členem spolků např. v Praci, v Tuřanech, v Žebětíně) kmotrou praporu byla jeho manželka Marie hraběnka Belcredi.

Je možné, že pokud k praporu věnovala stuhu, že na ni nechal spolek vyšít její jméno (viz výše — obr. šlapanického praporu). Činnost členů spolku v Podolí byla obdobná, jako když působili ve spolku ve Šlapanicích. Svědčí o tom dochované žádosti v archivu, adresované „Veslavnému c. k. okresnímu hejtmanství v Brně“, ve kterých předseda nebo jednatel spolku oznamoval nebo žádal o povolení korporativní účasti na různých akcích „s praporem a hudbou“.

Žádosti (z let 1888-1901) se týkají církevních slavností ve Šlapanicích (viz obr.) jubilejních slavností spolků v Líšni, Praci, Tvarožné, svěcení praporů v Židenicích, Husovicích, Ochozi, Kobelnicích, Tvarožné, pohřbů ve Šlapanicích (A. Palliardiho), Líšni, svěcení rozšíření kostela v Líšni, oslav jubilea panování Jeho Veličenstva ve Šlapanicích, přání k svátku paní hraběnky v Líšni a pořádání zahradní zábavy v Podolí.

Účast na spolkových výročích — např. v r. 1890 při 20. výročí založení spolku ve Tvarožné. Činnost spolku v dalších letech, z kterých se nedochovala (?) dokumentace, si můžeme — vzhledem k jistému rituálu a cyklickému opakování

DIPLOM O JMENOVÁNÍ LUDVÍKA HRABĚTE BELCREDIHO PROTEKTOREM SPOLKU V PODOLÍ; 50 X 66 CM
(MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV V BRNĚ, FOND BELCREDI, G 367)

spolkových aktivit – v obecném měřítku domyslet, že byla obdobná.

V podolské publikaci se uvádí, že se spolek zúčastnil (včetně „střelby z hmoždíře“) slavnostního přivítání nadučitele A. Langa při jeho příchodu do Podolí v r. 1892. Při vstupu do spolku v Podolí se skládalo zápisné min. 1 zlatý, ná-

OBRÁZEK Z PŘEDNÍ STRANY STANOV
(SOA BRNO VENKOV SE SÍDLEM V RAJHRADĚ – A1, 725)

STANOVY

spolku vysloužilců

obce Podolské.

I. Účel spolku.

§ 1. Spolek jest zřízen k tomu, by chudí vysloužilci za živobytí svého podporováni a po smrti slušně pohřbeni byli.

§ 2. K dosažení účelu spolku slouží jmění jednoty a příspěvky členů.

§ 3. Jméno jednoty jest: „Spolek vysloužilců obce Podolské.“ — Za patrona má spolek sv. Cyrilla a Methoděje. — Jednota sídlí v Podolí u Brna.

II. Údové.

§ 4. Jednota má údy čestné, jež hromada jmenuje, a skutečné. Skutečným členem státi se může, kdož jest:

- a) rakouským občanem;
- b) v Podolí bydlícím;
- c) bezúhonným;
- d) jako voják v c. k. vojskě rakouském sloužil a dosloužil; i rezervník a zomský obranec; byl-li by jako takový opět k vojsku povolán a padl-li v čas války, budou zaň tři mše sv. slouženy. Skuteční invalidní invalidé mohou potud jen členy jednoty býti, pokud v c. k. domě invalidů zaopatření nejsou;
- e) jeden zlatý r. m. zápisného složil, aniž by obmezen byl vátí odměn složit;

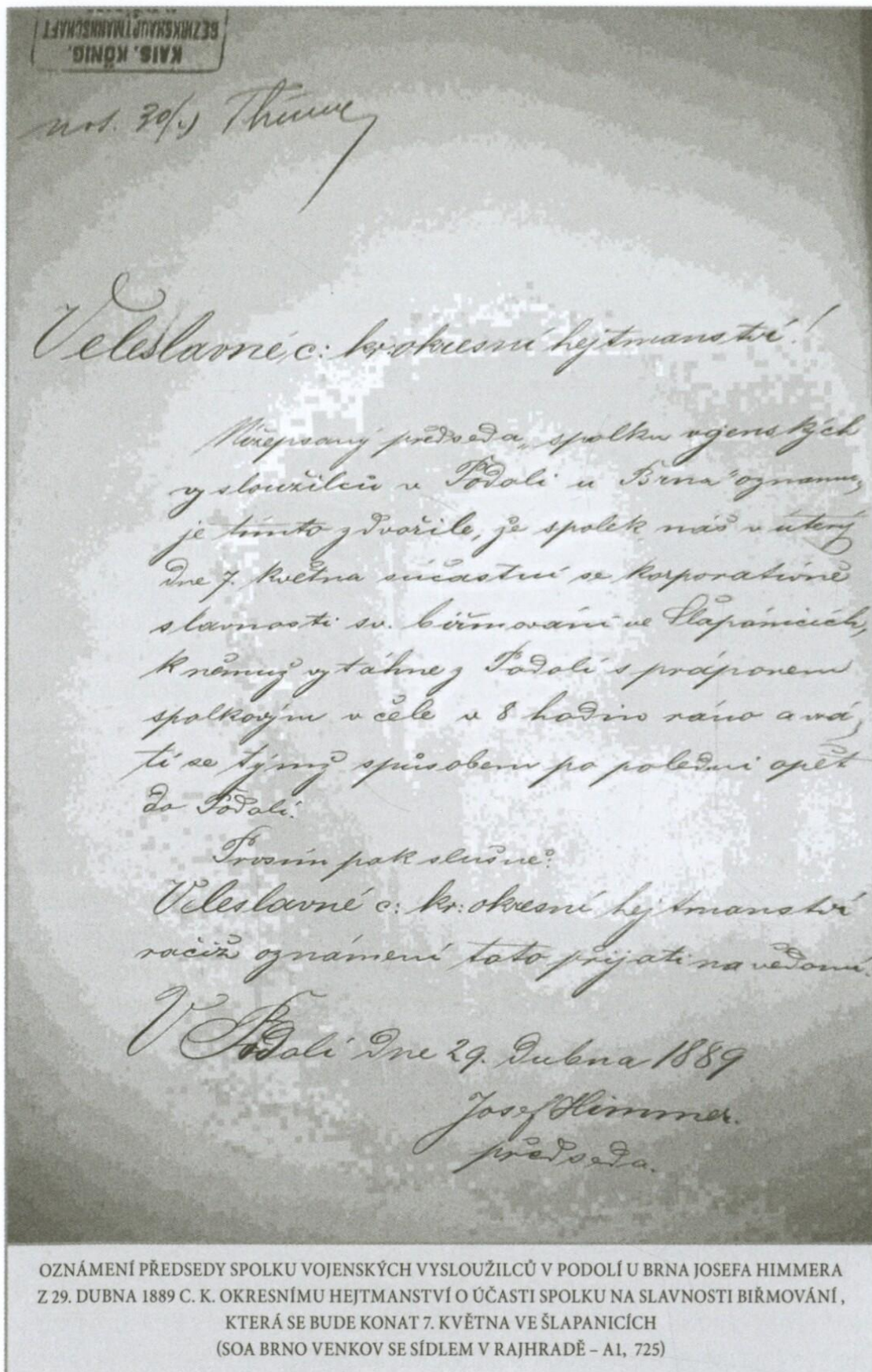
ČÁST PRVNÍ STRANY STANOV

(SOA BRNO VENKOV SE SÍDLEM V RAJHRADĚ — A1, 725)

sledně pak měsíční příspěvky ve stanovené výši, chudí a neschopní byli této povinnosti zproštěni. Každoročně (v neděli či ve svátek) se konaly dvě valné hromady. Funkcionáři spolku se volili na tři léta. Funkce mohli zastávat i opakovaně. Výbor tvořil předseda, náměstek předsedy (místopředseda), pokladník, 4 další členové a 2 náhradníci. Výbor se scházel 1x měsíčně, sezení byla tajná (?). Výbor vedl tzv. „Protokolní knihu“, obsahující zápisy — „Protokoly“ výborových schůzí a valných hromad se zprávami o činnosti a zpráv „zkoumatelů/revizorů účtu o prozkoumání účtů“ za uplynulý rok. Dále se vedla „Kniha o nakládání peněz“, kde se jmenovitě u členů vedly položky Povinnost (půjčka) a Odvod (dlužný list). Dalšími funkcemi u spolku byl praporečník, trubač, posel. Výbor rozhodoval o půjčkách členům, příspěvcích a o odpouštění příspěvků, o výši a době

udělování podpor, o udělování čestných diplomů, o výrobě odznaků či pamětních medailí. Členové (vlastnili spolkové knížky) se dělili na řádné, přispívající (podporující) a čestné. „Přijímání údu“ bylo výhradním právem výboru. Vylučování členů (např. těch, kteří nezaplatili např. za jeden případně dva roky příspěvky) příslušelo výboru a valné hromadě. O sporech rozhodoval tzv. „smírčí soud“. Proti jeho rozhodnutí neexistovalo odvolání. O rozpuštění spolku mohla rozhodnout jen valná hromada. V případě rozpuštění — dokumentace, movité věci měly připadnout obci Podolské, ostatní jmění by měl dostat jako nadaci farní chrám Šlapanický, a z úroků této nadace: „sloužiti se mají mše svaté za zemřelé údy spolku“. Spolek měl své čestné členy, kterým při příležitosti jmenování „čestným údem“ uděloval diplomy. Byli to např. Václav Kosmák (kněz a spisovatel, farář ve Tvarožné - viz obr.), Alfréd Palliardi (správce velkostatku v Podolí), a další. Čestné diplomy se udělovaly také při výročích zakládajícím členům.

Zůstává několik otázek: Kdy zanikl spolek podolských vojenských vysloužilců? Pravděpodobně v r. 1915. V Moravském zemském archivu v Brně lze najít zápis, který potvrzuje, že se spolek přejmenoval na „Vzájemně se podporující jednota sv. Cyrila a Metoděje v Podolí“ (viz obr. na str. 57). Tato jednota pravděpodobně zanikla zastavením své činnosti asi někdy v průběhu 1. světové války, a která byla 23. 11. 1922 Okresní politickou správou Brno-venkov vymazána ze spolkového katastru. Je zajímavé, že 7. 9. 1921 starosta Podolí J. Píše v dotazníku okr. politické správy k ní uvedl, že: „vůbec v obci nebyla“ (!?!), což asi nemohla být pravda, pokud byla vedena ve spolkovém katastru. Další otázky: Co se stalo se spolkovým praporem? Zpravidla se ukládal v Podolí v kostele sv. Jana Nepomuckého — možná

se časem rozpadl. Kam přišlo jmění spolku? Pokud se změnil název, tak pravděpo-
dobně přešlo do nového podpůrného spolku a po jeho rozpuštění zřejmě farnímu
chrámu, ale jistě už ne šlapanickému chrámu (jak bylo původně uvedeno ve stano-
vách), ale podolskému kostelu sv. Jana Nepomuckého nebo obci Podolí.

Tento článek – jsou i jiné obdobné články o vojenských vysloužilcích jiných
měst a obcí – je připomenutím neprávem opomíjeného hrdinství našich předků,

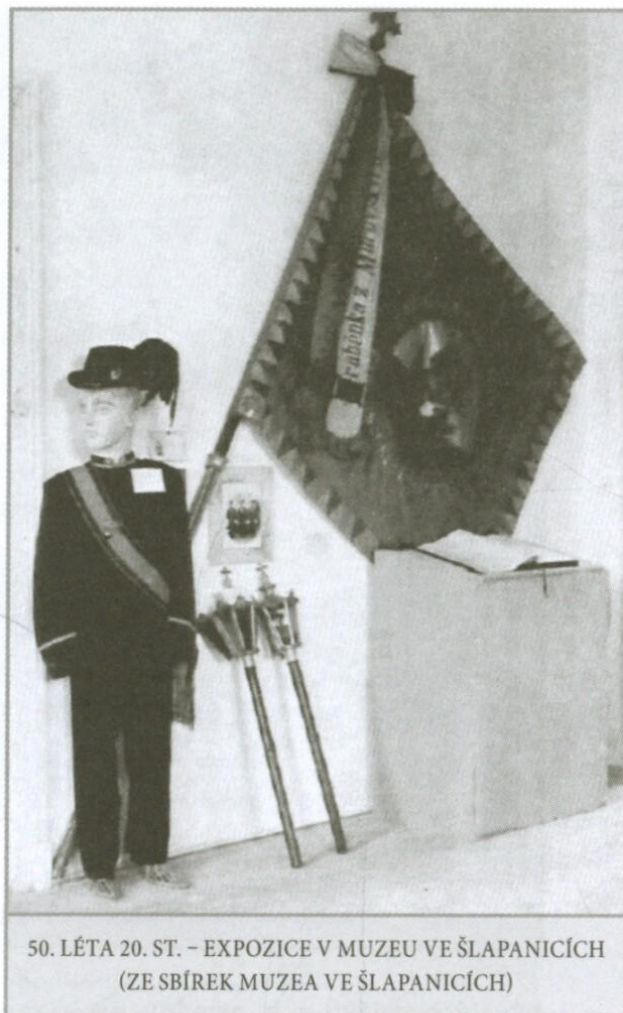
bývalých vojáků c. k. armády, prokázaného mnohokrát na bojištích tehdejších válek, jejich statečnosti, s níž často hleděli smrti do tváře, a přesto věrně bojovali pod císařským praporem při obraně své vlasti, je připomenutím jejich hrdosti, s níž tito dříve bojovníci později oblékali slavnostní uniformu vojenského vysloužilce, připomenutím jejich obětavosti, s níž se starali o své nemocné druhy, připomenutím jejich věrnosti, s níž stáli při sobě až do smrti, je připomenutím památky našich pradědů a dědů, vojenských vysloužilců, jejichž činnost si zaslouží naši úctu a obdiv. Bohužel se spolky vymizel i duch konce 19. století, spočívající v přesné reglementaci spolkového života, v hodnotách vojácké cti a kamarádství. Za své vzaly většinou i písemnosti spolků, řídce dochované v našich archivech (dokumenty z Podolí uloženy v Rajhradě ve Státním okresním archivu Brno – venkov), i spolkové prapory.

Des Vereines		Genehmigung der Statthaltere	Anmerkung
Sitz	Bezeichnung		
	Vzájemně se podporující jednota sv. Cyrila a Methoděje Kritischen Veteraneu V. b.	22905 1885	Mat. V. b. 15402 39507 900 24442/915 Kritischen 12411
ZÁPIS O ZÁNÍKU SPOLKU VE SPOLKOVÉM KATASTRU BRNO-VEŇKOV (MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV V BRNĚ)			

Poznámka na závěr: Po více než devadesáti letech, které uplynuly od zrušení původních spolků vojenských vysloužilců, se konala 5. 2. 2011 v Mladé Boleslavi ustavující schůze nově zakládaného Klubu přátel vojenské historie, který si zvolil historický název – „Svaz c. k. vojenských vysloužilců zemí Koruny české“ (obnovují pomníky, staré hroby, otevřeli expozici na zámku ve Šluknově, zástupce svazu se zúčastnil pohřbu Otty von Habsburg ve Vídni.)

... a na počátku byl jen zděděný odznak po pradědečkovi.

Ing. Stanislav Mrázek je bývalý dlouholetý učitel na Vojenské akademii v Brně. V současnosti chce jako soukromý badatel přispět k osvětlení některých stránek z historie obce Podolí u Brna.

50. LÉTA 20. ST. – EXPOZICE V MUZEU VE ŠLAPANICÍCH
(ZE SBÍREK MUZEA VE ŠLAPANICÍCH)

Prameny a literatura

SOA Brno-venkov se sídlem v Rajhradě

(signatura A1/ položka 725 Spolek voj.vysloužilců v Podolí u Brna)

SOA Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna

MZA v Brně

MZK v Brně

Podolský Zpravoda – červen 2005

Archiv rodu Belcredi

Vlastní archiv

Webové stránky obcí

Jiří Čalkovský

Konce druhé světové války se občané Podolí u Brna dočkali nad ránem v úterý 25. dubna 1945, kdy do obce vstoupily jednotky Rudé armády. Cenou nejvyšší, svým životem, zaplatilo během těchto bojů 22 sovětských vojáků a tři občané Podolí. Na straně druhé tři němečtí vojáci. Došlo také na velké materiální škody, které postihly značnou část obyvatel obce.

Samostatnou kapitolu by tvořila v tomto výčtu zničená vojenská technika obou armád. Jejich odstranění a likvidace si vyžádala značné náklady a stála mnoho času. Nejdéle vydržely trosky sestřelené německé stíhačky Fw 190F, jejíž motor ležel na svahu lesa u Podolské ulice v Líšni, kam letoun dopadl, ještě po deseti letech. Plechy a menší trosky zmizely poměrně rychle. Motor však pro svoji hmotnost a okolní terén případné odklizení příliš neusnadňoval. Díky těmto okolnostem jsme si na toto místo rádi chodili hrávat. Ve vzpomínkách, viděno tehdejšíma očima, představoval motor obrovskou, takřka bez tvarou hmotu, kterou nedokázalo pohnout ani několik párů dětských rukou. Nedávno, ve vyškovském Muzeu letecké a pozemní techniky, jsem měl možnost pořídit fotografie motoru FW 190 A-7, patřícího letounu sestřelenému u obce Majetín v okrese Přerov. Zde se mi i po dlouhém časovém odstupu vybavily vzpomínky na dětství a s nimi se dostavila myšlenka na zaznamenání podolských událostí z dubna 1945.

Průběh osvobozovacích bojů o obec je nejen dobře zdokumentován, ale také doložen mnoha osobními svědectvími. Dvě z nich, pojednávající o sestřelení německé stíhačky, chce přinést a do širších souvislostí uvést tento text. Obě svědectví byla zaznamenána v roce 2000, tedy s odstupem 55 let. Je pak pochopitelné, že se sice v některých bodech rozcházejí, ale jako dokument události jsou neocenitelná. Obě byla podána nezávisle na sobě.

V poměrně širších souvislostech se k této události vyjádřil Ing. Vladimír Klevar, který napsal: „...dne 23. dubna 1945 v odpoledních hodinách k večeru provedla ruská letadla „šturmovníky“ nálet na Podolí. Jeho důvodem bylo, že vesnice byla obsazena německými vojáky, kteří měli u sedláků uloženy koňské povozy naložené municí a zásobami pro vojsko. Konkrétně u Jana Drlíka na ulici Dědina č. 35 byly na dvoře povozy naložené různými bednami a ve stodole vůz plně naložený pancéřovými pěstmi (protitanková zbraň).

Při tomto prvním náletu byly silně poškozeny dva domy v Uličkách a na Pa louku dům č. 41 pana Jarolíma. Současně dopadly na ulici Dědina bomby do zahrad za domy pana Šmerdy č. 39, Poláčka č. 38, Kroupy č. 37, Jelínka č. 36, Jana Drlíka č. 35 a jinde.

Náletem byl poškozen rovněž protitankový zátaras před mostem u „hasičky“ – dnes na jejím místě stojí památník padlým z II. světové války. Střepinami byla poškozena i stříkačka uložená v této hasičské zbrojnici. V budově hasičky byly rovněž dvě místnosti – v první z nich u potoka byla noclehárna pro pocestné

a ve druhé žili staří nemajetní občané Podolí. V té době tam byli ubytováni pan Petr Mazel, který byl slepý (‘šlapal’ vzduch do měchů kostelních varhan), paní Šoustalová a paní Hladíková (ta občas prodávala na stánku před Měcháčkovou restaurací tvrdé bonbony).

Na druhé straně budovy zbrojnice (směrem k domu Obenausových) bydleli manželé Kvasnicovi. Paní Kvasnicová uklízela školní učebny a její manžel pletl proutěné koše. Po tomto náletu přišli tři obyvatelé ‘hasičky’ do našeho sklepa (ulice Rybník č. 351) a tam přečkali až do osvobození obce.

V ten večer chodil po obci bubeník pan Josef Tůma a vyhlašoval, že druhý den bude pekárna naposledy péct chléb. Když jsem tam druhý den zanesl chleby na pečení a vracel se domů, začal nálet na Podolí. Letadla nalétala od Tvarožné a střílela na ulici Dědina, a to směrem od kostela k jejímu hornímu konci. Schoval jsem se ve vratech u Josefa Zemana. Když skončilo první kolo nalétávajících letadel, běžel jsem se schovat na dvůr a vběhl do prvních dveří – byl to kurník plný vyplašených slepic. Po druhém kole náletu, když jsem slyšel, že letadla odlétají, vyšel jsem na silnici a viděl, že hoří selské domy na levé straně Dědiny (při pohledu k jejímu hornímu konci). Hořelo u Macháčků, Jana Drlíka, Jelínků, Kroupů a Poláčků. Mladí muži z celé obce se sbíhali a vyváděli z hořících domů a jejich chlévů dobytek. Ten pak zavedli do zahrady k Anděloslavu Drlíkovi (ulice Dědina č. 476).

V tento den hledala letadla cíle svých útoků od Podolí k Líšni a směrem k Brnu. Důvodem tohoto ranního náletu bylo německé vojsko s jeho vozy naloženými municí, jejichž přítomnost pravděpodobně zjistili ruští letci předchozího

NA SNÍMKU POŠKOZENÉ DOMY V HORNÍ ČÁSTI ULICE DĚDINA PO NÁLETU BOMBARDÉRŮ
RUDÉ ARMÁDY (FOTO ZE SBÍREK MUZEA VE ŠLAPANICÍCH)

VLEVO: DŮSTOJNÍK RUDÉ ARMÁDY SI Z PODOLÍ ODVEZL FOTOGRAFII NA PAMÁTKU
VPRAVO: TANK OSVOBODITELŮ NA KŘÍŽOVATCE U SOCHY PANNY MARIE

dne 23. dubna. Celý německý „trén“ však odjel rychle směrem k Líšni a na ulici Dětina zůstal před domem pana Josefa Kroupy jen mrtvý kůň.

Podolí bylo osvobozeno ruskými vojsky v průběhu noci a to ze směru od Bedřichovic, přičemž střed obce – u sochy Panny Marie (křižovatka ulic Dětina, Výhon, Palouk a Uličky) – byl obsazen kolem páté hodiny ranní. Během noci byla slyšet jen ojedinělá střelba z ručních zbraní.

Naše rodina spolu s příbuznými byla schována ve sklepe našeho starého

domu na ulici Uličky č. 74. Když jsem ráno po páté hodině vyšel na ulici, byli ruští vojáci s auty a koňmi již v prostoru u sochy Panny Marie. Ze zvědavosti jsem šel do zahrady za domem, odkud je velký výhled na celou obec, a uviděl jsem za zahradami německé vojáky, kteří mne ihned zahnali zpět. Asi v 6 hodin létala nad vesnicí dvě dvoumotorová letadla, a protože jsem si chtěl tato ruská letadla prohlédnout, vzal jsem dalekohled a před domem jsem se po letadlech díval. V té chvíli mne uviděl od domu pana Koválovského ruský voják se samopalem a rozběhl se za mnou. Volal, že jsem špion a žádal s namířenou zbraní, abych mu okamžitě „binokl“ vydal. Na tento křik vyšel soused pan Blažej Zemánek, který byl

ING. VLADIMÍR KLEVAR (1923-2010)

ruským legionářem a znal dobře rusky. Vojákovi sice vysvětlil, že nejsem žádný špion, ale doporučil mi, abych dalekohled raději odevzdal. Po předání dalekohledu mne začal voják objímat a vysvětloval, že v noci «němnožko» popil a svůj „binokl“ ztratil, a že je dělostřelec, to že je „Bog vojny“ a dalekohled tedy potřebuje.

Pak byl trochu klid a my jsme šli za ruskými vojáky a vítali je. Před polednem, asi v 11 hodin, přeletěla nad vesnicí německá stíhačka Fw 190 a po přeletu nad vesnicí ve směru k Líšni se obrátila ve směru k Bedřichovicím. Tento první okruh bylo letadlo ve výšce asi 1.000 metrů. Za okamžik přiletěla ze směru od Šlapanic nad střed naší vesnice tři letadla, tj. již zmíněný stíhač, v závěsu se dvěma ruskými stíhačkami, které ho pronásledovaly. Nad vesnicí svedla tato tři letadla souboj, německé letadlo bylo poškozeno a začalo klesat ve směru od středu vesnice nad Zukalův mlýn. Pilot vyskočil a snesl se padákem asi v místech Zlámanky. Při tomto leteckém souboji zasáhla zápalná střela dům pana Šmerdy (Dědina č. 39) ve dvorním traktu, který je přilehlý k dnešnímu domu pana Lorence (Dědina č. 40). Běželi jsme rychle hasit.

Toto je mé pozorování letadla Fw 190. Vzhledem k tomu, že se již v obci nacházely ruské jednotky, je pravděpodobné, že se palby na německou stíhačku zúčastnily i ony. Mne ale v té chvíli více zaujal tento letecký souboj.

Vladimír Klevár také zmínil příhodu s „binoklem“, zcela typickou pro chvíle a území, kterými právě procházela fronta. Ne vždy však byli občané zbavováni svých věcí, někdy tomu bylo i naopak. Za celou dobu války se tak jedenkrát stalo zcela jistě. V Podolí je pro to svědecký důkaz, který připomenul pan Alois Vaňhara:

„...když do obce přišli ruští vojáci, tak se jich několik ubytovalo u nás. Byl mezi nimi i důstojník, který když zjistil, že je fotografování mým koníčkem, tak přinesl fotoaparát Leica, což je dodnes nějaká značka, a chtěl, abych ho vyfotografoval. Vydali jsme se tedy za náš dům směrem «Na Skalu» i s jeho chloubou, krásným běloušem. Série aranžovaných snímků zachytila důstojníka při jízdě na koni,

SLOUP KOUŘE OZNAČUJE MÍSTO DOPADU STÍHAČKY FW 190F

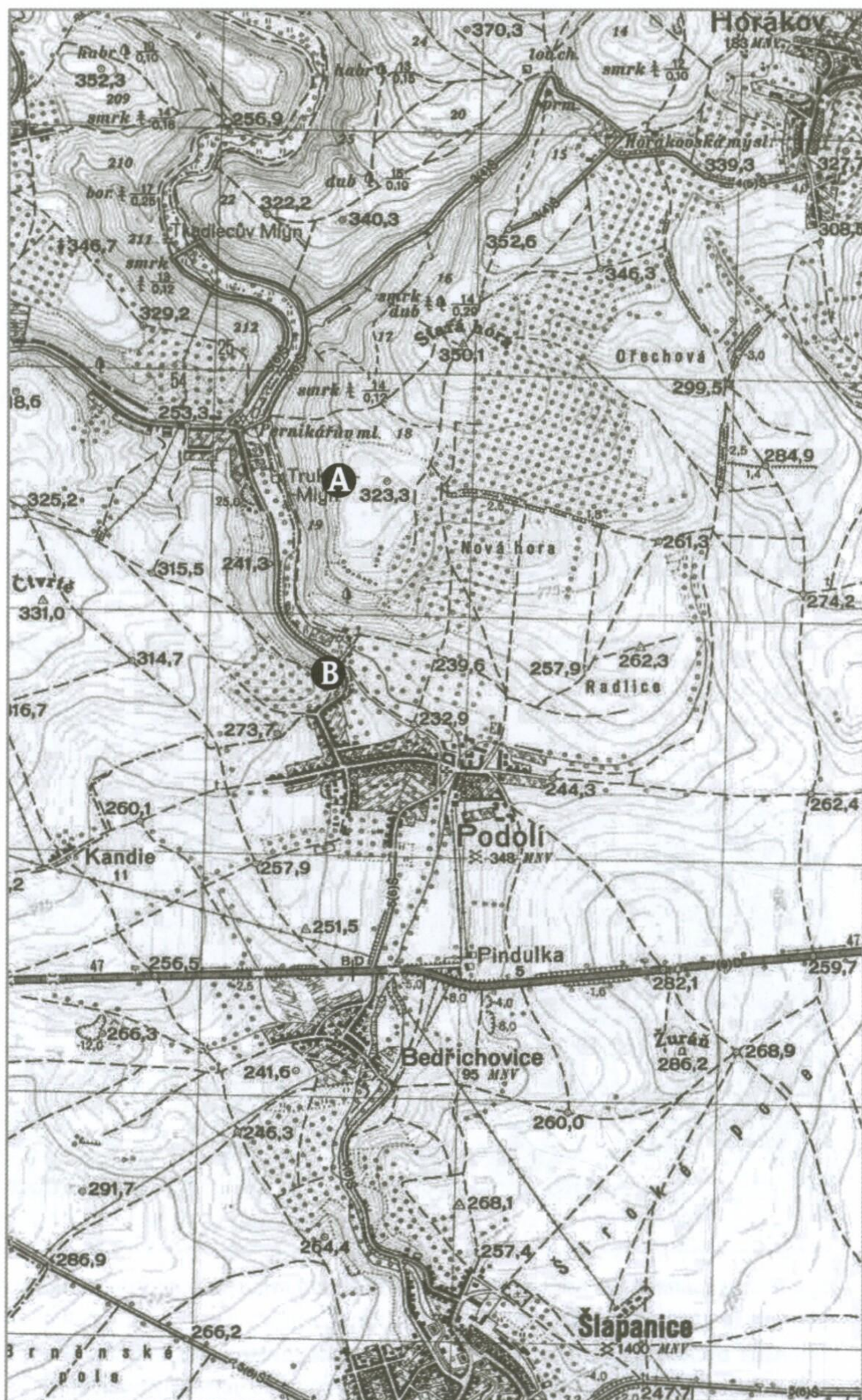
TROSKY LETOUNU

po jeho boku a nakonec i několik portrétů. Když jsem mu potom snímky předával, tak nešetřil chválou a fotoaparát mi věnoval.“

Aniž bychom chtěli význam tohoto gesta jakkoliv snižovat, dá se jen stěží předpokládat, že by si voják tento aparát vezl s sebou již z místa svého bydliště.

Svědectví pana Miloslava Skotala se především věnovalo popisu průběhu sestřelení německé stíhačky, přičemž na jeho konci ještě komentoval dvě fotografie zachycující tuto událost:

„...jednomístná stíhačka FW 190 byla jednoznačně sestřelena ve středu

A - MÍSTO DOPADU SESTŘELENÉHO LETOUNU
 B - MÍSTO, NA KTERÉM BYL PILOT ZAJAT
 (POUŽITÁ MAPA POCHÁZÍ Z ROKU 1940, POZN. AUT.)

ALOIS VAŇHARA (1922-2013)

25. dubna 1945 po osvobození obce sovětskou armádou a jejím nástupu na Brno. Byl jsem spolu s řadou dalších občanů očitým svědkem jak útoku letadla, tak jeho sestřelení. Letoun přiletěl ve směru od Tvarožné, konce křídel měl označen červenou barvou. Vojáci mu nevěnovali pozornost až do doby, než na jejich soustředění zahájil palbu. Při opakovaném náletu zahájili, z meze vedle pole pana Lorence (dnes u Ekologického domu), střelbu salvami z pušek, samopalů a lehkých kulometů a letadlo úspěšně zasáhli.

Pilot s hořícím letadlem nabral výšku a v prostoru za Lepinami vyskočil. Stíhačka se zřítila a zmizela z našeho dohledu ve směru k lesu. Předpokládané místo dopadu letce bylo dokonale obklíčeno, po dopadu

byl zajat a přiveden k veliteli – kapitánovi, který měl ubytování v Uličkách č. 56, nyní dům manželů Hájkových. Po krátkém výslechu byl tento pilot, údajně major, oblečený v celokoženém leteckém obleku, sebevědomý, až arogantní odveden eskortou na Kandii, kdy bylo vyšší velitelství. Jeho doklady a pistoli P38 nesla eskorta v letecké kukle.

Dodatečně jsme se dozvěděli, že hořící stíhačka, zřejmě shodná s fotografií, dopadla na horní okraj lesa nad Truksovým mlýnem, na katastrální území obce Horákov. Místo dopadu je dosud patrné a jistě i nyní by se při důkladném průzkumu našly pozůstatky havárie.

Fotografie dokumentující sestřelení stíhačky Fw 190 pořídil Vlastimil Musil, který bydlel v Podolí v ulici Za humny.“

Nenápadná a zdánlivě nepodstatná poznámka, že sestřelená stíhačka FW 190 měla konce křídel označené červenou barvou, se později ukázala být důležitým vodítkem.

Při dalším pátrání mezi pamětníky v obci se ukázalo, že se poměrně značná část trosek dostala i do Podolí. Měly mezi nimi být kusy plechu pokryté kamufláží a identifikačním označením, části výzbroje nebo i prostřelený list vrtule. Když jsem místo havárie v roce 2000 navštívil, podařilo se mi ještě nalézt a dopravit domů část nějakého nosníku, možná pocházejícího z podvozku. Nosník byl v důsledku pádu a následného požáru na jedné straně obalen kamením v roztaveném kovu, čímž se stal pro sběrače starého šrotu nezajímavým.

MILOSLAV SKOTAL (1924-2011)

STÍHAČÍ BOMBARDÉR FOCKE-WULF
FW 190F

K letounu FW 190 a jeho modifikacím existuje velké množství literatury a dalších, snadno dostupných pramenů.

„...původně byl Fw 190 sice vyvinut jako přepadový stíhací letoun, stejně jako celá řada jiných typů se ale nakonec používal pro nejrůznější úkoly, které se od původně zamýšleného způsobu nasazení značně lišily. Letoun vynikal jako stíhačka, ale osvědčil se i jako bombardér – jeho schopnost vzlétnout s velkým nákladem při zachování vysoké rychlosti i mimořádného doletu jej totiž předurčovala i k útokům proti vzdáleným cílům. Dal se však použít i jako taktický bitevní stroj, přímo podporující pozemní jednotky. Jeho do-

ménou se dále staly útoky proti těžkým spojeneckým bombardérům a po určitou krátkou dobu ho Luftwaffe používala i jako noční stíhačku – v této roli zdatně sekundoval dvoumotorovým nočním stíhacím speciálům.“⁽¹⁾

Fw 190 tyto přednosti potvrdil i v době bitvy o Anglii. Tehdy velitel anglického stíhacího letectva RAF, Sir Sholto Douglas, který se snažil zlomit převahu německé Luftwaffe, prohlásil, že Fw 190 „...je v danou chvíli nejlepší univerzální stíhací letoun na světě“.⁽²⁾

Vybrané technické údaje:

Rozpětí 10,5 m, délka 8,84 m, výška 3,96 m, nosná plocha 18,26 m²

Hmotnost – prázdný letoun 3.175 kg, maximální hmotnost 4.901 kg

Výkony – maximální rychlost 656 km/h, standardní dostup 11.400 m

Dolet – 805 km na obsah vnitřních palivových nádrží

Výzbroj

2 ks 13mm kulometů nad motorem, 400 nábojů na každou zbraň

2 ks 12mm kanonů v kořenech křídel, 250 nábojů na každou zbraň

2 ks 12mm kanonů ve vnějších částech křídel, 125 nábojů na každou zbraň

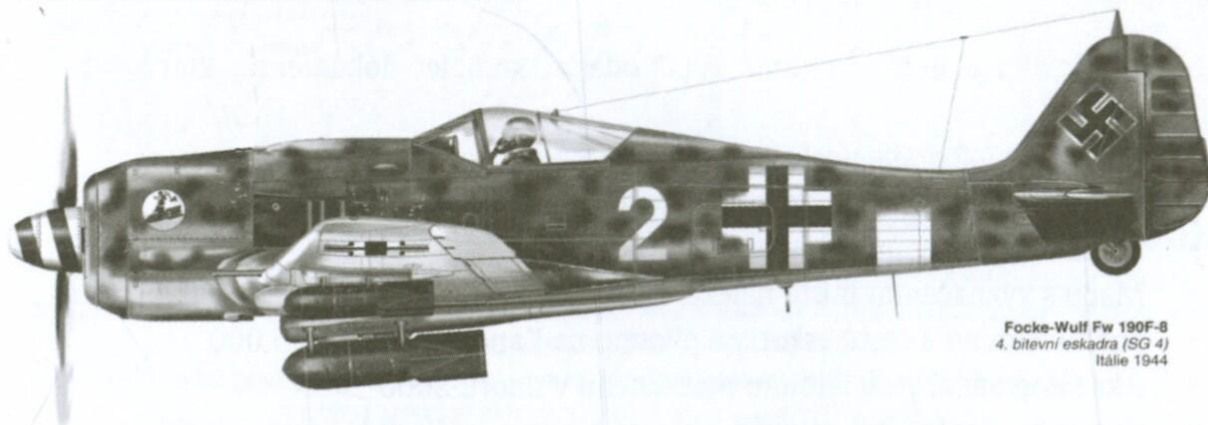
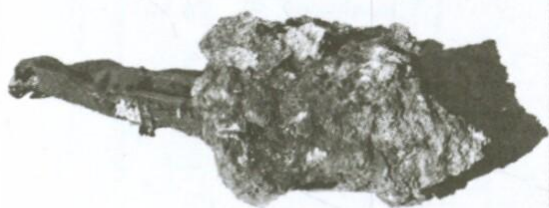
1 ks 500 kg pumy (po úpravě 1 puma o váze 1000 kg)

ODKAZ PŘÍPADNÝM BADATELŮM

V roce 2000, kdy jsem se o osud sestřelené stíhačky začal více zajímat, mi pan Vlastimil Schildberger st. půjčil dvě fotografie, na kterých je událost tohoto osudného dne zachycena. Když mi je předával, řekl mi, že je dostal od pana Vlastimila Musila, „...který jich, s obdobnou tematikou, měl plnou krabici, ale byl ochoten věnovat jen tyto dvě“. Dále doplnil, že se mohlo jednat o letoun patřící do skupiny označované jako SG 4 (Schlachtgeschwader, tj. Bitevní eskadra), která se údajně přemisťovala z letiště Prostějov a Olomouc do rakouského Welsu. V bojích na okraji Brna snad bylo sestřeleno pět letounů.

NAHOŘE VPRAVO MÍSTO DOPADU SEŠŤŘELENÉHO LETOUNU (OZNAČENO A) A OBJEKT BÝVALÉ PROTILETADLOVÉ
 RAKETOVÉ ZÁKLADNY (B)
 VLEVO ZBYTEK LETOUNU SEŠŤŘELENÉHO NAD PODOLÍM
 DOLE KRESBA LETOUNU

Focke-Wulf Fw 190F-8
 4. bitevní eskadra (SG 4)
 Itálie 1944

Potvrzení, že se nad Podolím jednalo o Fw 190 a jeho bitevní variantu „F“, lze nalézt na stránkách internetové „Badatelný“ Mgr. Davida Varnera, Ph.D., který zde uvádí:

„...k zajímavým nálezům patří také dva fragmenty hliníkového plechu (dle lomu spolu původně tvořily jeden celek), na kterých byly při čištění objeveny vyražené nápisy. Na prvním kousku (cca 10 x 8 cm) je vyražený neúplný text silnějšími písmeny o výšce 10 mm ‚Sturz Wagerec‘.

Na druhém kousku je text vyražený tenkými písmeny o výšce 5 mm – Baumuster ZSK 244 A-2 Gerät – Nr. 18 – 335 A-2 Werk – Nr. Hdz 7216 (nečitelné) derz Fl 50869 (nečitelné) o/150 Voll.

Oba kusy pocházejí z kokpitu, konkrétně se jedná o ‚Zünderschaltkasten‘ (tzv. panel přepínače pojistek pum a signalizace přídavných nádrží), Umístěn byl uprostřed kabiny v dolní části před kniplem. Podle tohoto panelu je jasné, že šlo o bitevní variantu F, pravděpodobně F-8 či F-9.^{“2)}

Doplňující informace z jiného zdroje říká, že „...bitevní varianty F-4, F-5, F-6 a F-7 se nedostaly do výroby, takže další Fw 190 verze ‚F‘ v pořadí je až Fw 190F-8. Konstrukce této verze vycházela z typu Fw 190A-8 a od předchozích modelů řady ‚F‘ se lišila tím, že nad motorem byly instalovány dva kulomety MG 131. Varianta Fw 190F-8 také disponovala novým systémem svrhávání pum, takže pilot se mohl sám rozhodnout, kolik pum shodí, čímž letoun získával schopnost napadnout při jednom letu více cílů.

Verze Fw 190F-9 byla vyráběna v nevelkém počtu kusů až na samém konci války. Od modelu Fw 190F-8 se lišila především tím, že používala motor BMW 801TS o výkonu 2.200 koní.^{“3)}

Události spojené se sestřelením letounu mne vedly k oběma podolským pamětníkům a potom, co bylo získáno jejich svědectví, jsem se obrátil s prosbou o pomoc na Velvyslanectví Spolkové republiky Německa. Odtud mi byly poskytnuty následující dvě adresy:

Deutsche Dienststelle
Eichborndamm 179
13403 Berlin – BRD

Militärgesichtliches Forschungsamt
Zeppelinstrasse 127/128
14471 Potsdam – BRD

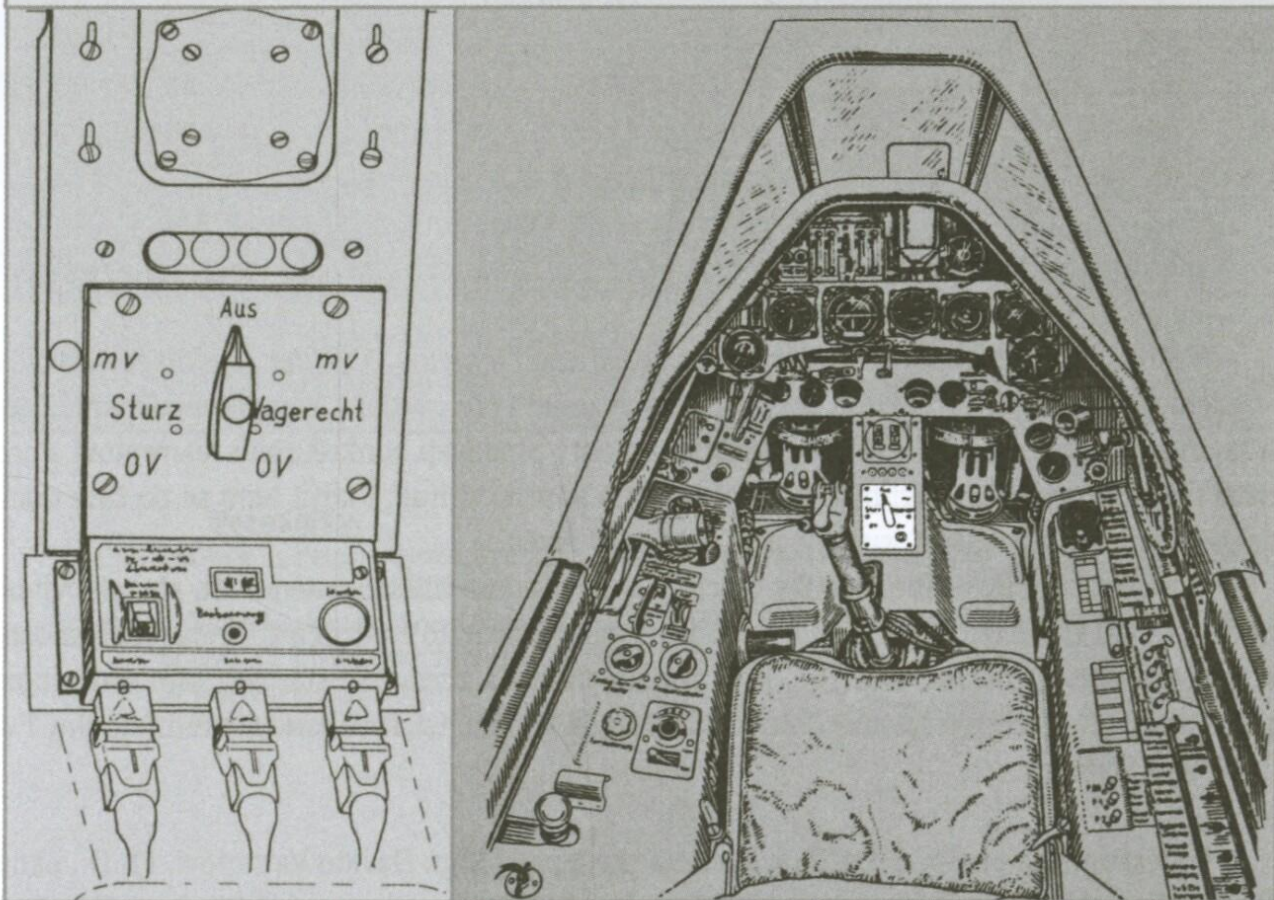
Na obě instituce jsem v dubnu 2000 odeslal komplet dokumentů, který obsahoval:

- Historické fotografie události
- Současné snímky místa dopadu letounu
- Mapu s vyznačením místa nálezu 1:200 000
- Mapu s vyznačením místa nálezu 1:10 000
- Dráhu letounu a cestu eskorty s pilotem na Kandii v mapě 1:25 000
- 2 ks fotografií zbytku letounu nalezeného v únoru 2000

V průvodním dopisu byl citován zkrácený popis události očitých svědků.

FRAGMENT PLECHU PANELU ODHOZU PUM (CCA 10 X 8 CM) Z KOKPITU STROJE SEŠTŘELENÉHO NAD PODOLÍM;
DÍKY NÁLEZU TOHOTO FRAGMENTU SE PODAŘILO POTVRDIT, ŽE SE JEDNALO O STÍHAČKU Fw 190,
JEJÍ BITEVNÍ VARIANTU OZNAČOVANOU PÍSMENEM F

PANEL ODHOZU PUM MĚL DVA REŽIMY: STURZ - PRO STŘEMHLAVÉ BOMBARDOVÁNÍ A WAGERECHT - PRO HORIZONTÁLNÍ BOMBARDOVÁNÍ. V KAŽDÉM Z REŽIMŮ BYLY DVĚ VOLBY: MV (MIT VERZÖGERUNG) - SE ZPOŽDĚNÍM A OV (OHNE VERZÖGERUNG) - BEZ ZPOŽDĚNÍ.

NAD PANELEM BYLY KONTROLKY, KTERÉ INFORMOVALY O ODHOZENÝCH PUMÁCH.
VLEVO UMÍSTĚNÍ PANELU ODHOZU PUM V KOKPITU LETOUNU³⁾

V červnu 2000 mi přišla odpověď z MGFA Potsdam (Postupim) následujícího znění:

„...děkujeme mnohokrát za Váš dotaz na MGFA Postupim. Příslušnost stíhačky sestřelené 25. dubna 1945 se nedá vzhledem k nám dostupným prostředkům jednoznačně objasnit. Je však pravděpodobné, že stroj patřil skupině eskadry stíhacích letadel 52 nebo skupině, která příslušela I. nebo II. skupině eskadry stíhaček 6.

*Tyto jednotky byly umístěny v odpovídající době a v uvedeném prostoru a disponovaly letadly typu FW 190. To je zřejmé z přiložených kopií, které jsou pořízeny z knihy Georg Tessin: *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939-1945*, Bd. 14, Osnabrück 1980 (Seskupení a oddíly německého wehrmachtu a zbraní SS ve II. světové válce 1939-1945, díl 14, vydané v Osnabrücku v roce 1980). Dále odpovídá Vámi zmíněné barevné označení (červené konce křídel) eskadrám stíhaček 6 a 52.*

Přesné informace jsou možné obdržet u společenství stíhacích letců na adrese: poštovní schránka 1203, 79379 Mühlheim, tel.: 07631-3072.

Dále bylo vydáno pojednání o stíhací eskadře 52 v nakladatelství Motorbuch, Böblinger Strasse 18, 70178 ve Stuttgartu, které by Vám mohlo rovněž pomoci. Bohužel tato publikace není k dispozici v MGFA, takže nemůžeme využít naší knihovny a pořídit Vám kopie.

Další výklad by Vám mohl dodat zdrojový materiál jednotlivých jednotek. Ten se nachází v Bundesarchiv-Militärarchiv (Spolkovém vojenském archivu), Wiesentalstrasse 10, 79115 Freiburg.⁴⁾

Přílohou dopisu byly kopie čtyř stran z publikace Georga Tessina a na nich odesilatelem zvýrazněné údaje:

Stíhací eskadra 6, umístěná v jihozápadním Polsku ve městě Żary (německy Sorau), v níž I. a II. skupinu tvořily letouny FW 190.

V dalších pramenech je možné dohledat, že se zde v průběhu II. světové války nacházela část letecké továrny Focke-Wulf. Stíhací eskadra číslo 6 zde byla umístěna v období od ledna do 10. února 1945. Potom vstoupila do města vojska Rudé armády.⁵⁾

Stíhací eskadra 52, umístěná v únoru 1945 ve Veszprému, a Weidenguthu.

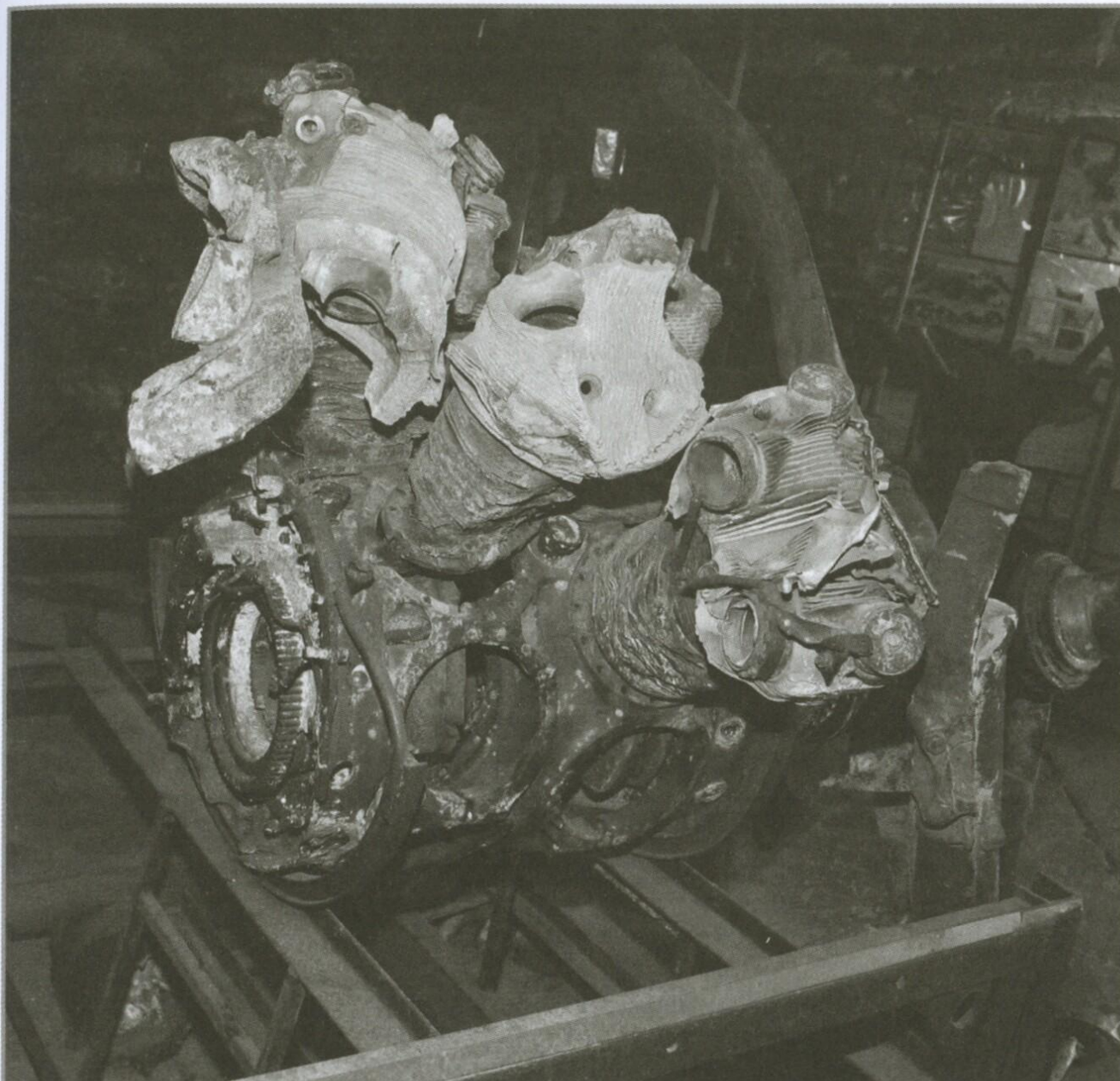
Pátrání v dalších pramenech však ukázalo, že tato eskadra po celou dobu války disponovala jen stíhačkami Messerschmitt Bf 109.

Nakonec jsem se obrátil na doporučenou adresu *Gemeinschaft der Jagdflieger* (Spolek stíhačů) v městečku Mühlheimu, kam jsem také zaslal výše uvedený komplet podkladů. Z tohoto místa mi bylo sděleno, že obdržené dokumenty předávají konkrétnímu referentovi a pro další případnou komunikaci mi byla sdělena jeho adresa. Odtud, i když jsem se po čase dotákal, zda byly dokumenty doručeny, již nepřišla odpověď.

Je známo, že si v průběhu války všechny strany vedly evidenci nejen ztrát, ale také vítězných soubojů svých letců. S blížícím se koncem války však tato statistika ztrácěla na přesnosti, a to především na německé straně, jejíž armáda již měla zcela jiné starosti. Tato skutečnost pak mimořádně ztěžuje zpětné dohledání dokladů vztahujících se k sestřelení letounu Fw 190F nad Podolím.

Poděkování za pomoc při přípravě tohoto textu patří Mgr. Davidu Varnerovi, Ph.D., panu Vlastimilu Schilbergerovi st. a in memoriam Ing. Vladimíru Klevarovi, Miloslavu Skotalovi a Aloisu Vaňharovi.

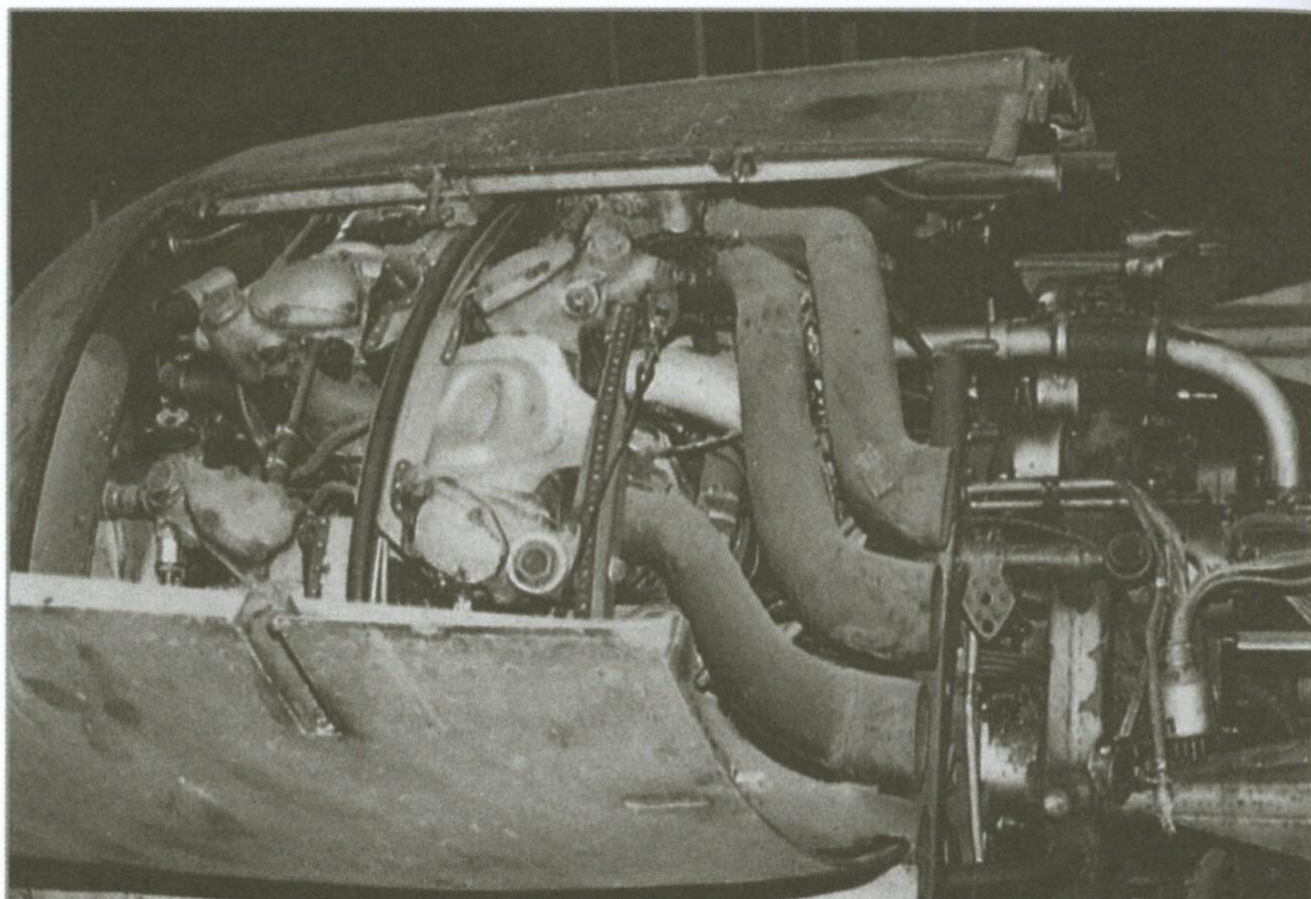
Jiří Čalkovský je kronikář obce Podolí u Brna, zajímá se o historii regionu a publikuje texty s historickou tematikou.

TORZO MOTORU SESTŘELENÉ STÍHAČKY FW 190 A-7
V MUZEU LETECKÉ A POZEMNÍ TECHNIKY VE VYŠKOVĚ

Poznámky:

- 1) Caygill, Peter: *Bojové legendy – Focke-Wulf Fw 190*. Nakl., Jan Vašut, Praha 2004.
- 2) www.davar.cz/badatelna.
- 3) Vavřina, Radek: *Special drawing Focke Wulf 190*. Nakl., Jan Vašut, Praha 2004.
- 4) Dopis z Militärgeschichtliches Forschungsamt, Potsdam Německo.
- 5) www.feldgrau.com
- 6) Janda, Aleš, Poruba, Tomáš: *FW 190F, G*. Hradec Králové, JaPo 994.

LETOUNY FW 190 POHÁNĚL MOTOR BMW 801 D
(MUZEUM LETECTVÍ A KOSMONAUTIKY V PRAZE - KBELÍCH)⁶⁾

Prameny:

Caygill, Peter: Bojové legendy – Focke–Wulf Fw 190, nakl. Jan Vašut, Praha 2004.
www.davar.cz/badatelna.

Vavřina, Radek: Special drawing Focke Wulf 190. nakl. Jan Vašut, Praha 2004.

Janda, Aleš, Poruba, Tomáš: Fw 190F, G. Hradec Králové, JaPo 1994

Archiv autora

Drobné sakrální památky, mezi které se řadí boží muka, kříže, kapličky, sochy a obrázky svatých, jsou roztroušené po všech koutech Čech a Moravy. I když se může zdát, že již patří pouze do minulosti, a jako relikty minulosti by měly být i vnímány, není tomu zcela tak. V posledních letech totiž téma drobných sakrálních památek stále více přitahuje pozornost odborníků i laiků. Ti hledají odpovědi na otázky typu: Proč tyto objekty vznikaly, kdo je stavěl a kdo je nechával stavět? Jaké události jsou k nim navázány? Jaký význam měly kdysi a jaký mají dnes? Jak přispívat k jejich záchraně a jak se o ně efektivně starat?

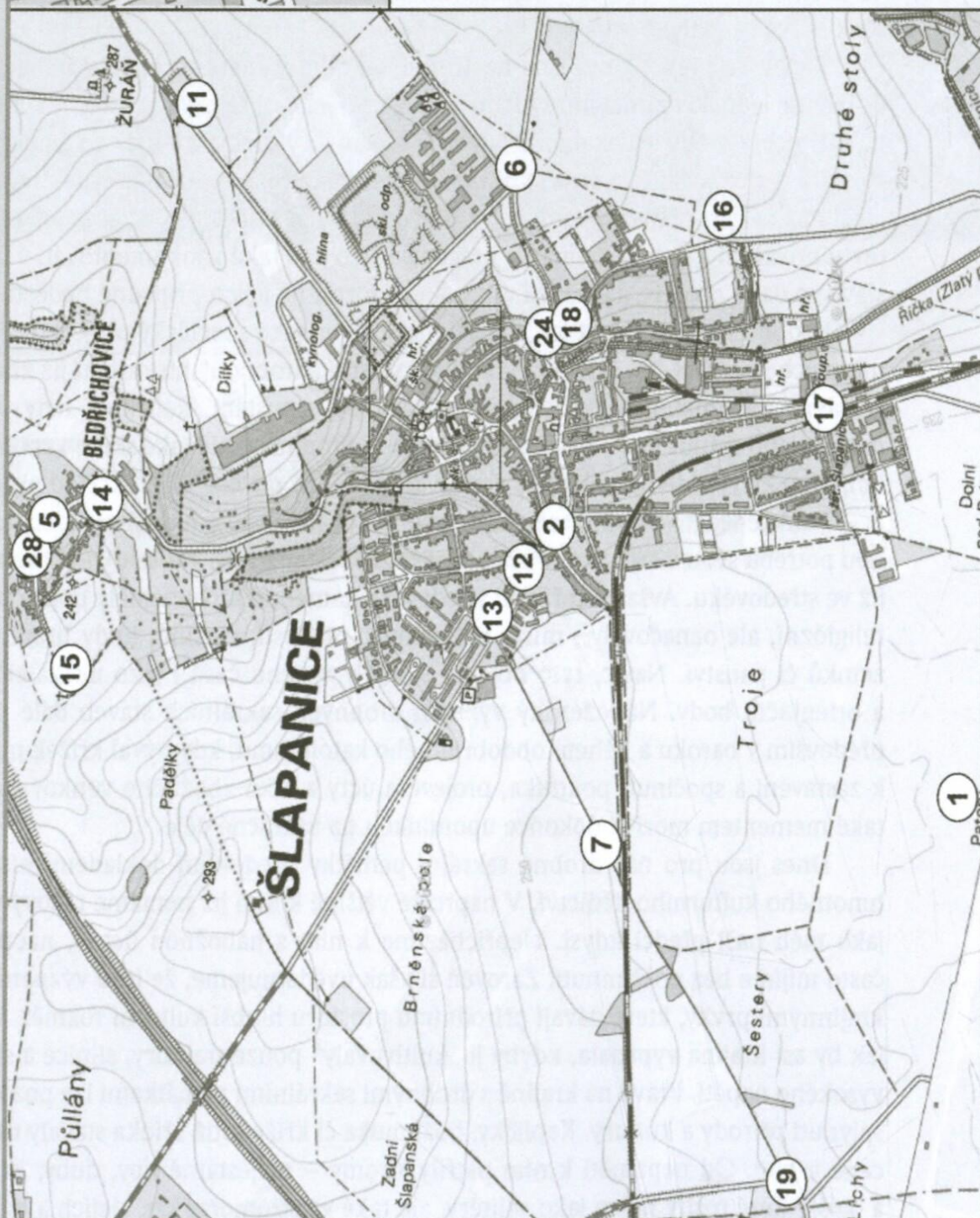
Šlapanice a jejich okolí jsou na drobné sakrální památky poměrně bohaté. Nacházejí se jednak v rámci intravilánu města a při jeho okrajových cestách, také však na místech, kde by je čekal málokdo. Ne všechny tyto objekty byly ve Šlapanicích souhrnně zmapované, a proto jsem se je rozhodla prozkoumat z perspektivy etnologa, což obnáší především zdůraznění jednotlivých souvislostí a zasazení do kontextu prostředí a doby. Cílem této práce je mimo jiné také zdokumentovat, v jakém stavu se dané objekty nacházejí dnes, a upozornit na jejich případné nedostatky.

Drobné sakrální památky jsou zajímavé nejen jako specifický projev zbožnosti minulých generací, ale fascinují také svou vlastní „drobnou“ historii, ať již známou či dávno zapomenutou, vždy však provázanou s místem. Reflektují tedy paměť místa a jeho *genius loci* – skrze svou prostou přítomnost, ale také skrze vzpomínky lidí, díky kterým se nám dodnes zachovaly příběhy, pověsti či jen krátké historky.

Funkce těchto objektů se s časem proměňovala. Snad odpradávná měli lidé silnou potřebu svou víru hmotně znázorňovat a křesťanství se v tomto plně rozvinulo již ve středověku. Avšak například středověké kamenné kříže neměly pouze funkci religiózní, ale označovaly i místa nešťastných událostí, zločinů, jindy hranice pozemků či panství. Navíc, tyto objekty sloužily v běhu časů i jako ukazatelé cest a orientační body. Náboženský význam drobných sakrálních staveb dále posílil především v baroku a během období silného katolicismu, kdy býval křížek místem k zastavení a spočinutí poutníka, projevem úcty a díky zbožného venkovana, ale také *memento mori* či dokonce upomínkou na zázračné děje.

Dnes jsou pro nás drobné sakrální památky především dokladem místního hmotného kulturního dědictví. V naprosté většině k nim již nemáme takový vztah jako měli naši předci kdysi. Nepřicházíme k nim s nábožnou úctou, naopak je často míváme bez povšimnutí. Zároveň si však uvědomujeme, že jsou významnými krajinnými prvky, které dávají přírodnímu prostoru hlubší kulturní rozměr. Vždyť jak by asi krajina vypadala, kdyby ji „kultivovaly“ pouze traktory, silnice a sloupy vysokého napětí. Právě na krajině s drobnými sakrálními památkami lze pozorovat splynutí přírody a kultury. Kapličky, boží muka či kříže totiž zřídka stávaly osamocené v poli. Od nepaměti k nim patřily stromy – majestátné lípy, duby, kaštany a další, které rostly nejen jako solitéry, ale také ve stromořadích, alejích a hájích.

MAPA DROBNÝCH SAKRÁLNÍCH PAMÁTEK (MAPOVÝ PODKLAD: HTTP://KONTAMINACE.CENIA.CZ)

- (1) Červený kříž
- (2) Smírčí kámen
- (3) Smírčí kříž u muzea
- (4) Pamětní kříž před kostelem
- (5) Kříž před kaplí v Bedřichovicích
- (6) Morový kříž
- (7) Kříž u "vochťovny"
- (8) Kříž manželů Zemanových na hřbitově
- (9) Černý kříž na hřbitově
- (10) Hlavní kříž na hřbitově
- (11) Kříž pod žuránem
- (12) Kříž na křižovatce ulic Sušilova a Brněnská
- (13) Kříž u Lípy
- (14) Kříž manželů Tomáškových
- (15) Kříž pod kaštanem na hranici Bedřichovic
- (16) Kříž manželů Hanzlových
- (17) Kříž na Kobylnické ulici
- (18) Boží muka na Jiříkovské ulici
- (19) Boží muka u Tuřan
- (20) Socha sv. Tadeáše
- (21) Socha sv. Floriána v nise bývalé scholasterie
- (22) Socha sv. Jana
- (23) Socha sv. Floriána
- (24) Socha sv. Jana Nepomuckého
- (25) Socha Nejsvětější Trojice
- (26) Socha Panny Marie Nanebevzaté
- (27) Socha sv. Aloise
- (28) Kaple v Bedřichovicích

Díky této symbióze drobné sakrální památky do krajiny přirozeně a nenásilně „vrostly“ a podobu kulturní krajiny tak značně ovlivnily.

Výše zmiňované funkce doplňuje ještě význam, který je možná na první pohled přehlédnutelný, ale při bližším zkoumání je velmi podstatný. Mám na mysli schopnost drobných památek dodávat prostoru osobní rozměr. Ten je daný jednak jejich názvy a jmény, jež nesly, ale také vzpomínkami, které k nim byly, či dosud jsou navázány. Díky tomu nebyl prostor anonymní, ale vyvolával pocit známého a domácího. Tato funkce je v současnosti platná jen částečně, protože původní označení míst a jména drobných památek se z povědomí lidí vytrácí. I proto se do naší kulturní krajiny vrátila anonymita. Tuto skutečnost vystihuje Tomáš Hájek v publikaci Příběh drobných památek: „Venkov se stává velkou orgií nahlížení, voyeurství pomíjivosti: tak neuvěřitelně rychle vznikají ruiny z původně kultivované přírody, ruiny z obydlí, ruiny z cest. Lidé v sobě nosí vnitřní vizi krajiny, která hovoří o tom, že krajina má být přetvářena. Logickým důsledkem vnitřní krajiny v každém z nás je tedy přesvědčení, že musíme v krajině neustále potkávat stopy kultury, stopy našich předků a sebe. Není-li tomu tak, je něco v nepořádku. To se děje právě nyní.“¹⁾

V klasifikaci drobných sakrálních památek se můžeme řídit několika určitými znaky. Podle tvůrce je rozlišujeme na drobné památky lidové provenience a na objekty profesionální řemeslné výroby. Dále je můžeme řadit do skupin podle jejich účelu, architektonického stylu, konstrukce a stavebních materiálů.

Stručně vzato, z hlediska konstrukce se drobné sakrální památky rozlišují na kříže, boží muka, plastiky a obrázky světců, zvonice, kaple, kapličky a poklony. K těmto by se dále mohly volně připojit i novodobé formy, jako například drobné památníky či pomníčky u cest, které připomínají smrtelné automobilové nehody. I tyto v jistých ohledech plní podobnou funkci jako kříže a boží muka kdysi.

Oblast, ve které jsem prováděla terénní výzkum, zahrnuje jak město Šlapanice, tak i přilehlé Bedřichovice a jejich bezprostřední okolí. Současný stav výskytu zdejších drobných sakrálních staveb jsem porovnávala s historickými mapami, dalšími historickými prameny a literaturou a nalezené objekty jsem posléze pro lepší přehled zakreslila do schematické mapky (viz příloha). Během výzkumu mi velmi pomohl znalec šlapanické historie, Josef Kopecký, který se zdejšími drobnými sakrálními památkami již v minulosti věnoval.

Stěžejním prvkem, který je s drobnými sakrálními památkami neodlučitelně spjatý a který přitahoval pozornost odpradáva, je smrt. Ta se nevztahuje jen na kříže a pomníky na hřbitovech, ale ukázkovým příkladem bývaly i šibenice, u kterých často stávala boží muka a kříže. Stály zde osamoceně nebo ve dvojici, a dokonce mohly být ve větším počtu rozestavěné podél cest, které k šibenicím vedly. Právě u kříže či božích muk měl odsouzenec příležitost naposledy litovat svých hříchů a modlit se. Drobné sakrální objekty se objevovaly také u pranýřů, které byly (na rozdíl od šibenic stojících na návrší za městem) uvnitř sídla, či u rozcestí na okraji obcí. Ale nejen místa veřejných trestů, také místa bojišť a hromadných hrobů bývala označena památníky ve formě křížů, kapliček a božích muk.

Ve zkoumané oblasti jsem napočítala necelých třicet drobných sakrálních památek. Číslo však nelze stanovit přesně, protože několik objektů je sporných.²⁾ K rámcovému porovnání s minulostí lze použít údaje z Vlastivědy moravské, kde

VLEVO BÝVALÁ BOŽÍ MUKA NA HRANIČKÁCH. FOTO O. HORÁČEK, 1957.
 SOUKROMÝ ARCHIV J. KOPECKÉHO.
 VPRAVO ČERVENÝ KŘÍŽ U LETIŠTĚ BRNO – TUŘANY. FOTO Z. VLKOJAN, 1992.
 SOUKROMÝ ARCHIV J. KOPECKÉHO.

v díle věnovaném brněnskému okresu předkládá výčet šlapanických drobných sakrálních památek František A. Slavík. Ten uvádí, že v roce 1897 se v obci a kolem ní nacházelo celkem sedm soch světců, třináct křížů a tři boží muka.³⁾ Tento stav již dlouho neodpovídá současnosti. F. A. Slavík píše například o kříži, který stál před školou na Masarykově náměstí a byl postaven v roce 1883. Škola byla zbouraná v roce 1980 a z kříže zbyly jen části, které jsou dnes složeny v kostelní zahradě. Na soklu kříže již téměř není vidět nápis: *V ruce Tvé poroučím ducha svého. Luk 23 (...) Kříž tento jest ke cti a chvále Boží (...) pozůstalých (...) Bertý Zemanové ze Šlapanic jejího za živobytí již vysloveného přání. V roku 1883.* Vedle tohoto kříže se u zdi kostela nachází také pozůstatek boží muky, která ještě po druhé světové válce stála na tzv. Hraničkách, jak se místně říká návrší mezi Šlapanicemi a Slatinou. Kromě těchto dvou zničených památek počítal F. A. Slavík s dalšími třemi dřevěnými kříži z období po roce 1850, které se nám nedochovaly vůbec.

Největší část současných šlapanických drobných sakrálních památek tvoří kříže, kterých je v intravilánu i extravilánu rozmístěno celkem šestnáct – sedm celokamenných, sedm s kamennými podstavci a litinovými kříži a dva kříže dřevěné. Samostatnou skupinu křížů zastupují tzv. smírčí kříže, které jsou ve Šlapanicích dva. Velmi početné jsou rovněž sochy svatých, kterých je osm a nacházejí se pouze v rámci centrální části Šlapanic. Naopak poměrně raritní jsou boží muka – jedna se nalézá na Jiříkovské ulici ve Šlapanicích a druhá až v blízkosti sousedící obce Tuřany, stále však ve šlapanickém katastru.

VLEVO SMÍRČÍ KÁMEN V PARČÍKU NA ULICI ČECHOVA. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.
 VPRAVO SMÍRČÍ KŘÍŽ VEDLE BUDOVY MUZEA VE ŠLAPANICÍCH
 (BÝVALÉ SCHOLASTERIE). FOTO S. FABEROVÁ, 2013.

KŘÍŽE

Můžeme předpokládat, že vůbec první kříže byly zhotovené ze dřeva. Stavěly se již od raného středověku, ale vzhledem k materiálu se tyto doklady dochovaly jen velmi ojediněle. Důležité však je, že nadále vznikaly průběžně, neboť díky snadné opracovatelnosti dřeva je mohli vyrábět i lidoví tvůrci.

Ve Šlapanicích jsou dnes dřevěné kříže pouze dva, i když dříve jich bývalo více. Stanoviště jednoho je u zdi zdejšího kostela Nanebevzetí Panny Marie. Nese nápis *Sv. Misie 1936* a zlatou tabulku s vyobrazením Nejsvětější Trojice. Tento kříž je z dálky patrný i na historických fotografiích z konce 30. let 20. století. Zajímavějším dokladem je ovšem pozůstatek tzv. Červeného kříže, který se nachází v poli v bezprostřední blízkosti letiště Brno – Tuřany. Kříž byl postaven v roce 1730 jako památka na vysušení zdejších močálů.⁴⁾ Nesl plechovou plastiku Krista, býval zdobený řezbou s rostlinným dekorem a břevna kříže byla zakončena tepanou mědí. Před kolektivizací se o kříž starali majitelé okolních pozemků, kteří jej natírali volskou krví.⁵⁾ Poté, co zde v polovině 20. století vzniklo ochranné pásmo letiště, byl ke kříži vstup zakázán. V 90. letech 20. století vznikla iniciativa kříž obnovit, avšak nakonec bylo obcí rozhodnuto, že kvůli nedostupnosti jej nemá smysl opravovat. Z Červeného kříže tak dnes zbývá jen vztyčený ztrouchnivělý trám.

Je zřejmé, že ze všech křížů se nejdéle zachovaly kříže kamenné, které byly zpočátku vysoké, tzv. latinského typu, později nižší rovnoramenné, typu řeckého. Někdy se staré kamenné kříže na našem území spojují s cyrilometodějskou misí, ale tato teorie není dosud prokázána.⁶⁾ Dále ještě existují kamenné kříže, jejichž vznik byl svázán s válečnými událostmi, podle kterých se jim říkalo například

švédské, rakouské, ruské, turecké. Zajímavostí je, že se dochovaly také kameny, které jsou označené křížem a přitom nemají žádný náboženský význam, protože sloužily jako kameny hraniční.

Mezi kamennými kříži mají specifické postavení tzv. smírčí kříže (lidově nazývané báby). Vznikaly v 15., 16. a někdy až 17. století a souvisely s nedostatečnou veřejnou iniciativou, která by trestala zločiny. Proto se v této době mezi provinilcem a rodinou oběti uzavíraly tzv. smírčí smlouvy, které hříšníkovi jako jednu z forem odčinění trestu nařizovali vytesat kamenný kříž a osadit jej na místě zločinu. Tím, že vrah kříž vlastnoručně vytesal, svůj skutek symbolicky odčinil a učinil také pokání, které bylo z morálního hlediska velmi důležité. Na křížích je také nezřídka vyobrazený vražedný předmět, letopočet a na mladších dokladech bývá i nápis popisující danou událost.

Jedním z problémů, které se na smírčí kříže váží, je to, že v současnosti je málokterý z nich na svém původním místě. Toto je případ i dvou smírčích křížů ze Šlapanic. V parčíku u křižovatky ulic Brněnská a Čechová stojí smírčí kámen (viz mapa, č. 2) s reliéfem latinského kříže na přední straně, který kdysi údajně stál na rozcestí cest do Tuřan a Slatiny. Podle badatele A. Franze označoval staré středověké popraviště, u kterého stála i boží muka.⁷⁾ Další smírčí kříž (viz mapa, č. 3) je dnes umístěn na Masarykově náměstí vedle budovy staré scholasterie, ve které sídlí Muzeum ve Šlapanicích. Z jedné strany je na něm patrný reliéf latinského kříže s mečem či dýkou, ze strany druhé je částečně vidět rytina čepele. Původně stával na Hraničkách, kde kdysi dávno doprovázel šibenici. Smírčí kříž byl odtud přesunut kvůli rozšiřování silnice po druhé světové válce. Na fotografiích z doby po přemístění k muzeu je kříž překvapivě celý bílý. Proto předpokládám, že byl dříve z důvodu bezprostřední blízkosti cesty nalíčen vápnem. Spolu s křížem byla z Hraniček přenesena i boží muka, která stávala na druhé straně cesty.⁸⁾ Jsou to ta boží muka, jejichž pozůstatek se dnes nachází v kostelní zahradě.

Konstrukčně i významově odlišná skupina kamenných křížů vznikala během baroka. Jednalo se v naprosté většině o profesionální řemeslné práce, jejichž donátory byly obce, církev, ale i zbožné rodiny a jednotlivci. Nejvíce křížů, které dnes máme možnost vidět, pochází však z 19. století. To již nebývají pouze celokamenné objekty, ale také kombinace kamenných podstavců a litinových křížů, či čistě litinové kříže. Z kovu se velmi zdobné kříže vyráběly už v 18. století, avšak jejich největší rozmach byl zaznamenán s nastupujícím industrialismem. Vznik železáren umožnil sériovou výrobu litinových křížů, které si rychle našly místo nejen na hřbitovech, ale také ve volné venkovské krajině. V této vlně se prosadilo hlavně neogotické tvarosloví a posléze vlna secese. Výzor těchto křížů daný mechanickou výrobou a sériovostí mohl působit poněkud stereotypně, avšak ani tak nelze litinovým křížům jejich místo v tradiční kultuře upřít.

Ve Šlapanicích a Bedřichovicích najdeme několik profesionálních celokamenných křížů, ze kterých je pouze jeden datován do 18. století, čtyři jsou ze století 19., jeden je bez datace, ale pravděpodobně pochází rovněž z 19. století, a dva nejmladší byly postavené ve 20. století. Je zajímavé porovnávat tyto (i všechny zbylé) kříže mezi sebou a sledovat nejen stavbu a materiál, ze kterých byly vyrobené, nápisy a texty, kterými jsou popsány, ale také jejich umístění v prostoru a komunikaci s okolními objekty.

VLEVO MOROVÝ KŘÍŽ MANŽELŮ ZEMANOVÝCH U CESTY DO JIŘÍKOVIC. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.
VPRAVO KŘÍŽ U CESTY DO TUŘAN, TZV. „U VOCHTROVNY“. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.

Nejstarším dochovaným celokamenným křížem ve Šlapanicích je barokní pamětní kříž (viz mapa, č. 4) umístěný před kostelem na Masarykově náměstí. Stojí na něm vnošení 1750 a nápis: *Pochválen buď Pán Ježíš Kristus*. Tento kříž, jako jednu z mála drobných sakrálních památek, dnes vlastní šlapanická farnost. Také před kaplí v Bedřichovicích se nachází kamenný kříž (viz mapa, č. 5), který byl postaven v roce 1822. Plastika ukřižovaného Krista je až překvapivě velká a pod ní stojí pozlacená socha Panny Marie. Mramorová deska kříže je opatřena nápisem: *Otče! v ruce tvé Poručím ducha mého; Nákladem obce Bedřechovské; Postaven 1822; Opraven 1902*. Velikost a honosnost těchto dvou křížů odpovídá jejich umístění a tedy i reprezentaci. Jejich donátory nebyli soukromníci, ale instituce. Je proto vidět, že jejich funkce se dosti lišila od křížků stojících u polních cest, které často nechávaly postavit rodiny nebo jednotlivci. Tyto sice měly také reprezentační význam, ale jejich hlavním účelem bylo upomínat na události či dokládat zbožnost určitých osob.

K tomuto typu křížů patří tzv. morový kříž (viz mapa, č. 6), který nechali v roce 1855 postavit manželé Zemanovi na východní hranici Šlapanic u cesty směřující do Jiříkovic (vedle křižovatky u areálu zemědělského družstva Bonagro). Nápis je již velmi těžce čitelný, stále však z něj lze vyčíst sdělení: *Tento kříž jest postaven ke cti a chvále Pána Ježíše za odvrácení morové rány; Nákladem nábožných manželů Karla a Miriam Zeman ze Šlapanic roku 1855*. Podstavec kříže má popraskanou a opadanou svrchní vrstvu, zatímco pozlacená plastika Krista je dosud v poměrně dobrém stavu. Tento kříž je dobrým příkladem zasazení do prostředí, neboť před člověkem vycházejícím ze Šlapanic se nenadále vynoří v zatáčce a tím, že stojí nad úrovní cesty, působí důstojně a upoutává pozornost.

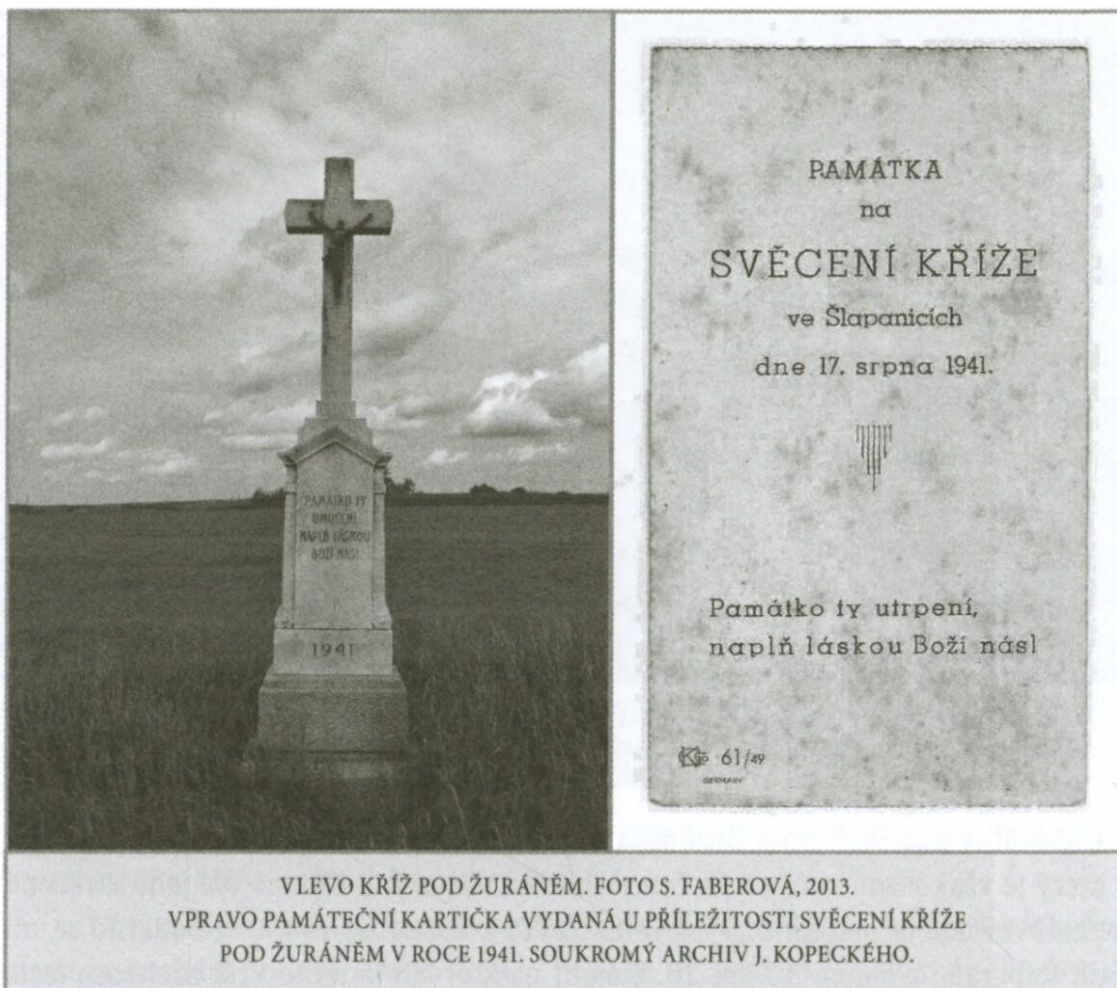
U bývalé silnice do Tuřan se opodál železniční trati nalézá kříž tmavě okrové barvy (viz mapa, č. 7) s novou mramorovou deskou, u kterého ovšem chybí datace vzniku. Podle architektonické stavby jej lze odhadnout na první polovinu 19. století a lidově se označoval jako kříž u vochtrovny (u železniční zastávky). Tento kříž byl jednou ze tří památek, které byly díky spolupráci města a farnosti Šlapanice

HLAVNÍ KŘÍŽ NA HŘBITOVĚ. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.

opraveny u příležitosti návštěvy papeže Benedikta XVI. 29. září roku 2009.

Kříž na hřbitově sice není nikterak překvapivý úkaz, ale na šlapanickém hřbitově jsem narazila na tři kříže, které za zvláštní zmínku stojí. V nejzazším pravém rohu zakrývá vzrostlý smrk pískovcový kříž (viz mapa, č. 8) s tmavou plastikou ukřižovaného Krista. Na soklu je na přední straně připevněná drobná bílá plastika hlavy svěťce s uraženým nosem. Pod ní je do kamene vytesán text: *Ke cti a chvále Boží věnovali manželé Jozef a Amália Zeman ze Šlapanic v roku 1884*. Tento kříž byl na hřbitov přenesen od neidentifikované polní cesty někdy v druhé polovině 20. století.⁹⁾ Další kříž, který je označován jako „černý“ (viz mapa, č. 9), je umístěn v jedné z uliček východní části hřbitova a patří k těm nejmladším ve Šlapanicích. Jako jediný ze všech zkoumaných křížů je z černé žuly a jako na jediném je pode-

VLEVO KŘÍŽ POD ŽURÁNĚM. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.
VPRAVO PAMÁTEČNÍ KARTIČKA VYDANÁ U PŘÍLEŽITOSTI SVĚCENÍ KŘÍŽE
POD ŽURÁNĚM V ROCE 1941. SOUKROMÝ ARCHIV J. KOPECKÉHO.

psán jeho výrobce. Kříž postavil kamenický mistr E. Černohlávek z Králova Pole v roce 1915, kdy se hřbitov rozšiřoval. Strohá stavba kříže je zjemněná lehce ornamentálním dekorem a nápisem *Pokoj vám!*. Nejstarší a hlavní hřbitovní kříž (viz mapa, č. 10) byl postaven v roce 1850, což bylo necelých dvacet let po založení tohoto hřbitova. Není ovšem celokamenný, ale tvoří jej kamenný sokl a kovový kříž. Na podstavci hlásá: *Já jsem wskříšení a život kdo wěři we mě byf by y umřel żyw bude - Jan XI 25 – 1850.*

Jedním z nejmladších šlapanických křížů je bílý kamenný kříž (viz mapa, č. 11), který se nachází severně nad městem u silnice směřující k Žuráni. Postaven byl v roce 1941, avšak jeho původním stanovištěm byla polní cesta na hranici lesa v místech za současnou cihelnou. Po roce 2000 byl odtud kříž přesunut několik set metrů na východ k nynější silnici.¹⁰⁾ Kříž nechali postavit šlapaničtí farníci jako památku na ničivá sucha, která zdejší obyvatele postihla během druhé světové války. Plastika ukřižovaného Krista je dnes již značně zašlá, ale na podstavci je stále dobře čitelný nápis ve zlatě: *Památko ty umučení! Naplň láskou Boží nás; 1941.* Ke slavnosti vysvěcení kříže, která proběhla 17. srpna toho roku, byla vydána památeční kartička.¹¹⁾ (Tyto kartičky, či také svaté obrázky, vznikaly již v 19. století a ze Šlapanic se jich dochovalo několik. Lidé si je pořizovali jako upomínku na svěcení křížů, soch, kostelů, i při vysvěcení kněží.)

Nyní můžeme přistoupit ke křížům, které tvoří kombinace kamene a litiny. Těch je ve Šlapanicích, Bedřichovicích a jejich okolí celkem šest. Výše jsem již uvedla, že litinové kříže se rozmohly v souvislosti s industrializací v 19. století. Ale používaly se nejen pro zcela nové objekty. To dokládá kříž (viz mapa, č. 12) stojící

VLEVO KŘÍŽ NA KŘÍŽOVATCE ULIC SUŠILOVA A BRNĚNSKÁ. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.
VPRAVO KŘÍŽ „U LÍPY“. FOTO 1936. ARCHIV MUZEA VE ŠLAPANICÍCH.

u křižovatky ulic Sušilova a Brněnská, který je považován za nejstarší místní kříž, a který je však v současnosti tvořen třemi různě starými částmi. Na jeho ztracené desce bylo údajně napsáno: *Vystavěno 1690, přestavěno 1949.*¹²⁾ Podařilo se mi najít fotografie z konce 30. let 20. století, na kterých je tento kříž zachycen ještě před přestavbou. Naneštěstí je vyfocen zdaleka, takže na fotografii lze určit pouze jeho původní orientaci, ale detaily nejsou rozpoznatelné.

Nejednou přestavbou si prošel také tzv. kříž u Lípy (viz mapa, č. 13) stojící na rozcestí ulic Tuřanské a Brněnské. Na fotografii z roku 1936 je vidět nejen to, že zde ještě nebyla žádná zástavba a kříž doprovázely dvě mladé lípy, ale také to, že litinový kříž byl mnohem jednodušší než ten současný novogotický. Podotýkám, že v této době měl za sebou již nejméně jednu opravu. Dokládá to jeho nápis: *Ó vy všichni, kteří jdete cestou, pozorujte a vězte, jest-li bolest, jako bolest má. Jerem. Opravila obec Šlapanská 1891.* Současná podoba kříže vychází z přestavby, která byla provedena v roce 2009 před již zmiňovanou návštěvou papeže. Dnes je křížek ve velmi dobrém stavu, vypadá ovšem mnohem honosněji než kdysi. Starý strom, který roste po jeho boku, je jednou ze dvou lip zachycených na zmiňované fotografii z 30. let.

Zbýlé čtyři kříže jsou rozmístěny v okrajových částech obcí, dva patří ke Šlapanicím a další dva k Bedřichovicím. V Bedřichovicích nalezneme jeden v zatáčce u hlavní cesty směrem do Šlapanic (viz mapa, č. 14). Stojí na něm: *Ke cti a chvále Boží věnovali manželé Jan a Vincencie Tomáškoví 1856.* Je to drobnější křížek s jednoduchým hranatým podstavcem bez zdobení, jen s bílou kamennou deskou. Zato výjev umučení Krista s Marií stojící pod křížem je proveden velmi dekorativně. Na kříži je také poměrně dost znát opotřebení časem a přírodními vlivy. Na opačné straně Bedřichovic vytváří u rozcestí polních cest pěknou dvojici mladý kaštan a kříž (viz mapa, č. 15) s textem: *Otče, odpusť jim neboť nevědí co činí. Opraven roku 1926.* Tento křížek je již v horším stavu – má oprýskaný a zarezlý sokl i plastiku Krista. Vlastní kovový kříž je neobvyklé hnědé barvy. Je pravdě-

VLEVO KŘÍŽ MANŽELŮ TOMÁŠKOVÝCH V BEDŘICHOVICÍCH. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.
VPRAVOKŘÍŽ MANŽELŮ HANZLOVÝCH U CESTY DO PONĚTOVIC. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.

podobné, že kaštan, který za křížem roste, zde byl vysazen záměrně buď spolu s postavením kříže, nebo v čase jeho oprav.

Zbývá alespoň stručně popsat zbývající dva litinové kříže ve Šlapanicích. Ten starší se nachází po levé straně silnice, když se vychází ze Šlapanic do Ponětovic, a i tento kříž (viz mapa, č. 16) doprovázejí stromy, tentokrát dvě mladé lípy. Z nápisu na podstavci se dozvídáme, že kříž: *Ke cti a chvále Boží věnovali manželé Jan a Magdaléna Hanzlovi ze Šlapanic*. Hanzlovi byli velcí sedláci hospodařící ve druhé polovině 19. století, jejichž rodové kořeny ve Šlapanicích sahaly až do 16. století.¹³⁾ Kříž tedy vznikl někdy koncem 19. století. Zajímavé je, že jeho podstavec se velmi podobá soklům dvou bedřichovických křížů, které jsem uvedla výše, stejně i bílé desky s nápisy jsou si velmi podobné (pokud nebereme v úvahu vlastní texty). Nebylo by proto divu, kdyby pocházely od stejného výrobce a byly přibližně stejně staré. Naopak litinové křížky všech tří jsou na rozdíl od soklů naprosto jiné. Dvěma křížům, na kterých chybí datace, proto odhaduji stáří kolem sto dvaceti let.

Poslední sakrální stavba s kovovým křížem (viz mapa, č. 17) je z minulého století a skrývá se v předzahrádce domu č. p. 4 v Kobylnické ulici za železniční stanicí. Na první pohled strohý kříž z šedé žuly je opatřen stříbřistou plastikou ukřižovaného Krista. Nápis na něm je poměrně špatně čitelný: *Vím, že vykupitel můj živ jest a že jej uzřím v den poslední*. Tento kříž je zvláštním příkladem zapojení drobné památky do soukromé zeleně, protože žádný z jiných místních křížů se nenachází v takové záplavě rostlin a keřů. Na jedné straně to působí malebně, na straně druhé je kříž v zeleni tak ponořen, že jej lze snadno přehlédnout.

BOŽÍ MUKA

Boží muka mají opět více podob, přičemž jejich nejstarší forma odkazuje ke sloupu, u kterého byl bičován Kristus. Jejich základ tvoří sokl, dřík a kaplice (lucerna). Starší gotická boží muka mají podobu štíhlého kamenného pilíře, zatímco například barokní boží muka bývají mohutnější, zděná, troj nebo čtyřstranná. Některá kamenná sloupová

VLEVO BOŽÍ MUKA NA JIŘÍKOVSKÉ ULICI. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.
VPRAVO BOŽÍ MUKA U TUŘAN. FOTO A. HAŠEK, 60. LÉTA 20. STOLETÍ.
ARCHIV MUZEA VE ŠLAPANICÍCH.

boží muka mohou však překvapit, protože na první pohled vypadají jako gotická, ale ve skutečnosti je postavili kameníci v 19. století, kteří se ke gotickému stylu s oblibou vraceli.

Zděná boží muka se vyskytují v mnoha variantách, jejichž předobrazem byla zámecká a městská architektura. Vycházejí ze stylů baroka, klasicismu či empíru, které přebírali lidoví stavitelé. Prvky, jimiž se mezi sebou liší, jsou různě zpracované profilové římsy, výklenky a niky, vrcholové kaplice, různě formované dřívky i štuky. Tím, že všeobecný vývoj směřoval k větším a hlubším nikám a půlkruhovým výklenkům, se postupně měnila i funkce božích muk – k původnímu označení hrobu nebo místa tragédie se přidal význam pobožnosti a úcty ke světcům. Proto například trojstranná boží muka symbolizují Nejsvětější Trojici, přičemž každá strana je opatřena nikou, do které mohla být vložena socha světce.¹⁴⁾ Zdobení božích muk bývalo provedeno také vymalováním nik nebo přímým vložením svatých obrázků. Barevnost zděných božích muk se pohybuje od nejběžnější bílé, přes odstíny žluté a méně často modré, jindy to jsou kombinace bílé s modrou podrovnávkou. Stříšku, jejíž konstrukce bývá buď sedlová, nebo valbová, kryjí pálené tašky (dříve v některých oblastech i břidlice) a na jejím samém vrcholu je připevněn kovový kříž.

Ve Šlapanicích se nachází pozoruhodný příklad boží muky (viz mapa, č. 18), která vystupuje z domu na Jiříkovské ulici č. p. 139/6. Boží muka totiž obvykle stojí samotná u silnice či polní cesty a pouze výjimečně bývají součástí jiných staveb. Tato prý odkazují na starý hřbitov, podle kterého se této části obce říkalo Na krchůvku. Pohřbeni zde byli i vojáci Napoleonovy armády, kteří byli raněni v bitvě u Slavkova (1805) a zemřeli ve šlapanickém lazaretu. Jejich ostatky byly v polovině

BOŽÍ MUKA U TUŘAN V SOUČASNOSTI. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.

19. století přeneseny na nový hřbitov.¹⁵⁾ Tato boží muka jsou skromnou stavbou, kromě profilovaného naznačení štítu jim chybějí římsy i další zdobení. V horní části se v zaskleném výklenku nachází dvě drobné sošky, které pravděpodobně zpodobňují Krista a Pannu Marii. Na sedlové stříšce je ještě připevněn rovnoramenný kříž. Dnes jsou tato boží muka nalíčena bílou barvou, ale před několika lety se jejich barva shodovala s oranžovou fasádou domu, jehož součástí jsou.

Až na hranici šlapanického katastru u silnice do Tuřan stojí další boží muka (viz mapa, č. 19), která v porovnání s předchozími překvapí svou mohutností. Jsou čtyřstranná a z každé strany lucerny, která je od dřívku oddělena jednoduchou římsou, mají menší niku. V zaskleném výklenku v přední části dřívku stojí kamenná soška Panny Marie a na valbové stříšce z pálených tašek se tyčí zlatený kříž. Při srovnání s historickými fotografiemi z roku 1936 je vidět, že tehdy stála blíž u cesty a orientována byla také jinak, než je tomu dnes. Tyto fotografie navíc dokládají, že boží muka tehdy nebyla v dobrém stavu. V nikách jsou sice patrné malby, ale větší výklenek postrádá zamřížování. Dnes mají oprýskanou omítku ve spodní části soklu, jejich římsy se částečně liší od těch z 30. let a malby v nikách zde zcela chybí. Také tato památka byla opravena před návštěvou Benedikta XVI. v roce 2009.

SOCHY SVĚTCŮ

Mezi sakrální památky řadíme i sochy svatých. Plastiky svatých vznikaly od 18. století a mezi velmi populární světce patřili například sv. Jan Nepomucký, sv. Florián a Panna Marie. Tyto artefakty se vyznačovaly tím, že to byly na rozdíl od božích muk či kaplí výtvořky profesionálních řemeslníků. Nejrozšířenější byly v období baroka, kdy se stavěly sochy kamenné, ke kterým v 19. století přibýly i plastiky kovové.

Soch svatých je po městě rozmístěno osm, což je úctyhodný počet. Na tuto

MASARYKOVO NÁMĚSTÍ. FOTO 1938. ARCHIV MUZEA VE ŠLAPANICÍCH.

skutečnost měl vliv zánik paulánského kláštera, který byl zrušen císařem Josefem II. v roce 1784. Pauláni při zakládání kláštera v původním zámeckém parku vyměnili antické sochy bohů za sochy svatých, které byly po jeho zrušení přemístěny na různá místa nejen ve Šlapanicích, ale údajně i v Podolí či v Brně.¹⁶⁾ V obecní kronice¹⁷⁾ se uvádí, že ve Šlapanicích zůstaly čtyři sochy – sv. Jan u kostela, sv. Tadeáš na Masarykově náměstí, sv. Florián v parčíku pod kostelem a sv. Jan Nepomucký na Svatojánském náměstí.

Téměř všechny šlapanické sochy světců jsou koncentrovány v oblasti Masarykova náměstí či blízkém okolí a kromě jedné, která je z kovu, jsou všechny z kamene. Výraznou sochou byla odpradávná socha sv. Tadeáše (viz mapa, č. 20). Označuje ji sice rok 1819, ale její skutečné stáří sahá až do 80. let 18. století. V roce 1820 byla k soše přidána kovová ohrádka, která je zde dodnes. Světec nese v jedné ruce kyj a ve druhé desku se znázorněnou tváří Krista. Dobové fotografie náměstí, kterých se nám dochovalo poměrně dost, ukazují, že dříve byl sv. Tadeáš natočen tváří ke kostelu, zatímco nyní je obrácen čelem k obecnímu úřadu. Je také zajímavé pozorovat, jak se měnilo jeho okolí. Ve 30. letech 20. století u něj rostly čtyři mladé stromy (asi javory) a lípa svobody. Nyní je prostor kolem něj upraven ve stylu městského parčíku s květinovým záhonem a dvěma mladými platany.

V nice scholasterie, v úrovni prvního patra budovy, je umístěna barokní socha sv. Floriána (viz mapa, č. 21). Jako patron lidí v nouzi drží v pravé ruce vědro s vodou, kterou vylévá na dům u svých nohou. Tato socha je nejspíše nejstarší ze všech zdejších plastik. Datuje se do poloviny 18. století do doby, kdy procházela budova scholasterie barokizací. I z podhledu je znát, jak negativně se na soše podepsal čas a přírodní vlivy.

Z jedné strany schodiště, které vede ke kostelu, stojí socha sv. Jana (viz mapa, č. 22) se zlaceným křížem a svatozáří. Vlastníkem této sochy je šlapanická farnost. Na podstavci je psáno: *Sv. Jene oroduj za nás!* I tato socha pravděpodobně pochází z paulánského kláštera.

V parčíku pod kostelem se nalézá další socha sv. Floriána (viz mapa, č. 23), která bývala rovněž majetkem paulánského kláštera. Ve srovnání se sochou sv. Floriána v nice scholasterie je větší a dekorativnější. Světec na sobě nese brnění a dům, stojící u jeho nohou, je v plamenech. Na soše je výrazný hlavně velmi zdobný typicky barokní podstavec.

Ve Šlapanicích se nachází ještě jedna socha věnovaná sv. Janu Nepomuckému (viz mapa, č. 24). Jejím stanovištěm je Svatojánském náměstí a text na soklu zní obdobně jako na soše u kostela: *Svatý Jene Nepomucký, oroduj za nás! Opraven roku 1891*. Opravena tedy byla ve stejný rok jako kříž u Lípy. A opět se nejspíše jedná o plastiku pocházející z kláštera paulánů. V roce 1932 vznikla

fotografie, na které je tato socha na svém původním místě na starém mostě přes Říčku, kde vedle ní rostla lípa. Později byla přesunuta doprostřed náměstí a před jedenácti lety byla po úpravě křižovatky přemístěna před dům č. p. 127/17. Plastika byla za komunismu poškozena pádem větve, která jí urazila hlavu. Ta se ztratila a socha sv. Jana tak stála dlouho zcela bezhlavá. Nové hlavy se dočkala až v 90. letech 20. století, kdy byla opravena z iniciativy farníků.¹⁸⁾ Na soše je také na první pohled patrné, že zčásti postrádá originální sokl, který nahradil kamenný kvádr.

Na křižovatce ulic Riegrova a Brněnská stojí socha Nejsvětější Trojice (viz mapa, č. 25). Sochu tvoří sokl s nápisem a sloup, na kterém je nahoře umístěn vlastní výjev Trojice. Na soklu stojí: *Ke cti a chvále Boží věnovaly tuto Trojici svatou Manželé Josef a Maria Fojtl V Šlapanicích léta Páně 1883*. Do 70. let 20. století stála uprostřed křižovatky, kde byla chráněná kovovou zahrádkou, pak byla z důvodu rekonstrukce křižovatky odstraněna a na místo, kde stojí dnes, byla socha vrácena až v roce 1998, už však bez kovové zahrádky, která ji chránila před silničním provozem. Tato socha přežila i zásah povodní v roce 1931.

Rok poté, co manželé Fojtlovi nechali postavit sochu Nejsvětější Trojice, věnovali na Masarykovo náměstí manželé Sekaninovi sochu Panny Marie Nanebevzaté (viz mapa, č. 26). Jejím místem se stal prostor před scholasterií, přímo pod nikou se sv. Floriánem. Podstavec je vyroben z šedobílého mramoru, ke kterému působí černá kovová socha se zlatou svatozáří značně kontrastně. Zlatým písmem je na soklu napsáno: *J ukázalo se znamení veliké na nebi: Žena oděná sluncem, a měsíc pod nohama jejíma, na hlavě její koruna dvanácti hvězd. Zjev. sv. Jana XII. 1. O Maria, bez poskvrny prvotního hříchu počatá oroduj za nás. Věnovali manželé Jan a Maria Sekanina roku 1884*. Tato památka je honosná a dokládá štědrost, ale i váženost jejích zřizovatelů.

Naproti bývalému zámku, ve kterém od roku 1901 sídlí škola, je umístěna

SOCHA SV. TADEÁŠE
NA MASARYKOVĚ NÁMĚSTÍ.
FOTO S. FABEROVÁ, 2013.

VLEVO SOCHA SV. JANA U KOSTELA NANEBEVZETÍ PANNY MARIE. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.
VPRAVO SOCHA SV. FLORIÁNA NA PROSTRANSTVÍ POD KOSTELEM. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.

poslední ze šlapanických plastik – patron studentů a mládeže sv. Alois (viz mapa, č. 27), který v ruce drží zlatou lilii, jeden ze svých atributů. Jak stojí v textu: *Sochu tuto věnovali školní mládeži z farnosti Šlapanské manželé Jan a Františka Duša. Roku 1886. Učinil jsi ho málo menším andělů, slávou a ctí korunoval jsi jej. Žalm 8/6.* Socha sv. Aloise původně stála před starou školou na Masarykově náměstí, ale při otevření chlapecké školy v bývalém zámku byla přemístěna do parku za budovou. Tam ji obdobně jako u sochy sv. Jana Nepomuckého stihlo neštěstí, protože jí větev rozbila hlavu. Socha zde dlouho stála v zuboženém stavu. K opravě došlo až v roce 2007, kdy byla celá socha přesunuta na nové místo naproti škole.¹⁹⁾

Z výše zmíněných příkladů je očividné, že druhá polovina 19. století byla časem individuálních dárců drobných sakrálních staveb. Majetný selský stav tímto způsobem prezentoval nejen svou víru a oddanost církvi, ale také štedrost, vážnost a prestiž. Byla to jedna z forem sebe prezentace, jejímž úmyslem bylo vedle podpory zbožnosti rovněž zapsání se do historie obce.

Ze vzpomínek Josefa Vlčka²⁰⁾ se dozvídáme, že u soch světců se konávaly pobožnosti. Například 16. května, na svátek sv. Jana Nepomuckého, se konala pobožnost u sochy sv. Jana před kostelem. Lidé zpívali píseň o sv. Janu a místní farář je z fary, která měla otevřené okno přímo nad sochou světce, doprovázel na harmonium. O svátcích dalších světců se v průvodech chodívalo i k ostatním sochám a před sochou Panny Marie Nanebevzaté býval ještě na slavnost Božího

Těla umisťován jeden z oltářů, u kterého se průvod věřících zastavoval a modlil. Tyto události byly důležité nejen z hlediska církevního, ale zastávaly také důležitý společenský význam, obdobně jako například poutě, i když v menším měřítku.

OBRÁZKY SVATÝCH

Skromnou formou uctívání světců byly svaté obrázky. Starší, ručně malované byly nahrazovány v 19. století četnějšími barvotiskovými. Jejich podoba variuje od obrázků zavěšených na stromech, samostatně stojících či upevněných na dřevěném sloupku se stříškou. Kromě toho jsou tyto obrázky také součástí dalších staveb (kapliček, poklon, božích muk).²¹⁾

V současnosti se svaté obrázky ve Šlapanicích nevyskytují. Kdysi byl jeden připevněn na kůlu u cesty ze Šlapanic do Bedřichovic, kde se pádem z topolu zabil chlapec z rodiny Hrabálků. Na obrázku se postupně vystříдалo několik výjevů svatých, ale nakonec byl obrázek zničen i s kůlem tak, že už nebyl nikdy obnoven.²²⁾

ZVONICE A KAPLE

Zvonice a kaple jsou největšími drobnými sakrálními stavbami. Jejich historie má počátky v ohňovém patentu Marie Terezie z roku 1751, který nařizoval, aby se v případě požáru ve vsi zvonilo na poplach. Zvonice proto začínaly vznikat jako dřevěné stavby určené vyložení ke zvonění, ale posléze se rozšiřovaly a vyvinuly se až ve zděné objekty, které převzaly náboženský význam a staly se z nich kaple zasvěcené určitému světcí. Sloužily k soukromé pobožnosti a jejich tvůrci byli hospodáři a venkovští stavitelé amatéři.

Kaplí je více druhů a většina jich vznikla během 19. století. Setkáváme se s návesními, hřbitovními a hrobními, morovými, poutními, lesními a kaplemi nad pramenem. Vůbec nejmladším ze všech typů drobných sakrálních staveb jsou kaple návesní. Pod těmi ještě rozeznáváme kaple výklenkové, tzv. poklony, které se stavěly při cestách a polích, a jejichž hlavním prostorem je mělký výklenek určený k modlitbě.

Ve zkoumané oblasti je pouze jedna kaple v Bedřichovicích (viz mapa, č. 28), která je zasvěcena Panně Marii Lurdské. Dostavěna byla v roce 1935 a s ohledem na její velikost i zpracování ji nelze srovnávat s menšími vesnickými kaplemi z 19. století. Uvádím ji zde zejména proto, že nahradila starou zvonici z roku 1824, která byla zbourána v roce 1934. Z kopie staré pohlednice je patrné, že zvonice byla zděná, měla čtvercový půdorys a valbovou stříšku.²³⁾

Zajímavou kapitolou týkající se zřizování a udržování drobných sakrálních staveb jsou finanční záležitosti. Uvádím zde příklad, který sice již nespadá pod zkoumanou oblast, ale je velmi názorný. Ve farních archivních spisech je z roku 1946 doložena smlouva o „zřízení služebnosti“ mezi manželi Františkem a Alžbětou Chalupovými z Kobylnic a farním úřadem ve Šlapanicích.²⁴⁾ Tato smlouva dojednává zřízení kříže u silnice vedoucí z Kobylnic do Šlapanic, kde se manželé Chalupovi na vlastním pozemku rozhodli „ku větší cti a chvále Boží“ postavit kamenný kříž. Zavázali se zaplatit nejen jeho postavení, ale také následné opravy i případné znovuoobnovení celého kříže. Všechny údržby měli provádět vlastníci pozemku sami, nebo po výzvě farního úřadu, a přenášeli se spolu s koupí pozemku na nové majitele. Hodnota „služebnosti“, tedy kříže, byla stanovena na 2000 Kčs. Žádost musela schválit biskupská konzistoř sídlící v Brně na Petrově, která udělila farář

VLEVO SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO NA SVATOJÁNSKÉM NÁMĚSTÍ. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.
VPRAVO SOCHA NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE NA KŘÍŽOVATCE ULIC BRNĚNSKÁ A RIEGEROVA. FOTO S. FABEROVÁ, 2013.

Adolfu Svárovi povolení kříž vysvětit a zároveň žádala, aby byl pro udržování kříže založen fond čítající nejméně 100 až 200 Kčs. Kromě tohoto opatření muselo být zaručeno i to, že majitel pozemku nebude z půdy odstraněn. Pokud by pozemek změnil vlastníka, přecházely by všechny povinnosti na nového majitele. Stavbu kříže musel kromě konzistoře povolit také okresní civilní soud pro Brno – venkov.

Ze 40. let 20. století jsou doloženy ještě další dva fondy, které sloužily pro financování oprav křížů. Byl to tzv. křížový fond Šlapanice z roku 1941, ve kterém byl obnos 500 Kčs, a Fišerův křížový fond s částkou 100 Kčs. Oba vklady byly uloženy ve Spořitelně města Brna.²⁵⁾

Před érou komunismu se o drobné sakrální památky starala církev, která určovala i podmínky jejich zřizování, někdy také obec, ale vlastní péče o drobné sakrální stavby bývala nejčastěji zajištěna přímo lidmi, kteří je postavili, kteří v jejich sousedství žili, nebo na jejichž pozemcích stály. O ty objekty, které neměly svého patrona, se staral i zdejší hrobník. V druhé polovině 20. století však byly drobné sakrální památky zcela odsunuty do pozadí a tomu, že mizely a byly ničeny, se nevěnovala pozornost. Po revoluci se některých oprav ujali sami farníci. V několika případech se památky vrátily pod správu farnosti, ale jejich naprostá většina dnes nemá majitele a automaticky se počítá, že se o ně postará obec. To však není vždy jednoduché, protože značná část těchto objektů stojí na soukromých pozemcích. Většina z nich je alespoň registrována v rámci Národního památkového ústavu. Nezbývá než doufat, že zájem veřejnosti a institucí o záchranu drobných sakrálních památek neutichne, ale bude nadále stimulován z potřeby zachovat tyto názorné stopy místního kulturního dědictví, které obohacují naši krajinu a upevňují pocit domova.

Poznámky:

- 1) Hájek, Tomáš – Bukačová, Irena: *Příběh drobných památek. Od nezájmu až k fascinaci*. Lomnice 2006, s. 72
- 2) Sporná je například kaple v Bedřichovicích, kterou kvůli její nadměrné velikosti nelze označit jako drobnou sakrální památku, ale pro úplnost ji zde uvádím, či tzv. Červený kříž, ze kterého již před desíti lety zbýval jen ztrouchnivělý trám.
- 3) Slavík, František Augustin: *Vlastivěda moravská. Brněnský okres*. Brno 1897, s. 296.
- 4) Bílek, Petr – Kopecký, Josef: (b.n.). Šlapanický zpravodaj, č. 5, 2004, s. 19.
- 5) Tmavě červené zabarvení kříže, podle kterého nese své jméno, bylo způsobeno právě volskou krví. Z rozhovoru s Josefem Kopeckým dne 24. 6. 2013.
- 6) Vít, Stanislav (kol.): *Kamenné kříže Čech a Moravy*. Praha 1997.
- 7) Franz, Alois: *Alte Steinkreuze und Kreuzsteine in Mähren*. Vídeň 1893, s. 4.
Dostupné z: http://mapy.mzk.cz/mzk03/001/032/282/2610398740_03/ (cit. 29. 5. 2013).
- 8) Z rozhovoru s Josefem Kopeckým dne 24. 6. 2013.
- 9) Tamtéž.
- 10) Tamtéž.
- 11) Ze soukromého zdroje Josefa Kopeckého.
- 12) Podle tohoto údaje by se dalo předpokládat, že byl původně celý z kamene, protože kovové kříže se začaly objevovat až v 18. století. Můžeme si pouze představit, jak velkou proměnou tedy prošel.
- 13) Z rozhovoru s Josefem Kopeckým dne 24. 6. 2013.
- 14) Právě kvůli těmto výklenkům si někdy lidé pletou boží muka s kapličkami, které jsou ale širší a do jejich vnitřního prostoru s oltáříkem, obrazem či sochou svatého, lze vstoupit.
- 15) Tamtéž.
- 16) Kopecký, Josef – Ustohal, Vladimír: *Z hradů, posvátných míst a krčem. Kapitoly z historie Šlapanic u Brna*. Monotematické sešity Vlastivědného kroužku II. Šlapanice 2000, s. 9.
- 17) Kronika obce Šlapanice, Šlapanice 1914–1967.
- 18) Z rozhovoru s Josefem Kopeckým dne 24. 6. 2013.
- 19) Tamtéž.
- 20) Vlček, Josef: *Šlapanické pověsti a vzpomínky*. Šlapanice 2012, s. 10.
- 21) Floriánová, Olga: *Drobné sakrální objekty na Strážnicku*. Národopisná revue, č. 1, 1999, s. 15–16.
- 22) Kopecký, Josef – Ustohal, Vladimír: *Z hradů, posvátných míst a krčem. Kapitoly z historie Šlapanic u Brna*. Monotematické sešity Vlastivědného kroužku II. Šlapanice 2000, s. 29.
- 23) Kopecký, Josef: *Město, které mění svoji tvář – aneb Šlapanice včera a dnes*. Šlapanický zpravodaj, č. 6, 1995, s. 2.
- 24) Státní okresní archiv Brno – venkov v Rajhradě, fond E – 36 Farní úřad Šlapanice, inv. č. 23 *Zřízení kamenného kříže*, 1946.
- 25) Státní okresní archiv Brno – venkov v Rajhradě, fond E – 36 Farní úřad Šlapanice, inv. č. 21 *Seznam nemovitého a movitého jmění*, 1943.

Prameny a literatura:

- Bílek, Petr – Kopecký, Josef: (b.n.). Šlapanický zpravodaj, č. 5, 2004, s. 19.
 Bílek, Petr: *Z nedávné minulosti*. Šlapanický zpravodaj, č. 1, 2005, s. 31.
 Bukačová, Irena – Hájek, Tomáš: *Příběh drobných památek. Od nezájmu až k fascinaci*. Lomnice 2006.
 Floriánová, Olga: *Drobné sakrální objekty na Strážnicku*. Národopisná revue, č. 1, 1999, s. 3–17.
 Frolec, Václav – Scheybal, Josef – Vařeka, Josef: *Encyklopedie lidové architektury*. Praha 2007, s. 262.
 Hájek, Pavel: *Obnova a údržba drobné sakrální architektury. Základní principy a zásady*. České Budějovice 2010.

Jančář, Josef (kol.): *Lidová kultura na Moravě*. Vlastivěda moravská. Strážnice 2000, s. 108–110.

Kopecký, Josef: *Město, které mění svoji tvář – aneb Šlapanice včera a dnes*. Šlapanický zpravodaj, č. 6, 1995, s. 2.

Kopecký, Josef (kol.): *Naše Šlapanice*. Šlapanice 2006.

Kopecký, Josef – Ustohal, Vladimír: *Z hradů, posvátných míst a krčem. Kapitoly z historie Šlapanic u Brna*. Monotematické sešity Vlastivědného kroužku II. Šlapanice 2000.

Kronika obce Šlapanice, Šlapanice 1914–1967.

Slavík, František Augustin: *Vlastivěda moravská*. Brněnský okres. Brno 1897.

Státní okresní archiv Brno – venkov v Rajhradě, fond E – 36 Farní úřad Šlapanice, inv. č. 21 *Seznam nemovitého a movitého jmění*, 1943, 1954.

Státní okresní archiv Brno – venkov v Rajhradě, fond E – 36 Farní úřad Šlapanice, inv. č. 23 *Zřízení kamenného kříže*, 1946.

Vít, Stanislav (kol.): *Kamenné kříže Čech a Moravy*. Praha 1997.

Vlček, Josef: *Šlapanické pověsti a vzpomínky*. Šlapanice 2012.

Internetové zdroje:

Drobné stavební památky. Dostupné z: <http://www.slapanice.cz/drobne-stavebni-pamatky/> (cit. 29. 5. 2013).

Franz, Alois: *Alte Steinkreuze und Kreuzsteine in Mähren*. Vídeň 1893, s. 4. Dostupné z: http://mapy.mzk.cz/mzk03/001/032/282/2610398740_03/ (cit. 29. 5. 2013).

Podklad pro Mapu drobných sakrálních památek ve Šlapanicích a Bedřichovicích: *Národní inventarizace kontaminovaných míst*. Dostupné z: <http://kontaminace.cenia.cz/> (cit. 17. 6. 2013).

Respondenti:

Kopecký, Josef (nar. 1964, Šlapanice); Městský úřad Šlapanice – vedoucí referent oddělení komunikace s veřejností. Rozhovor ze dne 24. 6. 2013.

Mičánek, Miloš (nar. 1975, Velká Bíteš); farnost Šlapanice – kněz. Rozhovor ze dne 15. 5. 2013.

Martina Krajičková

Název příspěvku je lapidárním shrnutím vývoje, který by bylo jistě možno zaznamenat i v mnoha jiných českých muzeích, zejména pak v těch menších. Text ve zkratce rekapituluje edukační programy Muzea ve Šlapanicích od konce 90. let minulého století až po současnost a mapuje tak cestu k dnešní profilaci muzea – zaměření výstavní činnosti na dětského návštěvníka, ať už přichází jako člen školní výpravy nebo s rodinou.

Na jaře roku 1995 začalo Muzeum ve Šlapanicích, v příštím roce osmdesátileté, psát novou kapitolu své existence. Po osmi letech, kdy byla budova muzea pro havarijní stav uzavřena a sbírky byly deponovány mimo Šlapanice, se po rekonstrukci znovu otevřelo návštěvníkům. Výstavní činnost zahájilo muzeum sérií výtvarných výstav věnovaných výtvarníkům působícím v širším regionu, v následujícím roce byla otevřena rozsahem nevelká národopisná expozice. Bylo zřejmé, že muzeum v převratné době na konci století hledá svoji novou tvář. Návrat k původnímu modelu, kdy byly prakticky veškeré výstavní prostory vyplněny stálou expozicí ve stylu zpřístupněného depozitáře, nebyl možný, už z důvodu změny prostorových dispozic po přestavbě. Dlouhou přestávkou byly zpřetrhány vazby s místními obyvateli a koncepce zaměřená pouze na ně se tak nezdála příliš perspektivní. Nelehkou situaci muzea, které si de facto začínalo budovat svoji tvář od nuly, ještě umocňovala geografická poloha Šlapanic – město leží na jedné straně v těsné blízkosti Brna s jeho širokou kulturní nabídkou, na straně druhé se nachází na území slavkovského bojiště s atraktivními turistickými destinacemi - Mohyloou míru a zámek ve Slavkově. Hledání optimálního programu, který by do muzea přilákal více návštěvníků, se tak stalo zásadní otázkou.

Jednou z možností byla orientace na školy v místě i v okolních obcích, a to nabídkou takových výstav, které by byly pro děti tematicky atraktivní a zároveň by bylo možné je využít jako doplnění či rozšíření školního učiva. Ve výstavním plánu se začala objevovat obecněji pojatá archeologická či historická témata a kurátoři se osobně vydali do škol s nabídkou prohlídek pro žáky. Bylo jasné, že k získání zájmu škol je třeba nabídnout něco víc než tradiční prohlídku expozice s průvodcem.

První změny doznal výklad průvodce, který se kurátoři snažili specifikovat s ohledem na věk a znalosti dětských návštěvníků (dlužno podotknout, že forma stále ještě odpovídala spíše klasickému výkladu, při němž děti pasivně přijímaly informace). Dalším přirozeným krokem bylo vytváření doprovodných didaktických pomůcek, které by dětským návštěvníkům percepci výstav usnadnily a také zpříjemnily. Prvními vlašťovkami byly vědomostní kvízy a křížovky s otázkami vztahujícími se k tématu aktuální výstavy, buď provázané s výkladem průvodce, nebo určené pro samostatnou prohlídku expozice. Ze správných řešitelů byli pak obvykle vylosováni výherci, které muzeum odměnilo drobnou cenou.¹⁾

Je třeba podotknout, že v polovině 90. let nebyla dnes již poměrně rozpra-

HOSPODYŇKA POŘÁDNÁ, O DVANÁCTÉ OBĚD MÁ, 2003
(FOTOGRAFIE U ČLÁNKU JSOU Z ARCHIVU MUZEA VE ŠLAPANICÍCH)

covaná metodika muzejní edukace běžně přístupná, a tak byly tyto zárodečné vzdělávací projekty ve šlapanickém muzeu připravovány spíše intuitivně. Pozitivní ohlas dětských návštěvníků i učitelů však pracovníky muzea povzbudil a směřoval je postupně stále více k výstavní koncepci, která přímo vychází vstříc dětským návštěvníkům, a to často už svým tématem. Přestože o jednoznačném a systematickém zaměření na tento typ výstav a činnosti lze reálně hovořit až od roku 2007, také v předchozím desetiletí byla realizována řada projektů, které předznamenalý dnešní profilaci muzea.²⁾

Jedním z prvních takových počínů byla v září 1998 výstava *Škola za starých časů*. Expozice připravená ve spolupráci s Muzeem Komenského v Přerově byla věnovaná školním reáliím na přelomu 19. a 20. století a zahrnovala také rekonstrukci dobové školní třídy, v níž si mohli dětští návštěvníci při výkladu vyzkoušet, jak se sedělo v lavicích jejich pradědečkům, vyplnit pracovní listy k výstavě (připravené ve dvou variantách pro různé věkové kategorie), ale také si zkusit psaní na břidlicové tabulce či krasopis. Na mladé návštěvníky byla cílena také výstava *Cestou préríjních indiánů* otevřená počátkem roku 1999. Neobyčejně poutavá expozice věrných replik obydlí, oděvů, zbraní, šperků a rituálních předmětů severoamerických indiánů, které zapůjčilo sdružení living history Tipi Wanži, svou návštěvností vysoce převýšila dosavadní výstavy uspořádané od znovuotevření muzea. Kromě výkladu pro školy, který mapoval ve zkratce každodenní život i pohnuté dějiny etnika, byl pro žáky opět připraven vědomostní kvíz, pomocí něhož si mohli ověřit, co se z výstavy a výkladu průvodce dozvěděli. V témže roce dostali dětští návštěvníci také možnost sami se v muzeu prezentovat. Ve spolupráci se šlapanickým gymnáziem a ZUŠ byla uspořádána výstava výtvarných prací (módních návrhů) žáků zakončená módní přehlídkou připravenou autory. K výstavám *Svět tónů* (2000) a *Velké prádlo* (2001) byly připraveny pracovní listy, standardem většiny výstav se stala také soutěžní křížovka k tématu, jíž se mohli zúčastnit i neorganizovaní návštěvníci.

Další posun v edukačních aktivitách muzea přinesla výstava *Setkání s Kelti*. Výstavní projekt uspořádaný na podzim 2001 ve spolupráci se sdružením Keltoi kladl důraz na prezentaci každodenního života Keltů. Expozice byla zčásti interaktivní a návštěvníci zde mohli nejen zblízka nahlédnout do tradičního obydlí Keltů, ale také si vyzkoušet např. mletí mouky na kamenném mlýnku či tkaní na primitivním stavu. K upevnění získaných poznatků využili žáci pracovní listy (opět dvě verze, pro 1. a 2. stupeň ZŠ), pro předškoláky byly připraveny tematické omalovánky a vystřihovánky. V tomto období plnili lektorskou funkci stále častěji sami autoři a kurátoři výstav a prohlídka výstavy se školou postupně opouštěla model klasického výkladu a nabývala podoby komentované prohlídky, dialogu mezi lektorem a dětmi, kdy je spíše než na kvantum prezentovaných informací kladen důraz na aktivizaci návštěvníků a využití prvků objektového učení. Protože snaha o aktivní zapojení dětského návštěvníka a větší podíl interaktivity byla vnímána jako prioritní a nebylo pochopitelně možné pořádat výhradně hands on výstavy, vznikla potřeba vytvořit v rámci expozice samostatný prostor určený pro realizaci edukačních aktivit.

Takový prostor, ve šlapanickém muzeu označovaný obvykle (byť poněkud nepřesně) jako „dětská dílna“, čekal na návštěvníky na výstavě *Pravěk Šlapanicka*

(2002) a byl koncipován tak, že jej mohli využít jak školní skupiny pod vedením lektora, tak návštěvníci přicházející samostatně. Děti si tu mohly např. vyzkoušet práci archeologa při hledání střepeů ukrytých v zemi a následné rekonstrukci keramické nádoby, výrobu keramiky válkovou technikou či tvorbu šperků podle dobových předloh. K dispozici byly jednoduché repliky prehistorických oděvů, které si návštěvníci mohli vyzkoušet, pro menší děti pak jednodušší, herní aktivity jako např. lov na mamuta. Souběžně probíhající výstava Sušické sirkařství, putovní výstava Muzea Šumavy Sušice, také počítala s tímto typem aktivit a kromě programu pro školy, tentokrát pojatého herně a soutěžně, byly připraveny také různorodé kreativní činnosti využívající zápalkových krabiček jako výtvarného objektu, které si mohli vyzkoušet i individuální návštěvníci.

Příprava vzdělávacích programů pro mladé návštěvníky nejen k vlastním autorským výstavám, ale také k těm převzatým se stala postupně standardem. S ohledem na personální obsazení muzea a na skutečnost, že prioritou kurátorů byla správa sbírkového fondu, a v neposlední řadě také s ohledem na finanční náklady, měly totiž výstavy převzaté z jiných muzeí a doplněné vlastními exponáty, regionálním aspektem a především edukačními programy pro školy a veřejnost v příštích letech ve výstavním plánu muzea podstatný podíl.

V rámci autorské výstavy *Příběhy věcí* (2002), rozsáhlé expozice mapující restaurátorské a konzervátorské procesy u vybraných sbírkových předmětů ze sbírek Okresního muzea Brno-venkov, byl taktéž vyčleněn samostatný prostor jako dětská dílna. Program seznámil malé návštěvníky s kuriozitami ze sbírek muzea a prostřednictvím pracovního listu přiblížil dětem základní postupy v restaurátorské práci. Na výstavě betlémů *Slyšte, slyšte pastuškové* (2002) byl vyhrazen prostor pro vánoční dílnu, v níž se nejen školáci, ale i individuální dětské návštěvníci mohli blíže seznámit s vánočními zvyky, vyrobit si vánoční ozdůbky a drobné dárky z tradičních materiálů. Součástí výstavy *Hospodyňka pořádná o dvanácté oběd má* (2003), která prezentovala vybavení kuchyně, kuchařské recepty, knihy a nejrůznější přístroje a pomůcky z první třetiny 20. století, byla improvizovaná dobová kuchyně, v níž si malí návštěvníci mohli vyzkoušet např. zda poznají základní kuchařské ingredience po čichu a po hmatu, co ví o houbách a bylinkách či zda dokážou sestavit jednoduchý recept. Většina aktivit byla koncipována tak, aby je mohli využít i individuální návštěvníci, pamatováno bylo opět i na nejmenší děti (jednoduché skládačky, kostky, omalovánky). Výstava *Z historie práva útrpného* (2003) věnovaná hrdelnímu soudnictví na Moravě byla převzata z hodonínského muzea a doplněna regionálními aspekty tématu. V rámci komentované prohlídky pro školy si děti mohly vyzkoušet repliky mučících nástrojů „na vlastní kůži“, pracovní list měl tentokrát spíše podobu znalostního kvízu. Netradiční téma i pojetí měla výstava *Rostliny v hudbě* (2004), převzatá z Ostravského muzea. Zabývala se využitím botanických materiálů v hudbě a byla jako celek pojata interaktivně, stala se proto ideální platformou pro práci lektora se školními skupinami. Kreativní dílna pro školy věnovaná polozapomenutým technikám ručních prací byla součástí výstavy *Žena v proměnách času* (2004), zapůjčené z muzea v Šumperku. Na výstavě *Od husího brku k PC* (2005), převzaté z Muzea Těšínska, byl interaktivním edukačním aktivitám věnován značný prostor. Děti se mohly prostřednictvím věkově odstupňovaných pracovních listů seznámit s proměnou písma od historie

VYTVÁŘENÍ KRAJINY Z PŘÍRODNIN – PROGRAM K VÝSTAVĚ SVĚT ROSTLIN, 2007

DÁLNIČE DO PRAVĚKU, 2007

po současnost a vyzkoušet si nejrůznější historické psací pomůcky a přístroje.

Počínaje rokem 2007 se edukační programy pro školy a samoobslužné dětské dílny či herny určené primárně rodinám s dětmi stávají standardní součástí prakticky každé výstavy ve šlapanickém muzeu. Samozřejmostí jsou také zvací dopisy pro školy - přiblížení tématu výstavy a možností jejího využití v rámci školního učiva, obvykle doplněné fotografiemi expozice. Vzdálenějším školám jsou rozesílány poštou, těm okolním je předává osobně kurátor spolu s bližší prezentací výstavy. Nabídka pro školy je stále konkrétnější, snaží se např. specifikovat v jakých konkrétních vyučovacích předmětech lze návštěvu muzea využít či jak téma výstavy zohledňuje průřezová témata rámcového vzdělávacího programu.

V úvodu roku 2007 byla školám nabídnuta dvojice výstav - *Dálnice do pravěku* a *Svět rostlin*. Výstava *Svět rostlin* převzatá z třebíčského muzea byla už ve své původní verzi obohacena různorodými aktivitami pro děti: poznávání rostlin po vůni, vytváření pohádkové krajiny z přírodních materiálů, práce s mikroskopem; přidány pak byly samoobslužné aktivity určené zejména nejmenším dětem a pracovní list, opět vytvořený ve dvou verzích podle věku dětí. Archeologická výstava převzatá z Muzea Vyškovska, *Dálnice do pravěku*, představující část výzkumu, který předcházela stavbě dálnice D1, seznámila žáky blíže např. s antropologií či archeobotanikou. Na výstavu navazovala dětská dílna, v níž si mohli návštěvníci např. vyzkoušet rekonstrukci keramických nádob z doby bronzové. I zde bylo pamatováno na předškoláky - omalovánky, puzzle, jednoduché doplňovačky. Regionálně zaměřená etnografická výstava *Vrčka od jara do podzimu* (2007), mapující zvykosloví na Šlapanicku v aktivitách zdejšího národopisného souboru Vrčka, byla příležitostí prezentovat mladým návštěvníkům polozapomenuté lidové tradice a jejich prostřednictvím také každodenní život v dobách minulých. Přestože byl k výstavě připraven vědomostní kvíz a dětská dílna, důraz byl kladen na komentovanou prohlídku, během níž si děti mohly doslova osahat hlavní mezníky zvykoslovného roku v jejich regionu. Výstavu *Pozor, vylétí ptáček!* (2008) o historii fotografování, převzatou z těšínského muzea, doplnila rozsáhlá autorská dětská dílna, v níž se dětské návštěvníky vydali se na cestu časem prostřednictvím starých fotografií, vyzkoušeli si kolorování fotografií, prakticky si ozřejmili základní pojmy z techniky fotografování a výroby fotografií. Už svým tématem primárně zaměřená na dětského návštěvníka byla výstava *Kdo si hraje, nezlobí*, převzatá opět z těšínského muzea, doplněná dětskou hrou a pracovními listy zaměřenými na historii stolních her, již se věnovala komentovaná prohlídka. Jednorázovou akcí k výstavě byl půldenní soutěžní program Den her ve spolupráci se ZŠ Blažovice. Oblíbené téma školy v dobách našich předků představila trochu jinak výstava *Tajemství školního kabinetu* (2009) z Muzea Vysočiny v Třebíči. Expozice pojatá jako školní kabinet byla z větší části hands on. Vedeny pracovními listy se děti musely kabinetem doslova „prohrabat“, nahlédnout do starých map a názorných tabulí, osahat si a vyzkoušet zapomenuté učební pomůcky a potřeby. Školy se na výstavě podílely i zapůjčením několika exponátů. Výstava *Když se řekne archeologie...* (2009), převzatá z Muzea Těšínska, která přibližovala návštěvníkům zákulisí archeologického bádání se stala východiskem pro interaktivní program, v němž se děti mohly blíže seznámit s tradičními postupy při archeologických vykopávkách, ale také s moderními metodami experimentální archeologie. K výstavě *Slo-*

TAJEMSTVÍ ŠKOLNÍHO KABINETU, 2008

vutný mistrě... (2009) věnované významnému šlapanickému rodákovi, krajináři Aloisu Kalvodovi, byla připravena výtvarná dílna inspirovaná typickým motivem malířových obrazů – břízou. Také souběžně probíhající výstava *Co jste hasiči...*, připomínající 120. výročí založení hasičského sboru ve Šlapanicích, pamatovala na dětské návštěvníky, připraven byl vědomostní kvíz a skládanky a doplňovačky pro menší děti. Návratem k atraktivnímu tématu severoamerických indiánů byla výstava *Touha být indiánem* (2009) připravená ve spolupráci se sdružením Indian Corral. Důraz byl tentokrát položen na přiblížení každodennosti indiánské rodiny a na úlohu koně a bizona v životě etnika. Pracovní listy k výstavě si děti mohly vyplnit přímo v týpí umístěném v dětské herně, připraveny byly interaktivní doplňovačky upevňující základní informace k tématu a řada tvůrčích aktivit – výroba šperků, totemů, rituálních masek atd. Vyhledávanou aktivitou, jak pro školy, tak pro individuální návštěvníky, byl kreativní panel, na němž návštěvníci vymýšleli pro sebe a své blízké indiánská jména, která by je nejlépe charakterizovala. Ostatně tyto panely vybízející návštěvníky bez rozdílu věku ke spontánní reflexi tématu využívá muzeum poměrně často a vždy s velmi pozitivním ohlasem veřejnosti (*Jak by se jmenoval Váš klub?* na výstavě *Rychlé šípy; To bylo tenkrát...* – vymýšlení

názvů měsíců, které by odrážely důležité události v životě jednotlivce, inspirované zvyklostmi Inuitů na výstavě *Lidé severu* atp.)

Merkur je věčný (2010), putovní výstava soukromého sběratele kovových stavebnic, byla co do počtu návštěvníků vůbec nejúspěšnější výstavou v novodobé historii šlapanického muzea. Součástí expozice byla Dílna stavitelů Merkuru, která byla těžištěm edukačních programů. Doprovodné didaktické materiály byly záměrně omezeny na průvodce výstavou a soutěžní křížovku. Výstava *Tak dlouho se chodí se džbánem* (2010), šlapanická verze putovní výstavy věnované restaurování keramiky ze sbírek Muzea Brněnska, byla doplněna stolní hrou *Cesta džbánu do muzea* pro individuální dětské návštěvníky, školy se v rámci doprovodného programu blíže seznámily nejen s prací restaurátora a konzervátora, ale také se základními principy vytváření muzejní sbírky.

Jedním z nejzdařilejších projektů šlapanického muzea na poli muzejní edukace byly vzdělávací programy připravené k výstavě *Lidé Severu - Inuité, Sámové a Čukčové*. Základ výstavy zaměřené na tradiční život etnik žijících trvale v oblasti Arktidy byl zapůjčen z Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur, libreto však bylo podstatně rozšířeno právě s ohledem na dětského návštěvníka. Program pro děti byl koncipován ve dvou liniích. První byla součástí samotné expozice, kde byl u každého subtématu věnován prostor informacím pro děti a úkolům pro ně. Tuto linii spojovala postavička průvodce - malého Inuity na cestě kolem světa, která děti provázela výstavou i pracovním listem. V samostatné místnosti pak čekalo na malé návštěvníky iglú a celá řada věkově odstupňovaných samoobslužných aktivit. Druhou linii představovaly programy pro školy. Školám byly nabídnuty tři programy, z nichž každý se detailně věnoval vždy jen jednomu z představovaných etnik - *Neříkejte Inuitům Eskymáci!; V Evropě až na konci tam, kde žijí Laponci - totiž Sámové!; Čarování s čukčským šamanem*. Úvod animace tvořila komentovaná prohlídka výstavy, poté žáci ve skupinkách pracovali s pracovními listy. Jádrem programu pak byly aktivity v dílně. Děti si vyrobily jednoduchou repliku vybraného artefaktu spojeného s příslušným národem a pak si formou moderované diskuse a za pomoci prvků dramatické výchovy vyzkoušely jeho použití. Součástí všech tří programů bylo také seznámení s osobitou lidovou slovesností, pohádkami a mýty, etnika. Kompilací vybraných aktivit z jednotlivých programů pak vznikl facilitovaný program určený předškolákům.

Koncem roku 2010 došlo ke změně personálního obsazení funkce průvodce v muzeu, která se velmi pozitivně projevila právě v oblasti muzejní edukace. Nový průvodce převzal postupně značnou část činností souvisejících s realizací a částečně i přípravou edukačních aktivit a v současné době de facto funguje jako muzejní pedagog. Zejména díky jeho pracovnímu nasazení se v posledních letech daří realizovat stále sofistikovanější programy.³⁾

Velká výstava malých umělců, uspořádaná na přelomu 2010 a 2011 ve spolupráci s pěti základními a třemi mateřskými školami ze Šlapanic a okolních obcí, nebyla pouhou přehlídkou výtvarných prací žáků, jak je u podobných projektů obvyklé. Školy byly osloveny s nabídkou prezentovat v rámci výstavy nejen kresby, keramiku atp., ale také svoji historii a současnost, vzdělávací koncepci i každodenní život školy. Vznikla tak pestrá expozice, která kromě tradičních půvabných obrázků předškoláků ukázala také rozměrné výtvarné objekty vytvořené z PET

VELKÁ VÝSTAVA MALÝCH UMĚLCŮ, 2010

lahví či autorské krátké filmy a na níž návštěvníci mohli blíže poznat také specifika jednotlivých škol a mnohdy neuvěřitelnou šíři různorodých aktivit, které tato venkovská vzdělávací zařízení pro své žáky připravují. I k této výstavě, na jejímž vzniku se děti bezprostředně podílely, připravilo muzeum edukační program. Prostřednictvím herně pojatých pracovních listů se žáci i učitelé mohli seznámit s ostatními školami. Pro předškoláky byla připravena jednoduchá doplňovací hra ve skupinkách.

Výstava o radostech a strastech našich prababiček *Ach, ty ženy* (2011) se snažila zachytit podstatné aspekty života ženy na přelomu 19. a 20. století. Pro školáky i předškoláky byly připraveny pracovní listy a kreativní rukodělná dílna. Edukační program k výstavě *Rychlé šípy – Vzhůru do Stínadel!* byl s ohledem na prázdninový termín konání výstavy zaměřen spíše na individuální dětské návštěvníky. Součástí expozice bylo šest stanovišť – dvířek, za nimiž se skrývaly úkoly inspirované oddílovými schůzkami Foglarova skautského oddílu. Jako průvodce po těchto stanovištích a zároveň i po výstavě sloužil návštěvníkům pracovní list. Součástí výstavy byla Klubovna Rychlých šípů s nejrůznějšími samoobslužnými aktivitami, především herními a kreativními.⁴⁾

Převzatou haptickou výstavu *Šaty dělaj' pračlověka* (2011/2012, Muzeum hlavního města Prahy), která byla primárně určena nevidomým a byla tedy kompletně pojata hands on, doplnilo šlapanické muzeum projektem *Pračlověk dělá šaty*, který v podstatě tvořil druhou, také interaktivní část expozice. Kromě seznámení se s postupy tradičních technik výroby oděvu a možnosti naučit se je, tu měli návštěvníci, organizovaní i individuální, také možnost vyzkoušet si již hotové oděvy, šperky a účesy – repliky vytvořené dle archeologické dokumentace. Pro-

Z PROGRAMU V EVROPĚ AŽ NA KONCI, TAM, KDE ŽIJÍ LAPONCI - TOTIŽ SÁMOVÉ, VÝSTAVA LIDÉ SEVERU, 2010

gramy pro základní školy byly připraveny ve třech variantách: *Pračlověk dělá šaty* věnovaný především jednotlivým rukodělným technikám; *Co se nosilo od doby kamenné po Velkou Moravu* mapující historii odívání v nejstarších obdobích dějin lidstva a obecněji koncipovaný program *Jak to chodí u pralidí* určený předškolákům, věnovaný nejen oděvu, ale každodennímu životu v nejstarších dobách vůbec.

Putovní výstava Židovského muzea v Praze *Neztratit víru v člověka... Protektorát očima dětí* (2012) zpracovává na příkladu konkrétních osudů šesti dětí a jejich rodin pronásledování Židů za protektorátu. Šlapanické muzeum připravilo k výstavě autorský workshop pro žáky 2. stupně ZŠ a středoškoláky nazvaný *Hledání jednoho osudu*. Pomocí pracovních listů rekonstruovaly skupinky žáků vždy osud jednoho dítěte a ten pak prezentovaly ostatním. Výsledkem byl ucelený obraz každodenního života Židů v protektorátu a žáci tak měli možnost vidět historii holocaustu nikoliv jako pouhý soubor dat a faktů, ale vnímali jej prostřednictvím hrůzné reality všedního dne jednotlivých dětí – svých vrstevníků.

Ve spolupráci s Náprstkovým muzeem a Nadací Inka vznikla výstava *Peru nejen země Inků* (2012), věnovaná historii i současnosti země. Školám byly k této výstavě nabídnuty tři programy, z nichž každý byl věnován dílčímu aspektu tématu – obecný *Jak to chodí u Inků* pro menší děti, výtvarně zaměřený program *Kolibřík z planiny Nazca* a program *Za tajemstvím Machu Picchu* věnovaný detailněji

OBJEV PERU

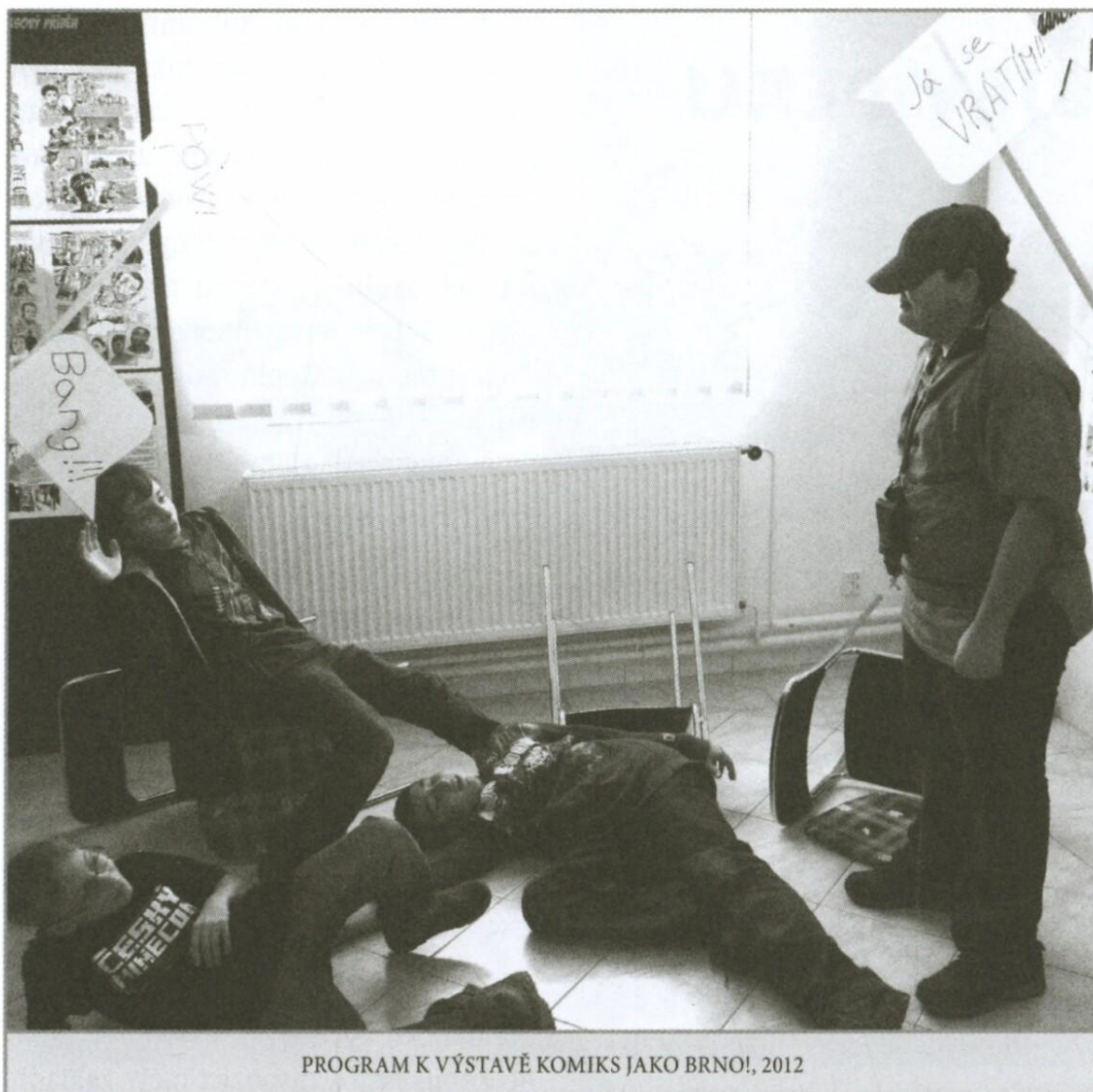
PRACOVNÍ LIST K VÝSTAVĚ PERU NEJEN ZEMĚ INKŮ

předkolumbovským kulturám. Pro individuální dětské návštěvníky pak byly ve výstavě připraveny samoobslužné pointy obsahující úsměvné a zajímavé poznámky k tématu. Průvodcem po jednotlivých stanovištích byl opět pracovní list, tentokrát se slepou mapou Peru, kterou děti v rámci úkolů na jednotlivých pointech doplňovaly. K výstavě patřila i kreativní dílna inspirovaná uměním předkolumbovských kultur, využitelná v rámci programů pro školy i individuálně.⁵⁾ Výstava věnovaná historii a současnosti žánru komiks v Brně *Komiks jako Brno!* (2012) nebyla svým tématem primárně zaměřena na dětského návštěvníka. Přesto byla expozice doplněna kreativním prostorem pro rodiny s dětmi a pro školy byl připraven program *Příběhy s bublinami aneb Superhrdinou se může stát každý!* Ten měl podobu workshopu, v němž děti pod vedením lektora využívaly prvků dramatické výchovy k vytvoření „živého komiksu“. K dispozici měly základní zadání a nejrůznější divadelní rekvizity, samy pak vymýšlely, režírovaly a poté

inscenovaly třípolíčkový komiks. Lektor pak fotografie z programu graficky upravil, aby měly skutečně podobu komiksového stripu a poslal je e-mailem jednotlivým skupinkám.

Vánoční výstava *Vánoční putování Evropou* (2012) byla zaměřena na vánoční zvyky a tradice v evropských zemích. Náplň obou nabízených programů pro školy tvořila komentovaná prohlídka a výtvarně kreativní aktivity – *Nejen o vánočním skřítkovi* (pro mladší děti) a *Ježíšek nebo Santa Claus?* (pro starší děti). V samoobslužné dílně měli návštěvníci možnost vyzkoušet si tvorbu tradičních vánočních ozdob vybraných regionů.

Letošní výstavní sezónu zahájilo šlapanické muzeum výstavami *Tady jsem doma* – výtvarné práce žáků šlapanických škol inspirované jejich městem a *Zapomenuté Šlapanice* – výstava historických fotografií již neexistujících míst ve Šlapanicích, pojatá částečně jako fotokvíz. Edukační program k těmto dvěma výstavám nazvaný *Dobrodružná výprava* byl připraven ve dvou odlišně koncipovaných variantách. Mladší děti zavedl na výpravu do historie městečka - za jeho památkami, slavnými osobnostmi i každodenním životem předků, a to prostřednictvím předmětů ze sbírky muzea. Z této linie vycházel také samoobslužný program určený tentokrát individuálním návštěvníkům obecně, nikoliv pouze dětem. Měl opět podobu pointů – stanovišť v expozici propojených pomocí jednoduchého

PROGRAM K VÝSTAVĚ KOMIKS JAKO BRNO!, 2012

pracovního listu. Dobrodružná výprava pro starší děti, tentokrát především studenty šlapanického gymnázia, byla zaměřena na aktuální realitu života v městečku. Začátek programu tvořila moderovaná diskuse o tom, jak děti Šlapanice vnímají, pozitiva i negativa města. Na základě této debaty pak studenti, rozdělení do skupin, vytvářeli myšlenkové mapy, které měly zachytit jejich dojmy a pocity z města a zároveň být prostorem pro nápady, jak život ve městě zlepšit. Jednotlivé skupinky pak své práce prezentovaly ostatním.⁶⁾ Reprízu úspěšné výstavy *Morava vypráví...* o moravských pohádkách a pověstech z Památníku písemnictví na Moravě, pobočky Muzea Brněnska, obohatila ve šlapanickém muzeu autorská pohádková her-na, v níž na děti čekala cesta pohádkovou říší křížem krážem, loutkové divadélko a nejruznější pohádkové úkoly a hry.

V době vzniku tohoto článku (a vlastně ještě i v době, kdy Sborník Muzea Brněnska 2013 vychází) je ve šlapanickém muzeu aktuálně otevřena nostalgická výstava *Autíčka aneb Láska na čtyřech kolech*, prezentující autíčka, s nimiž si hrály české děti v 60. – 80. letech 20. století. V doprovodném programu pro veřejnost byl tentokrát kladen velký důraz na interaktivitu a herní prvky. Edukační program určený školám (a v letním období také příměstským táborům) byl připraven ve spolupráci s Nadací BESIP a je zaměřen na pravidla silničního provozu.

Vynést po 15 letech muzejně edukační činnosti šlapanického muzea jednoznačný závěr, zda lze zaměření muzea na dětského návštěvníka hodnotit jako

správný směr, je překvapivě poněkud obtížné. Pokud by zaměstnanci muzea vycházeli pouze z reakcí návštěvníků, ať už individuálních či skupinových, byla by odpověď pozitivní. Přestože se doprovodné programy určené dětem v mezičase staly v českých muzeích něčím samozřejmým a návštěvníky očekávaným a přestože obstát v nabídce větších a finančně lépe saturovaných institucí je pro malé regionální muzeum čím dál obtížnější, odcházejí návštěvníci z edukačních programů ve šlapanickém muzeu ve své naprosté většině spokojeni. Jinou zprávu však podává klesající návštěvnost muzea. Těžko říct, zda je její příčinou pouze skutečnost, že nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež je v současné době tak široká, že i ti, kdo byli spokojeni, se ne vždy vracejí do muzea na každou další výstavu. Ačkoliv je v posledních letech věnována stále větší péče výběru vhodných témat výstav a posuzování jejich potenciálu s ohledem na návštěvnost škol a rodin s dětmi, není tato snaha vždy úspěšná. Příkladem může být výstava *Rychlé šípy - Vzhůru do Stínadel!*, která přes nápaditou expozici a propracovaný doprovodný program nepřinesla takový návštěvnický ohlas, jak se očekávalo. Pracovníci šlapanického muzea to zatím „nevzdávají“ – hledají nové cesty, jak veřejnost oslovit a zaujmout, snaží se rozšiřovat nabídku vzdělávacích aktivit, dále se vzdělávat, držet krok s nejnovějšími trendy v oboru.⁷⁾ Nedostatek peněz a lidí nahrazují větším nasazením a kreativitou.

Ve všech programech, které byly zatím realizovány v rámci letošního roku, lze zaznamenat aspekty charakterizující směr, kterým by pracovníci šlapanického muzea chtěli edukační aktivity instituce směřovat i v budoucnu: umenšování výkladové části k výstavě ve prospěch objektového učení a aktivizačních činností, plnohodnotná varianta programu v samoobslužné verzi určená individuálním návštěvníkům, efektivní využití didaktických pomůcek, propojení herní formy a vzdělávacího obsahu, snaha o přesah regionálně zaměřených projektů pro školy do komunitního života.

Zda je tato cesta a koncepce výstavní činnosti zaměřená na školy a rodiny s dětmi obecně správná a zda umožní muzeu obstát v konkurenci stále se rozšiřující nabídky volnočasových aktivit a kulturních akcí zaměřených na tuto část veřejnosti, ukáže čas.

**Autorka tohoto příspěvku by ráda na závěr poděkovala všem, kteří se během novodobé existence muzea na vytváření a realizaci edukačních aktivit muzea podíleli a svým nadšením pro věc umožnili, že se muzeum od křížovek a kvízů posunulo k plnohodnotné muzejní edukaci a i v obtížných personálních a finančních podmínkách je schopno vytvářet zajímavé programy, konkrétně: Jiřině Rábové, Lucii Libichové, Kláře Sovové, Sabině Šatné, Pavlíně Zoubkové, Petře Drobílkové, Martině Deissové-Víchové, Elišce Boháčové, Zdeňku Terzijskému a Simoně Faberové.*

Mgr. Martina Krajičková, historička a kurátorka, je vedoucí Muzea ve Šlapanicích.

Poznámky:

- 1) Soutěžní kvíz byl poprvé připraven k výstavě *Antarktida* (1997).
- 2) Určitá nesoustavnost, kterou lze při detailním pohledu na muzejně pedagogickou

činnost muzea zaznamenat zejména do roku 2007, odráží do značné míry personální změny ve šlapanickém muzeu, které se vzhledem k počtu zaměstnanců pobočky projevíly zásadním způsobem. Přestože muzeum průběžně deklarovalo zaměření na školy a dětského diváka, ne vždy byla místa odborných pracovníků, na jejichž bedrech příprava a realizace edukační činnosti jednoznačně ležela, obsazena lidmi ochotnými se této oblasti věnovat s plným nasazením.

- 3) Díky této personální posile muzeum také stále častěji pořádá i krátkodobé akce zaměřené na širší veřejnost, jako byl například jednodenní herní program *Zahrajem si na vojáky* s napoleonskou tematikou u příležitosti Vzpomínkových akcí k 205. výročí bitvy u Slavkova (2010); kreativní dílna *Nedělní odpoledne v muzeu pro maminky s dětmi* (2011) nebo s velkým úspěchem realizované workshopy *Babiččina panenka* a *Patchworkový dýchánek* k výstavě patchworku *Poezie záplat* (2012).
- 4) Upravená verze edukačního programu byla součástí úspěšné reprízy výstavy *Rychlé šípy – Vzhůru do Stínadel!* v knihovně v Uherském Ostrohu v září 2012.
- 5) U výstav *Peru nejen země Inků* a *Lidé Severu* se pracovníci šlapanického muzea při vytváření edukačních programů s laskavým svolením kolegů z Muzea Mladoboleslavsko částečně inspirovali programy pro děti, které vznikly pro tamější verze výstav.
- 6) Stručným shrnujícím výstupem z tohoto projektu byl článek jednoho z autorů workshopu v místním periodiku - Z. Terzijski, Dobrodružná výprava do minulosti i budoucnosti Šlapanic, Šlapanický zpravodaj 2/2013, s. 22-23.
- 7) V rámci teoretického vzdělávání v oblasti muzejní edukace absolvovala historička muzea kurs Základy muzejní pedagogiky pořádaný Metodickým centrem muzejní pedagogiky při MZM (2012/2013).

Jako v mnoha podobných případech, na počátku byla všetečná otázka. Při debatě o kursech tvůrčího psaní, které Památník písemnictví na Moravě už několik let pořádá pro mladé lidi, padl náhodný dotaz: A pořádáte taky něco podobného pro dospělé, třeba i poněkud vyššího věku? Tazatele jsme museli zklamat – na něco takového jsme dosud nepomysleli.

Z nahodilé a letmé debaty se pak stalo téma vážných úvah. Ovšem pořádat pouze kursy tvůrčího psaní se nám zdálo příliš jednohlasné. Vždyť i naše Krocení literární múzy, jak jsme nazvali kursy pro mládež, je jen součástí většího celku: literární soutěže pro mládež. Proto jsme si řekli, že i v případě dospělých by se mělo jednat o část něčeho, co by bylo zajímavé pro všechny, kdo se zajímají o psaní či mluvené slovo, o manipulaci se slovem, o lidskou komunikaci. Původní myšlenka tak pomalu košatila do rozměrů, které svým způsobem překračovaly kapacitu Památníku, a to nejen ve smyslu personálním, ale i organizačním, Vědomi si dopravních obtíží, které se staví případnému návštěvníkovi Rajhradu do cesty, brzy jsme opustili myšlenku pořádat tak širokou akci pouze v Rajhradě, navíc za předpokladu, že většina zájemců bude z Brna či nejbližšího okolí a cestování do Rajhradu a následný pěší výlet do kláštera může být pro ně limitující. Bylo jasné, že pro záměr musíme získat partnera, a to takového, který má v oblasti práce s veřejností větší zkušenosti a disponuje snadno dostupnými prostory, které potenciální publikum zná a využívá.

Volba padla na Knihovnu Jiřího Mahena v Brně – tradiční knihovnickou instituci, která už dávno není jen půjčovnou knih, ale živým společenským střediskem pro dospělé čtenáře, děti, seniory, handicapované, zkrátka pro nejrůznější skupiny obyvatelstva. Programová nabídka Knihovny Jiřího Mahena je skutečně velmi pestrá a snadno přístupná. Nabídka tu sahá od knihy půjčené k odnesení až po prosté posezení na některém patře átria budovy na Kobližné ulici bez povinnosti nějak jinak využít nabízené speciální služby. Současně mají pracovníci knihovny velké zkušenosti na poli informačních technologií, což je oblast, která nesměla v zamýšleném konceptu chybět. O projektu jsme začali uvažovat na jaře roku 2012 a v Mahenově knihovně jsme se setkali k našemu překvapení okamžitě s pozitivní odezvou. Původně proponovaný podzimní kurs jsme sice už nestačili uspořádat, ale zato jsme měli dost času celý kurs pečlivě připravit.

Mezitím jsme se dohodli na čtyřech tématech a jejich personálním zajištění. Především jsme se ale sjednotili v názoru na základní koncepci a směřování kursu. Tanul nám na mysli cyklus setkání příznivců psaného a mluveného slova, který by formou besed přiblížil různé způsoby a druhy komunikace. Cyklus jsme rozdělili do čtyř částí: první byla věnována tvůrčímu psaní, druhá orientaci ve světě informačních zdrojů, třetí málo známým faktům z literární historie a čtvrtá mezilidské komunikaci.

Každé téma bylo rozděleno do tří lekcí, obohacených mimořádnými akcemi –

besedou se spisovatelkou Kateřinou Tučkovou, exkursí do tiskárny, kulturněhistorickou procházkou po ulici Veverí a závěrečným setkáním v Památníku písemnictví na Moravě v Rajhradě.

Zatímco základ koncepce vyšel z Památníku, organizační zabezpečení a dolaďení vzhledem k očekávaným zájemcům, bylo plně v režii pracovníků Mahenovy knihovny, která se ujala i distribuce vstupenek a postarala se i o velkou část publicity. Vzhledem k náročnosti přípravy rozhodli se nakonec organizátoři spustit celý projekt až na jaře roku 2013. S napětím jsme čekali na reakci veřejnosti.

K našemu velkému překvapení byl největší zájem o téma tvůrčího psaní. Hojná návštěva první lekce v nás dokonce vyvolala pochybnosti, zda jsme neměli otevřít kursy dva, zájem se ale nakonec ustálil na přijatelném počtu účastníků. Kristýna Cimalová, kurátorka Památníku a dnes již zkušená lektorka kursů tvůrčího psaní, měla letos za sebou historicky největší počet hodin v rámci literární soutěže Skrytá paměť Moravy a nabyté zkušenosti i vědomosti (sama je absolventkou několika prestižních kursů tohoto typu) skutečně zúročila. V účastnících všech věkových kategorií probudila zdravou hravost a chuť pracovat se slovem a vůbec s jazykem.

Integrální součástí této první kapitoly bylo autorské čtení v současnosti velice čtené a oblíbené mladé spisovatelky Kateřiny Tučkové. Zaplněná dvorana Mahenovy knihovny nenechávala nikoho na pochybách, že beseda našla odezvu jak mezi frekventanty kursu, tak mezi čtenáři. Kateřina Tučková je dobrá vypravěčka i předčitatelka, má za sebou již řadu podobných besed, a tak byli její posluchači více než spokojeni.

Jako mnohem náročnější se ukázala druhá kapitola, zaměřená na svět informací, jejich sbírání, hledání a objevování. Záměrem bylo ukázat nejen dnes již klasické knihovní katalogy a vyhledávače, ale také předvést rozličné databáze a portály, jež máme k dispozici v internetovém prostředí. Tady už byl zájem o něco menší, i když besedními kouči byly zkušené a ostřílené pracovnice Mahenovy knihovny. Jako praktické zakončení nabídly lektorky exkursi do moderní tiskárny, do světa ofsetového a digitálního tisku. Při této příležitosti jsme všichni zalitovali překotného zrušení několika vynikajících brněnských klasických tiskáren: zmizelé sázecí stroje a vůbec klasická technologie kovových literek je pro dnešní generace něčím zcela neznámým a v mnohém přitažlivým. Bohužel ukázky staré tiskařské techniky, od literkové kasy až k odlévání sazby, je možné vidět jen ve specializovaných muzeích, dnešní tiskárny nemají s olovem a tiskařskou černí vlastně nic společného ...

Třetí kapitola, nazvaná Literární škamna, měla být nadlehčeným pohledem na tvorbu a život dvou diametrálně rozdílných osobností, které dlouho v Brně žily, ale na sklonku života z Brna odešly. Tématu se ujal Památník písemnictví, konkrétně autor tohoto příspěvku. Pro první besedu zvolil téma ze vzdálenější historie: dílo a postavu Františka Matouše Klácela, člověka spojeného s první fází moravského probuzení a jednoho z otců české žurnalistiky na Moravě v závěru první poloviny 19. století. Klácel je ovšem zajímavý nejen svými literárními pokusy (ceněnými více ve své době než dnes), mnohem důležitější byla jeho role pedagogická. Dokázal kolem sebe soustředit skupinu svobodomyšlných studentů a společně se svými přáteli – především Aloisem Šemberou a Matějem Mikšíčkem - dát na počátku padesátých let českému veřejnému životu řadu impulsů. Klácel, jinak také řeholník

HODINA TVŮRČÍHO PSANÍ
FOTO ARCHIV KNIHOVNY JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ

ÚČASTNÍCI LITERÁRNÍHO KALEIDOSKOPU NA NÁVŠTĚVĚ V RAJHRADSKÉM KLÁŠTEŘE ULIC BRNĚNSKÁ A RIEGEROVA.
FOTO ARCHIV KNIHOVNY JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ

Z EXKURZE V TISKÁRNĚ DIDOT
FOTO ARCHIV KNIHOVNY JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ

augustiniánského kláštera na Starém Brně, patřil k těm duchovním, kteří se vnitřně rozcházeli jak s církevním klérem, tak s ortodoxní katolickou vírou. Dokázal ovšem ze svého postoje vyvodit důsledné konsekvence a ve svých šedesáti letech odejít za svobodou, anebo alespoň tam, kde ve svobodu doufal, do Spojených států amerických. Klácel byl zkrátka představen jako rozporuplný a přitom o dobro a nejvyšší ideály usilující člověk. Druhá beseda se zaměřila na básnickou osobnost Petra Bezruče. Bezruč bývá spojován se Slezskem, ve skutečnosti však jeho trvalým domovem bylo po dlouhá léta Brno. Opustil je až na počátku okupace. Postavu „chmurného barda“ jsme nahlédli i z opačné strany, ve světle jeho přátelské skupiny i řady jeho přítelkyň, o nichž se ve školním podání dozvíme jen málo. Navíc v této souvislosti ožila i známá brněnská místa, nebo místa kolem Brna, která Bezruč, vášnivý turista, rád navštěvoval.

O praktickou ukázkou zajímavých adres v Brně se pak postarala procházka ulicí Veveří, která zahrnuje první české divadlo, první studio brněnského rozhlasu, první samostatnou českou výstavní síň, adresy několika slavných osobností až po českou techniku, právnickou fakultu a dnes již neexistující Búdu, místo schůzek české inteligence. Účastníky neodradilo ani pršlavé počasí a věřme, že se i něco nového dozvěděli.

Třetí kapitola měla z velké části teoretický charakter (lektor V. Drlík). Povídalo se o mezilidské komunikaci, o dialogu a monologu, o řeči těla, o nebezpečí manipulace, o přesvědčování a dokonce i o etice sdělování. Teorie vyvrcholila praktickými ukázkami různých veřejných projevů a sdělení našich politických osobností – účastníci se mohli seznámit se známým prvním vystoupením K. Gottwalda

www.kjm.cz

LITERÁRNÍ KALEIDOSKOP

rajhrad.muzeumbrnenska.cz

 Muzeum Brněnska
PAMÁTNÍK
PÍSEMNICTVÍ
NA MORAVĚ

Podívejte se na literaturu z různých úhlů pohledu ...
Kurz pro všechny zájemce ve věku 18+

Společný projekt Knihovny Jiřího Mahena v Brně a Památníku písemnictví na Moravě.

PROGRAM:

1) LITERATURA POD DROBNOHLEDEM

17. 9. 2013 / 17.00 HISTORICKÉ KNIŽNÍ VAZBY
Památník písemnictví na Moravě, Klášter 1, Rajhrad

První setkání je věnováno knize jakožto fyzickému artefaktu, zaměříme se na umění knižních vazeb v proměnách věků a vkusu. „Živým“ materiálem ke zkoumání budou poklady z historické knihovny benediktinského kláštera. Kromě zdejších skvostů se však podíváme také na poškozené vazby, které umožní nahlédnout knihám do útrob a nblížit technickou podstatu věci.

Garant: Památník písemnictví na Moravě – Mgr. Jiří David

24. 9. 2013 / 17.00 HLEDÁNÍ MINULÉHO
Knihovna Jiřího Mahena v Brně, Kobližná 4, Brno

Přednáška zaměřená na starší českou literaturu se bude věnovat výrazné moravské literární činnosti vycházející ze spojení s poutním kostelem sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Zďáru nad Sázavou.

Garant: Památník písemnictví na Moravě – Mgr. Martina Kloudová

1. 10. 2013 / 17.00 BRNĚNSKÉ LITERÁRNÍ OSOBNOSTI
Knihovna Jiřího Mahena v Brně, Kobližná 4, Brno

Seznámení se současnými známými i méně známými brněnskými spisovateli a jejich tvorbu činnosti nahlédnete do nitra brněnské literatury, vyzkoušíte si své literární znalosti a řekneme si ni čtení.

Garant: Knihovna Jiřího Mahena v Brně – Bc. Lenka Dostálová

2) INFORMACE HÝBOU SVĚTEM

8. 10. 2013 / 17.00 NÁSTROJE USNADŇUJÍCÍ PRÁCI VE VIRTUÁLNÍM SVĚTĚ
Knihovna Jiřího Mahena v Brně, IN-centrum, Kleinův palác, nám. Svobody 15, Brno

Seznámení se současnými možnostmi publikování na internetu a prezentačními nástroji, k prezentaci a sdílení informací. Ukážeme Vám, jak rychle utřídíte nalezené odkazy a mnc prezentace bude spojená s praktickou ukázkou.

Garant: Knihovna Jiřího Mahena v Brně – Martin Zicha

3) ŽIVÁ POEZIE

5. 11. / 17.00 CIZÍ SLOVO POEZIE
Knihovna Jiřího Mahena, Kobližná 4, Brno

Připadá Vám poezie příliš nudná, nestravitelná a vzdálená? Moc ji nerozumíte a proto ji tak málo čtete? Pojďme společně vyzkoušet hru se slovy. Přesvědčíte se, že porozumět poezii není vůbec těžké. Díla s využitím metod kritického myšlení.

Garant: Knihovna Jiřího Mahena v Brně – Mgr. Alina Vystavělová

12. 11. / 17.00 VÁŠEN A POPEL
Knihovna Jiřího Mahena, Kobližná 4, Brno

Festival Den poezie letos nabízí ke zpracování inspirativní téma: Vášen a popel. Pojďme společně objevovat různé básnické formy, které našim myšlenkám, pocitům a osamoceným slovům dají tvar. Básnická díla v rámci Dne poezie.

Garant: Památník písemnictví na Moravě – Bc. Kristýna Címalová

19. 11. / 17.00 SLOVO V KNIZE SVÁZANÉ
Památník písemnictví na Moravě, Klášter 1, Rajhrad

V závěrečném setkání Literárního kaleidoskopu se snoubí poezie s rukodělnou činností. Vaše autorské básně z minulého lektce svážeme do knížek, které zůstanou milou připomínkou na tento kurz. Poetické vystoupení jako slavnostní tečka kurzu.

Garant: Památník písemnictví na Moravě – PaedDr. Libor Kalina

Vstupenky

Cena kurzu: 450,- Kč, na jednotlivé okruhy či přednášky není možné vstupenku zakoupit.
Prodej vstupenek: od 24. června 2013 v Knihovně Jiřího Mahena v Brně, Kobližná 4, Brno (registrace)

Kontakt: KJM, Mgr. Alina Vystavělová, tel.: 542 532 140, vystavelova@kjm.cz

Změna programu vyhrazena!

Statutární město Brno finančně podporuje Knihovnu Jiřího Mahena v Brně, příspěvkovou organizaci.

Jihomoravský kraj

ROP Jihomoravský kraj

ROP Jihomoravský kraj

ROP Jihomoravský kraj

ROP Jihomoravský kraj

ROP Jihomoravský kraj

ROP Jihomoravský kraj

ROP Jihomoravský kraj

ROP Jihomoravský kraj

v parlamentu, dostalo se i na pověstný projev M. Jakeše na Hrádečku a k textům ze současnosti (lektor L. Kalina). Smyslem celého bloku bylo ukázat si, jak dospět v komunikaci k pozitivním výsledkům, ale také jak odhalit komunikaci falešnou, anebo jak „číst“ slova a jak je „překládat“ do reálného sdělení.

Na poslední kurs už navázala exkurse do Památníku, kde jeho pracovníci připravili pro účastníky neformální setkání spojené jak s prohlídkou expozice, tak dosud nevyužitých prostor i s malým testem ve čtení českého textu tištěným tzv. švabachem.

Krátce po závěrečném setkání organizátoři Kaleidoskopu shrnuli své poznatky a shodně došli k závěru, že se myšlenka osvědčila a na obou stranách je zájem v Kaleidoskopu pokračovat. Další cyklus se otevře už na podzim roku 2013, a když půjde všechno dobře, bude mít na jaře roku 2014 své jarní pokračování.

Z hlediska Památníku nezpůsobí sice cyklus zásadní příliv nových návštěvníků, ale je výrazným naplněním jednoho z úkolů každého muzea a současně dobře slouží k propagaci práce Památníku. Je obohacením dosavadní programové nabídky. Ani sám fakt společného projektu není bez významu. Rozšiřuje schopnosti týmové práce a nabízí širší využití potenciálu Knihovny Jiřího Mahena a Památníku písemnictví na Moravě.

PhDr. Vojen Drlík je dlouholetým vedoucím Památníku písemnictví na Moravě.

Vojen Drlík

Alfons Mucha patří bezesporu k umělcům, kteří si už za svého života nemohli stěžovat na nepřízeň publika. A obliba Muchova díla, jak se zdá, zdaleka neochabuje, ba v některých směrech stále roste. Jeho dekorativní litografie, idealizované portréty a harmonicky volené barvy jsou trvalou součástí toho, co bychom možná mohli označit jako výtvarný populár nebo střední proud, aniž bychom tím chtěli nějak snížit skutečnou uměleckou hodnotu a zejména ideový étos, jenž je pro Muchu tak typický. Muchova snaha být co nejbližší svému publiku, tvořit vědomě pro široké vrstvy na co nejvyšší profesionální úrovni, je pozoruhodným způsobem doprovázena autorovou věrností vlastním kořenům, místům, kde se cítil stále doma, ať již se pohyboval po světových metropolích nebo po českém či francouzském venkově. Domov, idealizovaný, v růžovém oparu vzpomínek, zabydlený věrnými přáteli, to byly Ivančice, se všemi dávnými známými, společnými zážitky i zdravým patriotismem. Ivančice Muchovi oplácely uznáním, úctou a pýchou na slavného rodáka. Už v r. 1900 se tu stal čestným členem Čtenářského spolku a o několik let později i čestným občanem města, našli se tu i zájemci o konkrétní Muchova díla a posléze se místní muzeum stalo útočištěm muchovských památek.

Ivančice jsou s Muchou dodnes pevně spojeny jak v obecném povědomí, tak konkrétním materiálem, který uchovává a spravuje Muzeum v Ivančicích, dnes součást Muzea Brněnska. Zatímco však – a oprávněně – na sebe strhává značnou část pozornosti všechno to, co přímo odkazuje k Muchově výtvarné činnosti, dosud není v úplnosti edičně zpracována jeho listinná pozůstalost, která dle znalců jen v ivančickém muzeu čítá zhruba sto inventárních jednotek. K tomuto odkazu přibyl v roce 2011 nový listinný soubor z pozůstalosti ivančické rodiny Zieglerů, který se stal rovněž součástí sbírek Muzea Brněnska, pouze s tím rozdílem, že jej spravuje Památník písemnictví na Moravě. Na počátku roku 2011 se podařilo díky vstřícnosti majitele a pochopení vedení Muzea Brněnska zakoupit téměř kompletní korespondenci, kterou Alfons Mucha adresoval ivančickému holiči a preparátorovi Wolfgangu Zieglerovi. Soubor bohužel není zcela úplný, malá část již byla prodána, přesto tvoří zajímavý celek skládající se z dopisů, pohlednic, fotografií a výstřižků, pokrývajících časové období před I. světovou válkou až téměř do Muchovy smrti. Veřejnosti byly ukázky z této pozoruhodné akvizice poprvé představeny v rámci výstavy *Co rok dal*, kterou pořádal Památník písemnictví na Moravě v Rajhradě v prosinci roku 2011. Nyní zde soubor publikujeme v úplnosti a vůbec poprvé. (Ukázky korespondence uložené ve sbírkách ivančického muzea publikovala spolu s korespondencí ze soukromého majetku Hana Přísleská ve VVM 1987, 1988). Muchova písemná pozůstalost je ovšem mnohem větší. Část z ní je uložena v pražském Památníku národního písemnictví, Muchovu korespondenci uchovává i okresní archiv Mikulově, části jsou v soukromých rukou a s největší pravděpo-

dobností na mnoha dalších místech, případně v pozůstatostech různých osobností, přátel, kolegů a známých. Vzhledem k tomu, že dodnes neexistuje vyčerpávající Muchova biografie, může být postupné zpřístupňování jeho korespondence vítanou pomocí jeho budoucímu životopisci.

O adresátu Johannu Wolfgangu Zieglerovi toho mnoho nevíme. Obsáhlé dějiny Ivančic, které se jinak ivančickým osobnostem věnují podrobně, zmiňují Wolfganga Zieglera pouze jednou a zcela zběžně Ivančice jako člena výboru nově založeného Okrašovaciho spolku (1886).¹⁾

J. W. Ziegler se narodil v roce 1856, byl tedy o čtyři roky starší nežli Mucha. Z Velkého Meziříčí, kde se Ziegler narodil, se rodina přestěhovala do Ivančic. (Rodinná tradice ovšem tvrdí, že Zieglerové přišli z Rakouska.) Wolfgang Ziegler senior si v Ivančicích otevřel holičskou živnost, ve volných chvílích preparoval zvířata, která se snad dostala až do kabinetů místních škol. Měl čtyři děti – dvě dcery a dva syny. Oba synové zvolili učitelskou dráhu: Jindřich se stal středoškolským profesorem, mladší Wolfgang působil na obecních školách, nejdéle v Blansku. Z celé rodiny Zieglerovy udržoval Mucha styky především s Wolfgangem Zieglerem sen. a jeho manželkou Františkou, kteří mu byli generačně nejbližší. J. W. Ziegler zemřel v Blansku, hrob rodiny je dodnes na ivančickém hřbitově (A 437), na náhrobním kameni je ale uveden až syn Wolfganga Zieglera sen., rovněž Wolfgang (nar. 1900).

Obsahově nepřinášejí Muchovy dopisy žádné podstatně nové informace. Ve styku s ivančickými přáteli se Mucha vyhýbal profesním záležitostem nebo úvahám o umění vůbec. Pěstoval obraz starého spolužáka a kamaráda, který se těší na místa svého mládí, je patriotem a ve styku se starými známými projevuje zájem o místní události. Nenajdeme tu ani nic ryze osobního, jen pár zmínek o dětech (spíše o Jiřím), o manželce nebo o svém rodinném životě nemluví vůbec. Dopisy jsou ale zajímavým a cenným svědectvím o Muchových cestách a o jeho některých výstavách. Zájemce o lokální historii může zaujmout celá galerie různých postav, na něž přijde v dopisech řeč. Je to pestrá směsice dobové ivančické prominence a z téměř stoleté perspektivy i idylický obrázek „starých dobrých časů“.

1) Jiří Čejka: Ivančice. dějiny města (Ivančice 2002), str. 368

Poř. č. 1

Pohlednice 8,7 x 13,8 cm

Pošt. raz. Zbiroh, datum nečitelné, známka Rakousko-Uhersko

Revers: Zbiroh – knížecí Colloredo-Mansfeldský zámek. Průčelí.

Adresát:

*Velectěný pán
pan
Wolfg. Ziegler
v Ivančicích
Brno*

Milý příteli. Díky za pozvání! Doufám, že v sobotní večer přijedu. Dovolíš-li přespát v ten den u Tebe, abych hned ráno mohl vidět nedělní jitro na náměstí. Srdečné pozdravy všem domácím Tvůj starý Mucha

...večer přijedu...

Pohlednice musela být napsána po r. 1910, tehdy se Mucha přistěhoval do Zbirohu. Je doložen Muchův pobyt v Ivančicích v r. 1912, v roce 1915 napsal, že tam pojede až po válce.

U přátel se Mucha v Ivančicích ubytoval i proto, že už ve městě neměl nikoho z přímých příbuzných. Otec Ondřej se společně s dcerou Annou a jejím manželem Filipem J. Kubrem přestěhoval v roce 1889 do Hustopečí, druhá dcera Amálie žila v té době se svým manželem Janem Remundou v Rosicích (viz Osoby).

Zbiroh

Zámek západně od Prahy, jeden z nejstarších panských hradů u nás. V letech 1869-1870 jej dal majitel baron Stronsberg, železářský a železniční podnikatel, velkoryse přestavět v novorenesančním slohu. Po Stronsbergově bankrotu v r. 1879 koupili zámek Colloredo-Mansfeldové a drželi ho až do r. 1945. Částečně v něm bydleli, ale většinou ho pronajímali.

V době tzv. Protektorátu se stal zámek sídlem štábu SS (1943- 1945), po válce jej využívala až do r. 2004 československá, resp. česká armáda. Nyní je v soukromých rukou, pro veřejnost částečně přístupný.

V letech 1910 až 1928 měl Mucha ve Zbirohu pronajato jedno křídlo jako byt pro rodinu a velký sál, který mu svými rozměry umožňoval pracovat na monumentálních plátnech Slovanské eposy.

Poř. č. 2

Arch papíru 17 x 22,4 cm, přeložený na polovinu, text na str. 1 a 4

Bez obálky

Nedatováno

Dopis lze dle údaje „V neděli před všemi svatými“ datovat 31. 10. 1909, Tehdy bylo 31. 10. v neděli, 1. 11. v pondělí. Zmiňovaná fotografie by musela zobrazovat dceru v kojeneckém věku.

V neděli před Všemi Svatými

Můj milý příteli!

Ani nevím jak bych Ti měl poděkovat za tu skvostnou zásilku toho krásného ovoce! Vzbudilo, a vzbuzuje pořád ještě obdiv všech, kdo je viděl a vidí. Necháme je uležet – ty jabka, ale hrušky jsme museli načít - neudržely by se! Ale je nám jich všem líto!

Děkuji Ti také ze srdce za Tvé rozmilé pohoštění za mého pobytu v Ivančicích. Byl jsem jako doma! Ani to vlastně jinak mezi námi být nemohlo! Děkuji za to celé tvé drahé rodině!

Šťastně jsem svou návštěvu v Hrušovanech odbyl; byl jsem moc překvapen – všichni tolik vyrostli za tu dobu co jsem jich neviděl!

Druhého dne ráno hned jsem se vydal zase na cestu do Prahy, a odtud hned na Zbiroh – a dnes po týdnu, zase v neděli vzpomínám, a tobě a několika známým píšu.

Pozdravuj, prosím tě, ode mne a od mé paní i od Jarušky paní Zieglerovou, Fanínku a oba mladé pány.

Tobě ze srdce ruku tiskne

Tvůj starý Mucha

Takhle vypadá moje Jaruška – fotografie z července

Hrušovany (viz též 8)

V Hrušovanech měl sídlo Muchův první mecenáš hrabě Eduard Khuen von Belami (též Khuen-Belasi). Bratři Khuenovi, hrušovanský Eduard a posléze tyrolský Egon,

podporovali Muchu od jeho mikulovského pobytu v roce 1883 až do konce r. 1889, kdy mu byla apanáž bez vysvětlení zastavena. Přesto Mucha s Khuenovými udržoval dále přátelský kontakt. V době, kdy byl napsán tento dopis, byl už hrušovanský mecenáš Eduard Khuen Belasi mrtev (1896), pokud tedy je míněna návštěva zámku, musel Mucha navštívit některé z jeho dětí, nejspíše rodinu Karla Khuen Belasiho (*1879), který sice hrušovanský zámek ve třicátých letech prodal, ale v lesním zámečku Emín pobýval až do konce 2. světové války. Alfons se s ním např. setkal při instalování své pamětní desky v Mikulově v r. 1935. (viz Osoby)

Mé paní

Manželka Alfonse Muchy Marie (Mici, Mařka), roz. Chytilová (1882-1959) (viz Osoby).

Jaruška (Jarča).

Muchova dcera Jaroslava (viz 1). Od dvacátých let Muchův častý model (viz Osoby).

Oba mladé pány

- synové J. W. Zieglera sen.: Jindřich (*1882) a Wolfgang jun. (*1884) (viz Osoby).

Návštěva Ivančic se patrně odehrála v průběhu října mezi lety 1910 - 15.

Poř. č. 3

dopis s obálkou
oboustranně popsáný arch papíru 23,4 x 15,5 cm
obálka s odstřiženou známkou
adresát:

Vážený pán, pan Wolfgang Ziegler

v Ivančicích u Brna

na zadní straně obálky: Alfons Mucha, Praha III 193

V Praze 16./II. 1922

Můj milý příteli.

Málem už bychom se byli viděli! Ale osud chtěl jinak. Musel jsem na cestu do Švýcar, a mezi tím přišlo pozvání od „Sokola“ a přišel lístek od řid. Vávry, také s pozváním na otevření „Sokolovny“ – oboje jsem četl dnes, a ihned na oboje odpovídám, a lituji ze srdce, že jsem nemohl přijet, tím více, že jsem se na to už ze srdce těšil! Řid. Vávra mi nabízel své pohostinství pro případ, že bych přijel, a pro případ, že bych nechtěl k němu, prý bych mohl být Tvým hostem. Víím, žes jistě se nabídl že bys mne přechoval po dobu mé návštěvy v Ivančicích a proto přicházím, abych Ti za ochotu Tvou srdečně poděkoval a lituji pouze toho, že jsem ji nemohl použít. Byl bych omládl jistě o nějakou tu dvacítku let ve společných vzpomínkách! Však není vyloučeno, že se tak stane brzo. Myslím na naše staré Ivančice příliš často a na „naše mládí“ taky neméně často než abych si nepopřál té krásné chvíle návštěvy. Budu muset na studie na Balkán, do Srbska a Bulharska a budu hledět spojit užitečné s příjemným a zajet k nám. Budu se mít nač těšit. Škoda že nemohu Ti ukázat svou rodinu! Kluk, Jiřík, je už 6ti letý školák, chodí do první třídy a právě teď píše pohádku a sám ji i ilustruje. Už má 5 stran napsaných. Dobrá Konina! Jarča, 12 let – je už o něco větší než já, a učí se gymnasium, je v druhé. (Doufám že se jí bude dařit lépe než tátovi!) Má taky velkou zálibu v malování. V Americe se oba dobře naučili anglicky, německy a francouzsky se teď učí – ať to mají s krku dokud jsou děti! Zdrávi jsou, a tak máme z nich radost. Já jsem ve stálé práci, na Zbiroze ve svém letním atelieru mám započaté jedno a zde v Praze v zimním své druhé plátno, chci je mít obě na jaře hotovy abych začal ta dvě nová jihoslovanská. Vedle toho mnoho jiných věcí jimž nelze se vyhnout, a tak jen prosím Boha, aby mi dal narůst ještě aspoň dva páry rukou! Že

u tebe v domě jde všechno v nejlepším pořádku a štěstí, o tom nechci pochybovat, a taky nepochybují! Ale o Ivančicích? Kolik pak je jich tam ještě z té staré gardy?! My jsme zatím zabrali místo těch starých Hübsů, starých Seků, starých Johnů, a těch všech kterým bylo 60, když nám bylo 15! A tak to jde dále! Ale o tom ústně! Právě si vzpomínám, že se mi dnes v noci zdálo o Guidovi Hruškovi. Nevím už co to bylo, ale byl to on! Tak zatím Tě, tebe a celou tvou drahou rodinu i s pí. chotí ze srdce pozdravuje

Tvůj starý Mucha

Cesta do Švýcar (1921 nebo 1922?)

Sokol

Výrazně česky nacionálně a liberálně orientovaný tělovýchovný spolek (založen J. Fügnerem a M. Tyršem v r. 1862), který ve druhé polovině 19. stol. značně přispěl k národnímu uvědomění a českému společenskému a kulturnímu životu. (Jeho o něco starším protipólem byli němečtí Turneři.) Sehrál významnou roli při vzniku ČSR. Silnou pozici měl mezi Čechy v zahraničí, zvláště v Rakousku, Francii a v USA. V Ivančicích byl Sokol založen v r. 1886.

Otevření sokolovny

Mucha tím míní akademii pořádanou 11. 2. 1922.

Sokolovna

Místní sokolská jednota usilovala o výstavbu sokolovny od r. 1900, kdy zakoupila pozemek, ten ale vzápětí jako nevyhovující prodala, podobně jako další, zakoupený v roce 1910. Až v r. 1920 byl od stavitele Josefa Kočího získán pozemek mezi Rybářskou ulicí a loukami. Slavnostním cvičením byla sokolovna otevřena 3. září 1922. Plakát, který vyšel k této příležitosti, je vlastně replikou plakátu původně připraveného pro nerealizovanou krajinskou výstavu v Ivančicích r. 1913. Motiv ivančické kostelní věže připomíná známou "Vzpomínku na rodné město Ivančice" z roku 1903.

Ředitel Vávra

Josef Vávra (1858 – 1936) Jeden z nejbližších přátel A. M. v Ivančicích (viz Osoby).

Na studie na Balkán, do Srbska a Bulharska

Pracovní cesta v rámci prací na Slovanské epopeji, kterou uskutečnil v červenci r. 1922.

Kluk Jiřík

Jiří Mucha (1915 – 1991), syn A. Muchy (viz Osoby).

Jarča

Jaroslava Muchová – Teršová (viz Osoby).

Amerika

S rodinou byl Mucha v USA v letech 1906 - 1910, pak se tam vracel až na počátku dvacátých let.

Zbiroh

(viz 1)

Zimní ateliér

V Praze měl Mucha druhý, „zimní“ ateliér a to na rohu Vodičkovy ul. a Václavského nám. v budově České banky.

jedno plátno v Praze, druhé na Zbiroze

Není jasné, které obrazy má Mucha na mysli. Ve Zbirožském ateliéru v té době pracoval na Slovanské epopeji (Král Přemysl Otakar II.?).

dvě jihoslovanská. (Car bulharský Symeon, Svatá hora Mont Athosská)

Hübš, Ignác

Ivančický občan (1816 - 1898) (viz Osoby).

Seků – Sekové

Rozvětvená ivančická rodina, která zasahovala do veřejného života (viz Osoby).

John

Zámečník Vincent John (1816 - 1899) (viz Osoby).

Quido – Augustin Hruška

státní úředník (3. 8. 1859 - 1950) (viz Osoby).

Adresát:

*Velectěný pán, pan**Wolfgang Ziegler**v Ivančicích**Milý příteli**V neděli, příští, doufám, že budu moci na den zaskočit podívat se na – Vančice!**Těším se srdečně jen aby bylo pěkně.**Vidím dva vlaky, z Brna do Iv- v sobotu večer – myslím buď tím, co přijede do Iv.**o 15.15 nebo 18.00. Myslím že to bude asi ten druhý, abych v Brně neměl shon.**Tak na shledanou, a pozdravuj všechny známé.**Paní Zieglerovou a "Faninku" ze srdce pozdravuju a Tobě ruku tisknu**Tvůj starý přítel**Mucha**Prosím tě sdělit to příteli Vávrovi a že se naň moc těším! V pondělí bych rád do Rosic, a pak dále. jsem totiž na cestě na Balkán za svou prací.****V neděli****– pravděpodobně 25. června 1922.****Paní Zieglerovou****Františka Zieglerová, manželka J. W. Zieglera (viz Osoby).****Faninku****dcera Wolfganga a Františky Zieglerů (viz Osoby).****Příteli Vávrovi*** (viz Osoby).***Do Rosic***

V Rosicích bydlela až do r. 1926 Muchova nejmladší sestra Anděla, provdaná za Jana Remundu, tajemníka obce. Dle Památní knihy městyse Rosic se Remundovi kvůli neshodě odstěhovali r. 1926 do Veverské Bítýšky. Za nimi se přistěhovala i sestra Anna, vdova po J. F. Kubrovi (viz). Do této doby Mucha navštěvoval svou druhou sestru a svého švagra v Rosicích. Datum 1926 jako rok příchodu Remundových do Veverské Bítýšky není zcela jisté. Do knihy cizinců byli Remundovi včetně sestry Anny zapsáni až o dva roky později – 18. 6. 1928, sestra Anna Kubrová (18. 1. 1882) z Hustopečí, vdova, byla zapsána 24. 11. 1928. Všichni bydleli v domě číslo 122.

Jan Remunda (7. 4. 1865 Ivančice, +?) (viz Osoby) Jeho bratr Viktor Remunda (6. 12.

1868) byl ivančickým hodinářem a zlatníkem (viz Osoby).

Filip J. Kuber

(1858 Ivančice – 1913 Hustopeče), manžel Muchovy sestry Anny (viz Osoby).

Na cestě na Balkán

Na Balkán podnikl Mucha několik cest. První uskutečnil v roce 1898, o rok později 1899 do Bosny a Hercegoviny v rámci přípravy prací pro pavilon na Světové výstavě v Paříži 1900. V červenci 1922 odcestoval Mucha do Bělehradu a Sofie, kde hledal typy pro zbývající „jihoslovanské“ obrazy Slovanské epopeje (viz dopis z 3. 7. 1922). V té době se jednalo o ještě nehotová plátna Car bulharský Symeon a Korunovace cara srbského Štěpána Dušana.

Pravděpodobný cestovní itinerář:

So 24.6., - Brno

Ne 25.6. Ivančice

Po 26.6. Rosice

*Bělehrad 3./7. 1922**Milý příteli!*

Tak jsem se po oklikách dostal do Bělehradu, a než se dám jak se patří do práce, tak sedám ke psaní, abych Ti a tvé milé rodině poděkoval srdečně za Tvé tak milé pohostinství! Vzpomínám na každý okamžik a jsem velice rád, že jsem si ty vzpomínky odvezl – budu mít aspoň dále z čeho žít.

Taky vzpomínám na srdečný večírek v neděli večer v Hotelu, kde jsem pobyl příliš krátko mezi tak milými přátelskými dušemi. Pozdravuj je prosím Tě ode mne všecky co nejsrdečněji, jak pány tak i dámy. Lituji jen že nebyly dámy u téhož stolu abychom je byli mohli lépe vtáhnout do hovoru. Stane se podruhé!

Nyní, jak pravím, jsem v Bělehradě. Cestou z Ivančic Rosic (přeškrtnuto), jak víš, stavil jsem se v Rosicích, (Gusta to potvrdí!) Tam jsem se zdržel přes noc a den a jel jsem do Brna, kde jsem se zdržel zase den. Odtud spráma do Bratislavi, zase noc a den – pak do Peště – zase noc a den, pak z Peště na loď a po lodí do Bělehradu, kde taky jsem noc strávil. Zde je vedro jako v Srbsku má být. Nic si z toho nedělám, tak se propíkám ve vlastní šťávě! Zítra jedu do Sofie, kde asi taky nebude lednice. Tam se hodlám pozdržet asi 3 – 4 dni, pak zase zpět do Bělehradu a po 2 – 3 dnech zpět k nám. Už na mne čekají! Co jsem zde hledal, jsem úplně našel, v Bulharsku asi taky najdu. Jen na zpáteční cestě musím zaskočit do Pišťan, s někým (Srbem) se sejít, nebyl už zde! Tak se vrátím s radostí ze dvou příčin, předně že jsem vykonal co jsem měl v úmyslu a za druhé - že půjdu domů! Jako ta Huňáčková kobyla – když se vracela ke žlabu – tak utíkala vzdor tomu že se sotva držela na nohou!

A tak Prosím Tě ještě jednou, pozdravuj celou svou milou rodinu, Faninku a profesora, kterému rovněž děkuji za jeho ochotu. A paní Fanince řekni, že to s tou Macochou беру doopravdy. Už jsem o tom psal domů!

A tak se měj dobře! Srdečně Ti ruku tiskne

Tvůj starý Mucha

Bělehrad, Srbsko, Bulharsko

Mucha podnikl v létě roku 1922 v rámci prací na Slovanské epopeji další studijní cestu na Balkán (Jugoslávie, Bulharsko).

První skici ke třem prvním plátnům epopeje (Slované v pravlasti, Slavnost Svantovítova na Rujaně, Zavedení slovanské liturgie) vznikly v roce 1913 v Dalmácii, kde pobýval ve vile Flory Jakšič. Výsledkem cesty v létě roku 1922 byl se vší pravděpodobností materiál k obrazům Car bulharský Symeon a Korunovace cara srbského Štěpána Dušana.

V Hotelu

V té době byly v Ivančicích dva hotely: Besední dům na Záloženském nám. (vlastník Občanská záložna) a U černého lva na Palackého nám. (vlastník Hospodářská záložna Ivančice). O který z hotelů se jedná není známo.

Rosice

(viz 5)

Gusta

Augustin Hruška (1859 - ?) (viz 4).

Piešťany

Tradiční oblíbené lázeňské místo na Slovensku. Od konce dvacátých let jezdíval Mucha

Milý příteli!

Bělehrad 2. IV. 1922

Tak jsem se po odhláškách dostal do Bělehradu, a teď se dám jak se patří do práce, tak sedám ke psaní, abych Ti a své milé rodině poděkoval srdečně za to, že tak mile pohostinovali. Vzpomínám na každý okamžik a jsem velice rád, že jsem si ty vzpomínky odvezl – budu mít sebou dále z čeho žít.

Tak vzpomínám na srdečný večer v neděli večer v Hotelu, kde jsem polýb přišel kstla mezi tak milými přátelskými dušemi. Poprvé je poznámka ode mne, takže nejzodpovědnější, jak píšou tak i dávají. Líbí mi se že volný domy u téhož stolu abychom se byli mohli lépe otáčet do hovoru. Stane se podnět!

Nyní pak pravím, jenu Bělehrad – Cestou z Trnava, kde jsem byl, šel jsem se v Ročník, (quarta potordi!)

Tam jsem se šel přes noc a den a jel jsem do Trnava, kde jsem se šel přes den. Odtud pokračoval do Bratislavy, šel noc a den – pak do Vídně – pose na den, pak kstla na loď a po loď do Bělehradu. Kde tak jsem noc strávil. Zde je nedo jako v Soběm malý. Nic si z toho nedělám, tak se propíkáme v oladěn státi. Jtra jedu do Sofie, kde asi tak nebude ležení. Tam se ložím zřít asi 3-4 dni, pak pojedou do Bělehradu a po 2-3 dnech zpět k nám. Už na mne číká. Co jsem zde hledal, jsem i plně našel v Bělehradu asi tak napln. Jsem na spálení ucti mrtvých parket do Řísta, a netým (Sobem) se z sejít, netýl už zde. Tak se vrátím s radostí za domů přičím, předně je jsem vykonal co jsem měl odmyslen a za druhé – je přijdu domů! Tak ta hrušková kolýba – když se vrátila ke zlatu – tak utíkala odpo tounu že se sama držela na nohou!

A tak Ročník je ještě jednou, poprvé celou svou milou rodinu, famuldu a profesora, kterému rovněž děkuji za jeho ochotu. A paní famula řeční, je to ston klacchů hrušková, když jsem o tom psal domů!

A tak se mi dělá. Srdce Ti rukou tisknu
Srdce Tvé
Srdce Tvé

do Piešťan téměř každoročně, a to sám nebo s jednotlivými členy rodiny. Jako dík za péči věnovanou především dceři Jaroslavě namaloval Mucha při svém pobytu v Nice pro piešťanský hotel Thermia Palace nástěnný obraz (dlouho považovaný za fresku) nazvaný *Salutis Fons Benedicta* (Buď požehnán a pochválen pramen zdraví), který byl slavnostně instalován 19. 8. 1933. Víme o několikařech Muchových návštěvách Piešťan: v r. 1929 byl s dcerou ubytován v hotelu Grand Hotel Royal, v roce 1930 odtud podnikl cestu na Záhoří, a je zachycen na fotografii jako hráč golfu, 19. 8. 1933 se s manželkou v Kursalonu účastnil Slavnosti žatvy.

Huňáčková kobyla

Jan Huňáček (16. 7. 1841?), člen ivančického obecního výboru, „gruntovník“.

Faninka

(viz 4)

Profesor

Zieglerův syn Jindřich (1882), středoškolský profesor (viz Osoby).

Macocha

Propast v Moravském krasu, oblíbené výletní místo.

Poř. č. 6

pohlednice
pošt. raz. 2. 8. 1922 Warnemünde
revers: Warnemünde, Strom (Ecke Hafenamt) fotografie

adresát

Velectěný pán

p. Wolfgang Ziegler

v Ivančicích

u Brna

Warnemünde 2./VIII. 22

Milý příteli! Vzpomínám na Vás zde na březích vých. moře a posílám Vám všem srdečné pozdravy. Jsem zde s rodinou a na sluníčku se nám vede moc dobře. V několika dnech pojedeme zase zpět na Zbiroh a do práce! Paní Zieglerovou a celou Tvou drahou rodinu srdečně pozdravuje a Tobě ruku tiskne Tvůj starý Mucha.

Pozdrav, prosím tě, všechny milé známé!

Warnemünde

Od 19. stol. významné německé letovisko na pobřeží Baltu se 3 km písčiny pláží. Dnes přičleněno k Rostocku (spolková země Mecklenburg Vorpommern). Ve Warnemünde byl Mucha několikrát.

Zbiroh

(viz 1)

Poř. č. 7

Pohlednice 9 x 13,8 cm ATHOS

Pošt raz. nečitelné

Revers: Monte Athos Convent

Adresát

*Velectěný pán, pan**W. Ziegler**v Ivančicích**u Brna**Czechoslovaquie**Československo*

Mnoho pozdravů z Athosu, kde jsem už týden a zůstanu ještě asi 3 neděle - po klášterích mezi mnichy pravoslavnými na studiích. Vráťím se přes Sofii a Bělehrad. Rád bych se stavil u nás na zpáteční cestě - snad se k tomu dostanu. Asi koncem května doufám a těším se. Všechny domácí a Tebe srdečně pozdravuje Mucha.

Lístek ze studijní cesty v rámci prací na Slovanské epopeji (Hora Athos).

Pravděpodobně konec května 1924.

Hora Athos

Známé duchovní centrum pravoslavné církve. Celkem dvacet klášterů založených mezi 5. a 14. stoletím je rozloženo v řecké části Makedonie na třetím nejvýchodnějším poloostrově oblasti Chalkidiki. Sama hora Athos se zvedá až do výšky 2033 m n. m. Kláštery – památka UNESCO – jsou nepřístupné ženám a dětem.

Poř. č. 8

dopis

dva oboustranně popsané archy papíru 16 x 23,5 cm,

bez obálky

*V Nice 10./3. 1925**Můj milý příteli.*

Po mé nemoci v prosinci (zápal plic) mne lékař poslal někam na sluníčko. A tak jsem, ač teprve teď – ocitl v jižní Francii. Jsem zde s rodinou a pozdrám se zde asi do velkonoc. Polohou je to tu ovšem velmi jižně ale letos se zdá, že i zde je všecko na ruby. Sluníčka je tu taky dost – ale je zubaté. Tak využíváme chvíl teplých, mezi 10 hod. a 3. hod. odp. je na sluníčku horko ale potom, hlavně při západu slunce se citelně ochladí, tak že i kožich rád snesu. Dětem to dělá dobře, hlavně klukovi, je stále venku u moře a přibývá vůčihledě. A tak sedím a myslím, a nemohu nevzpomínat na Ivančice; tak Ti to tedy povídám a připojuji, že se těším na tu svou návštěvu letos k nám.

Snad se dovím včas, kdy dokončen bude ten náš nový zvon, a kdy bude svěcen, abych se mohl přijít podívat a ho poslechnout. To bylo to, co mně nejvíce scházelo, tenkrát, v neděli ráno, když jsem se díval u vás z okna a lidi vycházeli z kostela po „ranní“ – roztrušovali se po náměstí – v hloučcích – skupinkách - chasníci s viržinkou v ústech – a strýcové ve sváteční náladě – a v tom tlouklo 8 hodin – a žádné hlaholení velkého zvonu! To jako by ani neděle nebyla! A o půl deváté, když se mělo seznámt na „velkou“ to blimbání znělo taky jen tak suše.

i poledne ten nedělní oběd taky nebyl tak sváteční, když na cestě ke stolu tě neprovázel zvuk svátečního, velkého zvonu! Potom si zahlaholil ještě na požehnání a jaký rozdíl s klekáním večer, které se už odbyvalo tak po domácku, všedním zvonkem. Jak to znělo v sobotu večer jinak! To už bylo tušit pilná děvčata s košťaty smýčít dvorek, tetky otvírat okna zvenčí a polévat chodník před domkem – to už vlastně neděle začínala! A to všechno zase se Ivančicím a celému okolí vrátí. A co teprve na sv. Jakuba, když slavnostně se vyzvánělo procesí a zvon bylo slyšet v krásném, teplém, letním vzduchu až na kopec! A tak dále. Možná, že mně se zdála stráta toho zvonu pro naše město ještě tragičtější, proto že jeho zvuk vyplňuje v mých vzpomínkách velkou prostoru. Ale tak jsem se rozpovídal o zvonu – ale to všechno proto, že je s ním spojena možnost mé cesty k nám, a už se mi zdá, že je tomu už zase tak dlouho, co jsem tam nebyl. Ted' jsme tedy v Nice. Jeli jsme přes Mnichov, kde jsme se pozdrželi, pak v Bozenu, kde jsem ukázal naším, kde jsem strávil krásný rok na Gandeggu, kde jsme byli 2 dni, a kde jsme přespali 2 noci. Těch milých vzpomínek. Zatím se mnoho změnilo. Hrabě Khuen dávno zemřel, i jeho bratr, se kterým jsem tam žil, a jeho paní je nyní stará vdova se 3 velkými syny. Bylo povídání, bylo vzpomínání. Doufám, že se tam zase vrátím. Odtud jsme jeli do Milana, kde jsme se zase pozdrželi, pak přes Janov do Nizy. Je tu ovšem jih, palmy a cipryše a podobné fíkovce a „svatojánský chléb“ na stromech, oranže a citrony, květiny, eukalyptus, agavy, vavříny; ale večery jsou zajímavé, hlavně přechod před a po západu slunce. Lidí je tu ze všech končin světa, mně se zdá, jako bych já byl zase doma, ve svém lidu, fracouzsky se do syta zase nahovořím. Zpět pojedu jistě přes Paříž, mám tam nějaké záležitosti začaté, tak to vyřídím. Ale o Velkonocích chci být už v Praze – nebo aspoň do 20. Dubna. Spěchám abych se dostal k práci. Letos, anebo nejdéle od ted' za rok, chci být se svou prací „Epopoje“ hotov. Nyní pracuji na posledních třech plátnech. Zde si taky připravuji leccjaké studie k tomu. Letos na podzim se všechny obrazy hotové ze Zbirohu převezou do Prahy, kde se prozatím umístí ve velikém refektáři v Klementinu. Tam je město Praha zatím rozestaví, aby mohly zatím být přístupny, ne-li celému obecenstvu tedy aspoň hostům. Já ještě asi rok chci všechny znovu přehlédnout a dokončit. Pak se přikročí ke stavbě definitivní budovy, kterou bych rád měl vybudovánu tak, a za přispění ostatních slovanů, aby z ní povstalo v Praze středisko všeslovanské práce, jakéhosi krbu, kde by všichni slované se cítili doma; a k jehož zařízení by všichni i peněžně přispívali. To by uspíšilo a i finančně usnadnilo konečné, důstojné umístění těch pláten. To mne tedy nutí abych co nejdříve se vrátil k práci. Na Zbiroze jsme stále, ale až ukončím své dílo, nebudu ho už potřebovat a taky ne tak velikého ateliéru (10 x 20 metrů). Tak jsem se rozhodl si sám něco příhodného postavit, aby naši měli nějaký domov. Mám už místo zakoupené v Bubenci „Na Zátorce“ a už se pracuje pilně na plánech, tak že doufám, že v tomto letě se dají ještě do stavby, a že od ted' asi za rok, že se nastěhuji do svého. Je to nová čtvrť v Praze, velmi hledaná. Když jsem pozemek v loni koupil platil jsem (čtveřecní) sáh za 600 Kor. nyní už mi nabízí 1200 Kč, tak to tam stouplo! Ale už tam nic volného není. Tak mám taky tuto starost na krku! Ale všechno půjde dobře – je to v dobrých rukou. A tak myslím, že jsem Ti toho napovídal dost, „dělá mi to pěkně,“ že jsem si pohovořil. Ted' půjdu k obědu – právě zvonili, že je hotov. Tak mi nezbývá než pozdravovat všechny milé známé, Seku, Švédu, Procházku Hrušku

uč. Vávru a p. prof. z gymnasia – p. star. Kočího – a všechny ostatní stejně.

*Srdečné pozdravy vyříd' paní Zieglerové a malé Fanince a taky svým oběma milým synům. Možná, že se mi přece podaří s výpravou do Ivančic spojit tu ná-
vštěvu k Macošě!*

Tak s Bohem a na shledanou! Tvůj starý přítel Mucha

Zápal plic prosinec 1924

V Muchově korespondenci se často objevuje obava z nachlazení, špatnému počasí se až panicky vyhýbal.

V jižní Francii

Do Nice a okolí jezdil Mucha s rodinou velmi často a pravidelně, v letech 1932-33 tam žil trvale.

Nový zvon v Ivančicích

Zvon byl vysvěcen a instalován 25. 5. 1925, Mucha se ale slavnosti nezúčastnil.

Bozen, Bolzano

V té době město na území Rakouska, dnes hlavní město Jižního Tyrolska, autonomní oblasti Itálie s velkým podílem německy mluvícího obyvatelstva. Město má dnes cca 100 000 obyvatel, trojjazyčnou univerzitu, je významným hospodářským a kulturním střediskem Jižních Tyrol. Odtud pocházela hrušovanská větev Khuen Belasiů.

Hrabě Khuen nám zemřel.

Khuen Belasiové: Eduard Khuen Belasi (1847–1896) majitel panství v Hrušovanech, jeho bratr Egon (1849-1909), který sídlil v rakouských Tyrolích na zámku Gandegg nedaleko Bolzana. (viz Osoby)

Poslední tři plátna

V roce 1925 ještě nebyly z cyklu Slovanská epopěj hotovy obrazy „Car Symeon“, „Stěpán Dušan“, „Mont Athos“, „Přísaha Omladiny“ a „Apoteóza“.

Letos na podzim (1925)

V roce 1925 předal Mucha městu Praha plátna „Po bitvě na Vítkově“ a „Jiří z Poděbrad“. Všechny obrazy Epopeje slavnostně předal společně s Charlesem R. Cranem 1. 9. 1928 a byly vystaveny ve dnech 23. 9. – 31. 10. 1928 ve Veletržním paláci v Praze, pak v r. 1930 od 1. 6. do 30. 9. na Výstavišti v Brně. Poté se vrátily k uskladnění do školy Na studánce v Praze. Celý cyklus byl veřejnosti znovu zpřístupněn až v Moravském Krumlově od r. 1963.

Uváděný časový plán Mucha nedodržel – poslední tři plátna předal v r. 1928 vzhledem k připravované výstavě nehotová. K jejich plánovanému dokončení už nedošlo.

Veliký refektář Klementina

Tam se už veřejně nevystavovaly. Prvních jedenáct pláten bylo v Klementinu představeno veřejnosti v roce 1919.

Vila v Bubenči Na Zátorce

Je míněna Muchova vila na adrese V tišině 4, která byla rodině zabavena v r. 1950.

Do vlasti se Mucha definitivně vrátil v roce 1910 a zřídil si dva ateliéry a dvě bydliště. Pronajal si na osmnáct let byt a velký sál na zámku ve Zbirohu a současně používal ateliér v paláci České banky na rohu Vodičkovy ulice a Václavského náměstí. První pražská adresa, kterou známe, byla Újezd 23, Praha 3 (do září r. 1911), posléze Thunovská 25 (od r. 1911), pak bydlel v ulici Podskalská č. 7 (r. 1925) a od r. 1928 ve vlastní nově postavené vile v Bubenči, ulice V tišině 4 (dnes ghanské velvyslanectví).

Seka, Švéda, Hruška, ředitel Vávra, starosta Kočí

(viz Osoby).

Fančinka

Mucha jí slíbil společný výlet na Macochu. Viz dopis z 3. 7. 1922. (viz Osoby).

V Beaulieu 7./IV. 25

Milý příteli.

Za Tvé milé psaní přijmi můj srdečný dík. Udělalo mi velkou radost, protože z něho zavál zase nefalšovaně echtovní vanecký vzduch. Víím, že vzpomínky naše se kryjí, a víím také, že nás začíná být málo, kteří se potěšíme při stejných vzpomínkách. Škoda že politika nás všechny tak soustavně rozeštvává.

Kdy tomu bude konec? Možná až nás vůbec nebude. Staneme se věčným odstrašujícím příkladem svým sousedům, kteří by si to (nedej Pánbůh) dovedli jinak zařídit.

A tak vlastně Ti píšu abych Ti sdělil svou pražskou adresu.

Můj byt je:

Praha II. Podskalská 7

Atelier:

Praha II. Palác České banky,

Václavské nám, Vodičkova.

Myslím napíše li se do atelieru bude dobře, nebo do bytu – to je vlastně jedno jak chcete.

Ted' jsem se přenesl do Beaulieu, je to vedle Nicy na cestě do Monaca a Monte Carla. V Nice bylo už příliš mnoho prachu. Tady je to lepší – klid – málo lidí, u moře, krásný kraj - mohu se konečně vážněji dát do práce.

Tak v neděli Svátky Velkonoční. Nevím jak budeme světit – je to hodně na pováženou. Prší, a je chladno – dás ví, co to letos to počasí tropí! Ale do neděle se přece ukáže sluníčko. Myslím že na boží hod pojedeme do Nicy, je tam více známých, tak se to ve společnosti lépe posvětí – v pondělí asi vyjedeme někam do hor na výlet – jsou tu rozkošné kouty s vyhlídkami daleko široko. A hnízda vlašská- francouzská, provincalská, všude se jinak mluví – ale ať tam, či jinde, budu přece myslet k nám, jak o pondělí kluci hrají o vajíčka u „štávje“ a u Moudrýho rohu – a i na boží hod v pátek a na vzkříšení v sobotu si budu vzpomínat. Podívej se na to všechno za mne!

Pozdrav naši starou gardu, Gustu Houšku, Inocence, Sekovy, Procházku, Hansovy, Vávru jemůž 's mne laskavě postoupil – Pro tentokrát Ti to udělám – ale podruhé - pozor! A tak myslím že jsem nikoho nezapomněl, starého pana Kočího pozdrav zvlášť, ten nás povede! A tak šťastné svátky všem Tvým milým, paní Zieglerové a mládeži. Tobě přátelsky ruku tiskne Tvůj Alfons

Beaulieu

Beaulieu-sur-Mer je malé přímořské letovisko v departementu Alpes-Maritimes na francouzské riviéře mezi Nice a Monakem. Beaulieu-sur-Mer je součástí tzv. „Zlatého trojúhelníku“ (Beaulieu-sur-Mer, Saint-Jean-Cap-Ferrat, Villefranche-sur-Mer), kde jsou nejvyšší ceny nemovitostí ve Francii. V souvislosti s Beaulieu se dnes zmiňuje malířský pobyt A. Renoira.

soustavně rozeštvává

Rok 1925 byl rokem parlamentních voleb, v nichž pouze o několik desetin procenta zvítězili agrárníci před komunisty. Obě strany měly podstatný náskok před ostatními politickými konkurenty.

štábe: štába, štatue, štatve

Mariánský sloup na ivančickém náměstí?

Moudrý roh

?

stará garda

Okruh Muchových ivančických přátel. K těm nejčastěji jmenovaným patřil Vávra, Ziegler, Procházka.

Druhý díl ivančické městské kroniky je vypočítává následovně: František Kulda, Antonín Procházka, Josef Vávra, Inocenc Švéda, Kristián John, Augustin Hruška. Okruh známých vlastně zahrnoval městskou honoraci a jen nepatrně se proměňoval. Všichni Muchovi ivančičtí známí stáli v čele některého sdružení, finanční instituce, spolku. Mnozí z nich byli starosty města.

Gustav Hruška

Augustin Hruška – předseda kuratoria Okresního dětského domov a výboru pro péči o nezaměstnané, starosta v letech 1931-1938 (viz Osoby).

Inocenc

Inocenc Švéda (viz Osoby).

Sekovy

Jan Seka st., jeden z činovníků Hasičské jednoty (viz Osoby).

Antonín Procházka

(? – 1934) (viz Osoby).

Hansovi

Václav Hans, tesařský mistr, starosta v letech 1864-1867,

Rudolf Hans, stavitel, zakladatel Hasičské jednoty, starosta města 1892-1893.

Josef Vávra

Jeden z nejbližších přátel Alfonse Muchy v Ivančicích. Dopisy Alfonse Muchy J. Vávrovi jsou uloženy ve sbírce Muzea v Ivančicích, pobožce Muzea Brněnska (viz Osoby).

starý pan Kočí

Josef Kočí (viz Osoby).

mládež

Děti Wolfganga Zieglera (viz Osoby).

Poř. č. 10

pohlednice 8,87 x 13,7 cm

revers Rosice u Brna

pošt. raz. Rosice 5. 7. 1927

adresát:

Velectěný pán

pan J. Wolfgg. Ziegler

v Ivančicích

V Rosicích 5./VII. 27

Drahý příteli,

Zítřka ráno odjíždím. Zatím čekám ještě na Jiříka. Doufám že se mi vrátí živ a bez četnické eskorty! Mám strach, že to tam rozfofroval! Cele než odjedu musím se s tebou rozloučit, což činím tímto rosickým lístkem. Snad brzy zase nashledanou! Zatím se už vážně kasám na díla. Všecky Tvé drahé srdečně pozdravuji, zvláště paní Zieglerovou. Tobě ruku tiskne Tvůj starý Mucha.

Díky za Jiříka taky!

Rosice

Jedna z pravidelných návštěv sestry Anděly a švagra Jana Remundy. Donedávna hornické

město, které dalo jméno tzv. rosicko-oslavanskému revíru. Do historie se zapsalo jako sídlo Karla St. ze Žerotína a v době moderní jako jedno z ohnisek velké rosicko-oslavanské stávky v r. 1920. S Rosicemi je spojena řada jmen levicových politiků (Josef Hybeš, Josef Juran), sám Mucha zde zažil v r. 1926 ostrý střed fašistů s levicí: „Střetnutí se vystupňovalo do srážky, když několik individuí, za peníze najatých fašistických výtržníků a rváčů z Brna, začalo provolávat ‚Smrt Juranovi‘ a počali se ohánět připravenými klacky. V nastalé rvačce, při níž bylo daleko do okolí slyšet křik a třeskot rozbíjených pivních sklenic, dostali fašisté pořádný výprask, hlavně od komunistické mládeže. Četníci, kteří se již před počátkem schůze shromažďovali kolem hostince, na vyzvání fašistů přispěchali jim na pomoc a počali účastníky tábora ze zahrady vytlačovat.

Při nastalé tlačenci zbytek fašistické bojůvky, který neutekl, mladí komunisté vytlačili k plotu zahrady, který se s nimi zřítíl. Pádem ze zvýšené zahrady na dvůr bylo několik cizích fašistů pochroumáno.

Fašista Svozil mohl pak svou štvavou řeč proslovit již jen na schůzi neveřejné, kterou zahájili fašisté dole v místnosti hostince pod ochranou četníků.“ Památní kniha městyse Rosic 1889 – 1926. Rosice 2011, str. 370. (Rosice jsou od Ivančic vzdáleny 12 km severním směrem.)

Jiřík

(viz Osoby)

Byl v Hrušovanech? Nabízí se domněnka, že byl Jiří Mucha na návštěvě u Khuenů Belasi. O jiných hrušovanských kontaktech zatím není nic známo.

Poř. č. 11

pohlednice 8,5 x 13,4 cm

pošt. raz. Ivančice 21. 7. 27

revers Alfons Mucha: Vzpomínka na rodné město Ivančice

adresát:

Pan

Wolfgang Ziegler

učitel

Blansko

(syn J. W. Zieglera)

(viz Osoby).

Srdečný pozdrav!

V Ivančicích 20/7. 27

Mucha

Bergrová; Anna Kuberová Muchová; Rodiče; Švéda; Hruška; Berger.

Bergerová, Laura

(1866 - ?), manželka Siegfrieda Bergera, roz. Schütz (viz Osoby).

Anna Kuberová-Muchová

(viz Osoby)

Rodiče

Johann Wolfgang Ziegler a Františka Zieglerová (viz Osoby).

Švéda

(viz 9)

Hruška

(viz 3)

Berger, Siegfried (?)

(1866 - ?), jedna z ivančických fotografií s Alfonsem Muchou byla pořízena v Bergerově zahradě mj. i s manželi Bergerovými.

Poř. č. 12

Pohlednice 9,6 x 14,5 cm

Revers: M. Fischerová-Kvěchová, Vánoční a novoroční pozdrav

Pošt raz: Praha 23. 12. 1927

Adresát:

Velectěný pán,

pan Wolfgang Ziegler

v Ivančicích

Tak ani tentokrát nebudu u nás na Vánoce! Udělám pomlčku a budu čekat dál! Zatím Vám všem přeji abyste je zažili hodně radostně a vesele. A Nový Rok ať Vám přinese co má nejpěknějšího v lůně. – a hodně moc! Srdečně zdraví celou milou Tvou rodinu a ruku tiskne Mucha.

Novoroční pozdrav

Poř. č. 13

arch papíru oboustranně popsaný, 13,9 x 21,8 cm
bez poštovní obálky

V Praze 3./4. 28

Můj drahý příteli.

Jen slovíčko abych Ti řekl že vzpomínám na Ivančice – a když na Ivančice – tak na Tebe! Šťastné a hodně veselé a hodně slunné svátky Tobě, Tvé milé a vzácné choti a všem Tvým drahým potomkům a archipotomkům. Zde se pomaloučku otepluje, tak že myslím, že je to už vážné a že už nezmrzneme, aspoň ne letos! Žijeme v znamení „jubilování“ a připravuje se celá Praha na velkonoční pěvecký festival.

Snad se tu zjeví i nějaký „Vánčák“ ! Těšilo by mne, to víš, potkal-li bych ho! K nám se pořád jen těším a ujít si to nedám. Vždyť do Brna stejně budu muset na výstavu, tak jen smyk a jsem u nás! Na tu výstavu jsem nesmírně zvědav – ukazuje se už velmi slibně, jen aby včas byli hotovi – a hlavně, aby našli místa pro všechny návštěvníky. Já už se tam neztratím! Ale jistě toho použiju, abych to spojil s Vaneckou návštěvou a odpočinkem.

Zatím Tvou drahou paní choť ze srdce pozdravuji a

Tobě srdečně ruce tiskne

Vždy a zcela Tvůj

Mucha

svátky Velikonoční

V roce 1928 byly 8. a 9. 4. 1928.

potomci

Dcery Františka a Marie, synové Jindřich a Wolfgang (viz Osoby).

jubilování

Oslavy desátého výročí vzniku Československé republiky (1918).

Poř. č. 13

V Brně, 3. 4. 28

129

Můj drahý příteli.

Jsem alorického abych ti řekl že vzpomínám na Francie - a když na Francie - Tak na Tebe! Šťastné a hodně veselá a hodně slunné svatoz Tobě, Tvé milé a upřímné choti a všem Tvým drahým potomkům a archipotomkům. Jde se pomaloučku okepluje, Tak je myslím, že je to už vážné a že už nemůžeme, aspoň ne letos! Žijeme ve znamení "jubileování" a přitom pravi se už Praha na velikonoční pěvecký festival.

Poř. č. 13

Snad se tu píše nějaká kancie? Těšilo by mne, to už, potkal-li bych ho! K nám se pořád jen těším a užít si to nedám. Když do Brna stejně budu muset na výstavu, Tak jsem smysl a jasně u nás! Na tu výstavu jsem neuvěřitelně gvidav - uklapje se už velmi slibně, jen aby vás byli hotoví - a hlavně, aby našli místa pro všechny návštěvníky. Já už se tam neptám! Ale jistě toho použiji, abych tu spojil s kancí na výstavu a odpovídám jistě. Tvou drahou paní chci ze svého popravu a

Tobě ovšem přeťistru.

Vždy a zcela Tvůj
M - 57

Pražský velikonoční pěvecký festival

Festival Pěvecké obce Československé ve dnech 7., 8., 9., a 15. 4. 1928 v Praze. Navázal na první festival v r. 1904.

výstava v Brně

Výstava soudobé kultury na novém brněnském Výstavišti v Pisárkách od 26. května 1928 do 30. září 1928. Výstava měla ukázat úspěchy mladého státu. Na její přípravě se podílela řada významných osobností vědy, kultury, hospodářství a průmyslu a v jejím rámci se prezentovali i výtvarní umělci pod názvem „Československé umění na Výstavě soudobé kultury v Brně“. Mucha byl zastoupen jediným dílem, v katalogu označeným jako „Portrét turecké dámy (1928)“, které je dnes nezvěstné.

Arch papíru oboustranně popsaný, 13,6 x 22 cm

Bez obálky

V Kyšperku 19./7. 29

Můj drahý příteli!

Konečně se mohu vypravit k nám! Ta pouť mne přece pořád nedá pokoje a vábí. Je to taky spousta jiných věcí, které mne táhnou – ale tak všechno dohromady dávám tam do té přihrádky „pouť sv. Jakuba“. Nebude li hezky, tak se mi to i bez té zmoklé pouti taky bude líbit. Jedno je ale jisté, že budu zase „u nás“, a že se uvidím se všemi pomníky svého mládí – a jedním z těch nejvyšších je bezodporu Zieglerova rodina. A tak Ti to píši abych Ti řekl, že se na Vás všechny srdečně těším. Bohužel, nemohu se zdržet – jako vždycky – dlouho, a už asi v úterý musím spěchat abych uviděl „naše“ v Bitýšce. (Tam se ostatně taky nemohu pozdržet déle než 3 dni. Potom mám po Moravě ještě několik nutných návštěv a už musím zpět do práce!

Ostatně to si všechno povíme ústně. Já hodlám tedy přijet v sobotu „před pouť“ a jako posledně, musím vyhovět pozvání švakra Remundy, který mně postaví postel do docela neutrálního pole – (vždyť je to beztoho u Malovanka!)

Zatím tolik. Prosím Tě vyříd' mé moc srdečné pozdravy paní Zieglerové a celé své milé rodině.

*Tebe ze srdce zdraví**Tvůj starý kamarád Mucha**Alf. Mucha**Praha Bubeneč**Tišiny č.4***Kyšperk**

Do Kyšperka (dnes Letohrad) se Mucha dostal prostřednictvím své manželky Marie Chytilové, resp. své tchýně Emilie Chytilové, která byla sestrou kyšperského továrníka Gustava Fischla, syna zakladatele kyšperské textilky Alexandra Fischla. Muchovi jezdili do Kyšperka od konce dvacátých let (první doložený pobyt je z roku 1928) na letní byt (do tzv. Künzlovy vily, č. 474). Nově postavené budovy živnostenské školy práce (sídila v ní Masarykova škola práce) využil Mucha v letech 1934-1935 jako velkého ateliéru pro práci na několika rozměrných plátnech. Jednalo se o reprezentativní plátna: pro Nymburk „Podání Nymburka L.P. 1421 Bohu a Pražanům“ (1932), „Píseň pro pěvecký spolek Hlahol“ (1934), pro Rokycany „Mistr Rokycana“ (1934). Město si Muchovy přízně velice vážilo a udělilo mu dokonce čestné občanství (1935); v budově školy je dnes Pamětní síň A. Muchy. Do Kyšperka jezdil s Muchou jako jeho pomocník malíř Rudolf Kundera.

Pouť u sv. Jakuba

Ke svátku sv. Jakuba 25. července se v Ivančicích konala tradiční pouť, většinou o následující neděli. Pro Muchu to byla příležitost k návštěvě rodného města a tamních přátel. V roce 1929 se pouť konala 31.7. Svatojakubská pouť je v Muchových dopisech častým tématem.

Naši v Bitýšce

(viz 4)

*Sestra Anděla, její manžel Jan Remunda.**mám po Moravě ještě několik nutných návštěv*

Asi Zlín, Luhačovice, Hrušovany – viz 15 citace dopisu Vávrovi.

U Malovánka

(?)

Poř. č. 15

pohlednice 8,7 x 13,7 cm
 revers Park na Veveří (foto)
 pošt. raz. Veverská Bítýška 1. 8. 1929

131

adresát:

*Velectěný pán,
 pan J. W. Ziegler
 v Ivančicích*

Tak je po slavnostech! Přicházím abych Ti a vážené Tvé paní choti srdečně poděkoval za Tvé kamarádké přijetí a za Tvou milou společnost. Děkuji Ti taky za všechno, čímž okrášlil ty mé vzpomínky, které mne už neopustí! S uctívou poklonou paní Zieglerové a přátelským poklonem Tobě. Zcela Tvůj Mucha

tak je po slavnostech

Mucha míní svatojakubskou pouť (viz 14), která mu byla vždy vítanou příležitostí k cestě do Ivančic a za příbuznými. Z dopisu J. Vávrovi víme, že se 19. července chystal odvézt manželku do Piešťan a sám pak zajet na pouť do Ivančic a navštívit Veverskou Bítýšku. Jak v tomto dopisu píše, chtěl jet dál přes Kroměříž do Zlína za T. Baťou a do Luhačovic a nakonec do Hrušovan, kde byl syn Jiří na prázdninách.

Poř. č. 16

pohlednice 8,7 x 13,8
 pošt. raz. Ústí nad Orlicí 22. VII. 1936?
 revers Kyšperk. Pohled z Kopečka (foto)

adresát:

*Velectěný pán,
 pan J. Wolfg. Ziegler
 v Ivančicích*

Tak jsem už na cestě! Trochu komplikované – ale v pátek jsem předce v Bítýšce u sester. V sobotu hodlám dorazit nějak do Ivančic, abych si odpočal na pouť – ovšem !!? – nebude-li cedit! Doufám, že ne! Zatím srdečně zdraví Tebe i tvé drahé Tvůj Alfons

sestry v Bítýšce

(viz 4,14)

Anna Kubrová, Anděla Remundová (viz Osoby).

Bítýška

Město Veverská Bítýška (psáno s dlouhým í) leží na soutoku řeky Svratky a Bílého potoka asi 25 kilometrů severozápadně od Brna. Má dnes cca 2800 obyvatel a je spojeno s Brnem vodní cestou po brněnské přehradě. V době, kdy Bítýšku navštěvoval A. Mucha měla převážně zemědělský charakter.

pouť na sv. Jakuba

22. 7. 1930 bylo úterý, sv. Jakuba bylo 25. 7. v sobotu, pouť patrně byla v neděli 26. 7. 1936.

Poř. č. 17

Pohlednice 8,4 x 13,6 cm

Pošt. raz. Kyšperk 30. 12. 1930

Revers: Kyšperk. Alej na „Kopečku“

Adresát

*Velectěný pán, pan**J. Wolfg. Ziegler**v Ivančicích**u Brna**Do Nového roku mnoho štěstí a hlavně zdraví. Ze srdce přeje přátelsky starý Mucha.**Srdečně pozdravuji vzácnou pí. choť a všechny Tvé drahé.***Poř. č. 18**

pohlednice 9 x 13,7 cm

pošt. raz. Paris 23.? 1934 (pravděpodobně 23. 3. 1934)

příležitostné razítko Exposition coloniale internationale Paris 1931

revers: Paris...en flanant

Place de la Concorde

Adresát

*Velectěný pán, pan**J. W. Ziegler**Ivančice**Musel jsem zaskočit do Paříže, ale jen na 4 dni; zítra jedu zpět do Nici do „roboty“. Ode dneška za 14 dní jsou svátky – to budu zase vzpomínat na Vančice. Pozdravuj prosím Tě zatím všechny – bude to kratší a jistější. Zde je mezi dvěma dešti pěkně- ale v Nice každý den (ovšem na sluníčku) + 45 – 50 °Cels! Paní Zieglerovou ze srdce a uctivě pozdravuji a Tobě ruce tisknu Tvůj Mucha***Paříž**

březen 1931 (?).

Nice

pobyt ve Francii v letech 1931-32.

Svátky

Velikonoce 5. a 6. dubna 1931.

Poř. č. 19

Pohlednice 9,3 x 14, 2 cm

Pošt. raz. Praha 6. 6. 1931

Revers: Praha. Prašná brána (foto)

Adresát:

*Velectěný pán**Pan. J. Wolfg. Ziegler**v Ivančicích**Právě dorazil jsem z Drážďan – a jsem rád, že jsem doma! – A prší!! Jen aby se vyjasnilo do té doby, kdy hodlám k nám. Vždyť on to sv. Jakub vyoroduje! Srdečně ode mne pozdravuj svou vzácnou paní a všechny kamarády. Tebe srdečně zdraví Tvůj Alfons.*

Drážďany

První polovinu roku 1931 strávil Mucha v Nice. V Drážďanech se patrně zastavil na zpáteční cestě spojené s ozdravným pobytem v Bad Wildungen. Opět se chystal na svatojakubskou pouť, kam nakonec nejel, jak o tom svědčí pohlednice z Luhačovic z 25. 7. 1931.

Poř. č. 20

Pohlednice 9,2 x 14 cm
revers Lázně Luhačovice. Celkový pohled.
pošt. raz. Luhačovice 25. 7. 1931

Adresát
Velectěný pán
pan J. W. Ziegler
v Ivančicích

Šťastného sv. Jakuba. Vzpomínám na Vás a pozdravuji srdečně! Tvůj Mucha

Luhačovice

Návštěvy lázní patřily k trvalému programu v životě rodiny Muchových. K Bad Wildungen od r. 1927 (viz) – se na konci dvacátých let přidružily Luhačovice (hotel Miramonte, 1929) (viz), o něco dříve Piešťany (1929) – (viz); nevynechal ani Poděbrady (viz).

pouť na sv. Jakuba
(viz 14).

Poř. č. 21

Pohlednice (hlubotisková fotorytina). Praha. Zámecké schody.
Ručně kolorováno. Rozměry 10,5 x 14,5
Pošt. raz. 23. 12. 1932, Praha

Adresát:
Velectěný pán
p. J. Wolfgang Ziegler
v Ivančicích

21./XII. 32

Srdečně přeji radostné svátky a mnoho štěstí do nového roku. Těšil jsem se že se uvidíme když jsem byl v Brně ale nešlo to! Tak příště! doufám hodně brzo! Všechny drahé srdečně pozdravuje Mucha

Když jsem byl v Brně

V Brně byl Mucha v červenci 1932, stejně tak ve Veverské Bítýšce, pak mýnil jet na pouť, ale patrně k tomu nedošlo. Proč jel Mucha do Brna, není známo. (viz dopisy J. Vávrovi).

Poř. č. 22

Pohlednice
8,7 x 13,7
Pošt. raz. Wiesbaden 7. 10. 1933
Revers

Adresát:

*Velectěný pán, pan**J. W. Ziegler**v Ivančicích**Tschechoslowakei*

Tak jsem z Wildungen ve Wiesbadenu, kde si léčím ještě pochroumanou nohu. Vadí mně při práci, že nemohu dobře a dlouho stát tak mně lékař slibuje, že mně jistě pomůže. Uvidím, ale trvá to dlouho. Příští pátek si odbydu záskok do Paříže. Zpět pojedeme s ženou do Strassburgu. Tam se rozejdeme. Mařka pojede do Prahy a já ještě do Wiesbadenu asi na týden, dokončit léčbu. – Alepak!!! Pozdravuj prosím Tě všechny kamarády. Ze srdce pozdravuji paní Zieglerovou a Tobě ruce tiskne Tvůj Alfons.

Počasí máme překrásné- jen aby to ještě potrvalo! Na Paříž se těším. „Vedle“, ve Frankfurtu mám dobrého přítele gen. konsula ČSR. Tak ho mám po ruce pro všechny případy. Žije se tu výborně v klidu a hlubokém míru

Bad Wildungen

(viz 31) tradiční lázeňské městečko na západě (kraj Waldeck-Frankenberg) země Severní Hesensko s více než dvaceti léčivými prameny. Lázně se zaměřovaly na léčbu nemocí srdce a krevního oběhu, ledvinových a urologických potíží a problémů metabolismu, ale především poskytovaly typickou lázeňskou odpočinkovou atmosféru. V místě je velký lázeňský park, barokní zámek a řada možností pro výlety do atraktivního okolí.

Wiesbaden

Je hlavním a po Frankfurtu n. Mohanem druhým největším městem Hesenska. Rozkládá se na pravém břehu Rýna a se svými 26 termálními prameny patří mezi nejstarší lázeňská města Evropy.

pochroumaná noha

(?)

záskok do Paříže

(?)

Mařka

Manželka Marie Muchová (viz 2).

Gen. konsula ČSR

Konzulem ve Frankfurtu od 28. 7. 1930, (od 1. 9. 1933 generálním konzulem) byl Dr. Jindřich Andriál. Po válce žil v emigraci. Patřil k okruhu exilového časopisu Skutečnost, byl členem redakčního kruhu edice Knihy exilu (1952-1956), kterou založila Meda Mládková.

Poř. č. 23

Pohlednice

Pošt. raz. Praha 23. XII. 33

Revers: Alfons Mucha Slovanská epopeje

Kázání mistra Jana Husi v kapli Betlémské (výřez)

Adresát

*Velectěný pán**pan**J. Wolfg. Ziegler**v Ivančicích*

Poř. č. 22

Poř. č. 22

Alfons Mucha: SLOVANSKÁ EPOPEJE.
Kázání Mistra Jana Husi v kapli Betlémské.
(Fragment).

Ze srdce, Tobě a všem Tvým
drahým, přeji radostné
Vánoce a šťastný nový
rok!

Kdy se opět shledáme?
Rád bych ovšem aby to bylo
brzo – ale musím dohánět
zameškané!

Srdečné pozdravy Tvé vzácné
choti a Tobě. Zcela Tvůj

Alfons Mucha

Velečestný pan
pan

J. Welfg Ziegler

J. Vancířek

Ze srdce, Tobě a všem Tvým drahým, přeji radostné Vánoce a šťastný nový rok. Kdy se opět shledáme? Rád bych ovšem aby to bylo brzo – ale musím dohánět zameškané! Srdečné pozdravy Tvé vzácné choti a Tobě. Zcela Váš Alfons Mucha

Dohánět zameškané

Mucha mj. pracoval na „Písni“ (pro Hlahol), „Rokycanovi“ a „Podání“ (Nymburka).

Poř. č. 24

Pohlednice
8,8 x 13,9

Pošt. Raz Praha 19. 4. 35

Revers: Praha Staroměstská radnice (foto)

Adresát:

*Velectěný pán**pan**J. Wolfg. Ziegler**V Ivančicích**V Praze 19. 4. 1935*

*Drazí! Krásné slunné Velikonoční svátky – i před nimi i po nich – ze srdce Tobě
a všem Tvým drahým přeje*

*Tvůj starý kamarád**Alfons*

Velikonoce 21. a 22. 4. 1935.

Poř. č. 25

Pohlednice

Rozměry

Pošt. raz. Moravská Ostrava 29. IV. 36

Revers

Moravská Ostrava Celkový pohled

Mähr. Ostrau: Totalansicht

Adresát

*Velectěný pán**pan J. W. Ziegler**v Ivančicích**u Brna*

*Tak jsem uvázl v Ostravě, a nevím, vystačím-li časem na návštěvu u nás. Zítra ráno
jedu do Brna a zaskočím jen na den do Bitýšky a hned už musím do Prahy. Tak budu
muset odložit na co jsem se tolik těšil. Pozdravuji Tě ze srdce Tvůj starý Mucha*

Ostrava

Schůze v Ostravě se konala 27. dubna 1935 (sobota), téhož dne měl mít Mucha v ostravském rozhlasě přednášku. Podle údajů v čsp. Rozhlas ji však měl v neděli 28. od 20:45 do 21:00 hod a nevysílalo ji ostravské studio, ale stanice Praha I. (A. Mucha: O slovenském umění).

Pokud jde o Muchovu spolupráci s rozhlasem, nijak se jí nevyhýbal. Patrně u příležitosti výstavy Slované epopeje v r. 1930 (viz) vedl rozhlasový dialog s tehdejšími brněnskými redaktorem Daliborem Chalupou, 18. června 1930 vystoupil v brněnském rozhlasě v půlhodině (19.35 – 20.00 hod.) pod názvem Alfons Mucha o své Slované epopeji, reportáž ze stejné výstavy připravil prof. brněnské univerzity E. Dostál, pražský Radiojournal zahrnul Muchu do osobností, které v polovině dvacátých let v sérii cizojazyčných přednášek propagovaly mladé Československo v zahraničí.

V úterý 30. 4. 1935 ve Veverské Bítýšce (viz 16).

Ve středu 1. 5. 1935 zpět v Praze.

Poř. č. 26

Pohlednice 10,2 x 15 cm

pošt. raz Mikulov 11. 6., dále nečitelné

revers – motiv ze Slovanské epopeje
příležitostné razítko Komitě pro zasazení pamětní desky mistru Alfonsu Muchovi
lístek je patrně z doby, kdy byla deska zasazena - 1935

Adresát
Pan Volf. Ziegler
soukromník
Ivančice u Brna

Společné pozdravy ze srdce Tvůj
Mucha (toto připsáno Muchou, ostatní jiná ruka)
Srdečně zdraví Jirka, Hruška, Hudeček; Fišer; další 2 podpisy nečitelné

Pohlednice, kterou patrně psal syn Jiří. Muchovi byli v Mikulově od 8. června minimálně do 11. června, kdy pohlednice prošla poštou.

Pamětní deska A. Muchy byla v Mikulově slavnostně zasazena 9. června 1935 na nároží hotelu U Iva, kde Mucha při svém příchodu do Mikulova v roce 1881 bydlel. Budova byla v roce 1935 majetkem místní odbočky Sokola, jehož starosta také symbolicky desku převzal do opatrování. Slavnosti, které se zúčastnil Mucha s manželkou a jak plyne z lístku syn Jiří, ivančický starosta Augustin Hruška (viz 4), brněnský starosta Karel Tomeš, za spolek výtvarných umělců Aleš jeho předseda arch. V. Hrdlička a dokonce i mikulovský starosta Zimmert (na rozdíl od ostatních nevystoupil s projevem) předcházeli 8. června večírek pro zvané, na kterém Mucha zavzpomínal na svůj mikulovský pobyt. Na dopolední slavnost před hotelem U Iva navázalo odpoledne sokolské cvičení. Celá akce měla jistě i politický podtext, manifestovala existenci české menšiny v převážně Němci osídleném Mikulově. Deska, jejímž autorem byl Antonín Kalvoda, ale neměla dlouhého trvání – mikulovští nacisté ji hned v roce 1938 zničili. K její obnově došlo až v roce 1999 (autor Nikos Armutidis).

Jirka

Syn Alfonse Muchy (viz Osoby).

Hruška

(viz Osoby).

Hudeček

(?)

Fišer

MUDr. František Fišer (viz Osoby).

Poř. č. 27

Pohlednice 9 x 14 cm, pošt. raz.
Revers Lázně Poděbrady. Socha krále Jiřího.

Adresát:
Velectěný pán
J. W. Ziegler
v Ivančicích

Milý příteli! Tak jsem na pouť nemohl – ale bolelo by mne to více, kdyby byl býval včera krásný, slunný den. Takto je mně ulehčeno – ale na Vás všechny jsem přece myslel – a litoval Vás. Tebe, Tvou vzácnou pí. choť a celou rodinu ze srdce pozdravuji.
Tvůj Mucha

Prosím pozdrav ode mne všechny kamarády. (Příjezd odkládám)

Poděbrady

V roce 1935 byl Mucha v Poděbradech nejméně dvakrát. V Lázeňském zpravodaji je uveden v seznamu hostů od 13. do 19. srpna společně s manželkou jako host pensionu Urban. Červencová návštěva byla patrně spojena s výstavou obrazů Ludvíka Kuby ve dnech 5. července až 28. srpna 1935. Po jejím ukončení v neděli 28. srpna se v pondělí 29. srpna 1935 v sále na kolonádě a se spoluúčinkujícím L. Kubou konal za přítomnosti A. Muchy Lužický večer (Sdělení Heleny Lipavské, Polabské muzeum). Mucha ovšem musel být v Poděbradech vícekrát, protože místní Lázeňský zpravodaj o něm mluví jako o „velkém příteli našich lázní“.

Pouť na sv. Jakuba

(viz 14)

Poř. č. 28

Pohlednice 10,3 x 15,1 cm

pošt. raz. 26. 12. 35

potisk: Slovanská epopej. Historie Slovanstva v obrazech Alfons Mucha

Vystaveno od 23. září do 31. října 1928

ve velké dvoraně Veletržního paláce v Praze

Pod protektorátem ministra školství a nár. osvěty

Dr. Milana Hodži

Denně otevřeno od 8 – 17 hod.

Revers Motiv ze Slovanské epopeje Přísaha omladiny pod slovanskou lípou, použitý pro plakát výstavy ve Veletržním paláci (Postava dívky hrající na loutnu).

Adresát:

Velectěný pán, pan

J. Wolfg. Ziegler

v Ivančicích

u Brna

V Praze 22./XII. 1935

Můj milý příteli! S obvyklou gratulací jsem zase u Tvých dveří, jako koledník. Čekám jen na příležitost abych tam byl opravdu. Ale pořád mne to zdržuje! Tak zatím trpělivě čekám! Tebe a Tvou celou rozmilou rodinu ze srdce pozdravuje Tvůj starý kamarád Alfons Mucha.

Vánoční pozdrav.

Celou rozmilou rodinu

Zieglerovi – viz 2. Osoby.

Poř. č. 29

Pohlednice 8,9 x 14,1 cm

Pošt. raz. Praha 10. 4. 1936

Revers: Alfons Mucha. Slovanské epopeje. Po bitvě u Grünwaldu 1410 (výřez)

Adresát

Velectěný pán,

pan J. Wolfg. Ziegler

v Ivančicích

Radostné a slunné velikonoční svátky Tobě, vážené paní choti a všem Tvým drahým ze srdce upřímného přeje Alfons Mucha.

Velikonoce

12. a 13. dubna 1936.

Poř. č. 30

Pohlednice 9 x 14 cm
pošt. raz. 2. (?) VI. 1936
revers Paris ... en flanant

L'Arc de Triomphe et la Place de Etoile

Tentokrát přicházím s gratulací až po svátcích. Nešlo to dříve pro samý „tuml!“ Tak i teď přeji „radostné svatodušní!“ Snad bude u nás tepleji než nám zde. Tobě a všem Tvým drahým srdečné pozdravy. Zcela Tvůj Alfons Mucha

Pozdrav ke svatodušním svátkům

V roce 1936 připadly na 31. května a 1. června.

Pařížský pobyt

V souvislosti s výstavou v Musée Jeu de Paume (společně s Františkem Kupkou).

Poř. č. 31

Koresp. lístek dvojnásobné velikosti přeložený na polovinu, 19 x 13 cm
Pošt. raz. Praha 6. 7. 1936

Adresát:

Velectěný pán

pan

J. Wolfg. Ziegler

v Ivančicích

Odesílatel:

Alfons Mucha

Praha XIX

V Tišíně 4

v pondělí

Můj milý příteli! Tak jsem se konečně vrátil do vlasti – včera v noci. Po skoro dvou měsících! Ale nedalo se to udělat jinak! Teď jsem tedy zase doma – a jsem tomu hrozně rád. Nyní už s jakousi jistotou pomýšlím na naši pouť. Bude-li tak pěkně jak je dnes tak hodlám se pořádně vypotit na cestě s kopce. Už se těším uvidět zase Ivančice a všechny drahé přátele – kterých povážlivě stále ubývá ...! To nic! Dokud bude sv. Jakub a Vanecká věž – nedáme si kalit radost!

Zatím jsem se vrátil živ a zdráv, k čemuž jistě přispěl můj pobyt ve Wildungen na kúře – takže to můžeme vzít „od repetice“!

Pozdrav, prosím tě, všechny členy gardy – spočítané -!

Paní Zieglerovou ze srdce pozdravuji a Tobě upřímně ruce tiskne

Tvůj starý (?)

Alfons Mucha

Wildungen

Bad Wildungen (viz 22).

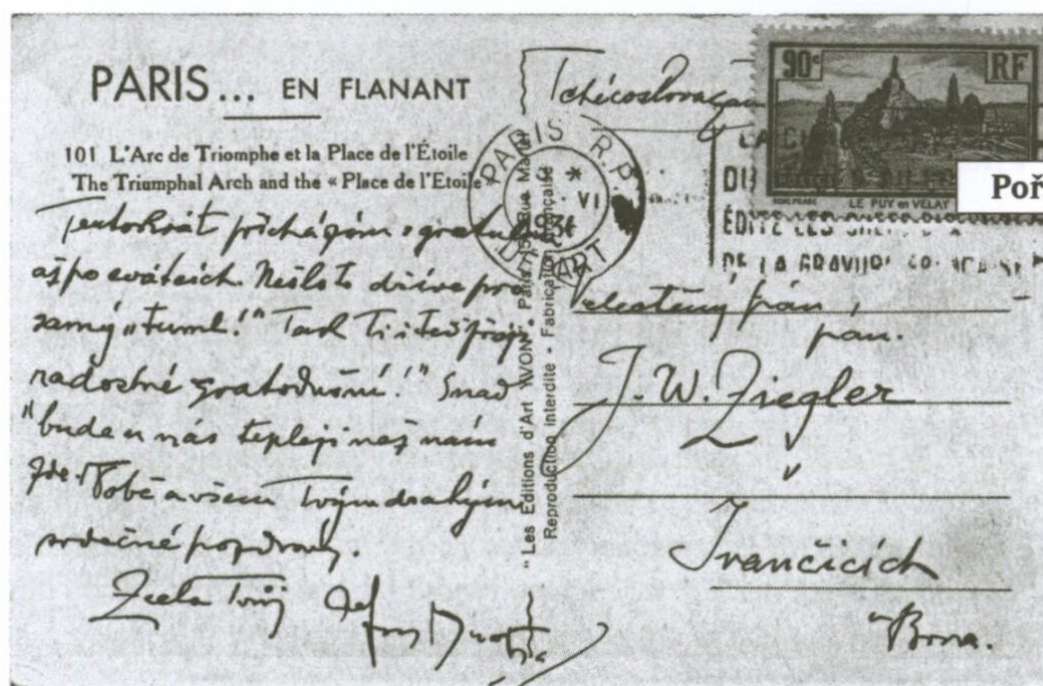
Sv. Jakub a Vanecká věž

Kaple sv. Jakuba na kopci u města byla zrušena za Josefa II. a rozebrána. Až o půl století byla obnovena do nynější podoby. Slavnostní mši při jejím vysvěcení v r. 1858 sloužil známý moravský sběratel František Sušil. V roce 1861 ji doplnila křížová cesta se 14 kapličkami. Za Muchova života byla obnovena (1923).

140

Poř. č. 30

Poř. č. 30

Vanecká – ivančická věž – věž farního kostela na náměstí v Ivančicích. V roce 18xx hrozila zřícením, její náročná oprava, kterou provedli místní stavitel Josef Kočí (viz 9) a tesařský mistr Václav Hans (viz 9) se stala ivančickou pýchou. Mucha ji několikrát použil jako významný motiv: Vzpomínka na rodné město Ivančice, na plakátu pro neuskutečněnou krajinskou výstavu v r. 1913 (27. 7. – 7. 9. 1913) a v obrazu Tisk kralické bible v Ivančicích ze Slovanské epopeje (1914).

Členy gardy

– Stará garda (viz 9).

Poř. č. 32

Hotelový dopisní papír s tištěnou hlavičkou, bez obálky
Villa Eden
99 bis Promenade des Anglais Nice
arch papíru velikosti 21x 28, v polovině přeložený na výšku

Nice 5. IV. 37

Můj drahý kamaráde! Jak ten čas utíká! Právě jsem přečetl oznámení Zdeňkovo, a posílám mu zároveň upřímné blahopřání!

Tak, dědečku, můžeš mít radost! A já jsem jen ve stálém údivu! Jak ten čas letí. A Faninka? O té jsem už dlouho ničeho neslyšel.

Pověz mně o ní. Hrozně se na to těším, až se zase sejdem. Ted' už musíme čítat ty radostné chvílky s hromničkou v ruce! ze strachu, aby nám neutekly – totiž - abychom my jim neutekli. Ale nějak bylo – nějak bude – na toho sv. Jakuba se sejdem i kdyby mezi námi byli nastrojeni v rubáších!

A tak Tobě i Tvé drahé choti k tomuto rodinnému svátku ze srdce přeju. Mám radost skutečně s Tebou, jako by to bylo v mé rodině!

To můj drahý kluk Jirka „ho“ už nedohoní – ačkoliv vzdor všemu i zde čas utíká. Jirka je ve druhém roce „medicíny“ a jak dlouho to potrvá budu taky – ovšem ne jako dědeček slavit doktorát v chalupě.

Na Ivančice a na tu naši starou gardu vzpomínám velmi často a skoro úzkostlivě – jsme všichni jako pára nad hrncem! Ale nic! Když už tu kůži máme prodat - tak ji aspoň prodáme hodně drazé. Jak vidno na záhlaví listu – jsem zase v Nice – na sluníčku – napít se jeho paprsky abych se snáze vrhl zase do letní a do podzimní a do zimní práce. Jsem zde už téměř měsíc. Trochu jsem se přepracoval, tak mne lékař poslal ke sluníčku – nejlepšímu lékaři. A když už jsem zde, tak si návrat prodloužím – zajedu ještě do Říma, podívat se na pana Musolínioho a na pana Papeže jak to jako myslí. a potom se dnes vrátím do Wiesbadenu na malou kúru a přes Wildungen – zase dobře obrněn – domů. Však už ted' se na domov těším! Jak to udělám s tajným svým přáním zalétnout si k nám – posud nevím – ale ujít si to nedám – on čert nespí! A tu si to všechno ostatní dopovíme.

Zatím Tvou vzácnou paní srdečně pozdravuji, Tobě kamarádsky ruce tiskne a celou Tvou drahou rodinu vřele pozdravuje

Tvůj starý kamarád

Alfons Mucha

Pozdrav za mne věž!

Oznámení Zdeňkovo

Oznámení o narození Zdeňka Zieglera, vnuka Zieglera sen.

Kluk Jirka

Syn Jiří Mucha (1915-1991), v té době na studiích medicíny v Praze, v letech 1937-38 pokračoval ve studiu na Sorbonně.

Stará garda

(viz 9).

Nice

(viz 32) Mucha pobýval v jižní Francii téměř každoročně. Z Nice jel toho roku i s manželkou do Říma, kde jim byl průvodcem malíř, někdejší „kyšperský“ asistent, Rudolf Kundera (1911).

Wiesbaden

(viz 22).

Wildungen – Bad Wildungen

(viz 22).

Věž

(viz 31).

Poř. č. 33

Pohlednice 8,9 x 13,9 cm

Pošt. raz. Praha 24. 6. 1937

Revers: Praha Karlův most a Hradčany (fotografie)

Adresát

*Velectěný pán,**pan**J. Wolfg. Ziegler**v Ivančicích*

Tak jsem zase doma! Šťastně zakončili jsme krásný výlet a vzpomínáme naň – a z paměti nám nikdy nevymizí. Bylo to moc krásné – ale krátké. Podruhé snad budu šťastnější. Zatím vřelé pozdravy a ze srdce Váš Alfons Mucha.

Krásný výlet

Proč Mucha navštívil Ivančice, není jasné, na rozdíl od jiných let to bylo měsíc před svatojakubskou poutí. Předtím byl na zotavené v Nice, do Ivančic přijel toho roku ještě jednou 2. srpna, pak onemocněl a léčil se od konce listopadu do konce roku v královéhradecké nemocnici.

Poř. č. 34

dopis s obálkou

dopis arch papíru 31 x 30, oboustranně popsáný

obálka s adresou a odesílatelem

pošt. raz. Praha 28. XII. 37

Ivančice 29. XII. 37

Adresát:

*Velectěný pán**pan**J. Wolfg. Ziegler**v Ivančicích (cizí rukou přeškrtnuto a napsáno Blansko u Brna)**odesílatel Alf. Mucha**Praha XIX**v Tišíně 4**V Praze 27.***Můj drahý příteli**

Jakou strašnou novinu se dozvídám. Má korespondence byla poslední dobou, pro nemoc, uvedena v takový nepořádek, že teprve dnes, při mém návratu z Hradce Král. (kde jsem byl v léčení, – našla mne truchlivá zpráva která Tě, chudáku, stihla. Ani nemohu očím věřit – ale je to pravdou. Není třeba, vid'? abych Tě ujišťoval, že cítím sám ránu která Tě stihla. Vidím jasně, čím Ti byla Tvá vzácná choť a vidím neméně jasně že památka na ni zůstane Ti věčně drahou. My všichni, kteří jsme ji znali budeme cítit mezeru která na Tebe bude zírat ze všech koutů. Vždyť si představuji tolik památných dnů, které tvořily mou mladost a které pomálu, jeden po druhém mizí. Už je nás jen malý hlouček – a ten se tenčí – Bohužel už se i ten dlouho tenčit nebude! První nám odešel Jaromír (Hans). Kdo bude příští – to nevíme – ale už jsme si zvykli na ten chvat s jakým se to lidstvo dere na tento svět do života a to stále! Jednou stranou se derou – projdou mezi kolečkami, snad přemletí na trochu jemnější

zrnko – a druhou stranou vypadávají a než se nadáš žiješ v jiném prostředí, obklopen jinými, zcela novými lidmi – a tak jde dále! Teď z mlýnečku vypadneme i my – pěkně jeden po druhém – a celá mašinka se bude točit dále.

Smiřme se s tím, co pro nás Nejvyšší mlynář zamýšlí a nermuťme se přespříliš vědouce, že to s námi dobře smýšlí.

Tak přijmi mou vřelou soustrast pro sebe a pro všechny Tvé drahé v celé rodině.

Tobě ze srdce ruce tiskne

Tvůj starý kamarád

Alfons Mucha

Hradec Králové léčení

1937 listopad, prosinec (viz)

tvá choť

Františka Zieglerová. Po její smrti (1937) se W. Ziegler sen. přestěhoval do Blanska za synem Wolfgangem (viz Osoby), jak o tom svědčí přesměrování dopisu z Ivančic do Blanska.

Jaromír (Hans)

(viz Osoby).

Korespondence časově neurčená

Poř. č. 35

Pohlednice

9 x 14

Pošt. raz. Zbiroh, datum nečitelné, známka Rak. Uhersko (FJ I.)

Revers Alfons Mucha Blahoslavení pokojní

Adresát

Velectěný pán, pan

Wolfgang Ziegler

v Ivančicích

u Brna

Šťastné a veselé „hody“.

Srdečně Vás všechny pozdravuje a na poslední návštěvu – u Vás s pohnutím vzpomíná.

Tvůj starý Mucha

Hody v Ivančicích?

O hodech v Ivančicích se nepodařilo nic zjistit. Známé jsou hody v Letkovcích, obci přiřčené k Ivančicím. Lístek mohl vzniknout v letech 1910-15, kdy Mucha do Ivančic s přestávkami jezdil.

Poř. č. 36

Pohlednice 14 x 8,8 cm

Pošt. raz. Zbiroh dat. 7. a dále nečitelné známka Osvobozená republika ČSR

Revers: A. Mucha Slovanská epopeje

Husovo kázání v kapli betlémské

Lístek nelze přesněji datovat – mohl být odeslán mezi lety 1920 (edice známky Osvobozená republika v hodnotě 60 hal.) a 1928, kdy Mucha Zbiroh opustil.

Adresát
Velectěný pán,
pan Wolfgang Ziegler
v Ivančicích u Brna

Na Zbiroze, v pátek před hodami

Vzpomínám na Vás a je mi jen líto, že nemohu být mezi Vámi „v tak významný den“!! proto Vám ze srdce přeji, aby husa byla hodně křehká, zelí sladké, vína dost a „Letkovice“ hodně čiperné. Já jsem zatím v práci posud na Zbiroze a příští týden budu v Praze – už na zimu. Vypletu-li se z Prahy k nám nevím – ale rád bych! Zatím srdečné pozdravy všem milým známým a všem drahým domácím.

Tebe srdečně zdraví Tvůj Mucha

Hody

Někdy v říjnu.

Letkovice

Malá obec u Ivančic, dnes jejich součást. Mínil se tím děvčata z Letkovic?

Poř. č. 37

Pohlednice 9 x 14 cm

Pošt. raz. Žilina, dál nečitelné, známka TGM 50 hal.

Revers Koupele Piešťany. Hotel Royal park s alejí

Adresát:

Velectěný pán, pan
J. W. Ziegler
v Ivančicích

Tak zatím jen slovíčko! A honem! Jsem zase zklamán, do Ivanč. jsem chtěl zaskočit teď- ale zatím jsem zachlazen a nesmím ani z pokoje. Musím tedy odložit! Už nic jiného ani nedělám než odkládám. Stran výstavy prosím Tě, řekni výboru, že jakmile přijedu do Prahy, že pošlu něco, aby to tam došlo včas. Snad i pro diplom něco udělám nebo aspoň najdu. Aby byli bez starostí. Zatím srdečné pozdravy všem drahým i Tobě. Tvůj Mucha

Piešťany

(viz 5)

Výstava

Muchova výstava v Ivančicích??? Nebo plánovaná krajinská výstava.

Diplom?

Ten, který žádala městská rada?

Nemoc

Léto?

Poř. č 38

Pohlednice 8,9 x 13, 8 cm

Pošt. raz. Kyšperk, datum nečitelné

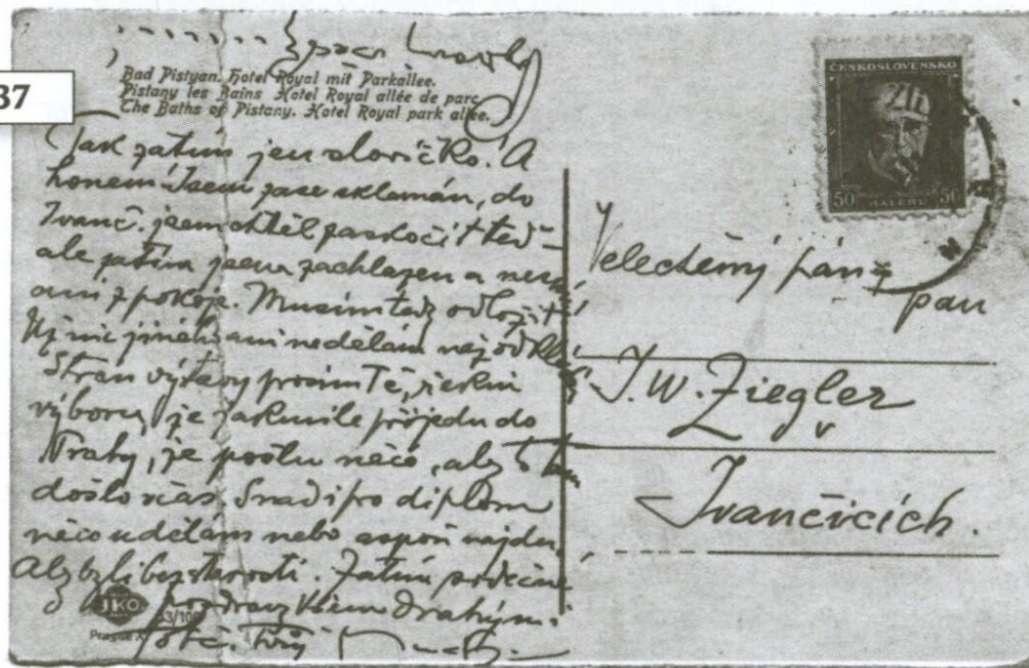
Revers: Alfons Mucha Slovanská epopeje

Po bitvě u Grünwaldu 1410 (detail)

Poř. č. 37

Poř. č. 37

Adresát:

Velečtý pán, pan

Joh. Wolfgang Ziegler

v Ivančicích

Milý můj příteli, děkuji Ti ze srdce za tvé vzácné pohostění, kterého se mi při mé návštěvě v Ivančicích dostalo. Vzpomínám stále a na shledanou se těším. Zatím Tvou vzácnou choť ze srdce a upřímně pozdravuje a tobě obě ruce přátelsky tiskne Tvůj starý kamarád Mucha.

Pohlednice musela být napsána před koncem roku 1937. Mucha pozdravuje pí

Zieglerovou, která ke konci roku 1937 zemřela. Vzhledem k tomu, že jde o poděkování po návštěvě Ivančic a pohlednice je odeslána z Kyšperka.

Poř. č 39

pohlednice 8,8 x 13,7 cm

pošt. raz. Kyšperk .VII. ?

revers: Kyšperk. Hory Orlické. U zámku

Adresát:

*Velectěný pán,**pan J. Volfgang Ziegler**v Ivančicích*

Drazí- Na pouť letos nemohu, přijdu se podívat k nám trochu později – mám toho toto léto trochu moc – tak musím počítat s časem. Pozdravuj za mne a ode mne sv. Jakuba. Vidím to vedro, ty mandele na Volvě a ty naložené okurky – nemluvě ani o těch srdcatech, které mi ušly –! Na shledání se těší Tvůj starý Mucha

Datace: vzhledem k tomu, že byla pohlednice odeslána z Kyšperka, lze datovat po r. 1934, 1935

Volva

V Ivančicích existuje ulice Na volvách, ale v této souvislosti jde spíše o jméno polní tratě.

Poř. č 40

karta 11 x 6,5 cm

předtištěno Alfons M. Mucha

Zbiroh (kursiva)

obálka 11,5 x 7, rakouská pošta

pošt. raz. nečitelné

mezi r. 1910 a 1918

Alfons M. Mucha s chotí

děkují srdečně za Tvé laskavé blahopřání a připojují upřímné pozdravy celé milé rodině!

Zbiroh

Lístek je pravděpodobně poděkováním za blahopřání k narození syna (Jiří 1915 – viz Osoby).

**Chybějící část korespondenčního souboru
(prodána v aukci aukční agentury Václav Prošek pod
uvedenými katalogovými čísly)**

Katalogové číslo 25

MUCHA, ALFONS (1860 -1939). Zbiroh, 1918, rkp. dopis s podpisem, osl. „Můj milý příteli!“, děkuje za psaní a vzpomíná na staré časy; rád by mu poskytl

žádané reprodukce, ale už žádné nemá, prodává je jedině Topič v Praze, „...ale on je, zdá se mi dost drahý... Já s ním nerad přicházím do styku proto právě, že je vůči všem vydfiduch...“; chystá se na Moravu a rád by se zastavil i v Ivančicích a vyjadřuje naději, že by si mohli o věci promluvit ústně; dvojlist A5, popsány 3 str.

Katalog. č. 26

MUCHA, ALFONS (1860 -1939). Brno, 1927, rkp. dopis s podpisem, adr. do Ivančic, osl. „Můj milý příteli“, lituje, že ho při návštěvě Ivančin nestačil zastihnout, byl ale ve spěchu a hned se vrací přes Brno do Prahy, kde ho čeká práce. Věřící však, že při příští návštěvě vše vynahradí. Pozdravuje rodinu a „...Tobě ruku tisknu. Tvůj čím dále tím starší přítel Mucha“; dvojlist A6, popsány 4 str., vloženo v obálce prošlé poštou.

Katalog. č. 30

MUCHA, ALFONS (1860 - 1939). Praha, 1928, podpis a ded. s datem na tištěném fotogr. portrétu (pohlednice), foto Drtikol, na rubu připsal: „Nynější má adresa. Alf. M. v Praze-Bubeneč, V Tišínách 35 (Muchova vila)“.

Katalog. č. Q 990

MUCHA, ALFONS (1860 -1939). Praha, 1929, rkp. s podpisem „Tvůj Mucha“, na kartičce 60 × 125 s tištěným vánočním přáním, osl. „Drahý příteli“, přeje k vánočním a novému roku.

Osoby:

- ANDRIÁL, Jindřich, Dr. (?) Od 28. 7. 1930 byl konzulem ve Frankfurtu n. M., od 1. 9. 1933 generálním konzulem. Po válce žil v emigraci. Patřil k okruhu exilového časopisu Skutečnost, byl členem redakčního kruhu edice Knihy exilu (1952-1956), kterou založila Meda Mládková.
- BERGEROVÁ, Laura (*1866 - †?). Manželka Siegfrieda Bergera (viz), roz. Schütz.
- BERGER, Siegfried (*1866 - †?). Jedna z ivančických fotografií s Alfonsem Muchou byla pořízena v Bergerově zahradě mj. i s manželi Bergerovými.
- FIŠER, František, MUDr. (?). Další z ivančických prominentů, s nimiž se Mucha stýkal. Starosta Sokola 1895-1908, 1910-1915, aktivní člen Muzejního spolku, předseda Národního výboru v r. 1918, člen obecního správního sboru 1918 pověřený odborem zdravotnictví, atd.
- HANSOVI – Václav Hans (?). Tesařský mistr, starosta v letech 1864-1867; Rudolf Hans (?). Stavitel, zakladatel Hasičské jednoty, starosta města 1892-1893.
- HRUŠKA, Quido – Augustin (*3. 8. 1859, †1950). Státní úředník, ředitel ministerstva orby. Předseda kuratoria okresního dětského domova, člen výboru pro péči o nezaměstnané, ivančický starosta v letech 1932 - 1938, atd.
- HUDEČEK (?)
- HUŇÁČEK, Jan (*16. 7. 1841, †?). Člen ivančického obecního výboru, „gruntovník“.
- HŮBŠ, Ignác (*1816, †1898). Ivančický občan, ekonom.
- JOHNOVÉ – Zámečník Vincent John (*1816, †1899); jeho syn Kristian (*1857 - †?) byl tchánem Martina Muchy.
- KHUEN BELASI – Khuen Belasiové sehráli v Muchově životě klíčovou roli. Eduard Khuen Belasi (*1847 - †1896) majitel panství v Hrušovanech poskytl Muchovi zajištěnou

existenci, když mu svěřil v letech 1882-1889. výzdobu zámku v Hrušovanech a v Emíně (Emmahof) a financoval jeho pobyt v Mnichově a v Paříži. O Muchův umělecký růst se postaral i Eduardův bratr Egon (*1849 - †1909), který sídlil v rakouských Tyrolích na zámku Gandegg nedaleko Bolzana, kde Mucha rovněž pracoval na výzdobě. S hrabětem Egonem podnikl studijní cestu po Tyrolsku a severní Itálii. Až do r. 1888 se v letních měsících vracel k práci do Hrušovan. Mucha se zmiňuje o návštěvě Gandeggu, kde v té době žila vdova po Egonovi Capella von Wickenburg Therese (*1856 - †1925). Synové, o nichž Mucha mluví, byli Artur (*1877), Eduard (*1889) a Egon (*1893).

KOČÍ, Josef (?). „Starý pan Kočí“ (viz „stará garda“). Stavitel, starosta v letech 1896-1918, mj. i dlouholetý předseda Muzejního spolku. V devadesátých letech Mucha manžele Kočí portrétoval.

KUBER, Filip J. (*1858 Ivančice, †1913 Hustopeče). Manžel Muchovy sestry Anny, povoláním advokátní koncipient, bankovní úředník. Do Hustopečí se Kubrovi odstěhovali v r. 1889 společně s otcem Ondřejem Muchou, který byl od r. 1880 vdovcem. Kuber se už v Ivančicích aktivně podílel na společenském životě a ve značně poněmčelých Hustopečích se stal vůdčí osobností českého národního života. V krátké době po svém příchodu (1891) založil český Čtenářský spolek, organizoval 1. český ples (1891), zasloužil se o vznik Záložny a především se věnoval publicistice. Vydával nejprve tiskoviny zábavného rázu (od r. 1889 Veselé listy, Sólové výstupy žerty a deklamace), od r. 1894 Slovanské listy deníkového charakteru. V těchto letech často využíval pomoci svého švagra Alfonse. Ten pro Remundovy tiskoviny kreslil jednoduché obrázky, vytvořil pro Kubrem vedenou Rolnickou záložnu emblém a pamětní list (1906), maloval kulisy pro Kubrem založené ochotnické divadlo. Hustopečskému publiku se Mucha představil jako významný „pařížský“ malíř: Kuber se zasloužil o Muchovy velké výstavy, které do tohoto malého městečka přinesly výtvarné umění světové úrovně (20 obrazů bylo vystaveno u příležitosti 1. českého plesu v r. 1891 a v roce 1898 dokonce Mucha v Hustopečích vystavoval od 9. do 16. října 80 pláten. O přátelském vztahu Mucha - Kuber svědčí i skutečnost, že spolu navštívili ples v Boleradicích (28.1.1894) a Mucha pobýval u Kubrových v době rekonvalescence po svém těžkém onemocnění na přelomu let 1883/4. Po Kubrově smrti vytvořil Mucha grafický list Vzpomínky s využitím již hotového emblému záložny s textem: Věnováno neúnávnému pracovníku národnímu, redaktoru – spisovateli F.J. Kubrovi zakladateli a říditeli Rolnické záložny a Prvního úvěrního ústavu v Hustopeči na Jihu Moravy.

MUCHOVÉ - Matyáš Mucha (*1786, †?), sedlák. Manželka Marie, roz. Anton Pokorný.

Jejich děti:

?? Filip;

Ondřej Mucha (* 24.11.1825 Ivančice, †1911 Hustopeče), otec Alfonse, vysloužilý, soudní zřízenec v Ivančicích.

1. manželka Marie, roz. Kaferda (*1830/31?, †6.2.1859), otec Martin Kaferda, matka Karolina, roz. Johann Rautschka, sňatek 16.8.1852.

Jejich děti:

August (* 2.8.1852 – otcem legitimován, †po r. 1886 v Brně?)

Aloisie (* 20.6.1854, †8.4.1879),

Antonie (*29.4.1856, †22/23?.12.1880),

Johann (*12.6.1858, †15.6.1858)

2. manželka Amálie roz. Malá (*5.8.1822, †23.8.1880), otec Thomas Malý, matka Elisabeth, roz. Johann Ratkofsky, sňatek 16.10.1859.

Jejich děti:

Alfons Marie (*24.7.1860, †14.7.1939), viz níže

Anna Marie, (*18.1.1862, †13.3.1943), provdaná Kuberová. Filip Kuber (*25. 4. 1858, †2. 8. 1913) - viz

Anděla / Angela Marie, (*1862, †18.4.1944), provd. Remundová. Jan Remunda (*27.4. 1865, †6.7.1941) - viz

MUCHA, Alfons (*24.7.1860, †14.7.1939). Malíř, grafik, význačný představitel art nouveau.

Manželka Marie, roz. Chytilová, Mici, Mařka (* 3.10.1882 Chrudim, †1959 Praha)). V Paříži roku 1903 přišla za Muchou jako studentka kreslení, v roce 1906 se stala jeho manželkou.

Děti:

Jaroslava (*15. 3. 1909 New York, †1986/9? Praha), Jaruška, Jarča. Provdaná Teršová (rozv.). Od dvacátých let Muchův častý model. Povoláním restaurátorka, podílela se společně s manželem V. Teršem na první fázi restaurátorských zásahů do Slovanské epopeje. Manžel Vladimír Terš (*6.5.1920 Tuřany u Brna, †31. 8. 2010 Hradec n. Moravicí). Malíř a restaurátor, od r. 1956 žil v Opavě a pak v Hradci n. Moravicí. Podílel se mj. na restaurování Slovanské epopeje.

Jiří (*12. 3. 1915, † 5. 4. 1991), Jiřík. Syn A. Muchy, spisovatel, člen čs. zahraničního vojska za 2. světové války, válečný zpravodaj, literát. Mj. autor románové biografie Alfonse Muchy.

1. manželka hudební skladatelka Vítězslava Kaprálová (*24. 1. 1915 Brno, †16. 6. 1940 Montpellier)

2. manželka Geraldina Thomsen (*5.7.1917, † 12.10.1912 Praha)

Děti:

John (*20. 5. 1948 Londýn). Matka Geraldina Thomsen. Dnes vede Nadaci A. Muchy Jarmila, roz. Plocková(*21. 7. 1950 Praha), provd. Enrique Garcia (rozv.). Matka Vlasta Plocková, roz. Bártová. Výtvarnice. Soudně se domohla uznání otcovství J. Muchy a tím i podílu na autorských právech.

PROCHÁZKA, Antonín (*1887, †1934). Solicitátor. Člen obecní rady, též náčelník Sokola. Manželka Filipina, roz. Kuldová.

PROCHÁZKA, Jan (* 1862, †?)

REMUNDA, Jan (*7.4.1865 Ivančice, †6.7.1941 Veverská Bítýška). Manžel Muchovy sestry Anděly. Působil od r. 1900 až do roku 1926 jako tajemník obce Rousínov. Poté, co mu obec neposkytla původně přislíbené stavební místo, se odstěhoval do Veverské Bítýšky. Jeho bratr Viktor Remunda (6. 12. 1868) byl ivančickým hodinářem a zlatníkem.

SEKOVI - Rozvětvená ivančická rodina tohoto jména, která zasahovala do veřejného života. - Jan st. (*1812, †1898). Zasloužil se o vznik Hasičské jednoty. Dlouholetý činovník dobrovolných hasičů; Jan ml. (*1830, †?). Obchodník, ředitel Občanské záložny, správce Kontribučenské záložny; Jan (*1860 - †?) Starosta a vládní komisař Ivančic 1918 -1919, předseda správního sboru města Ivančic 1918-19; Theodor-Bohdan (*5. 5. 1863, †?) Jeden ze zakladatelů Sokola, jeho náčelník 1890-96, ředitel okresní Hospodářské záložny. Člen obecního správního sboru města Ivančic 1918-19, majitel obchodu se smíšeným zbožím.

ŠVĚDOVI - Inocenc (*1857, †?). Účetní Okresní hospodářské záložny, ředitel nemocenské pokladny, náčelník Sokola (1909-1911), člen obecního správního sboru (1918) odpovědný za finance; Karel (*6.8.1887, †?). Páter, katecheta.

VÁVRA, Josef (*1858, †1936). Jeden z nejbližších přátel A. M. v Ivančicích, patřil k jádru Muchovy tzv. staré gardy. Ředitel měšťanské a obecní školy (1898 -1925), předseda Občanské besedy (od r. 1903), předseda učitelského spolku Komenský (od r. 1883), předseda Okrašlovacího spolku (do r. 1935), zakladatel a první správce muzea, člen správního sboru v r. 1918 pověřený školskými záležitostmi, atd. , významný vlastivědný pracovník. Jeden z nejbližších přátel AM v Ivančicích. Dopisy Alfonse Muchy adresované J. Vávrovi jsou uloženy ve sbírce Muzea v Ivančicích (Muzeum Brněnska).

ZIEGLEROVI - Ivančičtí Zieglerové pocházeli podle rodinné tradice z rakouského Laabu u Wolfgangsee, ale do Ivančic přišli z Velkého Meziříčí. Mucha se stýkal s Johannem Wolfgangem Zieglerem, svým vrstevníkem (1854) a jeho manželkou Františkou Zieglerovou, roz. Pospichal. Ti měli celkem 4 děti: syny Jindřicha (1882) a Wolfganga (1884) a dcery Františku (1877) a Marii (1880).

Johann Wolfgang Ziegler (*7.5.1854, † říjen 1940 Blansko). Holíč, preparátor. Jeden z důvěrných přátel Alfonse Muchy v Ivančicích.

Manželka Františka, rozená Pospichal (*28.1.1856, †1937). Po její smrti se J. W. Ziegler přestěhoval do Blanska za synem Wolfgangem, jak o tom svědčí přesměrování dopisu z Ivančic do Blanska. Dle ústního podání si Mucha jejího kuchařského umění velice vážil a bylo jedním z důvodů jeho návštěv u Zieglerů.

Děti:

Františka Josefa, „Fanyňka“ (* 4.10.1877, †3. 7. 1954 Jihlava),

Marie (*21.12.1880, †30.3.1881),

Jindřich (*2.7.1882, †28.1.1968 Brno), mj. ředitel klasického gymnázia v Břeclavi,

Wolfgang (*3.5.1884, †20.9.1970 Praha), mj. ředitel měšťanské školy v Blansku.

Prameny

- Archiv Moravské galerie Brno, korespondence ředitele s A. Muchou.
 ED: Muchova oslava v Mikulově. Hraničářská stráž. Věstník národní jednoty pro jihozápadní Moravu, roč. II (XXXIOI), 1935, str. 166.
 Kronika Jednoty divadelních ochotníků v Ivančicích (majitel MUDr. Antonín Moravec).
 Moravský zemský archiv, okresní archiv Brno venkov, knihy evid. obyvatelstva Zieglerové, inv.č. 248 rejstřík ke knihám vid. obyvatelstva (matrika stará); C 34, matriky obyvatel.
 Moravský zemský archiv. Matriky narozených, zemřelých, sezdáných – Ivančice Eibenschütz
 Památní kniha městyse Rosic. Vydalo informační centrum v Rosicích 2011.
 Radiojournal. 18. 6. 1930 (č.22, roč. 8).

Literatura

- Adamec, St. (ed.): *Město Kyšperk- Letohrad*. Letohrad 2008.
 Adamová, V.: *Průvodce po všelikém dění v obci Hrušovany u Brna*. Hrušovany u Brna 2002.
 Adamová, V.: *Hrušovany u Brna ve fotografiích*. Hrušovany u Brna 2009.
 Alfons Mucha tvořil v Rosicích. Rovnost 1955, č. 177, str. 11.
 Brabcová, J.: *Alfons Mucha*. Praha 1996.
 Čadík, J.: *Katalog výstavy obrazů Alfonse Muchy*. Klementinum, Praha 1919.
 Čadík, J.: *Špachtle a palety úsměvná*. Plzeň 1966.
 Čejka, J. (ed): *Ivančice. Dějiny města*. Ivančice 2002.
 Grunda, B.: *Zieglerové v Blansku*. Sborník muzea Blansko, 2005, str. 54-59.
 Hrubý, P.: *Český realismus v exilu*. O časopise Skutečnost. 1948.1953. Soudobé dějiny, č. 4 2007 S. 744-756.
 Husák, J.: *Alfons Mucha a jeho ivančická přátelská „sezení“*. IZ červenec-srpen 1979.
 Chytil, A.: *Alfons Mucha*. Nový život 1999, roč. 49, č. 28, str. 5.
 Jarošová, M.: *Spolky a společenský život v Ivančicích do r. 1938*. Diplomová práce MU Brno 1998.
 Jirků, I.: *Rendez-vous s Rudolfem Kunderou*. Jihlava 1999.
 Kadlečiková, M.: *Lásky Alfonse Muchy?* Třebíč 1996.
 Kobetič, P.: *Doplňkový materiál k výstavě Okresního muzea v Chrudimi v roce 1990 Alfons Mucha plakáty*. Chrudim 1990.
 Korytová, K.: *Alfons Mucha v Čechách a na Moravě*. Prostějovský týden 1998, Prostějov roč. 8, č. 37, str. 6.
 Kotalík, J. ad.: *Alfons Mucha 1860-1939*. NG v Praze 1981.
 Král, A. B.: *Neznámá kronika rodu Muchů v Ivančicích*. VVM 1997, č. 4.
 Kratochvíl, A.: *Ivančice, bývalé královské město na Moravě*. Ivančice 1906.
 Maliva, J.: *Muchova Slovanská epopej*. KSPPaOP v Brně 1968.
 Mouche, J. – Řapek, J.: *Alfons Mucha*. Praha 2000
 Mucha, A. – Vergus, D.: *Slovanská epopeje, historie Slovanstva v obrazech*.
 Mucha, J.: *Alfons Mucha*. Praha 1982.
 Mucha, J.: *Kankán se svatozáří*. Praha 1969.
 Nezhodová, S.: *Filip Kuber, Alfons Mucha a Hustopeče*. Malovaný kraj 2009, roč.45, č.1, str. 16-17.
 Nezhodová, S.: *Filip Kuber a Alfons Mucha*. Hustopeče 2008.
 Procházka, S.: *Katalog výstavy „Alfons Mucha: Slovanská epopej“*. Praha 1928.
 Kronika Jednoty divadelních ochotníků v Ivančicích (majitel MUDr. Antonín Moravec).
 Pečířka, J.: *Alfons Mucha. Slovanská epopej*. Moravský Krumlov 1986.
 Příleská, H.: *Ivančická korespondence Alfonse Muchy*. Jižní Morava, 1987, roč. 23, sv. 26, str. 205-220.
 Příleská, H.: *Alfons Mucha a rodné Ivančice*. Jižní Morava 1988, roč. 24, sv. 27, str. 173-188.
 Richter, V.: *Předmluva ke katalogu výstavy Alfonse Muchy v Brně 1936*.
 Skutil, J.: *Pravěk a časně historické hradiště Réna u Ivančic*. Ročenka Musejního spolku v Ivančicích, 1941, 1-9.
 Sylvestrová, M.: *Alfons Mucha*. Brno, Budapest 2010
 Vaněk, J.: *Alfons Mucha a Ivančice*. Sborník Muzea Brněnska 2011, str. 173-186
 Vaněk, J.: *Alfons Mucha a Ivančice*. Jižní Morava 1981, Vlastivědný sborník, roč. 17, sv.

20, str. 230-234

Vašíčková, I.: *Společenský život v Ivančicích od poloviny 19. století do první světové války*. Dipl. práce MU Brno 1993.

http://www.mzv.cz/berlin/cz/o_velvyslanectvi/historie_naseho_zastoupeni_v_nemecku/diplomaticka_zastoupeni_v_nemecku.html.

www.thermiapalace.sk/sk/historia/alfonz-mucha-a-kupele-piestany.

[www.pic.piestany.sk/prakticke-info/osobnosti/details/?tx_kioscosmotron_pil\[detail\]=0103682&tx_kioscosmotron_pil\[return.](http://www.pic.piestany.sk/prakticke-info/osobnosti/details/?tx_kioscosmotron_pil[detail]=0103682&tx_kioscosmotron_pil[return.)

<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/26941>.

<http://seniorweb.webnode.cz/slovanska-epopej>.

Poděkování

Je mou milou povinností poděkovat za cenné rady, podněty, údaje a připomínky řadě kolegů, z nichž je třeba na prvním místě jmenovat dr. Kateřinu Svobodovou, vedoucí oddělení starého umění Moravské galerie v Brně, pracovníci Památníku písemnictví na Moravě Lenku Vágnerovou, která se postarala o přepis rukopisů, a kolegyně z Muzea v Ivančicích Martu Němečkovou a Marii Havlíčkovou, ivančickou kronikářku Hanu Karasovou a ředitelku muzea v Hustopečích Soňu Nezhybovou. Dále děkuji za poskytnutí informací Heleně Lipavské z Polabského muzea v Poděbradech a Karlu Pikhartovi z Regionálního muzea v Chrudimi. Opomenuta by neměla být ani chápavá vstřícnost původního majitele dopisů MUDr. Pavla Kalvody a redaktora Sborníku, kolegy Jaromíra Hanáka, který měl s autorem obdivuhodnou trpělivost.

MUZEUM BRNĚNSKA

153

Sdružuje pět poboček v brněnském regionu.

Aktuální informace o expozicích,

výstavách a dalších akcích na

www.muzeumbrnenska.cz

PODHORÁCKÉ
MUZEUM
/PŘEDKLÁŠTEŘÍ/

MUZEUM
V IVANČICÍCH

BRNO

MUZEUM
VE ŠLAPANICÍCH

PAMÁTNÍK PÍSEMNICTVÍ
NA MORAVĚ /RAJHRAD/

PAMÁTNÍK MOHYLA
MÍRU

PODHORÁCKÉ MUZEUM (PŘEDKLÁŠTEŘÍ)

Sídlí v klášteře Porta coeli
a dýchá atmosférou tradiční
regionální muzejní instituce.

e-mail: podhoracke@muzeumbrnenska.cz

MUZEUM V IVANČICÍCH

Je jedním z nejstarších moravských muzeí.
Honosí se mj. sbírkou děl Alfonse Muchy.

e-mail: ivancice@muzeumbrnenska.cz

MUZEUM VE ŠLAPANICÍCH

Uchovává rozmanité doklady
hmotné kultury oblasti
na východ od Brna.

e-mail: slapanice@muzeumbrnenska.cz

PAMÁTNÍK MOHYLA MÍRU (PRACE)

Byl postaven na počest obětí slavkovské bitvy
(2. 12. 1805). Velký zájem přitahuje jeho
netradiční multimediální expozice.

e-mail: mohyla-miru@muzeumbrnenska.cz

PAMÁTNÍK PÍSEMNICTVÍ NA MORAVĚ

Sídlí v benediktinském klášteře v Rajhradě a nabízí,
kromě sezonních výstav, stálou expozici věnovanou
literatuře na Moravě od jejích počátků do současnosti.

e-mail: rajhrad@muzeumbrnenska.cz

Muzeum Brněnska

SBORNÍK
2013

V roce 2013 vydalo Muzeum Brněnska.

Redakce Jaromír Hanák

Grafická úprava a sazba Studio HOUF

Tisk Arch, spol. s r. o., Brno

Náklad 300 výtisků

ISBN 978-80-904397-7-1

Jihomoravský kraj

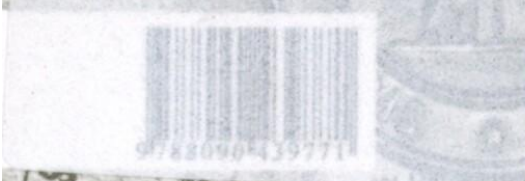
20.01.2015

Ze srdce, Tobě a všem Tvým
 milým, s ryzí radostnou
 láskou a štěstím novým
 přivítám.
 Rád bych tě byl
 brzo - ale to bude až
 zameškává -
 Srdce mé poďmý své práce
 i choti - Tobě. Zlata tvá -
 Alois

OBKTOH VYELOUZIL
 2.00 V EL
 RALOVÉ POLI
 U BRNA.

VOJSLOUZILYCH VOJINU OBCE PODOLSKÉ

v Komin

The Triumphal Arch and the « Place de l'Étoile »
 Teď přit přicháám s gratulací
 ásko evatich. Nešlo to drive pro
 samý « turné. » Tak to i teď proji
 radostné gratulace. Snad
 "bude a nás tepleji než nás
 J.W.Z

MZK - UK Brno

2610621000